การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐาก จังหวัดสุโขทัย

Application of Buddhist Principles in Health Innovation during the New Normal of Phra Khilanupatthaka in Sukhothai Province

พระครูวิบูลสาโรภาส (เฉลิม กนฺตสาโร) [1] พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสทฺโธ[2] และเทพประวิณ จันทร์แรง[3]
Phrakhuwiboonsaropas (Chalerm Kantasaro), Phra Wisit Thitavisiddho and Thepprawin Chanraeng

Received: February 09, 2026
Revised: August 24, 2026
Accepted: August 24, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักพุทธธรรมกับนวัตกรรมทางสุขภาพ 2) ศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย 3) เสนอกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การศึกษาเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยทั้งหมด 16 รูป/คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา จัดเก็บข้อมูลด้วยการทำแบบสัมภาษณ์ การบันทึกเสียงสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ให้นัยสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพใน 2 มิติด้วยกัน กล่าวคือ (1) มิติความสุขทางร่างกาย (กายิกสุข) (2) มิติความสุขด้านจิตใจ (เจตสิกสุข) โดยหลักธรรมสำคัญที่สามารถประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย (1) ไตรลักษณ์ (2) หลักภาวนา 4 (3) หลักอิทธิบาท 4 (4) หลักพละ 5 (5) หลักอัปปมาทธรรม 2) พระคิลานุปัฏฐากควรศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้ 5 หลักธรรม ตามขั้นตอนต่อไปนี้ (1) ศึกษาองค์ความรู้ที่ได้จากหลักพุทธธรรม (2) วิเคราะห์หลักธรรมที่มีความเหมาะสมกับงานคิลานธรรม (3) ทดลอง

[1-3] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, E-mail: sser_sandee@hotmail.com, Tel. 087 037 1320.

หรือ ฝึกปฏิบัติเพื่อการบูรณาการงานด้านสุขภาพ (4) เผยแผ่องค์ความรู้ และการปฏิบัติตน ให้กับพระสงฆ์อาพาธ และกลุ่มเป้าหมาย (5) ส่งเสริมให้พระสงฆ์อาพาธ มีการพัฒนาด้านรูปธรรม และนามธรรม สามารถดูแลและพัฒนาตนเองในด้านสุขภาวะอย่างสัมฤทธิ์ผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการรักษาทางจิตใจที่ยั่งยืน 3) จุดเด่นในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและเสนอกระบวนการนั้น พระคิลานุปัฏฐากต้องคำนึงว่าในการปฏิบัติหน้าที่ ควรมีคติพจน์ประจำใจ คือ มี “ธรรมะเป็นนวัตกรรมคุ้มครองใจ” และสามารถนำมาประยุกต์เพื่อพัฒนาด้านสุขภาพใน 4 มิติ คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา การสร้างกระบวนการในการทำงานนั้น พระคิลานุปัฏฐากต้องนำองค์ความรู้ที่ได้มาจากหลัก พุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบในกรอบ พุทธนวัตกรรมสุขภาพ ซึ่งมีรูปแบบ 4 โมเดล ดังนี้ (1) ธรรมะเป็นนวัตกรรมคุ้มครองใจ (2) นวัตกรรมสุขภาพ 4 มิติ (3) นวัตกรรมธรรมชาติบำบัด (4) นวัตกรรมกุฏิชีวาภิบาล โมเดลต้นแบบทั้ง 4 รูปแบบนี้เป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบในการปฏิบัติหน้าที่ด้านสุขภาวะ (Well-Being) ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัยที่เป็นรูปธรรมอย่างยั่งยืน.

คำสำคัญ: การประยุกต์, พุทธธรรม, นวัตกรรมสุขภาพ, ภาวะปกติใหม่, พระคิลานุปัฏฐาก

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study Buddhist principles and health innovations; 2) to study the process of applying Buddhist principles in health innovations during the new normal of Phra Khilanupatthaka in Sukhothai Province; and 3) to propose a process for applying Buddhist principles in health innovations during the new normal of Phra Khilanupatthaka in Sukhothai Province. This was the qualitative research using document analysis and interviews. A total of 16 key informants were involved in the study. Data was analyzed using content analysis. Data was collected through interview questionnaires and audio recordings. The research results found that 1) Buddhist principles had significant implications for health in two dimensions: (1) physical happiness (kayikasukha) and (2) mental happiness (Cetasikasukha). The important principles that can be applied to promote health included (1) Tilakkhana, (2) Bhavana 4, (3) Iddhipada 4, (4) Bala 5 (5) Appamadadhamma; 2) Phra Khilanupatthaka should study the process of applying

the five principles according to the following steps: (1) studying the knowledge gained from Buddhist principles, (2) analyzing the principles that were appropriate for work of Gilanadhamma, (3) experiment or practice for the integration of health work, (4) disseminating knowledge and practicing to sick monks and target groups, and (5) promoting the tangible and intangible development of sick monks, enabling them to effectively care for and improve their own health effectively, especially sustainable methods of mental treatment; 3) a key feature in applying Buddhist principles and proposing processes was that Phra Khilanupatthaka must consider that in performing their duties, they should have a motto: "Dharma as an innovation to protect the mind," and be able to apply it to develop health in four dimensions: physical, mental, social, and intellectual. In creating a work process, Phra Khilanupatthaka must apply the knowledge gained from Buddhist principles as a model within the framework of Buddhist health innovation, which had four models as follows: (1) Dhamma as an innovation to protect the mind, (2) 4-dimensional health innovation, (3) natural healing innovation, and (4) monk's dwelling palliative care innovation. These four model prototypes were guidelines for developing a concrete and sustainable model for performing well-being duties of Phra Khilanupatthaka in Sukhothai Province.

Keywords: Application, Buddhist Principles, Health Innovation, New Normal, Phra Kilanupattthaka

บทนำ

ดังพุทธพจน์ของพระพุทธองค์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดาผู้คอยพยาบาล ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาล พวกเธอภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลเราก็จงพยาบาลภิกษุอาพาธเถิด ถ้ามีอุปัชฌาย์พึงพยาบาลภิกษุไข้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีอาจารย์อาจารย์พึงพยาบาลภิกษุไข้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีสัทธิวิหาริก สัทธิวิหาริกพึงพยาบาลภิกษุอาพาธนั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้าไม่มีอุปัชฌาย์ อาจารย์ สัทธิวิหาริก อันเตวาสิก ผู้ร่วมอุปัชฌาย์ หรือ ผู้ร่วมอาจารย์ สงฆ์ต้องพยาบาลภิกษุอาพาธนั้น ถ้าไม่พยาบาลต้องอาบัติทุกกฎ” (มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดเจนว่า พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลล้วนแต่อาศัยอยู่ป่าจึงต้องเผชิญกับอันตรายที่เกิดจากธรรมชาติตลอดเวลาทั้งจากสิ่งแวดล้อม และสัตว์ป่านานาพันธุ์ จึงทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย ในทางตรงกันข้ามปัจจุบันนี้พระสงฆ์มีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health)" เพื่อเชื่อมโยงกับหัวข้อวิจัยเรื่องนวัตกรรมทางสุขภาพและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น รักษารูปแบบการอ้างอิงให้สอดคล้องกับงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา โดยคงการอ้างอิงพระไตรปิฎกและงานของพระสุกสะหวัน บุดขะหมวน (2559) ไว้ครบถ้วน

ในส่วนของการดูแลพระสงฆ์อาพาธในระดับจังหวัดนั้น คณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัยได้มีมติในการดูแลและให้ความช่วยเหลือด้วยการถวายปัจจัยค่าชดเชยให้กับพระสงฆ์อาพาธ ข้อมูลล่าสุด ณ เดือนสิงหาคม 2568 กองบุญพระภิกษุอาพาธจังหวัดสุโขทัย (2568) พบว่า จังหวัดสุโขทัยมีพระสงฆ์อาพาธในระยะประคับประคองที่กุฏิชีวาภิบาล ทั้ง 5 รูป เขตพื้นที่ 3 อำเภอ ดังนี้ 1) อำเภอเมือง 2 รูป 2) อำเภอทุ่งเสลี่ยม 2 รูป และ 3) อำเภอศรีสัชนาลัย 1 รูป โดยเฉลี่ยแต่ละเดือนมีพระสงฆ์อาพาธจำนวนไม่เท่ากัน ซึ่งโรคที่พบมากที่สุด ได้แก่ เบาหวาน ความดัน และไขมัน ทั้งนี้ คณะสงฆ์ของจังหวัดสุโขทัย โดย ท่านพระเทพวชิรเวที (บุญโรจน์ จนฺทปญฺโญ) เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย ได้จัดตั้งสวัสดิการกองบุญพระภิกษุอาพาธของจังหวัดสุโขทัย เพื่อช่วยเหลือพระสงฆ์ การจัดตั้งกองบุญฯ นี้ นับเป็นสิ่งสำคัญมากในการดูแลและประคับประคองพระสงฆ์อาพาธ เพื่อให้นำปัจจัยที่ได้รับไปดำรงชีพตามความเหมาะสม ซึ่งการดำเนินการนี้ คณะสงฆ์ของจังหวัดสุโขทัยมีมติเห็นชอบให้ดำเนินการโดยพร้อมใจกัน เพื่อให้การดำเนินงานด้านธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์เป็นไปตามหลักปฏิบัติตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ ปี 2560 (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช), 2562) ข้อ 6 ระบุว่า การขับเคลื่อนสุขภาวะพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย เป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกภาคส่วนในจังหวัดสุโขทัย ใช้ทางธรรมนำทางโลก ครอบคลุมปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านข้อมูล ด้านการพัฒนา ด้านการบริการสุขภาพและสวัสดิการ ด้านการวิจัย และการพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพโดยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้พระแข็งแรง วัดมั่งคง ชุมชนเป็นสุขต่อไปในอนาคต (พระครูปลัดวรธนกร กิตฺติญาโณ และคณะ, 2567) และข้อ 9 ระบุว่า วัดพึงจัดระบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ กุฏิชีวาภิบาล หรือ กุฏิสงฆ์อาพาธบนพื้นฐานของหลักพระธรรมวินัยที่เกื้อกูลต่อการฝึกฝนพัฒนาตนเองและเอื้ออำนวยให้บรรลุเป้าหมายแห่งสิทธิและหน้าที่ด้านสุขภาพทุกประการ โดยจัดตั้งกองทุนสวัสดิการพระคิลานุปัฏฐาก และพระสงฆ์อาพาธทุกอำเภอ (พระครูปลัดวรธนกร กิตฺติญาโณ และคณะ, 2567) ทั้งนี้ การสร้างความเข้าใจและสร้างแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์

นอกเหนือจากกรอบและแบบแผนตาม ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ พ.ศ. 2560 นั้น การนำหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้อง จึงเป็นการพัฒนาการดำเนินชีวิตที่ดีงามของพระสงฆ์ที่ถูกต้องการนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เช่น หลัก ไตรลักษณ์ 3 ประการ มาใช้ในการดูแลสุขภาพจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาร่างกายและจิตใจที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างสมบูรณ์ หรือเป็นองค์รวมของความสัมพันธ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การวางแนวทางพุทธบูรณาการที่มีความชัดเจนจะส่งผลให้เกิดแบบแผนการปฏิบัติในด้านสุขภาพของพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย กอปรกับความสามารถการนำนวัตกรรมทางสุขภาพมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างวิทยาการสมัยใหม่กับหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาของชุมชนและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นๆ ภายใต้ข้อบัญญัติทางพระวินัยที่มีความสมดุลย์ เอื้อประโยชน์ต่อพระสงฆ์ในการดำเนินชีวิตตามแนวทางวิถีใหม่อย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ความรู้ในเรื่องของ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของจังหวัดสุโขทัย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวเป็นการสร้างแนวคิดสำคัญที่จะช่วยให้ทุกคนมีสุขภาพที่ดี มีชีวิตที่ยืนยาวอย่างมีคุณภาพงานนวัตกรรมทางสุขภาพจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาให้คนมีสุขภาพดี โดยลักษณะงานนวัตกรรมทางสุขภาพอาจอยู่ในรูป วิธีการ สิ่งประดิษฐ์ หรือการสร้างกระบวนการต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ งานนวัตกรรมทางสุขภาพจึงมีส่วนในการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพ ผู้ที่จะสามารถพัฒนางานนวัตกรรมทางสุขภาพนอกจากต้องมีความคิดสร้างสรรค์แล้วยังจะต้องใช้กระบวนการวิจัยที่เชื่อถือได้ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริง (อำนวย ธัญรัตน์ศรีสกุล, 2561) และเพื่อศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีหน้าที่บริการทางสุขภาพอย่างถูกวิธีตามหลักนวัตกรรมการบริการสุขภาพ โดยการนำนวัตกรรมทางสุขภาพยุคใหม่มาประยุกต์ใช้กับหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้พระสงฆ์มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดีขึ้นตามรูปแบบการบูรณาการเชิงพุทธที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตวิถีใหม่หรือ “New Normal” อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังขาดกระบวนการที่เป็นระบบและเหมาะสมกับบริบทของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัยโดยเฉพาะ ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษากระบวนการดังกล่าว พร้อมทั้งสังเคราะห์กรอบแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพให้เหมาะสมกับบริบทดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับนวัตกรรมทางสุขภาพ

2. เพื่อศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย

3.เพื่อเสนอกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสังเกตการมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับวิธีสืบค้นเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร (Document Sources) และเก็บข้อมูลภาคสนามจากตัวแทนของประชาชน ตามประเด็นที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ มุ่งเน้นประเด็นในการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับนวัตกรรมทางสุขภาพในพระพุทธศาสนาโดยใช้การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Sources)

1) ขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) ขั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากหนังสือ ตำรา เอกสารบทความทางวิชาการ เอกสารสิ่งพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างสุขภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในพื้นที่ 9 อำเภอ จำนวน 16 รูป/คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

(1) พระสังฆาธิการในจังหวัดสุโขทัย จำนวน 15 รูป

(2) เจ้าพนักงานสาธารณสุขในจังหวัดสุโขทัย 1 คน

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ใช้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (บุญมี พันธุ์ไทย, 2545) โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาก พระสงฆ์ที่มีหน้าที่ด้านคิลานธรรม ซึ่งเป็นพระสงฆ์ในระดับการบริหาร และการปฏิบัติงานคิลานธรรม นอกจากนี้ได้พิจารณาเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขของจังหวัดสุโขทัยที่ปฏิบัติหน้าที่ร่วมมกับพระคิลานุปัฏฐาก โดยตรง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย โดยใช้การศึกษา

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) เพื่อสังเกตกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในภาคสนามโดยการบันทึกข้อมูล (Field Notes)

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) เพื่อสังเกตกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย

สรุป วิธีการดำเนินวิจัยโดยศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) ดังนี้ ประการแรก ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ รายงานการวิจัย บทความวิจัย และเอกสารอื่น โดยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาวิจัย ประการที่สอง ทำการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้ในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่และการนำไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิผล

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับนวัตกรรมทางสุขภาพ 2) เพื่อศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพ

ในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย 3) เพื่อเสนอกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย ดังนี้

1. ศึกษาหลักพุทธธรรมกับนวัตกรรมทางสุขภาพ

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระคิลานุปัฏฐากจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาตนเองและผู้ป่วยให้สามารถประยุกต์หลักธรรมเพื่อใช้ในการดูแลตนเองเมื่อป่วยไข้ และสามารถดูแลผู้อื่นได้ หากผู้ป่วยเข้าใจหลักธรรม คำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาถือเป็นแก่นของคำสอน เพราะการเจ็บป่วยและความตายเป็นทุกข์ และเป็นสัจธรรมที่เราทุกคนนั้นหลีกเลี่ยงไม่ได้เป็นเรื่องธรรมดาที่ต้องพบเจอในทุกชีวิต ฉะนั้น ธรรมจึงเป็นยาใจที่จะสามารถบรรเทาทุกข์ให้กับผู้ป่วยได้ ด้วยทางจิตใจ โดยหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวข้างต้นจะเป็นหลักธรรมสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของพระคิลานุปัฏฐากนั่นเอง

การศึกษาวิจัยนี้ ได้ทำการศึกษาหลักพุทธธรรมที่สำคัญ 5 หลักธรรม ดังนี้

1) ไตรลักษณ์ เข้าใจธรรมชาติของชีวิต ย่อมมีความเสื่อมเป็นธรรมดา “อนิจจตา ทุกขตา อนัตตา”

2) ภาวนา 4 หมั่นพัฒนาตนเองให้ครบทุกด้าน คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา

3) อิทธิบาท 4 ความพึงพอใจในงานของตน คือ มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

4) พละ 5 การมีธรรม 5 ประการ เป็นเครื่องสร้างกำลังใจ คือ ศรัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ และปัญญาพละ

5) อัปปมาทธรรม คือ ความมีสติอยู่กับตัวตลอดเวลา

สรุป การศึกษาคัมภีร์ต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้หลักพุทธธรรม เป็นส่วนสำคัญของการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการสร้างนวัตกรรมทางสุขภาพ ซึ่งเป็นจุดเริ่มในการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทและการประยุกต์ใช้หลักธรรมในคัมภีร์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิผล

2. ศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย

กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการเรียนรู้ที่สามารถนำไปสู่การคิด คือ มีอนุสติ ใน 3 ประการ คือ 1) สุตมยปัญญา 2) จินตามยปัญญา 3) ภาวนามยปัญญา ซึ่งเป็น

พื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นทักษะกระบวนการที่สำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

อนึ่ง การศึกษากระบวนการในทางพระพุทธศาสนาเป็นการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมต้องมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ รวมกัน ได้แก่ 1) อายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ 2) อายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ 3) วิญญาณ คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่ออายตนะภายในอายตนะภายนอกกระทบกัน

ในส่วนของรูปแบบการศึกษากระบวนการแบบสากลตามแนวคิดของนักทฤษฎีการเรียนรู้ คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพุทธิพิสัย 2) ด้านเจตพิสัย และ 3) ด้านทักษะพิสัย ทั้งนี้ ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์กระบวนการแบบสากลผนวกเข้ากับหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา พบว่า กระบวนการเรียนรู้ใน 3 ด้าน มีดังนี้

1) ด้านพุทธิพิสัย

หลักการเรียนรู้เชิงพุทธ : 1) อนุปุพพสิกขา 2) ขันธ์ (รูปขันธ์/นามขันธ์) และ 3) อายตนะ

การประยุกต์ใช้หลักธรรม : 1) ไตรลักษณ์ 3 เข้าใจธรรมชาติของชีวิตย่อมมีความเสื่อมเป็นธรรมดา “อนิจจตา, ทุกขตา, อนัตตา” และ 2) ภาวนา 4 หมั่นพัฒนาตนเองให้ครบทุกด้าน (1) กายภาวนา (2) ศีลภาวนา (3) จิตภาวนา (4) ปัญญาภาวนา

2) ด้านเจตพิสัย

หลักการเรียนรู้เชิงพุทธ : อนุสติ

การประยุกต์ใช้หลักธรรม : อัปปมาทธรรม ความมีสติอยู่กับตัวตลอดเวลา

3) ด้านทักษะพิสัย

หลักการเรียนรู้เชิงพุทธ : 1) อนุสติ และ 2) ขันธ์ (รูปขันธ์/นามขันธ์)

การประยุกต์ใช้หลักธรรม : 1) พละ 5 การมีธรรม 5 ประการ เป็นเครื่องสร้างกำลังใจ (1) ศรัทธาพละ (2) วิริยะพละ (3) สติพละ (4) สมาธิพละ (5) ปัญญาพละ และ 2) อิทธิบาท 4 ความพึงพอใจในงานของตน (1) ฉันทะ (2) วิริยะ (3) จิตตะ (4) วิมังสา

อนึ่ง ในทางพระพุทธศาสนาจุดหมายสูงสุดของการเรียนรู้ คือ การพัฒนาปัญญาขั้นสูง กระบวนการเรียนรู้หลักพุทธธรรม เป็นส่วนสำคัญของการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการสร้างนวัตกรรมทางสุขภาพ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องมีการรับรู้เกิดจากอายตนะภายในกับ

อายตนะภายนอก อันก่อให้เกิดวิญญาณหรือเกิดเป็นความรู้แจ้งอารมณ์ ผัสสะ อันเป็นจุดเริ่มในการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา

ทั้งนี้ การวิเคราะห์กระบวนการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดสุโขทัย มีการดำเนินงาน 5 ข้อ ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลเชิงลึก 2) สร้างกรอบแนวคิดโดยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน 3) การออกแบบและวางแผน 4) ขั้นดำเนินงาน และ 5) ขั้นประเมินผล ซึ่งหากสามารถดำเนินงานได้ตามหลักการสร้างกระบวนการ จะสามารถดำเนินงานด้านสุขภาวะได้อย่างสมบูรณ์ และมีผลสัมฤทธิ์ในการส่งเสริมงานด้านสุขภาวะด้วย

สรุป การศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมพระคิลานุปัฏฐากต้องมีทักษะการพัฒนาองค์ความรู้ที่ครอบคลุม ทั้ง องค์ความรู้ในทางพระพุทธศาสนาและองค์ความรู้ในด้านปรัชญาระดับสากล ซึ่งจะช่วยให้สามารถพัฒนาและบูรณาการดำเนินงานของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดสุโขทัยได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

3) เสนอกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย

รูปแบบการเสนอกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับนวัตกรรมสุขภาพนั้น ตัวแท้ของการศึกษาที่สำคัญคือการพัฒนาปัญญาที่เป็นแกนกลาง เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปภายใต้ตัวบุคคล กระบวนการแห่งการศึกษา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น แนวความคิด ทัศนคติ ค่านิยม ที่ถูกต้อง ดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคม สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ

ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับนวัตกรรมสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นการพัฒนาแบบมีองค์รวม กล่าวคือ มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย และการพัฒนาทางด้านจิตใจ ให้กับตนเองและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม และเอื้อประโยชน์อย่างแพร่หลาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพในหมู่คณะสงฆ์ได้รับการอุปถัมภ์เป็นอย่างดีจะเห็นได้ว่า ในการศึกษาวิเคราะห์หรือสร้างสรรค์นวัตกรรมในพระพุทธศาสนามีการพัฒนาก้าวหน้าขึ้นมากด้วย

สำหรับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม นั้น พระคิลานุปัฏฐากมีกระบวนการเสนอนวัตกรรมหลักพุทธธรรมที่นำมาพัฒนาด้านสุขภาพใน 4 มิติ คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยพัฒนากรอบแนวคิดเป็น “พุทธนวัตกรรมสุขภาพ” โมเดล ซึ่งมีรูปแบบ 4 โมเดล ดังนี้ 1) ธรรมะเป็นนวัตกรรมคุ้มครองใจ 2) นวัตกรรมสุขภาพ 4 มิติ 3) นวัตกรรมธรรมชาติบำบัด 4) นวัตกรรมกุฏิชีวาภิบาล โมเดลทั้ง 4 ประการนี้จะเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบในการปฏิบัติหน้าที่ด้านสุขภาวะของพระคิลานุปัฏฐาก และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในการช่วยเหลือพระสงฆ์ระยะสุดท้ายที่อาพาธหนักได้อย่างใกล้ชิด

สรุป การเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางการพัฒนาด้านสุขภาวะรูปแบบหนึ่งที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาร่างกายให้เกิดความสมดุลย์ สามารถนำมาบูรณาการเพื่อการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับนวัตกรรมทางสุขภาพ

ในทางพระพุทธศาสนาได้ให้นัยสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพใน 2 มิติด้วยกัน กล่าวคือ 1) มิติความสุขทางร่างกาย (กายิกสุข) เป็นความสุขที่เกิดจากการที่กลไกทางร่างกาย 2) มิติความสุขด้านจิตใจ (เจตสิกสุข) เป็นความสุขที่เกิดจากสภาพมีความรู้ ตื่น และเบิกบาน สามารถดูแลและพัฒนาตนเองในด้านสุขภาวะอย่างสัมฤทธิ์ผล สอดคล้องกับ พระสุกสะหวัน บุดขะหมวน (2559) กล่าวว่า ในการดูแลพระสงฆ์อาพาธ ถือตามวิถีปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงเห็นพระสงฆ์อาพาธแล้วไม่มีใครช่วย จึงทำให้ พระสงฆ์ต้องไปดูแลพระสงฆ์อาพาธด้วยพระองค์เอง หลังจากนั้นเพื่อให้เกิดความมีน้ำใจในยามดูกันยามเจ็บป่วย ฉะนั้น ธรรมจึงเป็นยาใจที่จะสามารถบรรเทาทุกข์ให้กับผู้ป่วยได้ ด้วยทางจิตใจ โดยหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวข้างต้นจะเป็นหลักธรรมสำคัญต่อในการพัฒนากายให้ดำเนินชีวิตของพระคิลานุปัฏฐากนั่นเอง

2. วิเคราะห์กระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย

การศึกษากระบวนการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา มีจุดหมายของการเรียนรู้สูงสุดที่ปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาปัญญาซึ่งเป็นสิ่งที่ควรฝึกฝนและระมัดระวังให้เท่าทันสิ่งทั้งปวงตามธรรมชาติ เพื่อเป็นการศึกษาของชีวิต ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้หลักพุทธธรรม จึงเป็นส่วนสำคัญของการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการสร้างนวัตกรรมทางสุขภาพ

จากการศึกษาวิเคราะห์ของผู้วิจัย พบว่า กระบวนการเรียนรู้นั้นมี 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านพุทธิพิสัย กระบวนการด้านนี้ บ่งชี้ถึงเรื่องของสติปัญญา ความรู้ ความคิดความสามารถในการเรียนรู้และการเข้าสิ่งต่างๆ ซึ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบจะเห็นว่าทฤษฎีนี้มีความเกี่ยวข้องกับหลักการเรียนรู้เชิงพุทธ 3 ประการ ได้แก่ 1. อนุปพฺพสิกขา 2. ขันธ์ 5 (รูปขันธ์/นามขันธ์) และ 3. อายตนะ เมื่อนำกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับหลักพุทธธรรม พบว่าหลักไตรลักษณ์ 3 มีความเกี่ยวข้องมากที่สุด คือ ส่งผลให้เกิดการวิเคราะห์อย่างเข้าใจธรรมชาติของชีวิตย่อมมีความเสื่อมเป็นธรรมดา “อนิจจตา ทุกขตา อนัตตา” รองลงมาคือ หลักภาวนา 4 การหมั่นฝึกฝนตนเองให้ครบทุกด้าน ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา

สอดคล้องกับพระครูสุตจินดาภรณ์ (2560) พบว่า ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ไตรลักษณ์เพื่อบรรเทาทุกข์ของคนในสังคมปัจจุบัน พบว่า หลักไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ คำสอนในเรื่องความทุกข์ ความทุกข์เป็นธรรมที่แน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นของสิ่งทั้งปวง เรียกว่า สามัญลักษณะหรือไตรลักษณ์

2) ด้านเจตพิสัย กระบวนการด้านนี้ บ่งชี้ถึงเรื่องของความรู้สึก อารมณ์ เจตคติ ค่านิยม และแรงจูงใจ เป็นสำคัญ ซึ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบจะเห็นว่าทฤษฎีนี้มีความเกี่ยวข้องกับหลักการเรียนรู้เชิงพุทธ คือ อนุสติ เมื่อนำกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับหลักพุทธธรรม เรื่อง อัปปมาทธรรม คือ ความมีสติอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นหลักธรรมสำคัญในการคุ้มครองดูแลตน ดังเช่น พระมหาธีรพันธ์ ธีรกิตฺติ (2561) พบว่า อนุสสติ หมายถึง ตามระลึกอยู่เนืองๆ เป็นกัมมัฏฐานหมวดหนึ่งในกัมมัฏฐาน 40 อนุสสติทั้ง 10 ประการ มีกำลังสมาธิไม่เสมอกัน ให้ผลได้ตั้งแต่อุปาจารณสมาธิจนถึง ฌาน 4 คัมภีร์วิสุทธิมรรค และคัมภีร์กัมมัฏฐานรอม ฉบับวัดต้นผึ้ง ได้กล่าวถึงอนุสสติ 10 ประการ เหมือนกัน คือ พุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ เทวตานุสสติ มรณานุสติ กายคตสติ อานาปานาสติ และอุปสมานุสสติ

3) ด้านทักษะพิสัย กระบวนการด้านนี้ บ่งชี้ถึงเรื่องของ การรับรู้ การปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อให้มีความถูกต้อง การฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอ และการทำอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบจะเห็นว่าทฤษฎีนี้มีความเกี่ยวข้องกับหลักการเรียนรู้เชิงพุทธ คือ อนุสติ และ ขันธ์ (รูปขันธ์/นามขันธ์) เมื่อนำกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับหลักพุทธธรรม พบว่า หลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกันคือ พละ 5 ธรรม 5 ประการ เป็นเครื่องสร้างกำลังใจ 1) ศรัทธาพละ 2) วิริยะพละ 3) สติพละ 4) สมาธิพละ และ 5) ปัญญาพละ รองลงมาคือ อิทธิบาท 4 ความพึงพอใจในงานของตน 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา สอดคล้องกับ วรกฤต เถื่อนช้าง (2561) พบว่า รูปแบบด้านใฝ่เรียนรู้บูรณาการสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธด้วยหลักอิทธิบาท เรียนอะไรก็ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า นโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ของ เบลจา-มินบลูม ทำให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

สรุป กระบวนการของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดสุโขทัย มีการดำเนินงาน 5 ข้อ ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลเชิงลึก 2) สร้างกรอบแนวคิดโดยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน 3) การออกแบบและวางแผน 4) ขั้นดำเนินงาน 5) ขั้นประเมินผล ซึ่งหากสามารถดำเนินงานได้ตามหลักการสร้างกระบวนการฯ ที่กล่าวไว้นี้แล้ว จะสามารถดำเนินงานด้านสุขภาวะได้อย่างสมบูรณ์ และมีผลสัมฤทธิ์ในการส่งเสริมงานด้านสุขภาวะด้วย

3. วิเคราะห์เสนอกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในแง่มุมของ 1) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะสามารถทำให้ประสบความสำเร็จในการอุปัฏฐากพระสงฆ์

ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้นวัตกรรมของพระคิลานุปัฏฐาก ได้แก่ ประการที่ 1 การรักษาแบบสมาธิบำบัด การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ด้วยอานาปานสติ 16 หรือ สติปัฏฐาน 4 จึงเป็นการพัฒนาจิต สมาธิ และปัญญาในขั้นสูง เพื่อให้เกิดปัญญาความรู้แจ้งตามหลักภาวนามยปัญญา ได้แก่ กรรมฐาน (ทำให้เกิดสมาธิ) วิปัสสนากรรมฐาน (ทำให้เกิดปัญญา) ประการที่ 2 การประยุกต์ใช้รอกกะลามะพร้าว และรอกไม้ไผ่ เพื่อช่วยเพิ่มการยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและออกกำลังกายไปในตัว ประการที่ 3 การประยุกต์ใช้ศาสตร์มณีเวช เป็นนวัตกรรมหนึ่งที่สามารถปรับความสมดุลในร่างกาย ช่วยกระตุ้นระบบประสาท ระบบไหลเวียนโลหิต ประการที่ 4 การใช้สื่อเสียงหรือวีดีโอธรรมะ มาช่วยในการรักษาผู้ป่วยไข้ วิธีการนี้จึงเรียกว่า ธรรมโอสถ ประการที่ 5 การฝึกฝนการใช้นวัตกรรมทางการแพทย์สมัยใหม่ และเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ใน กุฏิชีวาภิบาล ซึ่งเป็นที่พักสงฆ์ในระยะสุดท้าย สอดคล้องกับ อภิรักษ์ วัฒนวิกกิจ (2567) พบว่า การเปรียบเทียบการดูแลพฤติกรรมที่บ้านผู้ดูแล พบว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ผู้ดูแลผู้สูงอายุในคลินิกชีวาภิบาล มีพฤติกรรมสุขภาพที่บ้านผู้ดูแล ในระดับปานกลาง แต่หลังเข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่บ้านของผู้ดูแล อยู่ในระดับดี

สรุป การดูแลด้านสุขภาวะ (Well-Being) เป็นการดำเนินงานอุปัฏฐากที่พระสงฆ์พึงมีต่อกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นไปตามสุขอนามัย อันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้สามารถก้าวไปสู่จุดหมายชีวิตที่ดีของพระสงฆ์ ภายใต้กรอบการดำเนินงานด้านคิลานธรรมที่มี ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช), 2562) เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพในระดับพื้นที่โดยมุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของ คณะสงฆ์ วัด ชุมชน ภาครัฐและสังคม ในการออกแบบหรือสร้างกระบวนการของงานคิลานธรรมให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีการสร้างกระบวนการสุขภาพตามแนวทางพุทธธรรม 5 ประการ และสร้างนวัตกรรมจากหลักพุทธธรรมที่มีผลต่อการบำบัดรักษาผู้ป่วยให้เป็นโอสถรักษาใจให้ดีงาม เข็มแข็ง มีความสุข มองเห็นทุกสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามจริง มีเหตุและปัจจัยส่งผล เกิดสติปัญญาในการ

พิจารณาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา หรือ หาแนวทางในการคิดค้นวิธีการใหม่ๆ ที่เรียกว่า นวัตกรรม ให้เหมาะสมและเป็นไปตามสภาวะของธรรมชาติ

ทั้งนี้ ผู้วิจัย ได้สังเคราะห์องค์ความรู้ออกมาเป็นรูปแบบโมเดล เพื่อเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ตามหลักพุทธธรรม โดยพัฒนากรอบแนวคิด พุทธนวัตกรรมสุขภาพ 4 โมเดล นอกจากนี้ คณะสงฆ์พึงจัดตั้งกองทุนด้านสุขภาพด้วยเพื่อให้มีงบประมาณสนับสนุนด้านการพยาบาล การพัฒนานวัตกรรม และการวิจัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านศักยภาพความรู้ ด้านการพยาบาล และด้านการสื่อสารของพระคิลานุปัฏฐากอย่างยั่งยืน

องค์ความใหม่

พระคิลานุปัฏฐากสามารถวิเคราะห์เหตุและปัจจัยได้อย่างชัดแจ้งก็จะสามารถออกแบบการเสนอกระบวนการได้อย่างถูกต้องตรงกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย สำหรับองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการนำหลักพุทธธรรม 5 ข้อ มาประยุกต์ใช้ มีดังนี้ 1) หลักภาวนา 4 การพัฒนาสุขภาพตามกระบวนการของหลักพุทธธรรมภาวนา 4 เป็นการพัฒนาจากรูปธรรม (กาย+ศีล) ไปสู่นามธรรม (จิต+ปัญญา) ซึ่งหากมีการพัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน จะทำให้เกิดภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา 2) หลักพละ 5 การนำหลักพละ 5 มาประยุกต์ใช้ในการช่วยลดนิวรณ์ (อุปสรรค) ความเกียจคร้าน ความฟุ้งซ่าน ทำให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง สุขภาพดี และมีความสุขอย่างยั่งยืน 3) หลักไตรลักษณ์ การใช้ไตรลักษณ์ในการสร้างสุขภาพ คือ การเรียนรู้ที่จะ อยู่กับความจริง อย่างผู้มีปัญญาเพื่อให้กายเจ็บป่วยได้ แต่ใจไม่ป่วยตาม 4) หลักอัปปมาทธรรม การป้องกันโดยอาศัยสติเท่าทันเหตุการณ์ปัจจัยที่ทำให้สุขภาพเสื่อมเสีย และทำความเพียรในการพัฒนาสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ทั้ง กาย จิต และ 5) หลักอิทธบาท 4 กระบวนการดูแลสุขภาพโดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 จะทำให้สุขภาพเกิดการพัฒนาจากภายใน กล่าวคือ สุขภาพจิตมีความสุข สุขภาพกายแข็งแรง สุขภาพจิต/กาย ควบคุมได้ด้วยสติ และสุขภาพปัญญารู้ทันสุขภาพและความเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้พระสงฆ์มีระเบียบวินัยในการดูแลสุขภาพของตนเองได้ดี

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในนวัตกรรมทางสุขภาพในภาวะปกติใหม่ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดสุโขทัย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงสาธารณสุขควรให้งบประมาณในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์อาพาธในพื้นที่ระดับท้องถิ่น

2. กระทรวงสาธารณสุขควรจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดสร้างสถานที่ดูแลพระสงฆ์อาพาธในระดับจังหวัด

3. กระทรวงสาธารณสุขควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดสรรเงินในการดูแลพระสงฆ์อาพาธทั่วประเทศ

4. สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรมีบทบาทในการช่วยดูแลและจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนการดูแลพระสงฆ์อาพาธทั่วประเทศ

5. คณะสงฆ์ทุกจังหวัดควรจัดให้มีพระคิลานุปัฏฐากที่ช่วยดูแลพระสงฆ์อาพาธอย่างเพียงพอ

6. กระทรวงสาธารณสุขควรจัดให้มีคู่มือในการดูแลพระสงฆ์อาพาธในทุกจังหวัด

7. พุทธศาสนิกชนและผู้นำชุมชนควรมีบทบาทในการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนพระคิลานุปัฏฐากในการดูแลพระสงฆ์อาพาธ

8. คณะสงฆ์ควรมีบทบาทและนโยบายในการส่งเสริมหาอุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์ในการช่วยดูแลพระสงฆ์อาพาธในเขตพื้นที่ในทุกจังหวัด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปเป็นฐานข้อมูลในการแนะนำอบรมในเรื่องสุขภาพของพระสงฆ์อาพาธ

2. พระคิลานุปัฏฐากควรนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้กับพระสงฆ์อาพาธในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องตามทักษะที่ได้อบรมมาอย่างเหมาะสม

3. ควรนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้กับนวัตกรรมสุขภาพเพื่อพระสงฆ์อาพาธ

4. คณะสงฆ์และสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดอุปกรณ์และนวัตกรรมทางการแพทย์เพื่อนำไปใช้ในพื้นที่กุฏิชีวาภิบาลได้อย่างเหมาะสม

5. ควรจัดให้มีการเพิ่มศักยภาพและบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากโดยเพิ่มภาคีเครือข่ายให้มากยิ่งขึ้นทุกจังหวัดทั่วประเทศ

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบการวิจัย การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล หรือการนำเสนอผลการวิจัย

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ผู้เขียนได้ใช้ ChatGPT (GPT-5.6 Luna) เพื่อช่วยตรวจแก้ภาษา ปรับสำนวน และเรียบเรียงเนื้อหาบางส่วนของต้นฉบับในระดับประโยคและย่อหน้า โดยไม่ได้ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล หรือตัดสินใจผลการวิจัย ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และรับรองเนื้อหาทั้งหมดของบทความฉบับสุดท้าย และรับผิดชอบต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของบทความทั้งหมด

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สามารถเข้าถึงได้จากผู้เขียนโดยการร้องขออย่างสมเหตุสมผล

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือองค์กรอื่นใด ผู้เขียนเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินการวิจัยทั้งหมด และไม่มีผู้ให้ทุนเข้ามามีบทบาทในการออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล หรือการตัดสินใจเผยแพร่ผลงานวิจัย

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

พระครูวิบูลสาโรภาส (เฉลิม กนฺตสาโร) รับผิดชอบการกำหนดแนวคิดการวิจัย การออกแบบระเบียบวิธีวิจัย การดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล การเขียนต้นฉบับ และการตรวจแก้ปรับปรุงต้นฉบับ รวมทั้งตรวจสอบและรับรองต้นฉบับฉบับสุดท้ายโดยมี

พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสทฺโธ ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อมูลการวิจัยและให้คำปรึกษา

เทพประวิณ จันทร์แรง ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อมูลการวิจัยและให้คำปรึกษา

เอกสารอ้างอิง

กองบุญพระภิกษุอาพาธจังหวัดสุโขทัย. (2568). *สรุปรายงานพระสงฆ์อาพาธในจังหวัดสุโขทัย.* กองบุญพระภิกษุอาพาธจังหวัดสุโขทัย.

บุญมี พันธุ์ไทย. (2545). *ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยเบื้องต้น*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระครูปลัดวรธนกร กิตฺติญาโณ, พระครูสุมนธรรมานุกูล, พระครูสุธรรมบุญเขต, พระครูปิยสีลขันธ์, พระครูพินิจธรรมรัต, พระสมนึก จิตตมโน, พระครูปริยัติการโสภิต, พระครูพิพิธธรรมงคล, และพระครูวิบูลสาโรภาส. (2567). *ธรรมนูญพระสงฆ์จังหวัดสุโขทัย พุทธศักราช 2566 : สู่พระแข็งแรง สร้างสุขภาวะชุมชนบนวิถีธรรม*. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ดัมมี่ไอเดีย.

พระครูสุตจินดาภรณ์. (2560). *การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรลักษณ์เพื่อบรรเทาทุกข์ของคนในสังคมปัจจุบัน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. E-Thesis ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. https://e-thesis.mcu.ac.th/items/76

พระมหาธีรพันธ์ ธีรกิตฺติ. (2561). *ศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องอนุสสติกรรมฐานในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกับคัมภีร์กัมมัฏฐานรอม* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. E-Thesis ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. http://pb.mcu.ac.th/site/thesiscontent_desc.php?ct=1&t_id=4540

พระสุกสะหวัน บุดขะหมวน. (2559). *การดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thammasat University Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:138250

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วรกฤต เถื่อนช้าง. (2561). *การพัฒนาคุณภาพและพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนด้วยขบวนการสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อภิรักษ์ วัฒนวิกกิจ. (2567). รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุและพัฒนาการดูแลผู้สูงอายุในคลินิกชีวาภิบาล เขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน*, *9*(3), 49–58. https://he03.tci-thaijo.org/index.php/ech/article/view/2678

อำนวย ธัญรัตน์ศรีสกุล. (2561). นวัตกรรมทางสุขภาพ. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ*, *1*(1), 58–64. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/jhri/article/view/243189

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช). (2562). *ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). บริษัท โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์ จำกัด.

การมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 ตามหลักสังคหวัตถุ 4

Community Participation in Mobilizing Educational Resources in Small-Sized Schools under the Buriram Primary Educational Service Area Office 2 Based on the Four Sangahavatthu Principles

สุรวิชญ์ สวงรัมย์[1] ทวีศักดิ์ ทองทิพย์[2] และสถาพร ภาคพรม[3]
Surawit Sawongram, Taweesak Tongtip and Sathaporn Pakprom

Received: May 02, 2026
Revised: August 30, 2026
Accepted: August 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 2) ศึกษาวิธีการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักสังคหวัตถุ 4 และ 3) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักสังคหวัตถุ 4 การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) จากประชากรได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก 117 แห่ง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 91 แห่ง ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวม 273 คน การวิจัยเชิงคุณภาพใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 คน ได้แก่ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรม

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์; Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surin campus Corresponding author, e-mail: sawongram39@gmail.com

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความถี่ ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (PNI Modified = 0.59) โดยด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีค่าสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การประเมินผล และการดำเนินการ ตามลำดับ 2) วิธีการมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วยการเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมตัดสินใจ การสร้างแรงจูงใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม การสื่อสารและสะท้อนผล และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยบูรณาการหลักทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตา และ 3) ข้อเสนอเชิงนโยบายสังเคราะห์เป็นโมเดลเชิงระบบ ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ และข้อมูลย้อนกลับ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นกลไกส่งเสริมการร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินข้อเสนอเชิงนโยบายมีความสอดคล้องและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. = 0.42) แสดงว่าโมเดลมีความเหมาะสมและสามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบการพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การระดมทรัพยากรทางการศึกษา, สถานศึกษาขนาดเล็ก, ดัชนีความต้องการจำเป็น, สังคหวัตถุ 4

Abstract

This research article aimed to 1) examine the needs for community participation in mobilizing educational resources in small-sized schools under the Buriram Primary Educational Service Area Office 2, 2) examine the methods of community participation in mobilizing educational resources in small-sized schools based on the Four Sangahavatthu principles, and 3) develop policy recommendations for community participation in mobilizing educational resources in small-sized schools based on the Four Sangahavatthu principles. A mixed-methods design was employed. For the quantitative phase, the sample size was determined using Taro Yamane's formula from a population of 117 small schools, yielding a sample of 91 schools; respondents comprised 273 school administrators, teachers, and

chairpersons of basic education school boards. For the qualitative phase, 7 key informants were used, including Ministry of Education inspectors, educational administrators, school administrators, and experts in Buddhist principles. Research instruments comprised a questionnaire, an interview form, and an evaluation form. Data were analyzed using mean, standard deviation, frequency, the Priority Needs Index, and descriptive content analysis. The results showed that 1) the overall need for community participation in mobilizing educational resources was at a high level (PNI Modified = 0.59), with participation in decision-making having the highest value, followed by participation in benefit-sharing, evaluation, and implementation, respectively; 2) methods of participation based on the Four Sangahavatthu principles comprised providing opportunities for community involvement in decision-making, building motivation and a sense of shared ownership, communication and feedback, and promoting participation in implementation, integrating the principles of Dana (giving), Piyavaca (kind speech), Atthacariya (useful conduct), and Samanattata (even and equal treatment); and 3) the synthesized policy recommendations formed a systems model comprising inputs, processes, outputs, outcomes, and feedback, using the Four Sangahavatthu principles as a mechanism to promote shared decision-making, shared implementation, and shared monitoring and evaluation for continuous improvement. The evaluation of the policy recommendations showed congruence and feasibility at the highest level ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. = 0.42), indicating that the model is appropriate and can be systematically applied as a development framework.

Keywords: Participation, Educational Resource Mobilization, Small-Sized Schools, Priority Needs Index, Four Sangahavatthu Principles

บทนำ

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งได้รับการรับรองทั้งในระดับนโยบายและกฎหมายของประเทศไทย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (2560) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542) และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ได้กำหนดให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงนับเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายจะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในลักษณะการรับรู้หรือการสนับสนุนเป็นครั้งคราว มากกว่าการมีส่วนร่วมอย่างเป็นกระบวนการ ส่งผลให้การระดมทรัพยากรทางการศึกษายังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (UNESCO, 2021)

การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพมิใช่เพียงการเข้าร่วมกิจกรรม หากแต่เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างเป็นระบบและครอบคลุมหลายมิติ ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จนได้กรอบการสังเคราะห์ที่ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินการ การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ ซึ่งสะท้อนลักษณะของการมีส่วนร่วมอย่างครบวงจรและเชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (UNESCO, 2021) ขณะเดียวกัน ขณะเดียวกัน หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตา เป็นหลักธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสัมพันธภาพและบรรยากาศแห่งความร่วมมือตลอดจนช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย (เบญจวรรณ เขียวเขิน, 2569) อีกทั้งแนวคิดการบริหารเชิงระบบที่เชื่อมโยง Input–Process–Output–Outcome–Feedback ยังสามารถใช้เป็นกรอบในการออกแบบและขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

เมื่อพิจารณาในบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่ครอบคลุมในทุกมิติของกระบวนการ โดยในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ชุมชนยังมีบทบาทจำกัดและมักอยู่ในฐานะผู้รับทราบมากกว่าผู้ร่วมกำหนดทิศทาง ในด้านการดำเนินการ การมีส่วนร่วมมักเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวและขาดความต่อเนื่องเชิงระบบ ขณะที่ด้านการประเมินผล ชุมชนยังไม่เข้ามามีบทบาทในการติดตามและสะท้อนผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ขาดข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนา และในด้านการรับผลประโยชน์ การรับรู้ถึงผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมยังไม่ชัดเจน ทำให้ไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็กยังมีลักษณะไม่สมดุลในเชิงมิติ และยังไม่ครอบคลุมกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างครบวงจร ส่งผลให้เกิด

ช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นจริง กับ สภาพที่พึงประสงค์ ของการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน ซึ่งเป็นข้อจำกัดสำคัญต่อประสิทธิภาพของการระดมทรัพยากรทางการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในระยะยาว การวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถสังเคราะห์เป็นช่องว่างขององค์ความรู้ได้ 3 ประการ ได้แก่ การขาดการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมในแต่ละมิติอย่างเป็นระบบ การขาดวิธีการมีส่วนร่วมเชิงกระบวนการที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก และการขาดข้อเสนอเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงระหว่างความต้องการจำเป็นกับการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งพัฒนาองค์ความรู้เชิงระบบ โดยบูรณาการการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น กับวิธีการมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 และการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายในรูปแบบโมเดลเชิงระบบ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ความเข้มแข็งของชุมชน และความยั่งยืนของการระดมทรัพยากรทางการศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 2

2. เพื่อศึกษาวิธีการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 ตามหลักสังคหวัตถุ 4

3. เพื่อข้อเสนอเชิงนโยบายในการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 ตามหลักสังคหวัตถุ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมีดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำนวน 117 แห่ง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 91 แห่ง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวม 273 คน และสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามความต้องการจำเป็น มี

ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินการ การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.91 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified), การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ, อดีตประธานคณะกรรมการอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 2, รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 2, ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็ก, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรม เพื่อให้ครอบคลุมมิติของการมีส่วนร่วมทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงคุณค่า การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล บันทึกเสียง และถอดความอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่และสังเคราะห์ประเด็นสำคัญตามกรอบการมีส่วนร่วม 4 ด้าน และหลักสังคหวัตถุ 4

ระยะที่ 3 การสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยนำผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในรูปแบบโมเดลเชิงระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กลไก (Mechanism) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และการสะท้อนกลับ (Feedback) และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในรูปแบบ Policy Matrix โดยกำหนดเป้าหมาย แนวทางดำเนินงาน หน่วยงานรับผิดชอบ ตัวชี้วัด และระยะเวลาดำเนินงานอย่างชัดเจน การประเมินข้อเสนอเชิงนโยบาย ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินด้วยแบบมาตราส่วนประมาณค่า ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ความสอดคล้อง ความเหมาะสม และความยั่งยืน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($PNI_{Modified}$ = 0.59) สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับสภาพที่พึงประสงค์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ($PNI_{Modified}$ = 0.61) รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($PNI_{Modified}$ = 0.60) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($PNI_{Modified}$ = 0.59) และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ($PNI_{Modified}$ = 0.58) ตามลำดับ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เน้นการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนร่วมกำหนดทิศทางและสร้างความเข้าใจร่วมผ่านการสื่อสารที่เหมาะสม (ปิยวาจา) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นที่พบว่าด้านนี้มีลำดับความสำคัญสูงสุด (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เน้นการร่วมปฏิบัติผ่านกิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือ (อัตถจริยา) (3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เน้นการติดตามและสะท้อนผลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (สมานัตตา) และ (4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เน้นการแบ่งปันผลลัพธ์และสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม (ทาน) ซึ่งสอดคล้องกับลำดับความต้องการจำเป็นในระดับรองลงมา ทั้งนี้ วิธีการมีส่วนร่วมที่สังเคราะห์ได้มิได้เกิดขึ้นอย่างแยกส่วน หากแต่เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นที่พบจากการวิเคราะห์ในระยะที่ 1 โดยสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องออกแบบทั้งโครงสร้างการมีส่วนร่วมและกลไกเชิงคุณค่าให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยมีหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการระดมทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอเชิงนโยบายสามารถสังเคราะห์เป็น “โมเดลการมีส่วนร่วมเชิงระบบ” ที่บูรณาการผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและวิธีการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กลไก (Mechanism) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และการสะท้อนกลับ (Feedback) ซึ่งเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินการ การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ อย่างเป็นวงจร โดยกำหนดให้หลักสังคหวัตถุ 4 ทำหน้าที่เป็น “กลไกเชิงคุณค่า” ในการขับเคลื่อนทุกขั้นตอนของกระบวนการ เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาความต้องการจำเป็นที่ชี้ให้เห็นช่องว่างของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะด้านการตัดสินใจ และสอดรับกับวิธีการมีส่วนร่วมที่เน้นการเปิดพื้นที่ การสื่อสาร และการสร้างความเป็นเจ้าของร่วม โมเดลดังกล่าวมีลักษณะเป็นระบบการมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงทั้งโครงสร้าง กลไก และความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างเป็นพลวัต โดยสามารถแปลงสู่การปฏิบัติผ่าน Policy Matrix ที่กำหนดเป้าหมาย แนวทางดำเนินงาน หน่วยงาน

รับผิดชอบ ตัวชี้วัด และระยะเวลาอย่างชัดเจน อันเป็นการยกระดับการมีส่วนร่วมจากรูปแบบเชิงกิจกรรมไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงระบบที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน ผลการประเมินข้อเสนอเชิงนโยบายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.78, S.D. = 0.42) โดยด้านความสอดคล้องมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ความเป็นไปได้ และความยั่งยืน สะท้อนให้เห็นว่าข้อเสนอเชิงนโยบายที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมเชิงโครงสร้าง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้มุ่งตีความและสังเคราะห์ผลการศึกษา โดยเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย กรอบแนวคิด และบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก เพื่ออธิบายความหมายเชิงวิชาการของข้อค้นพบ และชี้ให้เห็นนัยสำคัญเชิงระบบที่นำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (PNI Modified = 0.59) สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างเชิงโครงสร้างของการมีส่วนร่วม ระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์อย่างมีนัยสำคัญ มิใช่เพียงข้อจำกัดในระดับการปฏิบัติ แต่เป็นปัญหาเชิงระบบที่โครงสร้างการจัดการศึกษายังไม่สามารถบูรณาการชุมชนให้เข้ามามีบทบาทอย่างแท้จริงในกระบวนการทางการศึกษา โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นถึง ความไม่สมมาตรของการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ชุมชนยังคงอยู่ในบทบาทของผู้รับทราบหรือผู้สนับสนุน มากกว่าการเป็น หุ้นส่วนเชิงนโยบาย ซึ่งส่งผลกระทบเชิงลูกโซ่ไปยังการมีส่วนร่วมในมิติอื่น ได้แก่ การดำเนินการ การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็นที่เน้นการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่พึงประสงค์เพื่อกำหนดลำดับความสำคัญเชิงนโยบาย (Witkin & Altschuld, 1995) และสอดคล้องกับแนวทางการใช้ดัชนี PNI Modified ในการสะท้อนระดับความจำเป็นเชิงระบบ (สุวิมล ว่องวานิช, 2557) ยังสอดคล้องกับแนวคิดร่วมสมัยที่มองว่าการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของวงจรนโยบาย ไม่ใช่เพียงการมีส่วนร่วมเชิงกิจกรรม (OECD, 2020) นัยสำคัญของผลการวิจัยในส่วนนี้ชี้ให้เห็นว่า การยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนจำเป็นต้องเริ่มจากการเปิดพื้นที่เชิงอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นจุดตั้งต้นของการพัฒนาการมีส่วนร่วมในมิติอื่นอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพราะสถานศึกษายังขาดกลไกที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ

และต่อเนื่องทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การร่วมตัดสินใจ การร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล ส่งผลให้บทบาทของชุมชนส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่เพียงการรับทราบและสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า วิธีการมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีลักษณะเป็นกลไกเชิงคุณค่า ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงโครงสร้างการมีส่วนร่วมกับความสัมพันธ์ทางสังคม โดยทำให้การมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้านเกิดขึ้นอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า แก่นของการมีส่วนร่วม มิได้อยู่ที่ปริมาณกิจกรรมหรือจำนวนผู้เข้าร่วม หากแต่อยู่ที่คุณภาพของปฏิสัมพันธ์ และระดับความไว้วางใจ ที่เกิดขึ้นระหว่างสถานศึกษากับชุมชน โดยหลักสังคหวัตถุ 4 ทำหน้าที่เป็นกลไกในการเสริมสร้างองค์ประกอบดังกล่าว กล่าวคือ ทานช่วยสร้างแรงจูงใจ ปิยวาจาสร้างความเข้าใจ อัตถจริยาสร้างการร่วมปฏิบัติ และสมานัตตาสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมเชิงระบบที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในฐานะเครือข่ายความร่วมมือ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) และสอดคล้องกับแนวคิดร่วมสมัยที่ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนต้องตั้งอยู่บน การเป็นเจ้าของร่วมและ การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (UNESCO, 2021) ให้มีความลึก และนำไปสู่ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมในบริบทสถานศึกษาขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากร จึงจำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคม ความไว้วางใจ และเครือข่ายความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นฐานสำคัญ หลักสังคหวัตถุ 4 ช่วยเปลี่ยนความสัมพันธ์จากการให้ความช่วยเหลือเป็นครั้งคราวไปสู่ความร่วมมือที่ตั้งอยู่บนการแบ่งปัน การสื่อสารอย่างเข้าใจ การร่วมลงมือปฏิบัติ และการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค เมื่อชุมชนเกิดความเชื่อมั่นและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ย่อมมีแนวโน้มเข้ามามีส่วนร่วมทั้งด้านการตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมในบริบทสถานศึกษาขนาดเล็ก

3. ผลจากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็กสามารถสังเคราะห์เป็น “โมเดลการมีส่วนร่วมเชิงระบบแบบบูรณาการ” ที่เชื่อมโยงองค์ประกอบ Input–Mechanism–Process–Output–Outcome และ Feedback ทั้งนี้ โมเดลดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นโดยลำพัง หากแต่เป็นผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เชื่อมโยงกับผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 กล่าวคือ ผลการวิจัยในข้อที่ 1 ได้สะท้อนให้เห็น “ช่องว่างของการมีส่วนร่วม” โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งมีความต้องการจำเป็นสูงสุด ขณะที่ผลการวิจัยในข้อที่ 2 ได้เสนอ “วิธีการมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4” ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมอย่างเป็น

ระบบ จึงนำไปสู่การพัฒนาโมเดลการมีส่วนร่วมเชิงระบบดังกล่าว ในเชิงการตีความ โมเดลนี้สะท้อนการยกระดับการมีส่วนร่วมจาก การดำเนินกิจกรรมแบบแยกส่วน ไปสู่ ระบบการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ ที่เชื่อมโยงทั้งโครงสร้าง กลไก และความสัมพันธ์ทางสังคมเข้าด้วยกันอย่างมีเอกภาพ โดยเฉพาะบทบาทของกลไกขับเคลื่อน ได้แก่ การเปิดโอกาส การสื่อสาร และการให้คุณค่า ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแปรกลาง ในการแปลงทรัพยากร ไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติ อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นมิติสำคัญที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ และทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนานโยบายเชิงระบบที่เน้นการบูรณาการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกระดับ (OECD, 2020) และแนวคิดระบบนิเวศทางการศึกษา ที่มุ่งเน้นความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียน ชุมชน และภาคีเครือข่ายอย่างเป็นพลวัต (UNESCO, 2021) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในบริบทการศึกษาของไทยที่เน้นการสร้างความร่วมมือและความเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) ควบคู่กัน นัยสำคัญของข้อค้นพบนี้จึงอยู่ที่การนำเสนอโมเดลองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถทำหน้าที่เป็นทั้งกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีและเครื่องมือเชิงนโยบาย โดยมี Feedback Loop เป็นกลไกสำคัญในการสะท้อนผลและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็กสามารถพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้ คือ โมเดลการมีส่วนร่วมเชิงระบบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า กลไกตัวกลาง กระบวนการมีส่วนร่วม ผลผลิต ผลลัพธ์ และการสะท้อนกลับอย่างเป็นวงจร จุดเด่นของโมเดลอยู่ที่การค้นพบว่า การเปิดโอกาส การสื่อสาร และการยอมรับ ทำหน้าที่เป็นกลไกตัวกลางในการเปลี่ยนทรัพยากรที่มีอยู่ไปสู่การมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การร่วมตัดสินใจ การร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล โดยมีหลักทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตาเป็นฐานเชิงคุณค่าในการสร้างความไว้วางใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลการมีส่วนร่วมเชิงระบบตามหลักสังคหวัตถุ 4

ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ

จากองค์ความรู้ใหม่ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำโมเดลมาแปลงเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย ซึ่งมุ่งกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และกลไกสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ระดับเขตพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริม ประสาน และสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่ และระดับสถานศึกษา ซึ่งนำแนวทางไปดำเนินการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน โดยกำหนดเป้าหมาย แนวทางดำเนินการ ผู้รับผิดชอบ ตัวชี้วัด และระยะเวลาไว้อย่างชัดเจน ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรกำหนดนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 กำหนดตัวชี้วัด และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนอย่างเป็นระบบ

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรแปลงนโยบายสู่แผนปฏิบัติการ จัดทำคู่มือ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ และกำหนดระบบนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงานข้อมูลด้วยเทคโนโลยี

3. สถานศึกษาขนาดเล็กควรบรรจุนโยบายไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี พร้อมเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การประเมินผล และการรับผลประโยชน์อย่างต่อเนื่องและโปร่งใส

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นฐานในการกำหนดนโยบายและกรอบตัวชี้วัดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา โดยบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นกลไกเชิงคุณค่า เพื่อกำกับและขับเคลื่อนหน่วยงานในสังกัดให้ดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิผล

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำผลการวิจัยไปพัฒนาเป็นแนวทางปฏิบัติและกลไกการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับพื้นที่ โดยออกแบบระบบนิเทศ ติดตามและประเมินผลที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก เพื่อใช้สนับสนุนผู้บริหารสถานศึกษา ครู และเครือข่ายชุมชนให้สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. สถานศึกษา ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบและดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนใน 4 มิติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินการ การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ โดยใช้กับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความยั่งยืนในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ ที่อาจส่งผลต่อการดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ตามหลักสังคหวัตถุ 4”

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ผู้เขียนได้ใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องมือและเวอร์ชันที่ใช้ ลักษณะการใช้งาน และขอบเขตของเนื้อหาที่ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวดังต่อไปนี้

2.1 เครื่องมือและเวอร์ชันที่ใช้ เช่น ChatGPT-4 Plusผู้เขียนใช้ ChatGPT ของบริษัท OpeาN รุ่น GPT-5.6 อย่างถูกต้องตามลิขสิ่งที่เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการคำนวณ และตรวจทานภาษา

2.2 ลักษณะการใช้งาน ผู้เขียนใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนการเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การตรวจทานภาษา การปรับปรุงโครงสร้างประโยค และการเรียบเรียงเนื้อหาให้มีความชัดเจน กระชับและเหมาะสม ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้รับจากเครื่องมือดังกล่าวก่อนนำมาใช้ในต้นฉบับทุกครั้ง

2.3 ขอบเขตการใช้งาน ผู้เรียนใช้ปัญญาประดิษฐ์ในระดับประโยดและย่อหน้าบ้างส่วนของบทความ โดยใช้สนับสนุนการตรวจสอบการวิเคราะห์ข้อมูล การเรียบเรียงผลการวิจัย และการ

ตรวจทานภาษา ทั้งนี้ ผู้เขียนเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้อง ปรับแก้ และรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมดของทความ

2.4 คำรับรองความรับผิดชอบของผู้เขียน โดยยืนยันว่าผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมดของบทความฉบับสุดท้าย

ข้าพเจ้า นายสุรชญ์ สวงรัมย์ ขอรับรองว่า ได้ตรวจสอบและแก้ไขเนื้อหาของบทความวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ตามหลักสังคหวัตถุ 4" รวมทั้งตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้รับจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างรอบคอบแล้ว และขอรับผิดชอบต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมสมบูรณ์ของเนื้อหาทั้งหมดในบทความฉบับสุดท้าย

ทั้งนี้การใช้ปัญญาประดิษฐ์ดังกล่าวเป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ มิได้มีส่วนในการกำหนดข้อค้นพบหรือใช้แทนดุลยพินิจทางวิชาการของผู้เขียน และมีได้ระบุปัญญาประดิษฐ์เป็นผู้เขียนร่วมโดยผู้เขียนยืนยันว่าไม่มีการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเพื่อสร้างข้อมูลอันเป็นเท็จ บิดเบือนผลการวิจัย หรือละเมิดจริยธรรมการตีพิมพ์ และยอมรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมดของบทความแต่เพียงผู้เดียว

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิจัยครั้งนี้มิได้เผยแพร่ต่อสาธารณะ เนื่องจากมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมการวิจัยและต้องคำนึงถึงการรักษาความลับ อย่างไรก็ตาม ผู้สนใจสามารถติดต่อขอใช้ข้อมูลจากผู้เขียนได้ตามความเหมาะสมและด้วยเหตุผลทางวิชาการ โดยการเปิดเผยข้อมูลจะดำเนินการภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัย การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และเงื่อนไขที่ผู้เขียนกำหนด

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

การวิจัยครั้งนี้ทำเป็นการโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การเคารพสิทธิของผู้ให้ข้อมูล การรักษาความลับ และการนำเสนอข้อมูลโดยไม่เปิดเผยตัวตน ทั้งนี้ ข้อเสนอการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยนี้ไม่ได้รับทุนอุดหนุนทางการเงิน หรือการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐ เอกชน หรือแหล่งทุนวิจัยภายนอกใด ๆ

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผู้เขียนต้องระบุบทบาทและหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมแต่ละคนตามหลัก CRediT (Contributor Roles Taxonomy)

สุรวิชญ์ สวงรัมย์

- กำหนดปัญหาและกรอบแนวคิด
- การออกแบบกระบวนการและวิธีดำเนินการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- ดำเนินการประสานงานหน่วยงาน ในการแจกและเก็บแบบสอบถามจากผู้ให้ข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถาม จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
- วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงพรรณนา
- การจัดทำตาราง แผนภาพ หรือแบบจำลองเพื่อ สื่อสารผลการวิจัย
- การร่างและเรียบเรียงเนื้อหาของงานวิจัย
- การวางแผน ประสานงาน และควบคุมการ ดำเนินการวิจัย

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

- ให้คำปรึกษา ติดตาม และกำกับคุณภาพของ กระบวนการวิจัย
- ตรวจสอบเนื้อหา ให้ข้อเสนอแนะ และกำกับการปรับแก้ต้นฉบับ
- ติดตามความก้าวหน้า ตรวจสอบเครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล และคุณภาพของงานวิจัย

สถาพร ภาคพรม

- ให้คำปรึกษา ติดตาม และกำกับคุณภาพของ กระบวนการวิจัย
- ตรวจสอบเนื้อหา ให้ข้อเสนอแนะ และกำกับการปรับแก้ต้นฉบับ
- ติดตามความก้าวหน้า ตรวจสอบเครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล และคุณภาพของงานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

เบญจวรรณ เขียวเขิน. (2569). สังคหวัตถุ 4 หลักธรรมสู่การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 8*(1), 163–176. https://so08.tci-thaijo.org/index.php/AJPP/article/view/4785/4557

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-31.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สพฐ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา*. สกศ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *รายงานสภาวะการศึกษาไทย พ.ศ. 2565*. สกศ.

สุวิมล ว่องวานิช. (2557). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

OECD. (2020). *Education policy outlook 2020: Shaping responsive and resilient education in a changing world*. OECD Publishing.

UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO.

Witkin, B. R., & Altschuld, J. W. (1995). *Planning and conducting needs assessments: A practical guide*. Sage.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ของคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา

Needs and Guidelines for Shared Leadership Development for Social Transition of the Board of Association of Future Thai Professional (AFT) under the Office of the Vocational Education Commission

วารุณี กรัดเนียม[1] เฮนรี่ ยู อันชุนดา[2] ณัฏฐ์ ชาคำมูล[3] และ อนุชา กอนพ่วง[4]
Warunee Kradniam, Henry Yuh Anchunda, Nat Chakhammul and Anucha Kornpuang

Received: February 19, 2026
Revised: April 23, 2026
Accepted: April 23, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ของคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยในขั้นตอนการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและนักเรียนนักศึกษาที่เป็นคณะกรรมการ อวท. สถานศึกษาอาชีวศึกษาภาคเหนือ จำนวน 307 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม โดยพบว่าค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.966 โดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการจัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นโดยใช้วิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI modified) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยพบว่าค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 โดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ความต้องการจำเป็นใน

[1-4] มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University
Corresponding author, e-mail: Krujoywarunee@gmail.com. Tel. 062-2626-422

การพัฒนาภาวะผู้นำร่วมฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ระดับบุคคล (PNI modified = 0.561) รองลงมาคือ ระดับกลุ่ม (0.525) และระดับสังคม/ชุมชน (0.513) โดยประเด็นที่ต้องการพัฒนาเร่งด่วน ได้แก่ การเขียนรายงานสะท้อนผล การเปิดโอกาสให้โต้แย้งเชิงตรรกะในที่ประชุม และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของโครงการ และ 2) การพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคมของคณะกรรมการ อวท. ควรดำเนินการในลักษณะ การพัฒนาแบบบูรณาการหลายระดับ ซึ่งเริ่มจากการพัฒนาศักยภาพของบุคคล สู่การสร้างระบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมในระดับกลุ่ม และขยายผลไปสู่การสร้างคุณค่าทางสังคมผ่านการทำงานร่วมกับชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, ภาวะผู้นำร่วม, การเปลี่ยนผ่านทางสังคม,
องค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the needs for developing shared leadership for social transition; and 2) to study the approaches to developing shared leadership for social transition of the board of Association of Future Thai Professional (AFT) under the Office of the Vocational Education Commission. A mixed methods research approach was used. For the quantitative research, the sample consisted of 307 administrators and students who were members of the AFT board under the Office of the Vocational Educational Commission in northern Thailand, selected using multi-stage random sampling. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.966. Statistical analyses included percentages, mean, standard deviations, and prioritizing needs using the modified Priority Needs Index (PNI). For the qualitative research, the key informants in this qualitative research consisted of 5 individuals selected using purposive sampling. The research instrument used was a semi-structured interview questionnaire. The IOC (Information Analysis Value) ranged from 0.60 to 1.00. The statistical method used was content analysis. The research findings revealed that 1)

the overall need for shared leadership development was high, with the highest need being at the individual level (PNI modified = 0.561), followed by the group level (0.525) and the societal/community level (0.513). The issues requiring urgent development included writing reflective reports, providing opportunities for logical debate in meetings, and accountability for project outcomes; and 2) the shared leadership development for social transition by the AFT board should be implemented in a multi-level leadership development approach, starting with individual capacity building, moving towards creating a collaborative working system at the group level, and expanding to creating social value through collaboration with communities. This will lead to the development of new leaders who were socially responsible and can drive sustainable change.

Keywords: Needs, Shared Leadership, Social Transition, Future Professionals Organization of Thailand

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง (Disruption) เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อผู้คนในสังคม ส่งผลให้องค์กรต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เป็นพลวัต (Dynamic Environment) เพื่อเป็นการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่มีความสลับซับซ้อนในช่วงศตวรรษนี้ ภาวะผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการพัฒนาตนเองและสังคม ซึ่งการเป็นผู้นำแบบดั้งเดิมในอดีตหรือผู้นำแบบวีรบุรุษ (Heroic Leader) เพียงคนเดียวอาจไม่สามารถขับเคลื่อนองค์กรได้เท่าที่ควร (ครูบ้านนอก, 2566) สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนานักเรียน นักศึกษา ให้มีทักษะความเป็นผู้นำและมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์การ จึงมีนโยบายให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมในรูปแบบขององค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ตลาดแรงงานและการเป็นพลเมืองที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา, 2566) อย่างไรก็ตาม จากสภาพการณ์ปัจจุบันพบว่าสังคมไทยกำลังเผชิญภาวะวิกฤตที่เยาวชนขาดภาวะผู้นำ ไม่มีแรงจูงใจ และเคยชินกับการเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรนักศึกษาให้เข้มแข็งและยั่งยืน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2550) เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวและ

ยกระดับศักยภาพผู้นำนักศึกษา แนวคิด ภาวะผู้นำร่วม (Collective Leadership) และผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change Model of Leadership: SCML) จึงเป็นกรอบทฤษฎีที่สำคัญ โดย W.K. Kellogg Foundation (2007) ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำร่วมไม่ใช่เรื่องของตัวบุคคลเพียงคนเดียว แต่เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนที่มีแรงจูงใจเดียวกัน มีการแบ่งปันวัตถุประสงค์ และร่วมกันกำหนดเป้าหมาย โดยเน้น 4 องค์ประกอบ คือ การรู้จักตนเองและชุมชน (Know Community), การสร้างทีมที่เข้มแข็ง (Build a strong team), การพัฒนาปัจเจกบุคคล (Develop individual), และการสร้างการเปลี่ยนแปลง (Make the change) สอดคล้องกับแนวคิด SCML หรือ The 7 C's Model ที่มองภาวะผู้นำเป็นกระบวนการ (Process) มากกว่าตำแหน่ง (Position) เน้นการปลูกฝังค่านิยม 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล เช่น การตระหนักรู้ในตนเอง, ระดับกลุ่ม เช่น การทำงานร่วมกันและการโต้แย้งเชิงตรรกะ, และระดับสังคม เช่น การเป็นพลเมืองดีและการสร้างการเปลี่ยนแปลง) (Komives et al., 2011; ณัฏฐ์ ชาคำมูล และคณะ, 2556) ซึ่งการบูรณาการแนวคิดเหล่านี้จะช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมจากผู้นำที่สั่งการ มาเป็นผู้นำที่เน้นความร่วมมือและการรับใช้สังคม

จากการศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่และการสำรวจการทำงานของคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา พบปัญหาในการบริหารงานสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ มักไม่บรรลุวัตถุประสงค์เนื่องจากผู้นำขาดทักษะการนิเทศงาน 2) ด้านบริหารงานบุคคล สมาชิกขาดขวัญและกำลังใจเนื่องจากผู้นำขาดการมีส่วนร่วม 3) ด้านงบประมาณ ขาดความโปร่งใสในการบริหารจัดการ และ 4) ด้านบริหารทั่วไป เกิดความล่าช้าจากการขาดการมอบหมายงานที่ชัดเจน (กิตติยา สุขเกษม และคณะ, 2565) นอกจากนี้จากการสังเกตการณ์ในพื้นที่วิจัยภาคเหนือยังพบว่า นักศึกษาที่เป็นคณะกรรมการ อวท. ยังขาดทักษะในการทำงานเป็นทีม การประสานงานในแนวราบ และการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาผู้นำในปัจจุบันยังไม่สามารถตอบโจทย์การสร้างภาวะผู้นำร่วม ที่จำเป็นต่อการบริหารองค์กรยุคใหม่ได้อย่างแท้จริง (ฐิติพงษ์ ตรีศร และอนุชา กอนพ่วง, 2562)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) เป็นแนวคิดที่ได้รับการยืนยันจากนักวิชาการหลายท่านว่ามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถปรับตัวและก้าวผ่านความท้าทายในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งศึกษาในบริบทของอุดมศึกษาทั่วไปหรือองค์กรภาคธุรกิจ และยังขาดการศึกษาที่เจาะจงไปยังกลุ่มผู้นำนักศึกษาในระบบอาชีวศึกษา

โดยเฉพาะคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) ซึ่งมีบทบาทเชิงสถาบันที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากองค์กรนักศึกษาทั่วไป อีกทั้งยังไม่มีการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมของกลุ่มดังกล่าวอย่างเป็นระบบ และขาดแนวทางเชิงประจักษ์ที่สอดคล้องกับกรอบคุณลักษณะ “คนดี คนเก่ง และมีความสุข” ในบริบทอาชีวศึกษาไทย ช่องว่างทางการวิจัยดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อให้ได้แนวทางในการยกระดับคุณภาพผู้นำนักศึกษาอาชีวศึกษาให้สามารถนำพาองค์กรก้าวผ่านกระแสการเปลี่ยนแปลง และสร้างประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ของคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ของคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษาหลักการ องค์ความรู้ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดภาวะผู้นำร่วม (Collective Leadership) ของ W.K. Kellogg Foundation และแนวคิดผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change Model of Leadership: SCML) เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและสร้างเครื่องมือสำหรับการศึกษาความต้องการจำเป็น

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำร่วม ดำเนินการดังนี้

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้างานกิจกรรม ครูที่ปรึกษาองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) และนักเรียนนักศึกษาซึ่งเป็นคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ภาคเหนือ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,500 คน จากสถานศึกษา 75 แห่ง

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 307 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นแรก ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งตามสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ เขต 1–4 จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เพื่อคัดเลือกหน่วยงานหรือสถานศึกษาในแต่ละเขต และในขั้นสุดท้ายใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากบุคลากรในสถานศึกษาที่ได้รับการสุ่มให้ได้จำนวนรวมทั้งสิ้น 307 คน

เครื่องมือวิจัย แบบสอบถาม (Questionnaire) มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60-1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.966

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการส่งแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ (Google Forms) และติดตามผลการตอบกลับ

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการจัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นโดยใช้วิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI modified)

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำร่วม ดำเนินการดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ อวท. จำนวน 5 คน (ประไพพิมพ์ สุธีวสินนนท์ และประสพชัย พสุนนท์, 2559) ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติเป็นนักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือคณะกรรมการบริหาร อวท. ระดับภาคหรือระดับชาติ

3.2 เครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่สร้างขึ้นโดยนำผลจากการสำรวจความต้องการจำเป็นในขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นกรอบคำถาม

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และจดบันทึกประเด็นสำคัญตามวันและเวลาที่นัดหมาย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการถอดเทปและวิเคราะห์ประเด็นตามกรอบแนวคิดเพื่อสรุปเป็นแนวทางการพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม โดยภาพรวมมีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่ามีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ระดับบุคคล (Individual Synergy) มีค่า PNI modified เท่ากับ 0.561 โดยประเด็นที่ต้องการพัฒนาเร่งด่วนที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการเขียนรายงานสะท้อนผลหลังเข้าร่วมกิจกรรม (Reflection) รองลงมาคือ ระดับกลุ่ม (Group Synergy) มีค่า PNI modified เท่ากับ 0.525 ประเด็นที่ต้องการพัฒนาเร่งด่วนที่สุด คือ การเปิดโอกาสให้สมาชิกร่วมอภิปรายโต้แย้งในที่ประชุมด้วยเหตุผลและสุภาพ (Controversy with Civility) และระดับสังคม/ชุมชน (Community Synergy) มีค่า PNI modified เท่ากับ 0.513 ประเด็นที่ต้องการพัฒนาเร่งด่วนที่สุด คือ ความกล้าตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ทั้งสำเร็จและล้มเหลวของโครงการ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ของคณะกรรมการ อวท. ประกอบด้วยการพัฒนาใน 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล มุ่งเน้นการรู้จักและเข้าใจตนเองผ่านเครื่องมือประเมิน (SWOT Analysis) และการจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล (ID Plan) เพื่อเสริมสร้างวินัยและความรับผิดชอบ 2) ระดับกลุ่ม มุ่งเน้นการสร้างระบบการทำงานที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยเฉพาะข้อมูลทางการเงิน การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และ 3) ระดับสังคม/ชุมชน มุ่งเน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (Action Learning) ผ่านโครงการจิตอาสาที่บูรณาการทักษะวิชาชีพเพื่อแก้ปัญหาชุมชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ของคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 2 ข้อ โดยเชื่อมโยงกับบริบท ข้อมูลเชิงประจักษ์ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ของคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการ อวท. มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม โดยภาพรวมมีความ

ต้องการจำเป็นอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบรายด้าน พบว่า ระดับบุคคล (Individual Synergy) มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาคือ ระดับกลุ่ม (Group Synergy) และระดับสังคม/ชุมชน (Community Synergy) ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่น่าสนใจว่า แม้แนวคิด ภาวะผู้นำร่วม (Collective Leadership) จะมุ่งเน้นกระบวนการทำงานเป็นทีมและการแบ่งปันบทบาทการนำ แต่รากฐานสำคัญที่สุดที่นักศึกษาอาชีวศึกษาสะท้อนว่ายังขาดแคลนและต้องการพัฒนามากที่สุดคือ ด้านด้านบุคคล หรือความเข้มแข็งจากภายในตนเอง ประเด็นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า

1.1 การขาดทักษะการสะท้อนคิด (Reflection) เป็นจุดเปราะบางสำคัญของผู้นำนักศึกษา ผลการวิจัยระบุชัดเจนว่าประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดในระดับบุคคล คือ การมีส่วนร่วมในการเขียนรายงานสะท้อนผลหลังเข้าร่วมกิจกรรม สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่า ในการดำเนินกิจกรรมของ อวท. ที่ผ่านมา อาจมุ่งเน้นที่การ ปฏิบัติงาน ให้สำเร็จตามเป้าหมาย (Task-oriented) มากกว่าการเรียนรู้ จากกระบวนการทำงาน (Process-oriented) นักศึกษาจึงรู้สึกว่าตนเองขาดกระบวนการคิดทบทวนสิ่งที่ได้ทำลงไป ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำนักศึกษาของ อวท. ขาดทักษะการสะท้อนคิด (Reflection) สามารถอธิบายได้จากหลายปัจจัยที่เชื่อมโยงกัน ประการแรก วัฒนธรรมการจัดกิจกรรมในระบบอาชีวศึกษาไทยมักให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์เชิงปริมาณ เช่น จำนวนกิจกรรม รางวัลที่ได้รับ และความสำเร็จตามตัวชี้วัด มากกว่าการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) อย่างเป็นระบบ ประการที่สอง ผู้บริหารและครูที่ปรึกษาอาจขาดเครื่องมือหรือแนวทางที่ชัดเจนในการกระตุ้นให้นักศึกษาถอดบทเรียนจากการทำงาน ส่งผลให้ขั้นตอนการสะท้อนคิดถูกละเลยหรือถูกมองว่าไม่จำเป็น ประการที่สาม นักศึกษาอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ได้รับการฝึกทักษะในเชิงปฏิบัติและเทคนิค ทำให้คุ้นเคยกับการลงมือทำมากกว่าการหยุดคิดวิเคราะห์ตนเอง อันเป็นผลมาจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ได้บูรณาการทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) ไว้ในกระบวนการอย่างจริงจัง ปัจจัยเหล่านี้รวมกันทำให้กิจกรรมของ อวท. ดำเนินไปในลักษณะที่มุ่งเน้นการทำงานให้เสร็จสิ้น (Task-oriented) โดยไม่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้จากกระบวนการ (Process-oriented) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Komives et al. (2011) ในโมเดล ผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (SCML) ที่ระบุว่า ความมีสติสัมปชัญญะ (Consciousness of Self) เป็นค่านิยมพื้นฐานในระดับบุคคลที่สำคัญที่สุด เพราะหากผู้นำขาดการตระหนักรู้ในตนเอง ขาดการสะท้อนคิดถึงค่านิยม อารมณ์ และเจตคติของตน ย่อมยากที่จะไปสร้างความสัมพันธ์หรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การที่นักศึกษาต้องการ

พัฒนาด้านการสะท้อนคิด ยังสอดรับกับแนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่ณัฏฐ์ ชาคำมูล และคณะ (2556) ได้เสนอไว้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้นำ โดยเฉพาะการถอดบทเรียนเพื่อสกัดขุมความรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งจะช่วยเปลี่ยน ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ในตัวบุคคลให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและองค์กร

1.2 ความท้าทายในการจัดการความขัดแย้งด้วยเหตุผลในระดับกลุ่ม ในระดับกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าประเด็น การเปิดโอกาสให้สมาชิกร่วมอภิปรายโต้แย้งในที่ประชุมด้วยเนื้อหาสาระอย่างสุภาพ และ การบริหารความขัดแย้งในทีมด้วยการเจรจาอย่างมีสติ เป็นเรื่องที่ต้องการพัฒนาเร่งด่วน ผลการวิจัยนี้สะท้อน วัฒนธรรมความเกรงใจ หรือการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่มักพบในสังคมไทย ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อ ภาวะผู้นำร่วม ตามกรอบของ W.K. Kellogg Foundation (2007) ที่เน้นการระดมสมองและการแลกเปลี่ยนมุมมองที่หลากหลาย (Diversity), การที่ผู้นำนักศึกษาต้องการพัฒนาทักษะนี้ แสดงว่าพวกเขาเริ่มตระหนักแล้วว่า การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ ไม่ใช่แค่การมีความสามัคคีแบบผิวเผิน แต่ต้องสามารถถกเถียงกันด้วยเหตุผล เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ดีที่สุดร่วมกันได้ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำนักศึกษา อวท. ประสบความท้าทายในการจัดการความขัดแย้งด้วยเหตุผลในระดับกลุ่ม มีรากฐานสำคัญจากบริบททางวัฒนธรรมและโครงสร้างการเรียนรู้ที่ฝังลึกในสังคมไทย กล่าวคือ วัฒนธรรมความเกรงใจ และการให้ความสำคัญกับความสามัคคีในกลุ่มมากกว่าการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง ทำให้สมาชิกในทีมมักเลือกที่จะเงียบหรือยอมรับโดยไม่แสดงข้อโต้แย้ง แม้จะเห็นต่างก็ตาม ประกอบกับระบบการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ปลูกฝังให้นักศึกษาเคารพและเชื่อฟังผู้อาวุโสหรือผู้นำโดยไม่ตั้งคำถาม ทำให้ขาดทักษะการถกเถียงเชิงตรรกะอย่างสร้างสรรค์ (Constructive Debate) นอกจากนี้ การขาดพื้นที่ปลอดภัยทางจิตวิทยา (Psychological Safety) ในการแสดงความเห็นที่แตกต่างภายในองค์กร ยิ่งทำให้นักศึกษาไม่กล้าแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา เพราะเกรงว่าจะกระทบต่อความสัมพันธ์หรือถูกมองว่าเป็นผู้สร้างปัญหา ปัจจัยเหล่านี้รวมกันทำให้การอภิปรายโต้แย้งด้วยเนื้อหาสาระอย่างมีเหตุมีผลและการบริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ยังคงเป็นทักษะที่พัฒนาได้ยากในบริบทของผู้นำนักศึกษาอาชีวศึกษาไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริวรรณ ภูริวัฒนธรรม (2568) ที่พบว่า ทักษะการแก้ปัญหาร่วมกันและการจัดการความขัดแย้ง เป็นหัวใจสำคัญของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ที่จะช่วยสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กรการศึกษา

1.3 ความต้องการยกระดับความรับผิดชอบสู่ความเป็นพลเมือง ในระดับสังคม ในระดับสังคม/ชุมชน ประเด็นที่มีค่า PNI_(modified) สูงสุดคือ ความกล้าตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ทั้งสำเร็จและล้มเหลวของโครงการ ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความต้องการก้าวข้ามจากการ

เป็นเพียงผู้จัดกิจกรรม ไปสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) อย่างแท้จริง สอดคล้องกับเป้าหมายของ SCML ในด้านความเป็นพลเมือง (Citizenship) ที่มุ่งเน้นให้บุคคลตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนที่มีต่อชุมชน, การที่นักศึกษารู้สึกว่าตนเองยังขาดความกล้าในการรับผิดชอบ อาจเกิดจากระบบการบริหารจัดการที่ยังไม่เอื้ออำนวยให้พวกเขามีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ หรือขาดระบบพี่เลี้ยงที่คอยสนับสนุน เมื่อเกิดความผิดพลาด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำนักศึกษา อวท. ยังขาดความกล้าในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของโครงการในระดับสังคมนั้น มีที่มาจากหลายปัจจัยที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ประการแรก โครงสร้างการบริหารองค์กรนักศึกษาในระบบอาชีวศึกษายังคงเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ โดยครูที่ปรึกษาหรือผู้บริหารมักเป็นผู้ตัดสินใจหลัก ทำให้นักศึกษาถูกจำกัดบทบาทให้เป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามคำสั่งมากกว่าผู้มีอำนาจตัดสินใจอย่างแท้จริง ประการที่สอง วัฒนธรรมการลงโทษเมื่อเกิดความผิดพลาด โดยไม่มีระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) ที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้นักศึกษาเกิดความกลัวความล้มเหลวและเลือกที่จะหลีกเลี่ยงการรับผิดชอบในสิ่งที่มีความเสี่ยง ประการที่สาม กระบวนการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นความสำเร็จในเชิงผลงานที่จับต้องได้ ทำให้นักศึกษาไม่คุ้นเคยกับการเรียนรู้จากความล้มเหลวและการมองความผิดพลาดในฐานะโอกาสพัฒนา ปัจจัยเหล่านี้รวมกันทำให้นักศึกษายังไม่สามารถก้าวข้ามจากการเป็นผู้จัดกิจกรรมไปสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริงตามกรอบแนวคิดของ SCML ในด้านความเป็นพลเมือง (Citizenship) ดังที่งานวิจัยของธนกฤต โชติภักดีโภคิน และคณะ (2565) พบว่า องค์ประกอบด้านความกล้าตัดสินใจและกล้าเปลี่ยนแปลง เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำ อวท. ในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเร่งสร้างให้เกิดขึ้น

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ของคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับสังคม/ชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิด พลังร่วมสามด้าน ซึ่งสามารถอภิปรายความเหมาะสมและความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีได้ ดังนี้

2.1 การพัฒนาผู้นำในระดับบุคคลด้วยเครื่องมืออย่างแผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plan: ID Plan) และการวิเคราะห์ SWOT มีความเหมาะสมสำหรับบริบทของผู้นำนักศึกษา อวท. นั้น เป็นเพราะเครื่องมือทั้งสองช่วยแปลงแนวคิดภาวะผู้นำที่มีลักษณะเป็นนามธรรมให้กลายเป็นกระบวนการที่จับต้องได้ วัดผลได้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน การให้นักศึกษาวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองผ่านกรอบ SWOT เป็น

การสร้างการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนตามองค์ประกอบการพัฒนาปัจเจกบุคคล (Develop Individual) ในโมเดลของ W.K. Kellogg Foundation (2007) ขณะที่ ID Plan ช่วยให้นักศึกษากำหนดเป้าหมายการพัฒนาตนเองอย่างเป็นขั้นตอนและมีความรับผิดชอบต่อเส้นทางการเติบโตของตนเอง นอกจากนี้ การเน้นวินัยและความรับผิดชอบผ่านเครื่องมือเหล่านี้ยังสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของอาชีวศึกษาที่มุ่งผลิตกำลังคนคุณภาพสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งนายจ้างและองค์กรวิชาชีพให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบและการบริหารจัดการตนเองอย่างสูง จึงทำให้แนวทางนี้ไม่เพียงตอบโจทย์การพัฒนาภาวะผู้นำในเชิงทฤษฎี แต่ยังมีความสอดคล้องกับความต้องการเชิงปฏิบัติของตลาดแรงงานอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร ทาระกะจัด และคณะ (2566) ที่พบว่า การจัดการตนเอง (Self-management) และการสร้างแรงจูงใจ เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของภาวะผู้นำตนเองของผู้บริหารการศึกษา การใช้แผนพัฒนารายบุคคล จึงเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยให้นักศึกษา อวท. สามารถกำกับดูแลการพัฒนาตนเอง (Self-directed Learning) ได้อย่างต่อเนื่อง

2.2 การสร้าง ความไว้วางใจ ผ่านระบบงานที่โปร่งใส (Group Level) แนวทางการพัฒนาในระดับกลุ่มที่เน้นความโปร่งใส โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณ และการมี คู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน, เป็นจุดเน้นที่สำคัญมากในการสร้างความไว้วางใจ ซึ่งเป็นรากฐานแรกสุดของโมเดล Kellogg หากปราศจากความโปร่งใส คณะกรรมการจะไม่สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างสนิทใจ การสร้างระบบที่ตรวจสอบได้จึงเป็นกลไกสำคัญในการลดความขัดแย้งและสร้างเอกภาพแห่งเป้าหมาย ตามโมเดล SCML นอกจากนี้ การเสนอให้มี ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) และการถ่ายทอดงานจากรุ่นสู่รุ่น ยังสอดคล้องกับวัฒนธรรมพี่สอนน้องของระบบอาชีวศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะความไว้วางใจ (Trust) คือรากฐานสำคัญที่สุดของการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในองค์กรนักศึกษาที่สมาชิกมาจากหลากหลายสถาบันและมีระยะเวลาการทำงานร่วมกันที่จำกัด หากขาดระบบงานที่ตรวจสอบได้และโปร่งใส โดยเฉพาะในด้านการบริหารงบประมาณและการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสงสัยและความไม่เชื่อใจระหว่างสมาชิกย่อมเกิดขึ้นได้ง่าย ซึ่งเป็นอุปสรรคโดยตรงต่อการสร้างเอกภาพแห่งเป้าหมายตามกรอบโมเดล SCML การมีคู่มือปฏิบัติงานที่ชัดเจนจึงช่วยลดความคลุมเครือในบทบาทหน้าที่และสร้างมาตรฐานการทำงานร่วมกัน ขณะที่ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) และการถ่ายทอดงานจากรุ่นสู่รุ่นนั้น สอดคล้องกับวัฒนธรรมพี่สอนน้องที่ฝังรากลึกในระบบอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นกลไกที่ช่วยสืบทอดองค์ความรู้ สร้างความต่อเนื่องในการดำเนินงาน และลดช่องว่างระหว่างรุ่นได้อย่างเป็นธรรมชาติ แนวทางเหล่านี้จึงไม่เพียงสร้างความไว้วางใจภายในทีม แต่ยังเสริมสร้างรากฐานของภาวะผู้นำร่วมที่ยั่งยืนในระยะยาวอีกด้วย และ

สอดคล้องกับงานวิจัยของชยานันท์ สีคำ และคณะ (2567) ที่พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ (Service Leadership) ต้องอาศัยการเป็นแบบอย่างและการให้คำแนะนำปรึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ปฏิบัติงานรุ่นใหม่

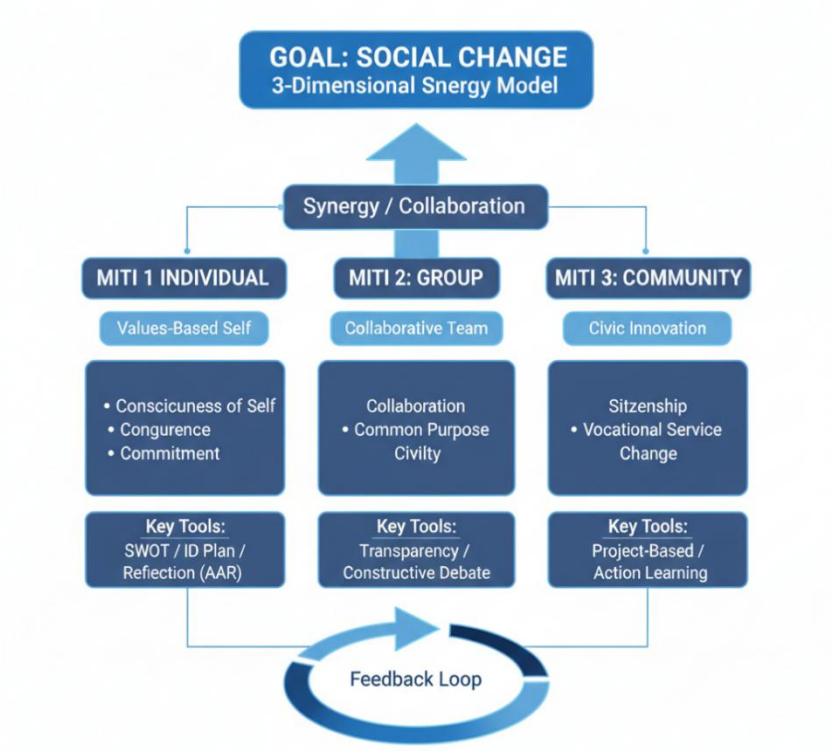
2.3 การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำเพื่อสังคม แนวทางการพัฒนาในระดับสังคมที่เน้นการทำโครงการจิตอาสาที่บูรณาการทักษะวิชาชีพ ถือเป็นจุดเด่น ของงานวิจัยนี้ เพราะเป็นการดึงอัตลักษณ์ของ อาชีวศึกษา (ทักษะฝีมือ) มาเป็นเครื่องมือในการสร้างภาวะผู้นำ ซึ่งแตกต่างจากการพัฒนาผู้นำทั่วไป การให้นักศึกษาได้ลงมือแก้ปัญหาชุมชนจริงๆ (Real-world Problem Solving) ไม่เพียงแต่พัฒนาทักษะวิชาชีพ แต่ยังเป็นการปลูกฝัง สำนึกพลเมือง (Citizenship) ผ่านการปฏิบัติ (Service Learning) ซึ่งจะนำไปสู่การสร้าง การเปลี่ยนแปลง (Change) ที่ยั่งยืนตามเป้าหมายสูงสุดของโมเดล SCML ทั้งนี้เป็นเพราะแนวทางดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่นักศึกษามีอยู่แล้ว นั่นคือความเชี่ยวชาญด้านทักษะวิชาชีพ เข้ากับกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำได้อย่างเป็นธรรมชาติและมีความหมาย แทนที่จะพัฒนาภาวะผู้นำในเชิงทฤษฎีที่ห่างไกลจากชีวิตจริง การให้นักศึกษาได้นำทักษะฝีมือของตนไปแก้ปัญหาชุมชนจริง (Real-world Problem Solving) ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและจดจำได้ในระยะยาวตามหลักการเรียนรู้ผ่านการบริการ (Service Learning) นอกจากนี้กระบวนการดังกล่าวยังช่วยปลูกฝังสำนึกพลเมือง (Citizenship) ผ่านประสบการณ์ตรง ทำให้นักศึกษาเห็นคุณค่าของตนเองในฐานะผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไม่ใช่เพียงผู้รับการศึกษา ซึ่งตรงกับเป้าหมายสูงสุดของโมเดล SCML ในด้านการสร้างการเปลี่ยนแปลง (Change) อีกทั้งยังสอดคล้องกับพันธกิจของอาชีวศึกษาที่ต้องการผลิตบุคลากรที่มีทั้งความสามารถเชิงวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กันไปอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของธนกฤต โชติภักดีโภคิน และคณะ (2565) ที่เสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำ อวท. โดยใช้โครงการ/กิจกรรมเป็นฐาน (Project-based) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับแนวคิด ภาวะผู้นำแบบร่วมมือที่ศิริวรรณ ภูริวัฒนธรรม (2568) กล่าวว่า ภาวะผู้นำแบบร่วมมือจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

สรุปได้ว่าผลการวิจัยทั้งในส่วนความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนา ต่างยืนยันซึ่งกันและกันว่า การพัฒนาภาวะผู้นำร่วมของคณะกรรมการ อวท. ไม่สามารถทำได้ด้วยการอบรมในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องกระทำผ่านกระบวนการ เรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) ที่เชื่อมโยงทั้ง 3 ด้านเข้าด้วยกัน คือ เริ่มจากการเข้าใจตนเอง (ผ่าน ID Plan/Reflection) ขยายสู่ การสร้างทีมที่โปร่งใส (ผ่านระบบตรวจสอบ/Mentoring) และมุ่งสู่การ

สร้างผลกระทบต่อสังคม (ผ่านโครงการบริการวิชาชีพ) จึงจะสามารถสร้าง ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับบริบทของอาชีวศึกษาไทยได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ในยุคที่สังคมโลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Disruption) ภาวะผู้นำแบบดั้งเดิมที่อาศัยผู้นำเพียงคนเดียวไม่อาจขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจึงส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมผ่านองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) เพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของนักศึกษา อย่างไรก็ตาม สังคมไทยยังคงเผชิญปัญหาเยาวชนที่ขาดภาวะผู้นำ ขาดแรงจูงใจ และเคยชินกับการเป็นผู้ตาม อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรนักศึกษาให้เข้มแข็ง แนวคิดภาวะผู้นำร่วม (Collective Leadership) และรูปแบบผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change Model of Leadership: SCML) หรือ The 7 C's Model จึงเป็นกรอบทฤษฎีที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมองภาวะผู้นำในฐานะกระบวนการมากกว่าตำแหน่ง และเน้นการปลูกฝังค่านิยมใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับสังคม เพื่อเปลี่ยนผ่านพฤติกรรมจากผู้นำที่สั่งการไปสู่ผู้นำที่เน้นความร่วมมือและการรับใช้สังคมอย่างยั่งยืน จึงได้นำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของ โมเดลพลังร่วมสามด้านเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม (3-Dimensional Synergy Model for Social Change) ซึ่งเป็นนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาผู้นำอาชีวศึกษาที่บูรณาการระหว่างแนวคิดภาวะผู้นำร่วม (Collective Leadership) และโมเดลการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change Model of Leadership: SCML) เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ดังภาพจำลองและคำอธิบายรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 1 จำลองโมเดลพลัง ร่วมสามด้าน (3-Dimensional Synergy Model)

จากภาพโมเดล “3-Dimensional Synergy Model for Social Change” หรือโมเดลพลังร่วมสามด้านเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัยโดยบูรณาการแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (SCML) และภาวะผู้นำร่วม (Collective Leadership) เข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงสำหรับผู้นำนักศึกษาอาชีวศึกษา (อวท.) สามารถอธิบายรายละเอียดในแต่ละด้านได้ ดังนี้

1. เป้าหมายสูงสุด (Goal) การเปลี่ยนผ่านทางสังคม (Social Change) โมเดลนี้มุ่งสู่ยอดพีระมิดคือ “Social Change” ซึ่งหมายถึงการที่ผู้นำนักศึกษาไม่ได้ทำกิจกรรมเพียงเพื่อให้เสร็จสิ้นไป แต่ต้องสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมและชุมชน โดยอาศัยพลังร่วม (Synergy / Collaboration) จากทั้ง 3 ด้านขับเคลื่อนขึ้นไปพร้อมกัน

2. ด้านที่ 1 ระดับบุคคล (Individual)

2.1 แนวคิดทฤษฎี (Values-Based Self) มุ่งสร้างผู้นำฐานคุณค่า ตามทฤษฎี SCML เน้น 3 C’s คือ Consciousness of Self (การตระหนักรู้ในตนเอง) Congruence (ความสอดคล้องระหว่างความคิดกับการกระทำ) และ Commitment (ความมุ่งมั่นในพันธสัญญา)

2.2 ผลการวิจัยสู่การปฏิบัติ (Key Tools) จากผลวิจัยที่พบว่านักเรียนนักศึกษาขาดทักษะการสะท้อนคิด จึงนำมาสู่เครื่องมือปฏิบัติจริงในภาพ คือ

1) SWOT Analysis ให้ผู้นำประเมินจุดแข็งจุดอ่อนของตนเอง

2) ID Plan (Individual Development Plan) จัดทำแผนพัฒนาตนเองที่ชัดเจน

3) Reflection (AAR) การถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากภายใน

3. ด้านที่ 2 ระดับกลุ่ม (Group)

3.1 แนวคิดทฤษฎี (Collaborative Team) มุ่งสร้างทีมสมานฉันท์ ที่ทำงานร่วมกันได้จริง ประกอบด้วย Collaboration (การร่วมมือรวมพลัง) Common Purpose (มีเป้าหมายร่วมกัน) และ Civility (การโต้แย้งด้วยเหตุผลและสุภาพ) หรือ Controversy with Civility

3.2 ผลการวิจัยสู่การปฏิบัติ (Key Tools) เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและการขาดความไว้วางใจในทีม เครื่องมือสำคัญคือ

1) Transparency สร้างระบบความโปร่งใส โดยเฉพาะข้อมูลทางการเงินและการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความเชื่อใจ (Trust)

2) Constructive Debate สร้างวัฒนธรรมการประชุมที่เปิดโอกาสให้โต้แย้งกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดร่วมกัน ไม่ใช่การคล้อยตามผู้นำเพียงคนเดียว

4. ด้านที่ 3 ระดับชุมชน/สังคม (Community / Social)

4.1 แนวคิด ทฤษฎี (Civic Innovation) มุ่งสร้างนวัตกรจิตอาสา ที่มีความเป็นพลเมือง (Citizenship) ใช้ทักษะวิชาชีพบริการสังคม (Vocational Service) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Change)

4.2 ผลการวิจัยสู่การปฏิบัติ (Key Tools) เปลี่ยนจากการจัดกิจกรรมทั่วไป มาเป็นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ

1) Project-Based ใช้โครงการเป็นฐานในการเรียนรู้

2) Action Learning การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง แก้ปัญหาชุมชนจริงด้วยทักษะวิชาชีพ เช่น ช่างยนต์ซ่อมรถชุมชน บัญชีช่วยชุมชนทำบัญชี เป็นต้น

5. กลไกการขับเคลื่อน (Feedback Loop) ส่วนสำคัญที่สุดของโมเดลนี้ คือ Feedback Loop ซึ่งสื่อว่ากระบวนการพัฒนาไม่ได้สิ้นสุดเมื่อจบโครงการ แต่ต้องมีการสะท้อนผลลัพธ์จากด้าน

สังคม และด้านกลุ่ม กลับมาสู่การพัฒนาตนเองในด้านบุคคลใหม่อีกครั้ง เป็นวงจรการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด เพื่อให้เกิดภาวะผู้นำที่ยั่งยืนและทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ควรกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดนำเครื่องมือการประเมินตนเอง (SWOT Analysis) และแผนพัฒนารายบุคคล (ID Plan) มาใช้เป็นมาตรฐานในการพัฒนาผู้นำนักศึกษา อวท. ทุกระดับ เพื่อให้ผู้นำนักศึกษามีความตระหนักรู้ในตนเองและมีเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน

2. สถานศึกษาอาชีวศึกษา ควรส่งเสริมและสนับสนุนระบบการบริหารจัดการองค์การนักวิชาชีพฯ ที่เน้นความโปร่งใสและตรวจสอบได้ (Transparency) โดยเฉพาะด้านงบประมาณและการเงิน โดยอาจนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการรายงานผล เพื่อสร้างความไว้วางใจ (Trust) ภายในทีมงานและลดความขัดแย้ง

3. สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ควรผลักดันนโยบายการจัดทำโครงการจิตอาสาที่บูรณาการทักษะวิชาชีพ (Vocational Service) ให้เป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมินมาตรฐาน อวท. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษานำความรู้สู่การปฏิบัติจริงเพื่อแก้ปัญหาชุมชน ซึ่งจะช่วยสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูที่ปรึกษาและผู้รับผิดชอบงานกิจกรรม ควรนำกระบวนการสะท้อนคิด (Reflection) หรือการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) มาใช้ในทุกกิจกรรมของ อวท. เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าเป็นทักษะที่คณะกรรมการ อวท. มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์ทำงานให้เป็นการเรียนรู้

2. คณะกรรมการ อวท. และครูที่ปรึกษา ควรสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) ในการถ่ายทอดงานและประสบการณ์จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการบริหารงานและสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งภายในทีม,

3. คณะกรรมการ อวท. ควรนำแนวทางการโต้แย้งเชิงสร้างสรรค์ไปปฏิบัติในการประชุมและการทำงานร่วมกัน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ โดยไม่ใช้อารมณ์ ซึ่งจะช่วยสร้างทีมที่มีประสิทธิภาพและมีเอกภาพแห่งเป้าหมาย

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่าบทความเรื่อง “ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ของคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา” ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล หรือการนำเสนอผลการวิจัย ทั้งนี้ ผู้เขียนยืนยันว่าการดำเนินการวิจัยและการรายงานผลเป็นไปด้วยความเป็นกลางและตามหลักวิชาการ

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ผู้เขียนใช้ ChatGPT เป็นเครื่องมือสนับสนุนในกระบวนการจัดทำต้นฉบับ โดยใช้เพื่อช่วยตรวจสอบและปรับปรุงการใช้ภาษา ความชัดเจนของประโยค และการเรียบเรียงข้อความในบางส่วนของต้นฉบับเท่านั้น ทั้งนี้ AI ไม่ได้มีส่วนในการกำหนดระเบียบวิธีวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล หรือการตัดสินใจทางวิชาการ ผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และยืนยันความถูกต้องของเนื้อหาทั้งหมดด้วยตนเอง และขอรับผิดชอบต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของบทความฉบับสุดท้าย

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและนักเรียนนักศึกษาที่เป็นคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) จำนวน 307 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 5 คน โดยข้อมูลเชิงปริมาณเก็บรวบรวมผ่านระบบออนไลน์ Google Forms และข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยใช้เพื่อการวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม โดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้อมูลดิบของการวิจัยไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ได้จากผู้เข้าร่วมการวิจัยและต้องคำนึงถึงการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล โดยข้อมูลที่เกี่ยวข้องสามารถขอรับได้จากผู้เขียนบทความตามความเหมาะสมและภายใต้เงื่อนไขการรักษาความลับของข้อมูล

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมโครงการอบรมจริยธรรมการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566 ผ่านระบบออนไลน์ Microsoft Teams และได้นำความรู้และหลักการด้านจริยธรรม

การวิจัยมาใช้ในการดำเนินการวิจัย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมการวิจัยคำนึงถึงสิทธิ ความสมัครใจ ความเป็นส่วนตัว และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยต้นสังกัดของผู้วิจัยไม่มีคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และงานวิจัยนี้ไม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลการวิจัยในภาพรวมและไม่เปิดเผยข้อมูลที่สามารถระบุตัวบุคคลได้

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

การวิจัยนี้ไม่ได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และผู้วิจัยเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัยด้วยตนเอง

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผู้เขียนทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย การออกแบบระเบียบวิธีวิจัยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย รวมถึงการเขียน ตรวจสอบ และปรับปรุงต้นฉบับบทความ และผู้เขียนทุกคนได้อ่าน ตรวจสอบ และรับผิดชอบต่อเนื้อหาของบทความฉบับสมบูรณ์ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

กิตติยา สุขเกษม, วินัย ทองมั่น, วรกฤต เถื่อนช้าง และอานนท์ เมธีวรฉัตร. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2. *วารสารวิจยวิชาการ, 5*(2), 77-90. https://doi.org/10.14456/jra.2022.34

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550, 28 มิถุนายน). *ยุควิกฤตเด็กและเยาวชนการศึกษาวันนี้ขาดภาวะผู้นำ*. Kriengsak Chareonwongsak. https://www.kriengsak.com/node/49?utm_source=chatgpt.com

ครูบ้านนอก. (2566). *ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21*. ครูบ้านนอก.คอม. https://www.Kroobannok.com/board_view.php?b_id=188408

จิราพร ทาระกะจัด, วาโร เพ็งสวัสดิ์ และวันเพ็ญ นันทะศรี. (2566). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. *วารสารวิชาการร้อยแก่นสาร, 8*(11), 39-54. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/263877

ชยานันท์ สีคำ, ณัฏฐ์ รัตนศิริณิชกุล และพิทยา แสงสว่าง. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคสองแควที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการ. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 13*(2), 206–221. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NBJ/article/view/272490

ฐิติพงษ์ ตรีศร และอนุชา กอนพ่วง. (2562). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้ร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21*(1), 60-74. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/76439

ณัฏฐ์ ชาคำมูล, ฉันทนา จันทร์บรรจง, ภานุวัฒน์ ภักดีวงศ์ และอนุชา กอนพ่วง. (2556). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนผ่านทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 15*(2), 35–45. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/9214

ธนกฤต โชติภักดีโภคิน, สงวนพงศ์ ชวนชม, สมบูรณ์ ตันยะ และวรสิทธิ์ รัตนวราหะ. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของคณะกรรมการองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 อาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *สิกขาวารสารศึกษาศาสตร์, 9*(2), 63–75. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sikkha/article/view/253924

ประไพพิมพ์ สุธีวสินนนท์ และประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ, 29*(2), 31-48. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/69461

ศิริวรรณ ภูริวัฒนธรรม. (2568). การสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือ: เสริมกลยุทธ์ด้านการบริหารองค์กรการศึกษาต่อความสำเร็จร่วมกัน. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 9*(1), 285-298. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/277990

สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา. (2566). *ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาว่าด้วยองค์การนักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2566 และแนวปฏิบัติขององค์การนักวิชาชีพ ในอนาคตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2566*. สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา.

Komives, S. R., Dugan, J. P., Owen, J. E., Slack, C., & Wagner, W. (2011). *The handbook for student leadership development*. John Wiley & Sons.

W.K. Kellogg Foundation. (2007). *The Collective Leadership Framework*. W.K. Kellogg Foundation.

คุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

Morality and Ethics of Educational Administrators under the Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education

ชัยณรงค์ สิริพรปรีดา[1]
Chainarong Siripornpreeda

Received: April 30, 2026
Revised: August 25, 2026
Accepted: August 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ 2) สร้างรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และ 3) ประเมินและยืนยันรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการที่มีความเหมาะสม มีความสอดคล้อง ความมีประโยชน์ และมีความเป็นไปได้ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 280 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้คัดเลือกแบบเจาะจง โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 จำนวน 13 คน และกลุ่มที่ 2 จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .986 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การสัมภาษณ์อ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการมีองค์ประกอบ

[1] มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์; Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Corresponding author, e-mail: tom.rcim@gmail.com, Tel. 084-8915707

6 มิติ 2) รูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการประกอบด้วย 6 มิติ 18 แนวทาง และ 3) ผลการประเมินและยืนยันรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการมีความเหมาะสม มีความสอดคล้อง ความมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้

คำสำคัญ: คุณธรรม, จริยธรรม, ผู้บริหารการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the components of ethics and morality of educational administrators under the Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education; 2) to create a model of ethics and morality for educational administrators under the Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education; and 3) to evaluate and validate the model of ethics and morality of educational administrators under the Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education, that was appropriate, consistent, useful, and feasible. This research used a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative research. The sample consisted of 280 educational administrators from the educational service areas. Key informants were selected using purposive sampling, divided into two groups: Group 1 with 13 individuals and Group 2 with 9 individuals. The data collection instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of .986. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, standard deviation, exploratory factor analysis, indirect interviews with experts, and content analysis. The research findings revealed that 1) the ethical and moral components of educational administrators under the Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education, consisted of 6 dimensions; 2) the ethical and moral model for educational administrators under the Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education, comprised 6 dimensions and 18

guidelines; and 3) the results of evaluation and confirmation of the ethical and moral model of educational administrators under the Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education were appropriate, consistent, beneficial, and feasible.

Keywords: Morality, Ethics, Educational Administrators, Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เร่งเร้าให้เกิดการแข่งขันและปัญหาความรุนแรง การวางรากฐานความเป็นมนุษย์ผ่านกระบวนการศึกษาจึงเป็นกลไกหลักในการยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดรับกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งเน้นความยั่งยืน และเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาคนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงลบในทุกมิติ พร้อมทั้งเสริมศักยภาพให้ประเทศก้าวข้ามความท้าทายสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ในสังคมที่วัตถุนิยมเบ่งบานจนกระทบต่อวิถีชีวิตอันเรียบง่ายและก่อเกิดวิกฤตจริยธรรม บทบาทของผู้บริหารจึงทวีความสำคัญขึ้นในฐานะผู้นำที่ต้องเป็นแบบอย่างที่งดงามการบริหารจัดการ ในปัจจุบันจึงต้องตระหนักและยึดมั่นในหลักคุณธรรมอย่างเคร่งครัดเป็นสำคัญเพื่อสร้างประโยชน์สุขที่ยั่งยืนให้แก่ตนเอง เพื่อนร่วมวิชาชีพ ตลอดจนองค์กรและสังคมโดยรวม (พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562, 2562)

การสรรค์สร้างสังคมแห่งปัญญาต้องอาศัยผู้บริหารการศึกษาเป็นต้นแบบแห่งคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อเป็นเข็มทิศนำทางให้แก่บุคลากรและองค์กรก้าวไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางสภาวะเสื่อมถอยของจริยธรรมวิชาชีพที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อรากฐานสังคม ผู้นำทางการศึกษาและสถาบันครอบครัวจึงต้องผนึกกำลังหล่อหลอมคุณธรรมให้แก่เยาวชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่มุ่งเน้นการส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลผ่านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่ท้องถิ่นและประเทศชาติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560) อีกทั้งยังขานรับเป้าหมายที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และปัญญา เป็นผู้มี

คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542) ขณะเดียวกันมาตรฐานทางจริยธรรมยังถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส อันเป็นรากฐานสำคัญของภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ ผู้นำที่ยึดมั่นในหลักการเหล่านี้ย่อมสามารถสร้างความไว้วางใจและแรงขับเคลื่อนในการทำงาน เพื่อยกระดับองค์กรให้เป็นที่ยอมรับและสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมในภาพรวมอย่างยั่งยืน (ยงจิรายุ อุปเสน และคณะ, 2561)

กระทรวงศึกษาธิการเปรียบเสมือนเสาหลักผู้ค้ำจุนและวางรากฐานทางปัญญาให้แก่ประเทศไทย ทำหน้าที่กำหนดทิศทางนโยบายเพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้ครอบคลุมและต่อเนื่องในทุกช่วงวัย มุ่งปฏิรูปคุณภาพการศึกษาไทยให้สง่างามในระดับสากลพร้อมทลายกำแพงแห่งความเหลื่อมล้ำ ภารกิจสำคัญคือการหล่อหลอมทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพสูงสุดผ่านกระบวนการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้แก่ประเทศชาติภายใต้หลักการบริหารธรรมาภิบาล การสร้างพื้นฐานความรู้คู่คุณธรรมเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำพาประเทศสู่ความรุ่งเรืองอย่างแท้จริง (บุญมา แพ่งศรีสาร, 2561) โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในระดับปฏิบัติการทำหน้าที่บริหารจัดการและพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดรับกับความต้องการของท้องถิ่น การวางแผนที่ชัดเจนช่วยให้การจัดการศึกษาสามารถตอบสนองเจตนารมณ์ของชุมชนได้อย่างตรงจุด ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์และจัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษาด้วยความโปร่งใส พร้อมทั้งประสานความร่วมมือในการระดมทรัพยากรบุคคลและปัจจัยต่างๆ มาช่วยสนับสนุน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในระดับท้องถิ่นให้เข้มแข็ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568)

คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารการศึกษาเปรียบเสมือนแสงประทีปที่ส่องสว่างให้แก่สังคมการศึกษา การเป็นแบบอย่างที่ดีจะช่วยถักทอบรรยากาศการเรียนรู้และบ่มเพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทว่าในปัจจุบันยังคงปรากฏรอยร้าวจากวิกฤตจริยธรรมที่กัดเซาะประสิทธิภาพของการบริหารงาน ทั้งการขาดความยุติธรรม ความไม่โปร่งใส และการใช้อำนาจในทางที่ผิดจนเกิดความขัดแย้ง พฤติกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ลดทอนความศรัทธา แต่ยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพขององค์กร ซึ่งผลการวิจัยยืนยันว่าจริยธรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับประสิทธิผลของสถานศึกษา หากผู้นำยึดมั่นในความดีงาม ย่อมส่งผลให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายสูงสุดได้อย่างสง่างาม (ชญากาณฑ์ สังฆธรรม และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒนะ, 2558) กุญแจสำคัญที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จคือการสร้างสรรค์ "ปัญญาเชิงปฏิบัติ" ให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้นำที่มีคุณธรรมต้องใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาและดำเนินงานอย่างมีหลักการที่ชัดเจน การเปิดโอกาสให้

สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการคิดและทำจะช่วยหล่อหลอมปัญญาเชิงปฏิบัติให้เข้มแข็ง กระบวนการฝึกฝนและเรียนรู้ร่วมกันนี้จะกลายเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรอย่างยั่งยืน เพื่อให้สมาชิกทุกคนก้าวไปสู่เป้าหมายเดียวกันด้วยความไว้วางใจและพลังแห่งความดีงาม (ศูนย์คุณธรรม, 2561)

การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้บริหารเป็นฟันเฟืองหลักในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่กอปรด้วยความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และรับผิดชอบ จะช่วยประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความไว้วางใจและขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ (จันทร์พิรุณ มหาหิงค์, 2566) ผู้นำที่เปี่ยมด้วยความเมตตาและยึดถือหลักธรรมาภิบาลย่อมสร้างบรรยากาศกัลยาณมิตรและการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็ง กระบวนการพัฒนาคุณธรรมยังต้องอาศัยการฝึกอบรมและหมั่นพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อความเป็นต้นแบบที่สง่างาม การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในความดีจะช่วยให้ผู้บริหารมีเข็มทิศในการปฏิบัติงานที่เที่ยงตรงและชัดเจน ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยในมิตินี้จะเป็นแนวทางสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาจริยธรรมอย่างยั่งยืนสืบไป เพื่อให้ผู้บริหารสามารถนำพาองค์กรและบุคลากรไปสู่ความสำเร็จบนพื้นฐานของความถูกต้องและความดีงาม (ชญากาณฑ์ สังฆธรรม และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒนะ, 2558) จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเข้าใจถึงปัญหาและแนวทางในการพัฒนาด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารตระหนักถึงคุณธรรม จริยธรรมและสามารถนำพาองค์กรการศึกษาไปสู่ความสำเร็จ เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยอมรับในสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2. เพื่อสร้างรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

3. เพื่อประเมินและยืนยันรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการที่มีความเหมาะสม มีความสอดคล้อง ความมีประโยชน์ และมีความเป็นไปได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) นำไปสู่ผลสรุปคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยมีขั้นตอนและระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยดำเนินไปด้วยความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าและสำรวจข้อมูล

ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น จากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ สังเคราะห์และสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 ร่างรูปแบบ

เพื่อทำการร่างรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยทำการสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 คน ประกอบด้วย นักวิชาการอาวุโสและประธานสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา จำนวน 1 คน เลขาธิการสภาการศึกษา จำนวน 1 คน เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทาง การศึกษา จำนวน 1 คน ศึกษาธิการจังหวัด จำนวน 2 คน รองศึกษาธิการจังหวัด จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 2 คน นักวิจัยแห่งชาติ จำนวน 1 คน และนักวิชาการมหาวิทยาลัย (ระดับรองศาสตราจารย์) จำนวน 2 คน ตามคุณสมบัติที่กำหนด เพื่อร่างเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัยเรื่องคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จากนั้นนำมาพัฒนาเป็นเครื่องมือโดยใช้ตัวแปรคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

การศึกษาและตรวจสอบความเป็นไปได้จากผู้ทรงคุณวุฒิในการพัฒนาร่างรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ จากนั้นนำแบบสอบถามมาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ตรวจสอบเกี่ยวกับความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้องที่เรียกว่า IOC (index of item Objective Congruence) ซึ่งพิจารณาค่า IOC ที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.6 ขึ้นไป โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน ดังต่อไปนี้

1 หมายความว่า ข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องสามารถวัดปัจจัยที่กำลังทำการศึกษาได้

0 หมายความว่า ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องสามารถวัดปัจจัยที่กำลังศึกษาได้หรือไม่

-1 หมายความว่า ข้อคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้องที่จะวัดปัจจัยที่ต้องการจะทำการศึกษาได้

โดยข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิหรือข้อใดมีค่าน้อยกว่า 0.6 ผู้วิจัยจะนำมาทำการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามนั้นตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ข้อคำถาม 70 ข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 จากนั้นผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือทั้งสิ้น จำนวน 30 ชุด นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจริง โดยผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α-coefficient) ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .986 แล้วนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและแก้ไข

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินและยืนยันรูปแบบที่เหมาะสม สรุปและนำเสนอคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ทั้งสิ้น จำนวน 280 ฉบับ ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจริงที่เป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ ผู้บริหารการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 280 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสูตรของ Krejcie & Morgan (1970) แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป จากนั้นนำองค์ประกอบที่ค้นพบมาวิเคราะห์ และพัฒนาเป็นร่างรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ แล้วนำร่างรูปแบบที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล EFA และนำมาสัมภาษณ์อ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การ

คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติเฉพาะเจาะจง จำนวน 9 คน โดยไม่ซ้ำกับกลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 1 คน อดีตหัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 2 คน อดีตเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน อดีตเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 1 คน อดีตผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 2 คน และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน ตามคุณสมบัติที่กำหนด พร้อมทั้งนำข้อเสนอแนะการวิพากษ์ข้อมูลมาปรับปรุง เพื่อประเมินและยืนยันคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการที่มีความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความมีประโยชน์ และความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 6 มิติ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์สุจริต 2) ความรับผิดชอบและวินัย 3) ความยุติธรรมและธรรมาภิบาล 4) เมตตา กรุณา และจิตบริการ 5) การมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำ และ 6) ปัญญาและการพัฒนาตนเอง

1.1 มิติที่ 1 ด้าน “ความซื่อสัตย์สุจริต” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบาย 11 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง .542 - .623 เป็นมิติที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ซึ่งมิติที่ 1 จำนวน 11 ตัวแปร ประกอบด้วย (1) ท่านมีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัว (2) ท่านไม่พูดปด ปกปิดหรือบิดเบือนข้อเท็จจริง และไม่อำพรางความจริง เพื่อความอยู่รอดของตนเอง (3) ท่านไม่ทุจริต ไม่คดโกง และมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน (4) ท่านรักษาวาจาสัตย์อย่างเคร่งครัด (5) ท่านไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปทำประโยชน์ส่วนตัว (6) ท่านมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม (7) ท่านปฏิบัติตน ปฏิบัติงานด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับเหตุผลและความเป็นจริง (8) ท่านเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน (9) ท่านมีสัจจะและมีความจริงใจต่อผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดอยู่เสมอ (10) ท่านไม่แสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ และ (11) ท่านวางจิตเรียบง่ายเสมอต้นเสมอปลาย มั่นคงและเที่ยงตรง

1.2 มิติที่ 2 ด้าน“ความรับผิดชอบและวินัย” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบาย 13 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักของตัวแปรในองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง .508 - .609 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 2 ซึ่งมิติที่ 2 จำนวน 13 ตัวแปร ประกอบด้วย (1) ท่านมีความขยันหมั่นเพียรและมีความอดทนอดกลั้นต่อความยากลำบากต่าง ๆ (2) ท่านมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (3) ท่านมีความกระตือรือร้นและตรงต่อเวลาในการปฏิบัติงานทุกครั้ง (4) ท่านมีสติสัมปชัญญะตลอดเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบเสมอ (5) ท่านมีการวางแผนปฏิบัติงานทุกครั้ง และปฏิบัติงานตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (6) ท่านปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเต็มความสามารถเสมอ (7) ท่านใช้เวลาให้เกิดประโยชน์และเพียงพอในการปฏิบัติงานตามสถานการณ์ (8) ท่านมีความเคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง (9) ท่านยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ (10) ท่านนำผลประเมินงานไปปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น (11) ท่านมีความตระหนักและสำนึกในหน้าที่ต่อองค์กรอยู่เสมอ (12) ท่านมีความเอาใจใส่ในการบริหารงานในหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถ และ (13) ท่านมีความเคารพต่อกฎระเบียบและวินัยในตนเอง

1.3 มิติที่ 3 ด้าน “ความยุติธรรมและธรรมาภิบาล” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบาย 11 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักของตัวแปรในองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง .567 - .643 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 ซึ่งมิติที่ 3 จำนวน 11 ตัวแปร ประกอบด้วย (1) ท่านไม่ลำเอียงเพราะความรัก โกรธ เกลียด หรือเข้าข้างพวกพ้องที่กระทำผิด (2) ท่านให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดด้วยความเท่าเทียมกันเสมอ (3) ท่านพิจารณาเลื่อนขั้นความสามารถของบุคลากรโดยปราศจากอคติ (4) ท่านยึดหลักความเป็นธรรม ความเสมอภาคในการปฏิบัติงาน และยืนหยัดในความถูกต้อง (5) ท่านบริหารงานด้วยหลักนิติธรรม และมีเหตุผล วางตนเป็นกลางอยู่เสมอ (6) ท่านให้ข้อสรุป ข้อยุติแก่ผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดตามกฎเกณฑ์หรือกฎหมายที่ได้ บัญญัติไว้ (7) ท่านโต้แย้งเมื่อมีการใช้อำนาจหน้าที่ไม่ถูกต้อง และไม่เป็นธรรม (8) ท่านจัดให้มีการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรเพื่อความโปร่งใส (9) ท่านปฏิบัติงานด้วยความสุจริตทั้งทางกายและทางใจ (10) ท่านยอมรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดเสมอ และ (11) ท่านไม่มีอคติใด ๆ ต่อผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดเสมอ

1.4 มิติที่ 4 ด้าน “เมตตา กรุณา และจิตบริการ” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบาย 11 ตัวแปรมีค่าน้ำหนักของตัวแปรในองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง .509 - .645 เป็น

องค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 4 ซึ่งมิติที่ 4 จำนวน 11 ตัวแปร ประกอบด้วย (1) ท่านมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ มีสมาธิและอารมณ์แจ่มใส (2) ท่านมีความหมั่นสอดส่องดูแลคุณภาพชีวิตของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเสมอภาคอยู่เสมอ (3) ท่านมีความรัก ความห่วงใย ความปรารถนาดี มีไมตรีช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข (4) ท่านมีวาจาที่แสดงให้เห็นถึงการมีน้ำใจ และให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลทั่วไป ไม่เบียดเบียนผู้อื่น (5) ท่านมีความยินดีกับผู้อื่นเสมอเมื่อได้รับความสำเร็จ (6) ท่านมีความให้อภัยแก่ผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดเสมอเมื่อทำงานผิดพลาด (7) ท่านมีความร่วมมือกันในการพัฒนาสังคมให้เจริญและแก้ปัญหาชุมชน (8) ท่านสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดเสมอ (9) ท่านเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางและหลีกเลี่ยงการก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะ (10) ท่านมีความช่วยเหลือ แนะนำตักเตือน ห้ามปรามผู้อื่น ให้ทำความดี สิ่งที่เป็นประโยชน์ ละเว้นจากความชั่วเสมอ และ (11) ท่านวางตัวเหมาะสม ครองตนตามฐานะและบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ

1.5 มิติที่ 5 ด้าน “การมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำ” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบาย 12 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักของตัวแปรในองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง .518 - .634 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 5 ซึ่งมิติที่ 5 จำนวน 12 ตัวแปร ประกอบด้วย (1) ท่านมีภาวะผู้นำสามารถทำงานเป็นทีมได้เป็นอย่างดี (2) ท่านมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่บุคลากรอย่างเหมาะสม ตรงตามความสามารถ (3) ท่านประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัย (4) ท่านรักษาชื่อเสียงและค่านิยมขององค์กรและคณะผู้ใต้บังคับบัญชา (5) ท่านมีกลวิธีในการสอน ให้ความรู้หรือแนะนำผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาโดยปราศจากอคติ จนเกิดความรู้จริง (6) ท่านอุทิศตนปฏิบัติงานอย่างจริงจังและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคลากรทางการศึกษาในสังกัด (7) ท่านสร้างความไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัด เป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน (8) ท่านถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการทำงานแก่ผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดเสมอ (9) ท่านสร้างบรรยากาศในการทำงานให้แก่ผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคลากรทางการศึกษาในสังกัด รู้สึกอบอุ่น เสมอภาคและเป็นหนึ่งอันเดียวกันเสมอ (10) ท่านมีความอัธยาศัยดี เข้ากับผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน (11) ท่านมีอารมณ์หนักแน่นและมีทัศนคติเชิงบวกเมื่อเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค และ (12) ท่านสนับสนุนผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดในการปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักความถูกต้อง

1.6 มิติที่ 6 ด้าน “ปัญญาและการพัฒนาตนเอง” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบาย 10 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักของตัวแปรในองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง .579 - .621 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 6 ซึ่งมิติที่ 6 จำนวน 10 ตัวแปร ประกอบด้วย (1) ท่านมีความหมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผล และหาวิธีการทำให้งานก้าวหน้าอยู่เสมอ (2) ท่านใส่ใจกับปัญหาโดยใช้ปัญญาช่วยแก้ปัญหา (3) ท่านใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งอย่างมีสติ (4) ท่านมีการปรับปรุงและแก้ไขการปฏิบัติเสมอเมื่อมีข้อเสนอแนะหรือข้อร้องเรียน (5) ท่านมีความมั่นคงต่อการทำความดีของตนเอง (6) ท่านมีการปรับปรุงการทำงานของตนเองและองค์กรให้มีความโปร่งใส (7) ท่านมีการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล และเคารพสิทธิของผู้อื่นเสมอ (8) ท่านบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาล (9) ท่านมีการมอบอำนาจให้คณะบุคคลหรือคณะทำงานได้ปฏิบัติด้วยความอิสระและคล่องตัวในการดำเนินงาน และ (10) ท่านวางจิตเรียบง่าย เสมอต้นเสมอปลาย มั่นคงและเที่ยงตรง

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า คุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 6 มิติ 18 แนวทาง ดังต่อไปนี้

มิติที่ 1 ด้าน “ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity)”

1. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงตรง โปร่งใส ไม่ทุจริตคอรัปชั่นและไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน

2. รักษาวาจาสัตย์ ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ไม่เรียกรับเงิน หรือปกปิดข้อมูลเพื่อประโยชน์ส่วนตน

3. ยึดมั่นในศีลธรรมอันดี มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

มิติที่ 2 ด้าน “ความรับผิดชอบและวินัย (Responsibility & Discipline)”

4. ปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน รับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างเต็มความรู้ความสามารถ โดยยึดมั่นต่อจรรยาบรรณวิชาชีพและมาตรฐานจริยธรรม

5. มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา และปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ยอมรับผลของการกระทำและนำผลการประเมินไปปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง

มิติที่ 3 ด้าน “ความยุติธรรมและธรรมาภิบาล (Justice & Governance)”

7. ปฏิบัติงานด้วยความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเพราะความรัก โกรธ หรือผลประโยชน์ส่วนตน

8. บริหารงานโดยยึดหลักนิติธรรม ใช้เหตุผลและข้อเท็จจริงในการตัดสินใจ

9. ให้ความเป็นธรรมและยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน

มิติที่ 4 ด้าน “เมตตา กรุณา และจิตบริการ (Compassion & Service Mind)”

10. ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้ความช่วยเหลือโดยไม่เลือกปฏิบัติ

11. มีไมตรีจิต ยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่น และให้อภัยเมื่อเกิดความผิดพลาด

12. ส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

มิติที่ 5 ด้าน “การมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำ (Participation & Leadership)”

13. มีภาวะผู้นำและสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ทำงานเป็นทีม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

14. มอบหมายงานตามความสามารถของบุคลากรและให้โอกาสในการพัฒนาอย่างเท่าเทียม

15. ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และเป็นแบบอย่างที่ดีทางคุณธรรมแก่บุคลากรในองค์กร

มิติที่ 6 ด้าน “ปัญญาและการพัฒนาตนเอง (Wisdom & Self-Development)”

16. ใช้ปัญญาและสติในการแก้ไขปัญหาอย่างรอบคอบ มีเหตุผลและประยุกต์ใช้นวัตกรรมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

17. พัฒนาตนเองและองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความโปร่งใส ยั่งยืน และเป็นธรรม

18. พัฒนาตนเองด้านบุคลิกภาพ ด้านอารมณ์ และมีทัศนคติเชิงบวกอยู่เสมอ

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินและยืนยันรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการที่มีความเหมาะสม มีความสอดคล้อง ความมีประโยชน์ และมีความเป็นไปได้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้เชี่ยวชาญทุกคนมีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ 6 มิติ คือ มิติที่ 1 ด้าน“ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity)” มิติที่ 2 ด้าน “ความรับผิดชอบและวินัย(Responsibility and Discipline)” มิติที่ 3 ด้าน“ความยุติธรรมและ ธรรมาภิ

บาล (Justice and Governance)” มิติที่ 4 ด้าน“เมตตา กรุณา และจิตบริการ (Compassion & Service Mind)” มิติที่ 5 ด้าน “การมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำ (Participation & Leadership)” และมิติที่ 6 ด้าน “ปัญญาและการพัฒนาตนเอง (Wisdom & Self-Development)” มีความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความมีประโยชน์และความเป็นไปได้ มีความชัดเจนและง่ายต่อการปฏิบัติ อีกทั้งคุณธรรม จริยธรรมทั้งหมดยังมีความครอบคลุมอันเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้มีคุณค่าได้ อีกทั้งจะสามารถสร้างความรู้สึก การยอมรับเป้าหมายและวัฒนธรรมขององค์กร ผู้บริหารการศึกษาที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาจริยธรรมที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ จะสามารถปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ขององค์กรและพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้

ตลอดจนการสัมภาษณ์อ้างอิงผู้เชี่ยวชาญยังให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ผู้บริหารการศึกษาจะต้องประพฤติปฏิบัติตนเพื่อรักษาคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ และสามารถปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ขององค์กร และพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบและวินัย ความยุติธรรมและธรรมาภิบาล เมตตาและจิตบริการ การมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำ และปัญญาและการพัฒนาตนเอง โดยทั้ง 6 มิติรวม 18 แนวทางนี้ เป็นปัจจัยหลักในการสร้างความไว้วางใจและการยอมรับจากชุมชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ (ศูนย์คุณธรรม, 2561) ที่เปรียบคุณธรรมเป็นเสมือนหางเสือคอยควบคุมความรู้ให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง และสอดรับกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (1981) ที่มุ่งเน้นการยกระดับจิตใจจากเกณฑ์พื้นฐานสู่การยึดมั่นในหลักความยุติธรรมสากล เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า โดยภาพรวมคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มี 6 มิติ ประกอบด้วย มิติที่ 1 ด้าน“ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity)” มิติที่ 2 ด้าน“ความรับผิดชอบและวินัย (Responsibility & Discipline)” มิติที่ 3 ด้าน“ความยุติธรรมและธรรมาภิบาล (Justice

& Governance)" มิติที่ 4 ด้าน"เมตตา กรุณา และจิตบริการ (Compassion & Service Mind)" มิติที่ 5 ด้าน "การมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำ (Participation & Leadership)" และมิติที่ 6 ด้าน "ปัญญาและการพัฒนาตนเอง (Wisdom & Self-Development)" ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Akomodi (2026) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม โดยเฉพาะในสภาวะที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ซึ่งผู้นำต้องตัดสินใจบนพื้นฐานของความเสมอภาคผ่าน 3 แนวทางหลัก คือ การสร้างสมดุลระหว่างการสอนเชิงปฏิบัติกับวิสัยทัศน์การจัดสรรทรัพยากร การบูรณาการวิสัยทัศน์แบบองค์รวมเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การศึกษาให้สอดคล้องกับความเป็นธรรม และการยึดถือเป้าหมายความเสมอภาคเป็นหัวใจสำคัญในทุกกระบวนการตัดสินใจ เพื่อให้การบริหารงานท่ามกลางความขาดแคลนยังคงรักษาไว้ซึ่งจริยธรรมวิชาชีพและคุณค่าทางการศึกษาได้อย่างสูงสุด

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกคนมีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่าคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 6 มิติ คือ ประกอบด้วย มิติที่ 1 ด้าน "ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity)" มิติที่ 2 ด้าน"ความรับผิดชอบและวินัย (Responsibility & Discipline)" มิติที่ 3 ด้าน"ความยุติธรรมและธรรมาภิบาล (Justice & Governance)" มิติที่ 4 ด้าน"เมตตา กรุณา และจิตบริการ (Compassion & Service Mind)" มิติที่ 5 ด้าน "การมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำ (Participation & Leadership)" และมิติที่ 6 ด้าน "ปัญญาและการพัฒนาตนเอง (Wisdom & Self-Development)" มีความเหมาะสม ความสอดคล้อง มีประโยชน์และเป็นไปได้ ในการนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Eisner (1976) ที่เน้นการตรวจสอบเชิงคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อกลั่นกรองเนื้อหาที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง ซึ่งให้คุณค่าทางวิชาการมากกว่าการทดสอบทางสถิติเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังสอดรับกับหลักการของนวชล สมบูรณ์สิน (2564) ในด้านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบตามมาตรฐาน 4 ด้าน คือ ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุม ส่งผลให้รูปแบบคุณธรรมจริยธรรมที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์เชิงทฤษฎีและพร้อมต่อการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับมาตรฐานการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่

คุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้มีคุณค่าได้ อีกทั้งจะสามารถสร้างความรู้สึกการยอมรับเป้าหมายและวัฒนธรรมขององค์กร ผู้บริหารการศึกษาที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ จะสามารถปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ขององค์กรและพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้

คุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 6 มิติ คือ มิติที่ 1 ด้าน “ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity)” มิติที่ 2 ด้าน“ความรับผิดชอบและวินัย (Responsibility & Discipline)” มิติที่ 3 ด้าน “ความยุติธรรมและธรรมาภิบาล (Justice & Governance)” มิติที่ 4 ด้าน“เมตตา กรุณา และจิตบริการ (Compassion & Service Mind)” มิติที่ 5 ด้าน “การมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำ (Participation & Leadership)” และมิติที่ 6 ด้าน “ปัญญาและการพัฒนาตนเอง (Wisdom & Self-Development)”

ภาพที่ 1 คุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการปรับเปลี่ยนเกณฑ์การประเมินผู้บริหารจากการเน้น “ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ” มาเป็นการบูรณาการ “ดัชนีชี้วัดคุณธรรมและความโปร่งใส” (Integrity and Transparency Index) เข้าเป็นส่วนหนึ่งของคะแนนการเลื่อนวิทยฐานะหรือการประเมินประจำปี เพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ ด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ควรพัฒนานโยบาย “ระบบพี่เลี้ยง” (Mentorship Program) โดยคัดเลือกผู้บริหารที่มีประวัติการทำงานดีเยี่ยมและมีความเป็นผู้นำเชิงคุณธรรมจริยธรรม มาเป็นต้นแบบและที่ปรึกษาให้กับผู้บริหารรุ่นใหม่ รวมถึงการจัดตั้งช่องทางให้คำปรึกษาปัญหาที่ผู้บริหารอาจเผชิญในการตัดสินใจที่ยากลำบากโดยรับประกันความลับและความปลอดภัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกและตัวชี้วัดด้านคุณธรรมจริยธรรมในประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษา

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสร้างระบบนิเทศและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติผู้บริหารการศึกษาที่ปฏิบัติตนตามกรอบคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับแนวทางการบริหารของผู้บริหาร

3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำกรอบแนวทางปฏิบัติ 6 มิติ 18 แนวทาง ไปบรรจุในหลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะด้านการบริหารความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและการเจรจาไกล่เกลี่ยในสถานศึกษา

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนทางด้านการเงินหรือความสัมพันธ์ส่วนบุคคลใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อผลการศึกษาวิจัยนี้

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

ผลงานนี้ใช้ Google Gemini Pro ช่วยตรวจสอบไวยากรณ์ภาษาและขัดเกลาสำนวนทางวิชาการในระดับประโยค โดยผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไขและรับผิดชอบต่อความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหาทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ชุดข้อมูลและเครื่องมือวิจัยทั้งหมดที่ใช้ประกอบการศึกษา ปรากฏอยู่ในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์และสามารถขอเข้าถึงได้จากผู้เขียนเมื่อมีคำขอ

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

ผลงานนี้ผ่านการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามมาตรฐานสากลจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว เลขที่รับรอง 2568/ 187 (17)

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

ผลงานนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาตนเองด้านวิชาการจากวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผู้เขียนเป็นผู้วิจัยหลักแต่เพียงผู้เดียว โดยเป็นผู้ออกแบบการวิจัย เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนยกร่างและตรวจแก้บทความ

เอกสารอ้างอิง

จันทร์พิรุณ มหาหิงค์. (2566). *ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ชญากาณฑ์ สังฆธรรม และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒนะ. (2558). พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา อำเภอบ้านนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราช*

มงคลธัญบุรี, 3(1), 105-120. https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/jtermutt/article/view/182828

นวชล สมบูรณ์สิน. (2564). *รูปแบบการจัดการนวัตกรรมทางการบริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. NU Intellectual Repository. https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5039

บุญมา แพ่งศรีสาร. (2561). บทบาทกระทรวงศึกษาธิการกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ. *วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์*, 2(2), 58–67. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMHR/article/view/182759

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-31.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90.

พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 136 ตอนที่ 50 ก. หน้า 1-12.

ยงจิรายุ อุปเสน, ธัญลักษณ์ ศรีสง่า, สิทธิพร กล้าแข็ง, ภัททิรา วิริยะสกุลธรณ และบุญญานนท์ ศรีโท. (2561). *แนวทางการส่งเสริมองค์กรคุณธรรม*. ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

ศูนย์คุณธรรม. (2561). *คู่มือส่งเสริมการใช้มาตรฐานด้านคุณธรรมสำหรับองค์กร*. บริษัท 1924 สตูดิโอ จำกัด.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉบับปรับปรุง)*. http://www.bopp.go.th/?p=5078#

Akomodi, J. O. (2026). *Ethical decision-making frameworks for school leaders facing resource scarcity*. ResearchGate. https://doi.org/10.13140/RG.2.2.22663.87200

Eisner, E. W. (1976). Educational connoisseurship and criticism: Their form and function in educational evaluation. *Journal of Aesthetic Education, 10*(3/4), 135-150. https://doi.org/10.2307/3332067

Kohlberg, L. (1981). *Essays on moral development: Vol. I. The philosophy of moral development*. Harper & Row.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). *Determining sample size for research activities*. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

การพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก

Development of an Innovative Prototype for Promoting Conservation-Based Learning of Art and Cultural Heritage in the Pak Phraek Old Community

ปรัชญา เหลืองแดง[1] ศิวาวุฒม์ ชัยเชาวรินทร์[2] ญดาภัค กิจทวี[3] ลัดดาวัลย์ จำปา[4]
จักษุมาลย์ วงษ์ท้าว[5] และนันทวัน หัตถมาศ[6]
Pratchaya Luangdaeng, Siwawut Chaichaowarin, Yadaphak Kittawee,
Laddawan Champa, Jaksuman Wongtaw and Nanthawan Hadthamard

Received: March 11, 2026
Revised: August 01, 2026
Accepted: August 24, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) พัฒนาต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก และ 2) ศึกษาผลการใช้ต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) มีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มเป้าหมายการสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม ด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียน คัดเลือกด้วยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเชิงหลักการและทฤษฎี กลุ่มที่ 2 กลุ่มเป้าหมายในการใช้นวัตกรรม รวมจำนวน 30 คน จากโรงเรียนในเขตชุมชนปากแพรก จังหวัดกาญจนบุรี คัดเลือกด้วยวิธีการอาสาสมัคร กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้รับมอบต้นแบบนวัตกรรม จำนวน 10 คน คัดเลือกด้วยวิธีการอาสาสมัคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประเด็นการสนทนากลุ่ม

[1-6] มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Kanchanaburi Rajabhat University
Corresponding author, e-mail: pratchaya_ld@kru.ac.th, Tel. 089-615-1766

นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก แบบประเมินผลการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ และแบบประเมินความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมส่งมอบต้นแบบแบบนวัตกรรม สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก คือ ชุดการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 คำชี้แจงการใช้นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ส่วนที่ 2 เนื้อหาสาระ ส่วนที่ 3 กิจกรรม ส่วนที่ 4 แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ ส่วนที่ 5 ภาคผนวก โดยมีคุณภาพที่ระดับ เหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.77, S.D. = 0.35) และ 2) ผลการใช้ต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก พบว่า ผลการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรกของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายหลังการใช้นวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 27.50 และ ความคิดเห็นของกลุ่มผู้รับมอบต้นแบบนวัตกรรม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.76, S.D. = 0.41)

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงอนุรักษ์, นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้, มรดกทางศิลปวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop an innovative prototype for promoting conservation-based learning of Art and Cultural Heritage in the Pak Phraek old community; and 2) to study the effectiveness of using an innovative prototype for promoting conservation-based learning of Art and Cultural Heritage in the Pak Phraek old community. The research employed a research and development (R&D) process. Data was collected from three target groups: Group 1 was the target group for the focus group discussion consisted of 9 individuals who were experts in cultural heritage learning management, local artistic and cultural heritage, and education and student development. They were selected using purposive sampling to obtain accurate information based on principles and theories; Group 2 was the target group for using the innovation, consisted of 30 people from schools in the Pak Phraek old community, Kanchanaburi Province, selected through a volunteer method; and Group 3 consisted of 10 individuals who will receive the innovative prototype, selected through a volunteer process. The research

instruments included the focus group discussion guide on innovative tools for promoting learning focused on the conservation of art and cultural heritage in the Pak Phraek old community, the learning evaluation form for conservation-based learning, and the opinion evaluation form regarding the prototype innovation handover activities. The research findings revealed that 1) an innovative prototype for promoting conservation-based learning of Art and Cultural Heritage in the Pak Phraek Old Community consisted of Part 1: Instructions for using the learning innovation; Part 2: Content; Part 3: Activities; Part 4: Guidelines for organizing learning activities; and Part 5: Appendices. Its quality was at the highest appropriate level ($\overline{X}$ = 4.77, S.D. = 0.35); 2) the results of using an innovative prototype for promoting conservation-based learning of Art and Cultural Heritage in the Pak Phraek old community showed that the learning outcomes in cultural heritage conservation in the old Pak Phraek community of the target group of students after using the innovation had an average percentage improvement of 27.50%, and the opinions of the group receiving the innovative model were at the highest level ($\overline{X}$ = 4.76, S.D. = 0.41).

Keywords: Conservation Learning, Learning Innovation, Cultural Heritage

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 มุ่งเน้นการสร้างรายได้ชุมชนผ่านการเพิ่มมูลค่ามรดกทางวัฒนธรรม และพัฒนาศักยภาพคนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่เมืองเก่าและกลุ่มอาคารประวัติศาสตร์ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการพัฒนาการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่มุ่งพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้มีจิตสาธารณะและภาคภูมิใจในชุมชน โดยบูรณาการศิลปวัฒนธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นอกจากนี้พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 ยังเน้นการพัฒนาบุคคลอย่างรอบด้านให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันหลักของชาติ และรักษาประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ (พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566, 2566)

การศึกษายุคใหม่ใช้นวัตกรรมเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุทักษะศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลอย่างรอบด้านทั้งสมรรถนะและคุณธรรม เพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก เจตนารมณ์ของนโยบายรัฐจึงสนับสนุนให้สถานศึกษาบูรณาการทรัพยากรองค์ความรู้ในพื้นที่ เข้ากับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงตามบริบทของชุมชนและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ย่านเมืองเก่าปากแพรก เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีความต่อเนื่องตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและวิถีชุมชนในฐานะ มรดกที่มีชีวิต ที่มีพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม พื้นที่นี้จึงเป็นฐานการเรียนรู้ที่ทรงคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาชาติและนโยบายการศึกษาอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมักเน้นที่การสร้างสมดุลระหว่างมิติสามมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Ghimire, 2023) แต่ในบรรดามิติเหล่านี้ กำลังคนหรือทรัพยากรมนุษย์ (human capital) ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เพราะสามารถเป็นผู้ปกป้องและขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางที่ยั่งยืน

ชุมชนเก่าปากแพรกนับเป็นพื้นที่ที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า และที่ผ่านมาได้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ทว่าองค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัยเหล่านั้นกลับยังขาดการนำไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งยังปรากฏช่องว่างสำคัญในการผสานองค์ความรู้ด้านทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับศาสตร์การสอนและกระบวนการมีส่วนร่วม ด้วยเหตุนี้การวิจัยเรื่องการพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในฐานะที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนการแปลงทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้กลายเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยฐานคิดทางศาสตร์การศึกษาร่วมกับกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางสำคัญให้แก่ครูในสถานศึกษาของพื้นที่ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก

2. เพื่อศึกษาผลการใช้ต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยประยุกต์ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของ มารุต พัฒผล (2563) ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับออกแบบนวัตกรรม (R1) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ ตีความ และนำเสนอผลในลักษณะเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายบริบทมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและการนำไปใช้พัฒนานวัตกรรมต้นแบบ และนำไปใช้สนับสนุนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมต้นแบบและตรวจสอบคุณภาพ (D1) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้นวัตกรรมในสถานการณ์จริง (R2) และ ขั้นตอนที่ 4 (D2) การประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรม ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ และ ค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายคุณภาพของต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของผู้เรียน หลังการใช้ต้นแบบนวัตกรรมในพื้นที่ชุมชนเก่าปากแพรก ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับออกแบบนวัตกรรม

ศึกษาข้อมูลเอกสาร ตำรา แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้ง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม ด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเชิงหลักการและทฤษฎี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ประเด็นการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมต้นแบบและตรวจสอบคุณภาพ

ดำเนินการออกแบบ และจัดทำต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก โดยมีกระบวนการดังนี้

1. กำหนดหัวข้อสาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ เกณฑ์ในการพิจารณาการให้คะแนน และการตัดสินระดับคุณภาพ

2. นำต้นแบบนวัตกรรมให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรม และ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (non - probability) ผลจากการตรวจสอบพบว่า มีคุณภาพที่ระดับ เหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.77, S.D. = 0.34)

3. นำนวัตกรรมมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาพร้อมใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้นวัตกรรมในสถานการณ์จริง

นำนวัตกรรมใช้ กับนักเรียนของสถานศึกษาในชุมชนปากแพรก จำนวน 30 คน ได้มาด้วยวิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (voluntary selection) เงื่อนไขการเป็นอาสาสมัครและการเปิดรับสมัคร คือ ดำเนินการเปิดรับสมัครนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ ผ่านการประชาสัมพันธ์ในสถานศึกษาเป้าหมาย โดยนักเรียนและผู้ปกครองให้ความยินยอมในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่มีข้อผูกมัดทางผลการเรียน ซึ่งมีคุณสมบัติและเกณฑ์การคัดเข้า ได้แก่ 1) เป็นนักเรียนในสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับชุมชนปากแพรก 2) เป็นนักเรียนที่มีความสนใจในการเรียนรายวิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเป็นพิเศษ เกณฑ์การคัดออก คือ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาที่กำหนด โดยจำแนกตามช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 10 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 จำนวน 10 คน และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 10 คน โดยมีกระบวนการดังนี้

1. นำนวัตกรรมไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก

2. การประเมินผลการเรียนรู้จากนวัตกรรม เน้นการประเมินผลตามสภาพจริงและการสะท้อนคิดเพื่อการอนุรักษ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก มีผลการตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้องทางภาษา และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง พบว่า มีค่าเฉลี่ยความสอดคล้องเท่ากับ 0.93 – 1.00

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรม

จัดกิจกรรมส่งมอบต้นแบบนวัตกรรม เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มผู้นำไปใช้ประโยชน์ จำนวน 10 คน ได้มาด้วยวิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (voluntary selection) ซึ่งมีคุณสมบัติและเกณฑ์การคัดเข้า คือ 1) เป็นครู หรือ นักวิชาการที่มีความสนใจในการนำต้นแบบแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ 2) เป็นประชาชนทั่วไป หรือ คนในชุมชนปากแพรกที่มีความสนใจในการนำต้นแบบแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่า

ปากแพรกเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ เกณฑ์การคัดออก คือ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาที่กำหนด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและรายงานผลการดำเนินงานวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมส่งมอบต้นแบบแบบนวัตกรรม มีผลการตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้องทางภาษา และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง พบว่า มีค่าเฉลี่ยความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก มีผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของวิจัยดังนี้

1. ผลการพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรกผู้วิจัยนำเสนอผลที่ได้จากขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐาน ผลจากการศึกษาเอกสารและการสนทนากลุ่มพบว่า

ประเด็นที่ 1 นวัตกรรมเพื่อการอนุรักษ์ในชุมชนปากแพรก ช่วยให้เยาวชนเข้าถึงและเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในบ้านเกิด เมื่อเด็กเข้าใจความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และสังคม จะนำไปสู่ความภาคภูมิใจและเป็นฐานในการพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่อไป

ประเด็นที่ 2 ในปัจจุบันการเรียนรู้มีหลากหลายรูปแบบ การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก จึงควรมุ่งเน้นไปที่การสร้างชุดความรู้ที่มีกิจกรรมโต้ตอบระหว่างผู้ใช้นวัตกรรม ซึ่งผู้ใช้นวัตกรรม อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครู หรือ วิทยากร และ กลุ่มนักเรียน นักท่องเที่ยว หรือกลุ่มผู้สนใจ ซึ่งทั้ง 2 กลุ่ม จะต้องสามารถรับรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนปากแพรกจากสื่อ แต่ควรมีจุดมุ่งหมายในการรับรู้หรือใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันโดยกลุ่มครูหรือวิทยากร อาจมุ่งไปที่มีแนวทางในการใช้ประกอบกิจกรรมหลัก พร้อมกับสื่อที่สามารถใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน หรือกิจกรรมอื่นๆ ได้อย่างยืดหยุ่น ส่วนกลุ่มนักเรียน นักท่องเที่ยว หรือกลุ่มผู้สนใจ อาจมุ่งไปที่การมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อนวัตกรรม เช่น เกมส์ หรือ กิจกรรมประกอบการท่องเที่ยวเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นต้น

ประเด็นที่ 3 นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก ควรมีลักษณะที่รวบรวมมโนทัศน์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก ซึ่งต้องครอบคลุมประเด็นด้านความเป็นมาและรากฐานทางประวัติศาสตร์ เนื่องจาก คำว่า มรดก นั้นย่อมหมายถึงการมีคุณค่าที่ผ่านกาลเวลาจนถึงปัจจุบัน แล้วจึงเชื่อมโยงไปสู่สัญลักษณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและความเป็นมาของประวัติศาสตร์ เช่น อาคารบ้านเรือน

วัฒนธรรมต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม เพราะสิ่งเหล่านี้มองเห็น รับรู้ ได้ง่าย สามารถนำไปใช้ประกอบการค้นคว้าหาความรู้ได้สำหรับบุคคลทั่วไป ในขณะเดียวกันก็สามารถนำมาพัฒนาเป็นเนื้อหาหรือคู่มือประกอบการจัดการเรียนการสอนของครูได้ในส่วนการขององค์ประกอบของนวัตกรรมนั้น ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) องค์ประกอบด้านเนื้อหาสาระ 2) องค์ประกอบด้านกิจกรรมโต้ตอบ และ 3) แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ประเด็นที่ 4 การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรกนั้นควรยึดแนวทางในการพัฒนา 2 หลัก คือ หลักวิชาการและหลักการใช้งานจริง โดยหลักวิชาการคือการนำแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมการศึกษามาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความมั่นใจทางคุณภาพและวิชาการ ส่วนหลักการใช้งานจริง ควรพิจารณาถึงความเป็นไปได้ และประสบการณ์ของผู้ใช้นวัตกรรม ซึ่งควรให้ความสำคัญในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) นวัตกรรมควรมีทั้งส่วนที่เป็นองค์ความรู้ และ ส่วนของคู่มือในการนำไปใช้ 2) นวัตกรรมควรมีความยืดหยุ่นสามารถปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมตามความต้องการและโอกาส 3) นวัตกรรมควรมีกิจกรรมที่ยืดหยุ่นแต่สามารถเชื่อมโยงได้กับตัวชี้วัด หรือสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องได้ 4) นวัตกรรมควรตอบสนองต่อการเรียนรู้หรือการใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการของผู้เรียนหรือผู้ใช้งาน 5) นวัตกรรมควรมีกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้ใช้งานหรือผู้เรียนได้ทบทวนหรือประเมินผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า หรือเรียนรู้ได้อย่างน่าสนใจ

ประเด็นที่ 5 ในการนำนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ไปใช้สำหรับสถานศึกษาควรกำหนดกลุ่มผู้เรียนเป็นช่วงชั้นกว้างๆ เช่น ประถมปลาย มัธยมต้น และมัธยมปลาย ไม่ควรระบุเฉพาะเจาะจงในระดับชั้นใดชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ในวงกว้าง

1.2 การพัฒนานวัตกรรมต้นแบบและตรวจสอบคุณภาพ พบว่า ต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก มีคุณภาพที่ระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.77, S.D. = 0.35) รายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบคุณภาพต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก

ประเด็นการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านลักษณะทั่วไปของนวัตกรรม	4.85	0.25	เหมาะสมมากที่สุด
2. ด้านเนื้อหาสาระ	4.72	0.40	เหมาะสมมากที่สุด
3. ด้านกิจกรรมโต้ตอบ	4.72	0.40	เหมาะสมมากที่สุด
4. ด้านแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.80	0.33	เหมาะสมมากที่สุด

สรุปภาพรวม	4.77	0.35	เหมาะสมมากที่สุด

สำหรับในกระบวนการออกแบบและพัฒนานั้น คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และ การสนทนากลุ่ม ใช้เป็นข้อมูลประกอบการออกแบบ และจัดทำต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก โดยนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น คือ ชุดนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก ซึ่งเป็นชุดการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยองค์ความรู้ คู่มือการใช้งาน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ และเครื่องมือประเมินผล เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนหรือผู้ใช้งานเกิดความรู้ ความตระหนัก และสามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยกำหนดหัวข้อสาระการเรียนรู้ วิเคราะห์ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับคุณภาพของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาการให้คะแนน การตัดสินระดับคุณภาพเกี่ยวกับข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมในย่านชุมชนเก่าปากแพรก ผลที่ได้มีดังนี้

ส่วนที่ 1 คำชี้แจงการใช้นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วยความเป็นมา วัตถุประสงค์ของนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

ส่วนที่ 2 เนื้อหาสาระ ประกอบด้วยองค์ความรู้ตามฐานข้อมูลองค์ความรู้ ประกอบแผนที่ทุนทางวัฒนธรรมด้าน ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมในย่านชุมชนเก่าปากแพรก

ส่วนที่ 3 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรม 2 ลักษณะ คือ 1) กิจกรรมทบทวน ซึ่งพัฒนาในรูปแบบเกมส์ออนไลน์ในแต่ละบทของเนื้อหา 2) กิจกรรมสะท้อนการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก ซึ่งพัฒนาในรูปแบบของบอร์ดแชร์ความคิดเห็นออนไลน์ผ่านเว็บ padlet

ส่วนที่ 4 แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย สาระสำคัญ ความคิดรวบยอด ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง แนวทางในการประยุกต์สู่กิจกรรมการเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผล

ส่วนที่ 5 ภาคผนวก ประกอบด้วย บรรณานุกรม และคณะผู้จัดทำ

2. ผลการใช้ต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก ผู้วิจัยนำเสนอผลที่ได้จากขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

2.1 ผลการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรกของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มในชุมชนปากแพรกจาก 3 โรงเรียน รวม จำนวน 30 คน หลังการใช้นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก มีค่าเฉลี่ยร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 27.50 ดังตาราง

ตารางที่ 2 ผลการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรกของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		ร้อยละความก้าวหน้า
			ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ	
ประถมศึกษาปีที่ 4 – 6	10	12	4.40	36.67	7.00	58.33	21.67
มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3	10	12	4.80	40.00	7.60	63.33	23.33
มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6	10	12	6.00	50.00	10.50	87.50	37.50
ค่าเฉลี่ยร้อยละความก้าวหน้า							27.50

2.2 ความคิดเห็นของกลุ่มผู้รับมอบต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก ที่มีต่อกิจกรรมส่งมอบต้นแบบแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.76, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายประเด็นโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย พบว่า ลำดับที่ 1 ประกอบด้วย 6 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ความชัดเจนของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของนวัตกรรม ที่ระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 0.32) ประเด็นที่ 2 ความเหมาะสมของรูปแบบนวัตกรรมต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ที่ระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 0.32) ประเด็นที่ 4 ประโยชน์ที่ได้รับต่อการเรียนรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ที่ระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 0.32) ประเด็นที่ 5 ความน่าสนใจและความสร้างสรรค์ของเนื้อหา ที่ระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 0.32) ประเด็นที่ 8 ความยั่งยืนของการนำไปใช้ในระยะยาว ที่ระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 0.32) และประเด็นที่ 10 ความพึงพอใจโดยรวมต่อการส่งมอบนวัตกรรม ที่ระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 0.32) ลำดับที่ 2 ประกอบด้วย ประเด็นที่ 3 ความสะดวกในการใช้งานและการนำไปประยุกต์ใช้ ที่ระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.80, S.D. = 0.42) และประเด็นที่ 9 การสนับสนุนจากชุมชน มหาวิทยาลัย หรือคู่ความร่วมมือในการใช้งานนวัตกรรม ที่ระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.80, S.D. = 0.42) และลำดับที่ 3 ประกอบด้วย ประเด็นที่ 6 ศักยภาพของนวัตกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน/ชุมชน ที่ระดับ มาก ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.67) และประเด็นที่ 7 ความพร้อมของผู้ใช้และทรัพยากรในการนำไปใช้ ที่ระดับ มาก ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.67) ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าผลลัพธ์ในภาพรวมสะท้อนถึงความเหมาะสม คุณภาพ และศักยภาพของนวัตกรรมในการนำไปใช้จริง ทั้งในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม การเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนากิจกรรมร่วมกับชุมชน พร้อมทั้งสะท้อนโอกาสในการพัฒนาการใช้งานให้มีความพร้อมและยั่งยืนยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยระดับมาก เช่น การมีส่วนร่วมของผู้เรียน ชุมชน และ

ความพร้อมด้านทรัพยากร ชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้ตัวนวัตกรรมจะมีความสมบูรณ์สูง แต่ยังมีพื้นที่สำหรับพัฒนาในด้านการสนับสนุนทรัพยากรและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ดังตาราง

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมส่งมอบต้นแบบแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความชัดเจนของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของนวัตกรรม	4.90	0.32	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมของรูปแบบนวัตกรรมต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม	4.90	0.32	มากที่สุด
3. ความสะดวกในการใช้งานและนำไปประยุกต์ใช้	4.80	0.42	มากที่สุด
4. ประโยชน์ที่ได้รับต่อการเรียนรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรม	4.90	0.32	มากที่สุด
5. ความน่าสนใจและความสร้างสรรค์ของเนื้อหา	4.90	0.32	มากที่สุด
6. ศักยภาพของนวัตกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน/ชุมชน	4.30	0.67	มาก
7. ความพร้อมของผู้ใช้และทรัพยากรในการนำไปใช้	4.30	0.67	มาก
8. ความยั่งยืนของการนำไปใช้ในระยะยาว	4.90	0.32	มากที่สุด
9. การสนับสนุนจากชุมชน มหาวิทยาลัย หรือคู่มือประกอบการใช้งาน	4.80	0.42	มากที่สุด
10. ความพึงพอใจโดยรวมต่อการส่งมอบนวัตกรรม	4.90	0.32	มากที่สุด
สรุปภาพรวม	4.76	0.41	มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก คณะผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก พบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนานวัตกรรมที่ผู้วิจัยนำมาใช้มีความเป็นระบบ มีความสอดคล้องเชิงแนวคิดและสามารถตอบสนองต่อบริบทการใช้งานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผลลัพธ์ดังกล่าวเป็นผลโดยตรงจากการประยุกต์ใช้กระบวนการพัฒนานวัตกรรมของ มารุต พัฒผล (2563) ซึ่งเน้นการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาต้นแบบ การทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ไปจนถึงการประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม ส่งผลให้การออกแบบมีความสมดุลระหว่างหลักวิชาการและหลักการใช้งานจริง จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่าการพัฒนา

นวัตกรรมจำเป็นต้องออกแบบให้เป็นชุดความรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ (interactive learning package) รองรับผู้ใช้สองกลุ่มหลัก ได้แก่ ครูหรือวิทยากร และนักเรียนหรือผู้สนใจทั่วไป โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ เนื้อหาสาระ กิจกรรมโต้ตอบ และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่กล่าวมานี้มาจากข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของกลุ่มผู้มีสวนร่วมในกระบวนการสนทนากลุ่ม ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ทางการศึกษา (educational learning spaces) ของ Papaioannou et al. (2023,) และ กมลทิพย์ ศิริสวัสดิ์ และสุมิตร สุวรรณ (2567) ซึ่งเสนอว่าพื้นที่การเรียนรู้ร่วมสมัยควรผสานพื้นที่กายภาพกับพื้นที่ออนไลน์ เพื่อสนับสนุนรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย อาทิ การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และการเรียนรู้จากประสบการณ์ การออกแบบต้นแบบนวัตกรรมในครั้งนี้จึงสะท้อนการบูรณาการแนวคิดดังกล่าวผ่านการใช้พื้นที่ชุมชนปากแพรกเป็นฐานการเรียนรู้ควบคู่กับกิจกรรมดิจิทัลเช่น เกมทบทวนความรู้และการสะท้อนความคิดเห็นออนไลน์ ในเชิงเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Ramos (2025) ที่ได้สำรวจและพบว่า กิจกรรมเชิงโต้ตอบโดยใช้เกมมิฟิเคชัน (gamified tools) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้มากที่สุด ส่วนการเข้าถึงแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์มีประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ขณะที่การจัดกิจกรรมทบทวนบทเรียน แนวทางและกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นภายในนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ยังพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ การเห็นคุณค่า และพฤติกรรมการอนุรักษ์ จากฐานความรู้และทุนทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมในชุมชนปากแพรก ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ของ ปรัชญา เหลืองแดง (2565) และแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมศึกษา (heritage education) ของ Aguilar (2020) ที่มุ่งเน้นการคัดเลือกมรดกท้องถิ่นที่เหมาะสม การออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติด้านการอนุรักษ์ รวมถึงการประยุกต์ใช้อย่างยืดหยุ่นตามบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา ส่งผลให้ต้นแบบนวัตกรรมมีโครงสร้างที่ครอบคลุมทั้งมิติพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน เมื่อพิจารณาร่วมกับบริบทพื้นที่เมืองเก่าปากแพรกซึ่งเป็น มรดกที่มีชีวิต (living heritage) การนำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมาออกแบบเป็นสาระการเรียนรู้ช่วยเชื่อมโยงผู้เรียนกับรากฐานทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ท้องถิ่น ทั้งยังเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565) ที่เน้นการใช้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมเป็นฐานการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพคนในพื้นที่ นอกจากนี้

ผลการพัฒนานวัตกรรมยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรัตน์ ปิ่นแก้ว, ปิยะวรรณ ปิ่นแก้ว และ กฤติยา แก้วสะอาด (2567) ซึ่งพบว่าสื่อส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนที่ออกแบบอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกับทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถสร้างการเรียนรู้และความตระหนักรู้ของเยาวชนได้ในระดับสูง โดยเฉพาะเมื่อมีการบูรณาการ บทบาทของบ้าน วัด และสถานศึกษา ผลการพัฒนาจึงแสดงให้เห็นถึงการพัฒนานวัตกรรมบนฐานบริบทชุมชนและกรอบแนวคิดทางการศึกษา สามารถก่อให้เกิดเครื่องมือการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมีศักยภาพต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

2. ผลการใช้ต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรกนักเรียนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน พบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์เพิ่มขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 27.50 แสดงให้เห็นว่านวัตกรรมสามารถยกระดับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมได้ในเชิงการปฏิบัติ สอดคล้องกับ Worrathammo & Sasong (2024) ที่ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมบนฐานแหล่งมรดกโลกบ้านเชียงเพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตเทศบาลนครอุดรธานี โดยผู้เรียน มีความรู้ด้านวัฒนธรรม และความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เป็นผลจากการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงเนื้อหากับพื้นที่จริง ควบคู่กับการใช้สื่อดิจิทัลและกิจกรรมโต้ตอบ ซึ่งช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียน ผลดังกล่าวสอดรับกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 ที่มุ่งพัฒนาบุคคลอย่างรอบด้าน ควบคู่กับการเสริมสร้างทักษะชีวิตและความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ (พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้, 2566) เมื่อพิจารณาจากลักษณะของการประเมินผลการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ ที่นำความรู้มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ความรู้เชิงวิธีการ การนำเสนอคุณค่า และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาแบบประเมิน พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยร้อยละความก้าวหน้า หลังการใช้นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการใช้นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นว่า การใช้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรม ร่วมกับการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมทั้งด้านเจตคติ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Putri, Kumalasari & Aditia (2025) ที่เสนอว่า การใช้มรดกทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ในท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ช่วยพัฒนาความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งยังปลูกฝังค่านิยมที่สำคัญหลายประการ อาทิ ความรักชาติ ความเพียรพยายาม และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งล้วนเป็นรากฐานของอัตลักษณ์

ความเป็นชาติไปพร้อมๆ กับการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามกรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในขณะเดียวกัน กระบวนการพัฒนานวัตกรรมที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ในขั้นตอนที่ 4 การประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งมอบต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชน และผู้ใช้นวัตกรรมได้มีส่วนร่วมตามกระบวนการที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์ ของ ปรัชญา เหลืองแดง (2565) ที่ประเมินผลโดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง ครูสังคมศึกษาด้วยกัน และการพูดคุย ระหว่าง ครูและนักเรียน ซึ่งความคิดเห็นของผู้รับมอบนวัตกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความชัดเจนของเนื้อหา ความเหมาะสมต่อการอนุรักษ์ ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และความยั่งยืนในการนำไปใช้ สะท้อนว่านวัตกรรมมีความพร้อมต่อการขยายผลในสถานศึกษาและชุมชน ประเด็นนี้คณะผู้วิจัยมองว่าสอดคล้องกับกระบวนการในการพัฒนานวัตกรรม เนื่องจากคณะผู้วิจัยให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการในการคัดเลือกเนื้อหา ลักษณะของนวัตกรรม จนถึงการประเมินผลการใช้ อย่างไรก็ตาม ประเด็นด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและความพร้อมด้านทรัพยากรซึ่งอยู่ในระดับ มาก ชี้ให้เห็นว่าการขับเคลื่อนนวัตกรรมในระยะยาวยังจำเป็นต้องเสริมสร้างกลไกความร่วมมือและการสนับสนุนทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ Mangkhan (2021) ที่ได้พัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพื้นที่เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนพื้นที่สูงของครูสังคมศึกษาในภาคเหนือของประเทศไทย โดยในผลการวิจัย พบว่า การประเมินและการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (P: participatory assessment and planning) และ การจัดการทุนชุมชน (C: community capital management) เป็นส่วนหนึ่ง ของกรอบแนวคิด FPCIL สำหรับการจัดการเรียนรู้แบบใช้พื้นที่เป็นฐานของครูสังคมศึกษาเมื่อพิจารณาในกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Ghimire (2023) ที่ชี้ว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของความยั่งยืน เนื่องจากผู้เรียนที่ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ จะสามารถทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดและขับเคลื่อนมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อไปได้ ดังนั้น การใช้นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ในครั้งนี้จึงเป็นกระบวนการสร้างกำลังคนเชิงวัฒนธรรมที่มีบทบาทต่อความยั่งยืนของท้องถิ่น ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าผลการใช้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นนี้แสดงถึงถึงศักยภาพของต้นแบบในการสนับสนุนการเรียนรู้ด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรม พัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนตามกรอบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และตอบสนองเป้าหมายเชิงนโยบายด้านการศึกษาและการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งยังสะท้อนว่า

นวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการพื้นที่ชุมชน เทคโนโลยี และกระบวนการมีส่วนร่วม สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์มรดกท้องถิ่นควบคู่กับการพัฒนาคนได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่

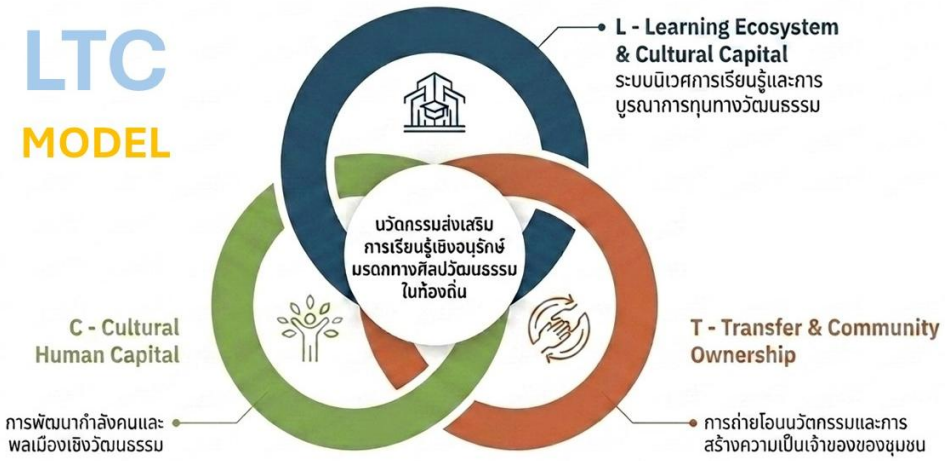
จากการวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยข้างต้น คณะผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นข้อสรุปเชิงองค์ประกอบของนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น (LTC model) ดังนี้

องค์ประกอบด้านระบบนิเวศการเรียนรู้และการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรม (L: learning ecosystem & cultural capital) คือ กระบวนการเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์การสอนและทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างจากการใช้นวัตกรรมหรือการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (blended learning) โดยทั่วไป ซึ่งจากการวิจัยพบว่า การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ในย่านเมืองเก่าต้องอาศัยการการจัดการความรู้ทุนทางวัฒนธรรมตามความลุ่มลึกของศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น โบราณคดี ประวัติศาสตร์ศิลปะ หรือคติชนวิทยา เป็นต้น เพื่อสังเคราะห์แนวคิดและองค์ความรู้สำคัญนำมาออกแบบร่วมกับระบบนิเวศการเรียนรู้เกิดเป็นโครงสร้างชุดความรู้คู่ขนานทั้งองค์ความรู้เฉพาะศาสตร์และศาสตร์การสอน โดยเชื่อมโยงพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ดิจิทัลเข้าด้วยกัน กระบวนการนี้จะช่วยรองรับบทบาทของผู้สอน ผู้เรียน กลุ่มสนใจ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและคนในชุมชนให้สามารถปฏิสัมพันธ์และสร้างความรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบด้านการถ่ายโอนนวัตกรรมและการสร้างความเป็นเจ้าของของชุมชน (T: transfer & community ownership) จากผลการวิจัยพบว่า การยกระดับประชนชนในพื้นที่จาก ผู้รับมอบ สู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมและผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างนวัตกรรม โดยเฉพาะกระบวนการส่งมอบและประเมินผลนวัตกรรมร่วมกับชุมชน ช่วยส่งเสริมให้ภาคประชาชนหรือภาคีเครือข่ายในการพัฒนา ทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมพัฒนา และผู้ขับเคลื่อนนวัตกรรมต่อด้วยตนเอง การประเมินความยั่งยืนโดยคนในพื้นที่จึงเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและยกระดับนวัตกรรมทางการศึกษาให้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมในชุมชน

องค์ประกอบด้านการพัฒนากำลังคนและพลเมืองเชิงวัฒนธรรม (C: cultural human capital) จากผลการวิจัยอาจสรุปได้ว่า การเรียนรู้โดยใช้พื้นที่เป็นฐาน และมรดกทางศิลปวัฒนธรรม สามารถใช้เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์ของผู้เรียน และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากผู้เรียนสู่การเป็นพลเมืองเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย ด้านความรู้มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ด้านความรู้เชิงวิธีการ ด้านการนำเสนอคุณค่า และด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ อันเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงลึกที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อสรุปเชิงองค์ประกอบของนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น (LTC model) เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่อาจปรับประยุกต์ตามบริบทเฉพาะของพื้นที่ศึกษาวิจัย โดยสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิด ในการออกแบบระบบนิเวศการเรียนรู้สำหรับพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม ย่านเมืองเก่า หรือชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้อย่างเป็นสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

ภาพที่ 1 ข้อสรุปเชิงองค์ประกอบของนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่บูรณาการการพัฒนาเชิงระบบ LTC model เข้าสู่นโยบาย และแผนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและการเรียนรู้เชิงพื้นที่ (place-based education) โดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ด้านมรดกวัฒนธรรม ศึกษาและนิเวศการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงห้องเรียนเข้ากับย่านเมืองเก่าร่วมกับ ครู ผู้เรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อยกระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและวิชาชีพให้ตอบโจทย์การอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น บรรจุแนวทางการพัฒนานวัตกรท้องถิ่น ลงในแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยมีการสนับสนุนงบประมาณ และความร่วมมือ จัดสรรพื้นที่กายภาพของชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตที่ผสานกับฐานข้อมูลดิจิทัลร่วมกับเยาวชนและประชาชนในย่านเมืองเก่า เพื่อเปลี่ยนทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ให้เป็นเครื่องมือสร้างรายได้และการพัฒนาชุมชนยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานยุทธศาสตร์ในพื้นที่ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานพื้นที่การศึกษา นำกระบวนการออกแบบนวัตกรรมแบบมีส่วนร่วม (co-creation process) ไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานเชิงพื้นที่ จัดกระบวนการจัดการความรู้ทุนวัฒนธรรมร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยเน้นการประเมินการยอมรับและการรับมอบนวัตกรรมของชุมชน เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำย่านเมืองเก่า เพื่อให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและขับเคลื่อนนวัตกรรมต่อได้ด้วยตนเอง

2. หน่วยงานปฏิบัติการและผู้ประกอบการโดยครูผู้สอน นักศึกษาฝึกประสบการณ์ และกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชน ร่วมขับเคลื่อนโดยการนำสื่อและกิจกรรมโต้ตอบ (interactive content) จากงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม ใช้สื่อดิจิทัลและชุดความรู้คู่ขนานเป็นสื่อการสอนเสริมในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) สำหรับกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยว นำกิจกรรมโต้ตอบไปออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และชุดการเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยวไปใช้กับนักเรียน นักท่องเที่ยว และผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์เชิงรุกและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอประกาศว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบ การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัยในบทความฉบับนี้

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ในการจัดทำต้นฉบับบทความวิจัยนี้ ผู้เขียนได้ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ NotebookLM เพื่อวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และช่วยออกแบบโครงสร้างข้อมูลสำหรับจัดทำ ภาพที่ 1 ข้อสรุปเชิงองค์ประกอบของนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ทั้งนี้ ผู้เขียนขอรับรองความรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมด โดยได้ทำการตรวจสอบ แก้ไข และยืนยันความถูกต้อง สมบูรณ์ และความน่าเชื่อถือของเนื้อหาและภาพประกอบทั้งหมดในบทความฉบับสุดท้ายนี้ด้วยตนเองทั้งนี้ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องไม่สามารถระบุเป็นผู้เขียนร่วม (co-author) ของบทความได้ และผู้เขียนต้องรับผิดชอบต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของเนื้อหาทั้งหมด หากตรวจพบการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวในลักษณะที่ขัดต่อจริยธรรมการตีพิมพ์ วารสารอาจพิจารณาดำเนินการเพิกถอนบทความตามความเหมาะสม

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้สามารถเปิดเผยและเข้าถึงได้โดยการร้องขอโดยตรงจากผู้เขียน (Corresponding Author) ผ่านทางอีเมล เนื่องจากข้อมูลบางส่วนมีข้อจำกัดด้านความเป็นส่วนตัวของกลุ่มให้ข้อมูลในชุมชน

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

งานวิจัยนี้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขอรับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งไม่มีการระบุตัวบุคคลได้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยเป็นไปตามข้อ 3 (6) แห่งแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการวิจัยในมนุษย์ ด้านพฤติกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2564 ของคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ทั้งนี้ ผู้เขียนยังคงรักษาหลักจริยธรรมและคุ้มครองสิทธิ์ความเป็นส่วนตัวของผู้รับการวิจัยอย่างเคร่งครัดในทุกขั้นตอน

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเก่าปากแพรก เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ความรู้ทุน

ทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมในย่านชุมชนเก่าปากแพรกเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund: FF) จัดสรรงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ผ่านมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ทั้งนี้ แหล่งทุนดังกล่าวไม่มีบทบาทหรืออิทธิพลใด ๆ ต่อการออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการตัดสินใจในการเผยแพร่ผลงานวิจัยนี้

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

บทบาทและหน้าที่รับผิดชอบของผู้เขียนแต่ละท่านในการจัดทำวิจัยฉบับนี้มีรายละเอียดดังนี้

ปรัชญา เหลืองแดง

- การกำหนดแนวคิดเชิงทฤษฎี (Conceptualization): พัฒนากรอบแนวคิด เครื่องมือ และรูปแบบการดำเนินงานวิจัย

- การวางระเบียบวิธีวิจัย (Methodology): กำหนดรูปแบบการวิจัย การทบกวนวรรณกรรม และกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

- การดำเนินการสืบค้นและเก็บข้อมูล (Investigation): ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในกระบวนการดำเนินการวิจัยแต่ละระยะ

- การวิเคราะห์ข้อมูล (Formal Analysis): การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลที่ได้จากเครื่องมือวิจัยในแต่ละขั้นตอน

- การร่างเนื้อหาต้นฉบับ (Writing – Original Draft): สรุปเรียบเรียงข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในรูปแบบของบทความวิจัย และรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

- การตรวจทานและแก้ไขปรับปรุงบทความ (Writing – Review & Editing): ตรวจสอบโครงสร้างความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา

ศิวาวุฒม์ ชัยเชาวรินทร์

- การดำเนินการสืบค้นและเก็บข้อมูล (Investigation): ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในกระบวนการดำเนินการวิจัยแต่ละระยะ

- การวิเคราะห์ข้อมูล (Formal Analysis): การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลที่ได้จากเครื่องมือวิจัยในแต่ละขั้นตอน

ญดาภัค กิจทวี

- การดำเนินการสืบค้นและเก็บข้อมูล (Investigation): ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในกระบวนการดำเนินการวิจัยแต่ละระยะ

- การวิเคราะห์ข้อมูล (Formal Analysis): การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลที่ได้จากเครื่องมือวิจัยในแต่ละขั้นตอน

ลัดดาวัลย์ จำปา

- การดำเนินการสืบค้นและเก็บข้อมูล (Investigation): ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในกระบวนการดำเนินการวิจัยแต่ละระยะ

- การวิเคราะห์ข้อมูล (Formal Analysis): การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลที่ได้จากเครื่องมือวิจัยในแต่ละขั้นตอน

จักษุมาลย์ วงษ์ท้าว

- การดำเนินการสืบค้นและเก็บข้อมูล (Investigation): ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในกระบวนการดำเนินการวิจัยแต่ละระยะ

- การวิเคราะห์ข้อมูล (Formal Analysis): การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลที่ได้จากเครื่องมือวิจัยในแต่ละขั้นตอน

นันทวัน หัตถมาศ

- การดำเนินการสืบค้นและเก็บข้อมูล (Investigation): ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในกระบวนการดำเนินการวิจัยแต่ละระยะ

- การวิเคราะห์ข้อมูล (Formal Analysis): การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลที่ได้จากเครื่องมือวิจัยในแต่ละขั้นตอน

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ศิริสวัสดิ์ และสุมิตร สุวรรณ. (2567). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในโลกยุคใหม่. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, *12*(3), 201–211. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JCDLQ/article/view/269113

ปรัชญา เหลืองแดง. (2565). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของครูสังคมศึกษา. *วารสาร*

ศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 14(2), 465–482. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/download/261631/176158/990921

พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566. (2566, 19 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 140 ตอนที่ 20 ก, หน้า 60.

มารุต พัฒผล. (2563). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 12*(1), 1–16. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/240286

วิรัตน์ ปิ่นแก้ว, ปิยะวรรณ ปิ่นแก้ว, และกฤติยา แก้วสะอาด. (2567). การออกแบบสื่อส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนศาลาตึกสำหรับเยาวชนตำบลทุ่งลูกนกอำเภอกำแพงแสนจังหวัดนครปฐม. *วารสารรัชต์ภาคย์*, *18*(56), 294–317. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/268280/181423

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/02/article_file_20230307173518.pdf

Aguilar, E. C. (2020). *Heritage education: Memories of the past in the present—Caribbean social studies curriculum: A view from teacher practice*. Leiden University Scholarly Publications. https://hdl.handle.net/1887/73692

Ghimire, B. J. (2023). Three pillars of sustainable development: Challenges versus achievements. *Journal of Sustainable Development Practice and Research, 1*(02), 132-146. https://doi.org/10.3126/jsdpj.v1i02.58266

Mangkhan, C. (2021). Learning innovation of area-based approach to Sustainable Development Goals of highland community resources management of

social studies teachers in the Northern Thailand. *Higher Education Studies, 11*(3), 95–107. https://doi.org/10.5539/hes.v11n3p95

Papaioannou, G., Volakaki, M.-G., Kokolakis, S., & Vouyioukas, D. (2023). Learning spaces in higher education: A state-of-the-art review. *Trends in Higher Education, 2*(3), 526–545. https://doi.org/10.3390/higheredu2030032

Putri, A. M., Kumalasari, D., & Aditia, D. (2025). Leveraging local historical heritage to strengthen students' national insight and nationalism. *Al-Ishlah: Jurnal Pendidikan, 17*(2), 3139–3146. https://doi.org/10.35445/alishlah.v17i2.6599

Ramos, A. E., & Malucay, C. B. (2025). The influence of Smart Learning Communities on academic performance and engagement of Grade 9 learners. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS), 9*(3), 5792–5813. https://dx.doi.org/10.47772/IJRISS.2025.903SEDU0421

Worrathammo, P. W., & Sasong, S. (2024). Developing a cultural learning management model on Ban Chiang World Heritage Site to promote local pride among high school students in Udon Thani Municipality: A mixed-methods study. *Insights into Modern Education (i-ME), 2*(1), 87–111. https://so19.tci-thaijo.org/index.php/IME/article/view/2258

แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

Guidelines for Competency-based Curriculum Management of School Administrators under the Samut Prakan Secondary Educational Service Area Office

มลิวัลย์ จันทรวรชาต[1] และกมลทิพย์ ทองกำแหง[2]

Maliwan Jantaraworachat and Kamoltip Thongkamhaeng

Received: January 30, 2026

Revised: April 28, 2026

Accepted: May 01, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) หาแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครู จำนวน 333 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามที่มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.989 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ได้แก่ คือ ศึกษานิเทศก์ 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน ครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป 1 คน และนักวิชาการด้านหลักสูตร 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่พึงประสงค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

[1-2] มหาวิทยาลัยรามคำแหง; Ramkhamhaeng University

Corresponding author, e-mail: 6714470096@rumail.ru.ac.th, Tel. 0940656676

($\overline{X}$ = 3.82, SD = 0.91) และมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61, SD = 0.62) ตามลำดับ โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ($PNI_{modified}$ = 0.2217) ด้านการประเมินหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ($PNI_{modified}$ = 0.2055) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ($PNI_{modified}$ = 0.2019) และด้านการนำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนไปใช้ ($PNI_{modified}$ = 0.0847) ตามลำดับ และ 2) แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ประกอบด้วย (1) การศึกษาบริบทของสถานศึกษา (2) การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม (3) การพัฒนาครูและบุคลากร (4) การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ และ (5) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร, หลักสูตรสถานศึกษาเน้นสมรรถนะผู้เรียน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the needs of school administrators for competency-based curriculum management; and 2) to find guidelines for competency-based curriculum management of school administrators under the Samut Prakan Secondary Educational Service Area Office. This was a mixed-methods research divided into two phases: Phase 1, quantitative research, a sample of 333 teachers obtained through multi-stage random sampling. The data collection instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.989. Statistical analysis included mean, standard deviation, and need assessment; Phase 2, qualitative research, the purported target group consisted of 2 educational supervisors, 3 school administrators, 1 teacher with a specialist qualification or higher, and 1 curriculum specialist, totaling 7 people. The instrument used was a semi-structured interview and content analysis. The research findings revealed that 1) the actual and desired conditions, overall, were at a high level ($\overline{X}$ = 3.82, SD = 0.91) and the highest level ($\overline{X}$ = 4.61, SD = 0.62), respectively. The areas with the highest need were the aspect of competency-based curriculum development ($PNI_{modified}$ = 0.2217),

competency-based curriculum evaluation aspect ($PNI_{modified}$ = 0.2055), school preparedness aspect ($PNI_{modified}$ = 0.2019), and competency-based curriculum implementation aspect ($PNI_{modified}$ = 0.0847), respectively; and 2) the guidelines for competency-based curriculum managing the student by school administrators under the Samut Prakan Secondary Educational Service Area Office consisted of (1) studying the school context, (2) creating awareness and participation, (3) developing teachers and personnel, (4) using information systems for management, and (5) continuous curriculum evaluation and improvement.

Keywords: Management Guidelines, Competency-Based Curriculum,
Samut Prakan Secondary Educational Service Area Office

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม โลกได้เข้าสู่บริบทใหม่ที่เรียกว่า โลกยุคบานี่ (BANI World) ซึ่งส่งผลกระทบต่ออารมณ์และจิตใจของผู้คน (จิราเจต วิเศษดอนหวาย, 2565) โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง แผนการศึกษาแบบเดิมที่เน้นเนื้อหาจึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในโลกปัจจุบันได้ อีกทั้งยังเกิดปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล และความเปราะบางทางจิตใจของผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา (ไทยโพสต์, 2565) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปฏิรูประบบการศึกษาของไทยให้มีความยืดหยุ่น เปิดรับการเปลี่ยนแปลง และมุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างแท้จริง

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปรับระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทโลกที่เปลี่ยนไป จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พ.ศ.2561–2580 ภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580), 2561) โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นพัฒนาคนไทย ให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ ผ่านการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หรือ 3Rs8Cs ควบคู่กับการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560–2579 และแนวคิดหลักสูตรฐานสมรรถนะ ซึ่งมุ่งเปลี่ยนแนวทางการเรียนรู้จากการเน้น

เนื้อหาไปสู่การพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2568)

ในระดับพื้นที่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2566–2570 (ฉบับทบทวน พ.ศ.2568) มุ่งยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของศตวรรษที่ 21 ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานและเหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง พร้อมทั้งพัฒนาสมรรถนะและทักษะที่จำเป็น โดยได้ตั้งเป้าหมายว่า ภายในปีงบประมาณ 2568 ครูไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 จะต้องสามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในลักษณะบูรณาการผ่านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะและการเรียนรู้เชิงรุก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ, 2567) ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามในการผลักดันการใช้หลักสูตรที่เน้นสมรรถนะให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในสถานศึกษา

จากบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันและแนวนโยบายการศึกษาระดับชาติที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะรอบด้าน ทำให้การบริหารหลักสูตรของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ผลประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ปี 2022 พบว่า นักเรียนไทยมีผลสอบคะแนนลดต่ำลงในทุกด้านทั้งคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน เนื่องจากระบบการศึกษาไทยติดกับดักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการท่องจำเนื้อหา ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ), 2566) แม้ว่าหน่วยงานต้นสังกัดจะกำหนดนโยบายการขับเคลื่อนหลักสูตรเพื่อมุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะและการเรียนรู้เชิงรุกไว้อย่างชัดเจน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ, 2567) แต่ในทางปฏิบัติพบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวนโยบายในระดับเขตพื้นที่การศึกษามีเพียงกรอบแนวคิดที่เป็นนามธรรม ยังขาดรูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่เป็นรูปธรรมทและสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพสภาพที่เป็นอยู่จริงและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา รวบรวมข้อคิดเห็นและแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ อันจะ

นำไปสู่การค้นพบแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและคุณภาพตามเป้าหมายของชาติ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

2. เพื่อหาแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

1. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,398 คน จาก 25 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2568 ได้จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของโคเฮน (Cohen, Manion & Morrison, 2018) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 333 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Muti-stage random sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ผู้วิจัยดำเนินการกำหนดชั้นภูมิตามสหวิทยาเขต โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น 4 สหวิทยาเขต

ขั้นตอนที่ 2 การสุ่มสถานศึกษา โดยดำเนินการสุ่มสถานศึกษาจากแต่ละสหวิทยาเขตด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ได้โรงเรียนจำนวนทั้งสิ้น 4 แห่ง มีจำนวนข้าราชการครู 519 คน

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มข้าราชการครูแต่ละสถานศึกษา โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 333 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า โดยผู้วิจัยเริ่มจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์เป็นนิยามศัพท์เฉพาะ แล้วจึงสร้างแบบสอบถามเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ด้านการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ด้านการนำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน รวมทั้งหมด 39 ข้อ จากนั้นนำเสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับข้อเสนอแนะและปรับปรุง ก่อนส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 2 คน และศึกษานิเทศ จำนวน 1 คน และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อประเมินความเหมาะสมของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดไว้ ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.50 –0.90 ได้มาโดยการนำข้อคำถามที่ผ่านการเกณฑ์นำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (try out) กับข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสมุทรปราการ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือในด้านค่าความเที่ยง พบว่ามีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.989 ผ่านการตรวจสอบทั้งหมด 39 ข้อ และได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดทำหนังสือขออนุญาตผ่านบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาตัวอย่าง ให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาตัวอย่าง เมื่อได้รับอนุมัติแล้วจึงดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ และได้รับตอบกลับมา จำนวน 333 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของตัวอย่างทั้งหมด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ที่ได้รับการตอบกลับจากตัวอย่างนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์คำนวณค่าสถิติ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 การศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จากข้อมูล

การตอบแบบสอบถาม โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เพื่อหาค่าเฉลี่ยของข้อมูล ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) พร้อมทั้งกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายคะแนนค่าเฉลี่ย เพื่อใช้ในการแปลผลระดับของสภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่พึงประสงค์

4.2 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ของการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยวิเคราะห์ หาค่า $PNI_{modified}$ ของสภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่พึงประสงค์ ที่ได้การตอบกลับแบบสอบถามออนไลน์ และการวิเคราะห์โดยใช้สูตรการคำนวณค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562)

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาจากบุคคลที่เหมาะสมและมีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 ครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 1 คน และกลุ่มที่ 4 นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยออกแบบขึ้นมาจากการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น โดยเลือกประเด็นที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 ลำดับแรกในแต่ละด้าน มีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) ด้านการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน 3) ด้านการนำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนไปใช้ และ 4) ด้านการประเมินหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน จากทั้ง 4 ด้านนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ รวมจำนวน 12 ข้อ และนำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของคำถาม ก่อนส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมจำนวน 5 คนอีกครั้ง ประเมินด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พบว่า ค่าความตรงเชิงเนื้อหามากกว่า 0.6 ขึ้นไป และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เช่น การปรับคำถามให้มีความสอดคล้องกับ

วัตถุประสงค์และตรวจสอบให้แน่ใจว่าคำถามไม่ชี้นำคำตอบ หลังจากนั้นจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมายต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทำหนังสือขออนุญาต จากบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ส่งหนังสือถึงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้วิจัยใช้เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 7 คน เพื่อขอนัดหมายสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และอธิบายถึงการนำข้อมูลไปเขียนในรายงานการวิจัย เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือที่ดีกับกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นผู้วิจัยได้ขอความยินยอมจากกลุ่มเป้าหมายในการเปิดเผยคำสัมภาษณ์ และบันทึกภาพขณะสัมภาษณ์ แล้วจึงดำเนินการสัมภาษณ์ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการถอดบทสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์เนื้อหา โดยการถอดบทสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้องแล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้ เพื่อสร้างข้อสรุปในแต่ละประเด็นตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดไว้

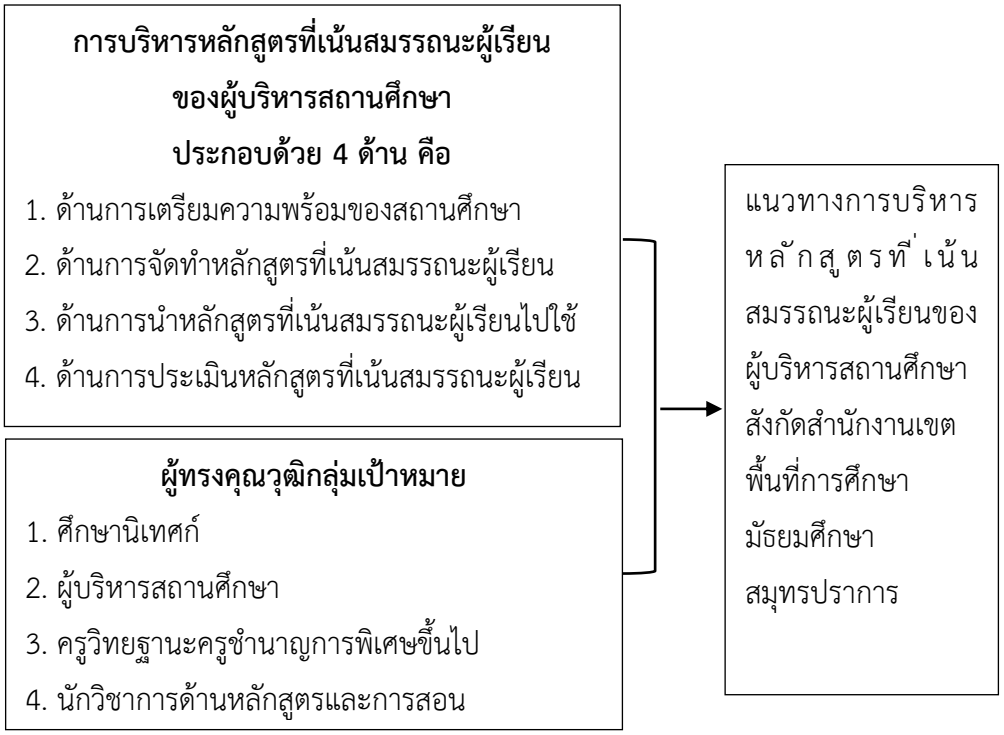
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย เกี่ยวกับแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และจัดข้อมูลแยกเป็นรายด้าน พร้อมการแจกแจงความถี่ข้อมูล (Frequency distribution) เพื่อนำด้านที่มีความถี่สูงสุด 5 ลำดับแรก มาสร้างเป็นแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2568) สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2568) นริศรา มากมี (2564) ธาริดา สกลภัทรสกุล (2565) สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (2567) ภูริวัฒน์ เขนย (2567) และประไพวรรณ ละอินทร์, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, สำเนา หมื่นแจ่ม และณัฐิยา ตันตรานนท์. (2567) ซึ่งได้ตัวแปรที่มีความถี่สูงสุด 4 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ด้านการประเมินหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน 2) ด้านการนำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนไปใช้ 3) ด้านการเตรียมความพร้อม

ของสถานศึกษา และ 4) ด้านการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

การบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ในภาพรวมมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index$_{modified}$: PNI$_{modified}$) เท่ากับ 0.2054 ความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน (PNI$_{modified}$ = 0.2217) รองลงมา คือ ด้านการประเมินหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน (PNI$_{modified}$ = 0.2055) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา (PNI$_{modified}$ = 0.2019) และด้านการนำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนไปใช้ (PNI$_{modified}$ = 0.0847) ตามลำดับ รายละเอียดดังแสดงในตาราง 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลและลำดับความต้องการจำเป็น สภาพจริงที่เป็นอยู่ และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ในภาพรวม

(n = 333)

	การบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน	สภาพจริงที่เป็นอยู่ (D)			สภาพที่พึงประสงค์ (I)			$PNI_{modified}$	ลำดับความต้องการจำเป็น
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ		
1	ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา	3.81	0.89	มาก	4.57	0.63	มากที่สุด	0.2019	3
2	ด้านการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน	3.79	0.92	มาก	4.63	0.60	มากที่สุด	0.2217	1
3	ด้านการนำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนไปใช้	4.25	0.91	มาก	4.61	0.63	มากที่สุด	0.0847	4
4	ด้านการประเมินหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน	3.83	0.91	มาก	4.62	0.63	มากที่สุด	0.2055	2
	ภาพรวม	**3.82**	**0.91**	**มาก**	**4.61**	**0.62**	**มากที่สุด**	**0.2054**	

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

ผลการวิจัยระยะนี้ เป็นการสังเคราะห์แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มข้อมูลแยกเป็นรายด้าน พร้อมการแจกแจงความถี่ข้อมูล (Frequency distribution) เพื่อคัดเลือกประเด็นที่มีความถี่สูงสุด 5 ลำดับแรก มากำหนดเป็นแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การศึกษาบริบทของสถานศึกษา คือ กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เพื่อทำความเข้าใจข้อมูลรอบด้านของโรงเรียน ทั้งด้านสภาพการณ์ปัจจุบันภายในสถานศึกษา ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และท้องถิ่น รวมถึงการสำรวจลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ วิถีชีวิต และทรัพยากรที่โดดเด่นในพื้นที่ ตลอดจนการวิเคราะห์แนวโน้มที่สำคัญในอนาคต เช่น เศรษฐกิจดิจิทัล ปัญหาสิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุ

วัฒนธรรม การศึกษาบริบทเช่นนี้มีเป้าหมายเพื่อให้การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างแท้จริง และช่วยให้สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันและอนาคต

2.2 การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการเพื่อให้ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การประชุมผู้ปกครองทุกปีการศึกษา เพื่อสื่อสารและรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็นจากครูและผู้ปกครองเพื่อสะท้อนความเข้าใจและนำไปปรับปรุงหลักสูตร

2.3 การพัฒนาครูและบุคลากร คือ กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษามุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยดำเนินการผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพ การส่งเสริมการทำงานร่วมกันในลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการนิเทศติดตามอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อให้ครูสามารถขับเคลื่อนหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดการเรียนรู้ การออกแบบหน่วยการเรียน การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านคุณลักษณะและสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ตลอดจนการปรับวิธีการสอนสู่รูปแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ ในการเรียนการสอน การพัฒนาครูอย่างเป็นระบบดังกล่าวช่วยเพิ่มพูนสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามเป้าหมาย และสร้างความเข้มแข็งต่อการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะในระดับสถานศึกษา

2.4 การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษานำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และจัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบสารสนเทศดังกล่าวช่วยให้สามารถติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน วิเคราะห์ผลการจัดการเรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านคุณลักษณะ และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการวางแผน การพัฒนาหลักสูตรและการรายงานผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การใช้สารสนเทศอย่างเป็นระบบ จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การบริหารจัดการหลักสูตรมีความถูกต้อง โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

2.5 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง คือ กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการประเมินผลการใช้หลักสูตรประจำปี และการปรับปรุงหลักสูตรในรอบทุก 3 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับการจบช่วงชั้นของผู้เรียน การประเมินครอบคลุมทั้งความต้องการของผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคาดหวังของผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในสังคม ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์และสะท้อนผลกลับไปสู่กระบวนการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้หลักสูตรมีความเหมาะสม ทันสมัย และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและบริบทของสังคมได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สรุปประเด็นสำคัญเพื่อนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่ สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ พบว่า สภาพจริงที่เป็นอยู่ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82, SD = 0.91) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61, SD = 0.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ของทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ พบว่าในภาพรวมมีค่า เท่ากับ 0.2054 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีลำดับค่าดัชนีความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1) ด้านการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เท่ากับ 0.2217 ซึ่งสะท้อนว่าแม้สถานศึกษาจะมีการดำเนินการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนในระดับที่ดี แต่ยังคงมีความจำเป็นในการพัฒนาและยกระดับให้มีคุณภาพสูงขึ้น ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นตามบริบทของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนหลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของนริศรา มากมี (2564) ที่มีกรอบแนวคิดในการศึกษาคล้ายคลึงกัน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะต้องนำข้อมูลความต้องการจำเป็นตามบริบทของสถานศึกษา ชุมชน และสถานการณ์ปัจจุบัน มาทำหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสมกับการใช้ชีวิตในอนาคตของผู้เรียน รวมทั้งสถานการณ์ปัจจุบันที่บ่งบอก

ถึงสมรรถนะ ที่ผู้เรียนต้องมีเพื่อการใช้ชีวิตในอนาคต รวมทั้งสอดคล้องกับกัมพล เจริญรักษ์ (2565) ที่พบว่า หลักสูตรควรครอบคลุมสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งต้องออกแบบสาระการเรียนรู้และรายวิชาให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับศักยภาพ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน ตลอดจนเหมาะสมกับบริบททางสังคมและภูมิศาสตร์ของพื้นที่

2) ด้านการประเมินหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน เป็นด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นรองลงมา มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เท่ากับ 0.2055 ซึ่งสะท้อนว่าการประเมินหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนในสถานศึกษามีการดำเนินงานที่ค่อนข้างชัดเจนและสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน แต่ยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาให้มีระบบที่ครอบคลุมและต่อเนื่อง ดังนั้น หากผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดเกณฑ์การประเมินหลักสูตร การเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตร ดำเนินการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการใช้หลักสูตร และนำผลการประเมินหลักสูตรไปจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศ เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน รวมทั้งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนตรงตามเป้าหมายและจุดเน้นของโรงเรียนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทนา จันดาหาญ (2566) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนควรอาศัยผลการประเมินและการติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลสะท้อนกลับมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน รวมถึงคำนึงถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะได้ตามเป้าหมายและจุดเน้นของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของก้องเกียรติ วงค์ทอง และธีรภัทร ประสมสุข (2566) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า แม้โรงเรียนส่วนใหญ่มีการดำเนินงานด้านการประเมินหลักสูตรในระดับมาก แต่ยังคงมีความต้องการพัฒนาในเชิงระบบ เพื่อให้สามารถพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนได้ตามเป้าหมายและสอดคล้องกับนริศรา มากมี (2564) ที่ศึกษาเรื่อง การเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยผู้บริหารสถานศึกษากำหนดเกณฑ์และกระบวนการประเมินที่ชัดเจน

มีการเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้หลักสูตรและแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผล เพื่อนำผลการประเมินมาจัดทำเป็นสารสนเทศใช้ปรับปรุงเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

3) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา เป็นด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เท่ากับ 0.2019 ซึ่งสะท้อนว่าการที่สถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมในด้านบุคลากร ทรัพยากร และระบบการบริหารจัดการในระดับที่ดี เป็นปัจจัยเบื้องต้นที่เอื้อต่อความสำเร็จของการจัดทำและดำเนินงานหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตร การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนและชุมชน การพัฒนาครู การสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้รับทราบเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อรองรับการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างเต็มรูปแบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของภูริวัฒน์ เขนย, สุบัน พรเวียง และมนต์นภัส มโนการณ์ (2567) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่อง ระดับมัธยมศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าควรให้ความสำคัญกับการศึกษาบริบทสถานศึกษาและชุมชน และการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรที่สนับสนุนการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะ ซึ่งจะช่วยให้สามารถออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังทำให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษาและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

4) ด้านการนำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนไปใช้ เป็นด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เท่ากับ 0.0847 ซึ่งสะท้อนว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการทดลองหรือดำเนินการใช้หลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน โดยเฉพาะมีการการปรับแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความรู้ (K) ด้านทักษะกระบวนการ (P) ด้านคุณลักษณะ (A) และสมรรถนะสำคัญ 5 ด้าน ส่งผลให้สภาพปัจจุบันมีความก้าวหน้ามาก สอดคล้องกับงานวิจัยของนริศรา มากมี (2564) ที่ศึกษาเรื่อง การเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยครูควรออกแบบโครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการสอนที่มีจุดประสงค์เชิงสมรรถนะและสอดคล้องกับการประเมินผล ตลอดจนวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างผู้เรียนด้านความพร้อม ความถนัด และความสนใจ เพื่อเลือกใช้วิธีการ ทรัพยากร และสื่อที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร และสอดคล้องกับมนสิช สิทธิสมบูรณ์ (2563) ที่กล่าวว่า การนำหลักสูตรไป

ใช้ หมายถึง การแปลงหลักสูตรสู่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม ขณะเดียวกันผู้บริหารมีบทบาทในการสนับสนุน อำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำเพื่อให้การจัดการเรียนรู้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา มีแนวทาง ดังนี้

2.1 การศึกษาบริบทของสถานศึกษา เป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน โดยผู้บริหารต้องวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสภาพเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ วิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงการวิเคราะห์แนวโน้มสำคัญ เช่น เศรษฐกิจดิจิทัล สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อนำมาประกอบการจัดทำหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนี้การติดตามแนวโน้มทางเศรษฐกิจ ดิจิทัล และปัญหาสังคม ยังช่วยให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและเป้าหมายในอนาคต

2.2 การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ผู้บริหารต้องสื่อสารให้ครู ผู้ปกครอง และและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใจแนวทางและเป้าหมายของหลักสูตร ผ่านการประชุมผู้ปกครอง การสำรวจความคิดเห็นและการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะอย่างรอบด้าน ผู้บริหารยังมีบทบาทในการจัดอบรมให้ครูและบุคลากร พร้อมทั้งเปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทร่วม จะช่วยให้เกิดความร่วมมือและแรงสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม ทั้งยังสะท้อนความต้องการของสังคมเข้าสู่กระบวนการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน

2.3 การพัฒนาครูและบุคลากร ถือเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนหลักสูตร ที่เน้นสมรรถนะ ผู้บริหารควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และสนับสนุนการทดลองใช้หลักสูตรต้นแบบ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่หลากหลายของครู การนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องช่วยให้ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้เชิงสมรรถนะและใช้การประเมินที่หลากหลายครอบคลุมผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านคุณลักษณะ และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ตอบสนองความแตกต่างระหว่างผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

2.4 การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวบรวม วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจด้านหลักสูตร การที่ผู้บริหารจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ครู และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปใช้เป็นสารสนเทศในการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงตามเป้าหมาย นอกจากนี้ยังต้องบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศในงานวิชาการ งบประมาณ และงานบุคคล เพื่อสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ข้อมูลการประเมินหลักสูตรเป็นฐานข้อมูลในการปรับปรุง

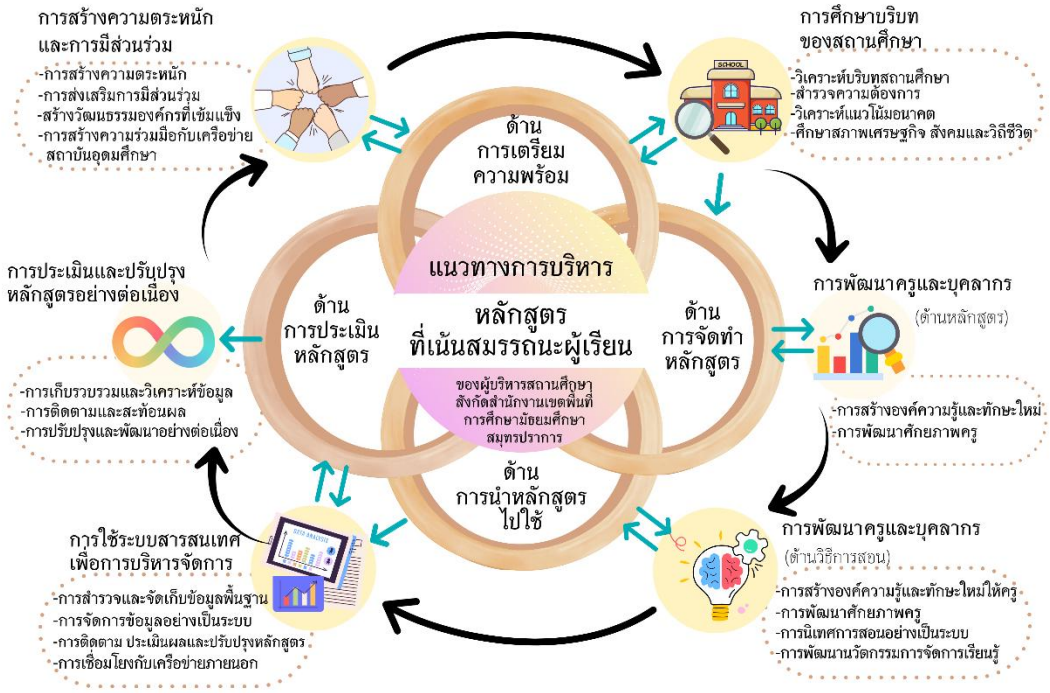
2.5 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการใช้หลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมิน มีการส่งเสริมสนับสนุน และดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนอย่างมีระบบ และต่อเนื่อง นำผลการประเมินไปเป็นสารสนเทศเพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ช่วยให้หลักสูตรคงความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและสังคม ทั้งนี้ แม้การปรับหลักสูตรหลักจะเกิดขึ้นทุก 3 ปี แต่การประเมินรายปีถือว่าจำเป็นเพื่อสะท้อนผลลัพธ์ของผู้เรียนและเสียงสะท้อนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้ตอบสนองความต้องการจริงของผู้เรียนและสังคมได้ดียิ่งขึ้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษามี 5 แนวทาง ดังนี้ 1) การศึกษาบริบทของสถานศึกษา 2) การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม 3) การพัฒนาครูและบุคลากร 4) การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ 5) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทนา จันดาหาญ (2566) พบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนที่ผู้วิจัยออกแบบและสร้างขึ้น โดยประกอบด้วย 1) การสำรวจความพร้อม 2) การสร้างความตระหนัก 3) การปฏิบัติการออกแบบ 4) การนำหลักสูตรไปใช้ 5) การนิเทศ กำกับ ติดตาม 6) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของภูริวัฒน์ เขนย, สุบัน พรเวียง และมนต์นภัส มโนการณ์ (2567) พบว่า แนวทางการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ มีทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมการจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะ 2) การร่างหลักสูตรฐานสมรรถนะและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฐานสมรรถนะ 3) การนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้ และ 4) การประเมินหลักสูตรฐานสมรรถนะ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาติ คุ้มสุทธิ์ (2566) พบว่า การนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมของสถานศึกษา มีดังนี้ 1) ด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ 2) ด้านหลักสูตรและโครงสร้าง

รายวิชา 3) ด้านบริหารจัดการการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ 4) ด้านการวัดและประเมินผล 5) ด้านคู่มือหลักสูตร

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ที่ใช้ผลลัพธ์เชิงปริมาณเป็นฐานในการค้นหาแนวทางเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยระยะที่ 2 จากการสังเคราะห์แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ค้นพบ แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน 5 แนวทางปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) การศึกษาบริบทของสถานศึกษา 2) การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม 3) การพัฒนาครูและบุคลากร 4) การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ และ 5) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแตกต่างจากกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) ด้านการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน 3) ด้านการนำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนไปใช้ และ 4) ด้านการประเมินหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ที่ได้จากการศึกษาและสังเคราะห์แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น เป็นผลมาจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ สะท้อนให้เห็นว่า ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการบริหารแบบแยกส่วน ตามขั้นตอน 4 ด้านเดิม แต่จำเป็นต้องใช้ แนวทางการบริหารเชิงบูรณาการ

ดังนั้น แนวทางทั้ง 5 ด้านที่ค้นพบสู่แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนที่เป็นรูปธรรม สอดคล้องกับบริบท และสามารถนำไปแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้ (ภาพ 2)

ภาพที่ 2 แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

จากแผนภาพแสดงให้เห็นถึง แนวทางการบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ มีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เข้าใจถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคอย่างรอบด้าน นำไปใช้ในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้อง ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ประกอบด้วย การวิเคราะห์บริบทสถานศึกษา การสำรวจความต้องการจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิเคราะห์แนวโน้มของความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

2. การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เกี่ยวกับหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนและนโยบายการดำเนินงาน บูรณาการหลักสูตรให้มีความเชื่อมโยงต่อยอดไปสู่การศึกษาต่อ เตรียมความพร้อมสู่เส้นทางอาชีพของผู้เรียนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง และการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา

3. การพัฒนาครูและบุคลากร เป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นแก่ครู ช่วยเพิ่มพูนสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถขับเคลื่อนหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การสร้างองค์ความรู้และทักษะใหม่ให้แก่ครู การพัฒนาศักยภาพครู การนิเทศการสอนอย่างเป็นระบบ และการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้

4. การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ เป็นการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของครู นักเรียน และผู้ปกครอง ตลอดจนข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ วิถีชีวิต และแนวโน้มสำคัญในอนาคต เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์สมรรถนะและเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถเชื่อมต่อการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ประกอบด้วย การสำรวจและจัดเก็บข้อมูลพื้นฐาน การจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ การติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตร และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก

5. การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เป็นการนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้เพื่อตรวจสอบจุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้น ควบคู่ไปกับการเปิดรับฟังข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ครู และผู้ปกครอง เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การติดตามและสะท้อนผล และการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายขับเคลื่อนด้านการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของบริบทสถานศึกษาและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรที่มีความเชี่ยวชาญการจัดทำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียน และจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อมุ่งเน้นการออกแบบและ การบูรณาการสมรรถนะสำคัญสู่รายวิชาอย่างเป็นรูปธรรม โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของบริบทสถานศึกษาและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การจัดการศึกษา

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำกับติดตามและพัฒนาเชิงลึกในด้านการนำหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนไปใช้

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดทำแผนการนิเทศภายใน (Internal Supervision) หรือ การโค้ช (Coaching) เพื่อให้มั่นใจว่าครูทุกคนสามารถประยุกต์ใช้หลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ได้อย่างมีคุณภาพและสม่ำเสมอ

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบ การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัย

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

ผู้เขียนได้ใช้ ChatGPT-4 เพื่อช่วยตรวจสอบความชัดเจนของภาษา ปรับปรุงสำนวนทางวิชาการ และตรวจทานการเรียบเรียงข้อความในบางส่วนของต้นฉบับเท่านั้น โดยไม่ได้ใช้ในการสร้างเนื้อหาทางวิชาการ การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความผลการวิจัย หรือการจัดทำข้อสรุปของงานวิจัย ผู้เขียนได้ตรวจสอบและแก้ไขข้อความทั้งหมดด้วยตนเอง และรับผิดชอบต่อเนื้อหาของบทความฉบับสุดท้ายทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลสามารถเปิดเผยได้ งานวิจัยนี้คือ การค้นคว้าอิสระเสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) ปีการศึกษา 2568 ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

งานวิจัยนี้ไม่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ สัตว์ หรือข้อมูลอ่อนไหว และการได้รับความยินยอมจากผู้เข้าร่วมการวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

ไม่มีแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ระบุบทบาทและหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมแต่ละคนตามหลัก CRediT (Contributor Roles Taxonomy) เพื่อแสดงความโปร่งใสและความรับผิดชอบทางวิชาการของผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัย

บทบาท	ผู้วิจัยคนที่ 1 มลิวัลย์ จันทรวรชาต	ผู้วิจัยคนที่ 2 กมลทิพย์ ทองกำแหง
การสร้างแนวคิด	✓	✓
ระเบียบวิธีวิจัย	✓	✓
การดำเนินการวิจัย	✓	
การจัดการข้อมูล	✓	
การวิเคราะห์เชิงรูปแบบ	✓	✓
การนำเสนอข้อมูลเชิงภาพ	✓	
การเขียนร่างต้นแบบ	✓	
การทบทวนและปรับแก้ต้นฉบับ	✓	✓
การกำกับดูแล		✓
การจัดหาทุนวิจัย	-	-
การบริหารโครงการ	✓	✓
การจัดหาทรัพยากร	✓	-
ซอฟต์แวร์	✓	-
การตรวจสอบความถูกต้อง	✓	✓

เอกสารอ้างอิง

ก้องเกียรติ วงค์ทอง และธีรภัทร ประสมสุข. (2566). แนวทางการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 33*(2), 60–77. https://doi.org/10.14456/pyuj.2023.20

กัมพล เจริญรักษ์. (2565). การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2. *วารสารครุทรรศน์ (Online) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2*(1), 15-28. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JER/article/view/250491

จิราเจต วิเศษดอนหวาย. (2565). *ลาก่อน VUCA มาแล้ว BANI: ชวน ผอ. ปรับตัวและโรงเรียนให้ทันการเปลี่ยนแปลง.* EDUCA. https://www.educathai.com/knowledge/articles/652

ไทยโพสต์. (2565). *ปลัดศธ.ชี้โลกเข้าสู่ยุค BANI World รวมความปั่นป่วนไว้ทั้งหมดกระทบโดยตรง มอบนโยบายรับมือ อุดเรียนรู้ถดถอย*. thaipost.net. https://www.thaipost.net/education news/255668/

ธาริดา สกลภัทรสกุล. (2565). *สภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. NU Intellectual Repository. https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5659

นริศรา มากมี. (2564). *การเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. NU Intellectual Repository. https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/6365

นันทนา จันดาหาญ. (2566). *การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยคริสเตียน]. Learning Resource Center & Library. http://library.christian.ac.th/opac/showsearch_bk.php?pointer=T046228

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 1-71.

ประไพวรรณ ละอินทร์, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, สำเนา หมื่นแจ่ม และณัฐิยา ตันตรานนท์. (2567). การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะห้องเรียนอาชีพในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคเหนือ. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 9*(9), 1260-1274. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/272764

ภูริวัฒน์ เขนย, สุบัน พรเวียง และมนต์นภัส มโนการณ์. (2567). แนวทางการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่อง ระดับ มัธยมศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่*, *10*(1), 111-122. https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jgrp/article/view/1613

มนสิช สิทธิสมบูรณ์. (2563). *การพัฒนาหลักสูตรมโนทัศน์และการประยุกต์ใช้*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2566). *ทีดีอาร์ไอ ชี้ ผลสอบ PISA ส่งสัญญาณเตือนระบบการศึกษาไทยมีปัญหา ทำคนไทยไม่พร้อมรับมือโลกที่เปลี่ยนแปลง.* https://tdri.or.th/2023/12/pisa-2022/

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. (2567). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566 – 2570 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2568).* กลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกลเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. https://www.sesaosp.go.th/2025/?p=6437

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2568). *(ร่าง) คู่มือการใช้กรอบหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช .... สำหรับช่วงชั้นที่ 1*. CBE Thailand. https://cbethailand.com/wp-content/uploads/2021/11/%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B9%88%E0%B8%A1-%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%83%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%AF-%E0%B8%8A%E0%B8%8A.1.pdf

สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. (2567). *คู่มือการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ.* https://www.edusandbox.com/13-3-24-cbe

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2568). *คู่มือดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* https://academic.obec.go.th/images/document/_1628858183_d_1.pdf?fbclid=IwY2xjawUDOcxwZG9mAWV4dG4DYWVtAjEwAGJyaWQRMWVNREtleGFHMVJjaVNWWVdzcnRjBmFwcF9pZBAyMjIwMzkxNzg4MjAwODkyAAEeb-6uxx69r1QCBnymaFEncbalg37FLsCkJsA_z_QsbCBMuce7Vs7Z2Az90rc_aem_e6tr93F9ybKZtg5tOk0Bvw

สุชาติ คุ้มสุทธิ์. (2566). หลักสูตรฐานสมรรถนะสู่การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, *17*(2), 236-256. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/journaldru/article/view/262305

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education*. (8th ed.). Routledge.

การพัฒนาเครื่องมือการวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกร สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

Development of an Innovative Characteristic Measurement Tool for Teachers under the Office of the Educational Service Area

ศักดิ์สิทธิ์ ทองจำปา[1] และณัฐกานต์ ประจันบาน[2]
Saksit Tongjumpa and Nattakan Prajanban

Received: January 16, 2026
Revised: August 25, 2026
Accepted: August 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกร สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ 2) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 210 คน จาก 4 ภูมิภาค ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครู จำนวน 24 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเที่ยง และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัยพบว่า 1) เครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความกล้าทดลอง ความมุ่งมั่นพัฒนา และทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ รวมจำนวน 24 ข้อ ซึ่งครอบคลุมคุณลักษณะสำคัญของครูนวัตกรในบริบทการศึกษา และ 2) ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ พบว่า มีความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับเหมาะสม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

[1-2] มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University
Corresponding author, e-mail: kruae25@gmail.com, Tel. 0643399555

อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.250–0.365 และมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 นอกจากนี้ โมเดลการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2 = 240.035, df = 219, p = .1572, CFI = .995, TLI = .993, RMSEA = .055, SRMR = .028) แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความเหมาะสม มีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้วัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: คุณลักษณะความเป็นนวัตกร, เครื่องมือวัด, นวัตกร

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop an innovative characteristic measurement tool for teachers under the Office of the Educational Service Area; 2) to examine the quality of an innovative characteristic measurement tool for teachers under the Office of the Educational Service Area. The research was conducted using a quantitative research method. The sample consisted of 210 teachers under the Office of Educational Service Areas from 4 regions, obtained through multi-stage random sampling. The research instrument was a 24-item measurement tool for the innovative characteristics of teachers. Data were analyzed using mean, standard deviation, discrimination index, reliability, and confirmatory factor analysis. The research findings revealed that 1) an innovative characteristic measurement tool for teachers under the Office of the Educational Service Area consisted of 5 components: creativity, collaboration skills, courage to experiment, commitment to development, and creative use of technology skills, totaling 24 items. These items covered the important characteristics of innovative teachers in the educational context; 2) the results of the instrument quality inspection showed that it had appropriate content validity, with an Index of Content Validity (IOC) between 0.67–1.00, a discrimination index between 0.250–0.365, and an overall reliability of 0.97. Furthermore, the measurement model was consistent with the empirical data (χ^2 = 240.035, df = 219, p = .1572, CFI = .995, TLI = .993, RMSEA = .055, SRMR =

.028), indicating that the instrument was appropriate, reliable, and can be effectively used to measure the innovative characteristics of teachers.

Keywords: Innovator Characteristics, Measurement Instrument, Innovator

บทนำ

ปัจจุบันแนวโน้มในการพัฒนานวัตกรรมซึ่งจะมีเป้าหมายหลักของการพัฒนาชาติ คือ ความมีคุณค่าและความแตกต่างใหม่ๆ ของนวัตกรรมที่คิดขึ้นมาในทุกองค์กร หน่วยงานของสังคม มุ่งเน้นในการสร้างนวัตกรรมลงสู่การพัฒนาการศึกษา มีวัตถุประสงค์ในการมองหาครูที่มีทักษะความสามารถที่จะมาร่วมพัฒนาและสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพื่อ ผลิตนวัตกรรม เป็นผลให้มีความต้องการเร่งด่วนการหาบุคคลที่มีความสามารถแบบมืออาชีพ เพื่อเป็นส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรม บุคคลที่มีนวัตกรรมเป็นทรัพยากรที่สำคัญและการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ (Avvisati et al., 2013; Edwards-Schachter et al., 2015; Vila et al., 2012) บทบาทของการศึกษาไม่เพียงแต่จะให้การศึกษาแก่นักเรียนในระบบสำหรับการทำงานในอนาคตเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการฝึกอบรมครูในการปฏิบัติงานให้กับภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกสถาบันเพื่อการสร้างนวัตกรรม และหากสถาบันการศึกษาไม่คำนึงถึงบริบทในการเตรียมบุคคลที่มีนวัตกรรมตามความต้องการในศตวรรษที่ 21 (Avvisati et al., 2013; Trilling & Fadel, 2009) และสหภาพยุโรปได้กำหนดวาระให้สถาบันการศึกษาเน้นการผลิตบุคคลที่มีความรู้และความสามารถในการสร้างนวัตกรรม (European Commission, 2017) ซึ่งไม่เน้นเพียงบทบาทที่เป็นเอกลักษณ์ของการศึกษาในการสนับสนุนนวัตกรรม แต่ยังต้องการระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพแม้ว่าการศึกษาจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรมของมนุษย์ แต่มีข้อเสนอแนะว่าสถาบันการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้เพียงพอ (Badcock et al., 2010) และการจัดการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับขั้นพื้นฐานได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่สามารถพัฒนาทักษะเพื่อสร้างความเชี่ยวชาญระดับมืออาชีพได้ หากยังคงใช้รูปแบบการสอนแบบดั้งเดิม เช่น การสอนแบบบรรยายที่แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเรียนรู้และความสามารถที่จำเป็นในการเป็นมืออาชีพได้ (Avvisati et al., 2013; Vila et al., 2012; Virtanen &Tynjälä, 2019) และยังเน้นถึงความสำคัญของการศึกษาควรมีการปฏิรูปการศึกษาเกี่ยวกบการวิจัยทางการศึกษาที่มีคุณภาพสูงและแนวทางการสอนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (Michael, 2006) การพัฒนาศักยภาพเชิงนวัตกรรมของครูที่

สามารถสร้างนวัตกรรม ที่ เรียกว่า “นวัตกร” (Innovator) ซึ่งมีลักษณะสำคัญของครู ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคลากรที่จะต้องไปเป็น “ครู” ที่จะคอยสั่งสอนนักเรียนในอนาคต ดังนั้น ลักษณะที่สำคัญของครู จะต้องมีลักษณะที่จะเป็นผู้ที่กล้าเสี่ยง (Venturesome) จะต้องเป็นคนแรกที่กระทำสิ่งต่างๆ มีความรู้ บุคคลมีศักยภาพในการเป็นนักประดิษฐ์หรือมีความรอบรู้ด้านเทคโนโลยี มีความสนใจและแรงจูงใจในการสร้างสรรค์นวัตกรรม สามารถสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งมีความสามารถในการทำความเข้าใจและประยุกต์ใช้ความรู้เชิงเทคนิคที่มีความซับซ้อน รวมถึงสามารถปรับตัวและรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนในกระบวนการพัฒนานวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Rogers, 1983) ครูจึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะความเป็นนวัตกร (Innovator Characteristics) เพื่อให้ครูจะต้องเป็นบุคลากรที่สำคัญของชาติที่พร้อมจะถ่ายทอดความรู้และทักษะต่อให้กับผู้เรียน รวมถึงการเอาตัวรอดจากสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ถ้าครูมีคุณลักษณะความเป็นนวัตกรจะทำให้ทำงานในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข โดยมีกระบวนการคิดเชิงบวกในการทำงานเชิงสร้างสรรค์ให้ประสบผลสำเร็จ และไม่ย่อท้อต่อการทำงานหนัก ทำงานเชิงรุกและรวดเร็ว อดทนต่อความกดดันได้ดี (จันทวรรณ ปิยะวัฒน์, 2561)

การพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นนักนวัตกรรมหรือ “นวัตกร” ก็ย่อมสมควรนำมาพิจารณากับครูของประเทศที่จะต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน เนื่องจากการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพความสามารถของบุคลากรครูของประเทศ ด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพอันเป็นฐานรากที่มีคุณค่าต่อความก้าวหน้าของประเทศสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องสร้างนวัตกรรมที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีหน้าที่สำคัญโดยสรุป คือ การพัฒนาระบบและการพัฒนาการบริหารที่ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2556) โดยกำหนดให้ครูเป็นบุคลากรหลักในการขับเคลื่อนการสร้างคุณลักษณะความเป็นนวัตกร เป็นผู้ที่ต้องมีคุณลักษณะความเป็นนวัตกรทางด้านการศึกษาอย่างดี เพื่อนำมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นนวัตกรที่ผ่านมามีข้อจำกัดอย่างน้อย 3 ประการ ประการแรก แนวคิดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรส่วนใหญ่ถูกพัฒนาขึ้นในบริบทของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม หรือในบริบทของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา (Rogers, 1983; Edwards-Schachter et al., 2015; Vila et al., 2012; วิชัย ชิมทองดี, 2557) จึงยังไม่สะท้อนพฤติกรรมเชิงวิชาชีพ ของครูในการจัดการเรียนการสอนโดยตรง ประการที่สอง งานวิจัยที่ศึกษาคุณลักษณะ ความเป็นนวัตกรของครูในประเทศ

ไทยส่วนใหญ่เป็นการสังเคราะห์เชิงแนวคิดหรือการประเมินด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเฉพาะกิจ ซึ่งยังไม่ได้รับการตรวจสอบ คุณภาพเชิงจิตมิติ อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน และประการที่สาม ยังไม่ปรากฏเครื่องมือที่บูรณาการคุณลักษณะ ด้านความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น ความกล้าทดลอง ความมุ่งมั่นพัฒนา และการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ไว้ในโมเดลการวัดเดียวกัน ทั้งที่คุณลักษณะเหล่านี้ถูกระบุว่าเป็นสมรรถนะจำเป็นของครูในศตวรรษที่ 21 (Trilling & Fadel, 2009) ช่องว่างขององค์ความรู้ดังกล่าวทำให้หน่วยงานต้นสังกัดขาด เครื่องมือที่มีหลักฐานยืนยันคุณภาพสำหรับใช้ประเมินและวางแผนพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ

ดังนั้นผู้วิจัยมีแนวคิดในการพัฒนาเครื่องมือสำหรับวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นนวัตกรเพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมภายใต้ยุคโลกาภิวัฒน์ และใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์ระดับของคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครู และเพื่อให้ทราบกลุ่มคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูการสร้างแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาครูผู้นั้น หรือกลุ่มนั้นต่อไป โดยส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครู ให้มีคุณลักษณะความเป็นนวัตกร เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความสามารถก้าวไปสู่อนาคตที่ประสบความสำเร็จ สร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสามารถมุ่งแสวงหาแนวทางใหม่เพื่อส่งเสริมโอกาสในการมีงานทำ มีบทบาทเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมพัฒนาไปสู่การเป็นนวัตกรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนเป็นกำลังสำคัญของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย 3 ขั้นย่อย ได้แก่ (1) การยกร่างเครื่องมือโดยศึกษา

กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) การตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือด้านเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการโดยผู้เชี่ยวชาญ และ (3) การปรับปรุงและยืนยันความเหมาะสมของเครื่องมือก่อนนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัด ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทั้งด้านความตรงและความเที่ยง ได้แก่ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา การวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ และการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง เพื่อให้เครื่องมือมีคุณภาพและเหมาะสมสำหรับนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 307,963 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 210 คน จาก 4 ภูมิภาค ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรมคำนวณของ Soper (2022) ตามแนวคิดการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) กำหนดค่า Effect Size เท่ากับ 0.30 ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .05 และอำนาจการทดสอบเท่ากับ .80 ซึ่งคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 161 คน จากนั้นผู้วิจัยเพิ่มจำนวนตัวอย่างอีกร้อยละ 30 เพื่อชดเชยอัตราการไม่ตอบกลับและ ความไม่สมบูรณ์ของแบบวัด ตามข้อเสนอแนะของ Hair et al. (2010) ที่ระบุว่าการวิเคราะห์ โมเดลการวัดควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มากเพียงพอเพื่อความคงเส้นคงวาของค่าประมาณพารามิเตอร์ จึงได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 210 คน

กระบวนการสุ่มดำเนินการโดยสุ่มโรงเรียนจาก 4 ภูมิภาค แล้วจำแนกตามขนาดโรงเรียน ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ก่อนสุ่มครูให้ได้จำนวนตามสัดส่วนที่กำหนด

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการพัฒนาเครื่องมือการวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ (IAA) ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น (AQA) ความกล้าทดลอง (OSA) ความมุ่งมั่นพัฒนา (CTA) และทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (TWA) โดยแต่ละองค์ประกอบได้รับการพัฒนาเป็นข้อคำถามที่ครอบคลุมพฤติกรรมและคุณลักษณะที่สะท้อนความเป็นนวัตกรของครูอย่างเป็นระบบ รวมจำนวนทั้งสิ้น 24 ข้อ ทั้งนี้ องค์ประกอบที่ได้สะท้อนให้เห็นว่า การเป็นครูนวัตกรไม่ได้

มุ่งเน้นเพียงความคิดสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การกล้าลองแนวทางใหม่ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างคุณค่าทางการศึกษา ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สอดคล้องกับบริบทการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า รายการคำถามทุกข้อมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามเชิงปฏิบัติการ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 แสดงถึงความตรงเชิงเนื้อหาในระดับที่เหมาะสม

ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของข้อรายการ พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.250–0.365 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ และเมื่อพิจารณาค่าความเที่ยงของเครื่องมือทั้งฉบับ พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.97 สะท้อนให้เห็นว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นในระดับสูง และมีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) พบว่า ผลการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติก่อนดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติของข้อมูล เพื่อประเมินความเหมาะสมในการนำข้อมูลไปวิเคราะห์โมเดลการวัด พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงใกล้เคียงการแจกแจงปกติ โดยพิจารณาจากค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) ของตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งมีค่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ กล่าวคือ ค่าความเบ้มีค่าไม่เกิน ±2 และค่าความโด่งมีค่าไม่เกิน ±7 แสดงว่าข้อมูลไม่มีการเบี่ยงเบนจากการแจกแจงปกติอย่างรุนแรง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับเหมาะสม และไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสูงเกินไป (Multicollinearity) โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีค่าไม่เกิน .80 จึงไม่เกิดปัญหาพหุสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการตรวจสอบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีคุณสมบัติตรงตามข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติ และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของเครื่องมือในขั้นตอนต่อไป โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2 = 240.035, df = 219, p-value = .1572) ซึ่งมีค่า p-value มากกว่า .05 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ ดัชนีความสอดคล้อง

อื่น ๆ ได้แก่ RMSEA = .055, CFI = .995, TLI = .993 และ SRMR = .028 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับได้ตามข้อเสนอของ Hu & Bentler (1999) สะท้อนให้เห็นว่าโมเดลมีความเหมาะสมในระดับดี

ในส่วนของค่าน้ำหนักองค์ประกอบ พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.760–0.840 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวบ่งชี้ โดยตัวบ่งชี้แต่ละตัวสามารถอธิบายความผันแปรร่วมกันได้ร้อยละ 22.2–35.7 แสดงให้เห็นว่าโมเดลการวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีความตรงเชิงโครงสร้างในระดับที่เหมาะสม เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า

องค์ประกอบที่ 1 ความคิดสร้างสรรค์ (IAA) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้จำนวน 5 ตัว โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้อยู่ระหว่าง 0.778–0.840 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวบ่งชี้ นอกจากนี้ ตัวบ่งชี้แต่ละตัวยังสามารถอธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ในช่วงร้อยละ 25.714–35.734 แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์มีความเหมาะสมและสามารถสะท้อนโครงสร้างของตัวแปรได้อย่างมีนัยสำคัญ

องค์ประกอบที่ 2 การทำงานร่วมกัน (AQA) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้จำนวน 4 ตัว โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้อยู่ระหว่าง 0.751–0.869 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวบ่งชี้ นอกจากนี้ ตัวบ่งชี้แต่ละตัวยังสามารถอธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ในช่วงร้อยละ 22.253–42.840 แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบด้านการทำงานร่วมกันมีความเหมาะสมและสามารถสะท้อนโครงสร้างของตัวแปรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 3 ความกล้าทดลอง (OSA) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้จำนวน 5 ตัว โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้อยู่ระหว่าง 0.781–0.836 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวบ่งชี้ นอกจากนี้ ตัวบ่งชี้แต่ละตัวยังสามารถอธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ในช่วงร้อยละ 27.393–34.746 แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบด้านความกล้าทดลองมีความเหมาะสมและสามารถสะท้อนโครงสร้างของตัวแปรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 4 ความมุ่งมั่นพัฒนา (CTA) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้จำนวน 5 ตัว โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้อยู่ระหว่าง 0.760–0.799 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวบ่งชี้ นอกจากนี้ ตัวบ่งชี้แต่ละตัวยังสามารถอธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ในช่วงร้อยละ 23.540–28.644 แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบด้านความมุ่งมั่นพัฒนามีความเหมาะสมและสามารถสะท้อนโครงสร้างของตัวแปรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

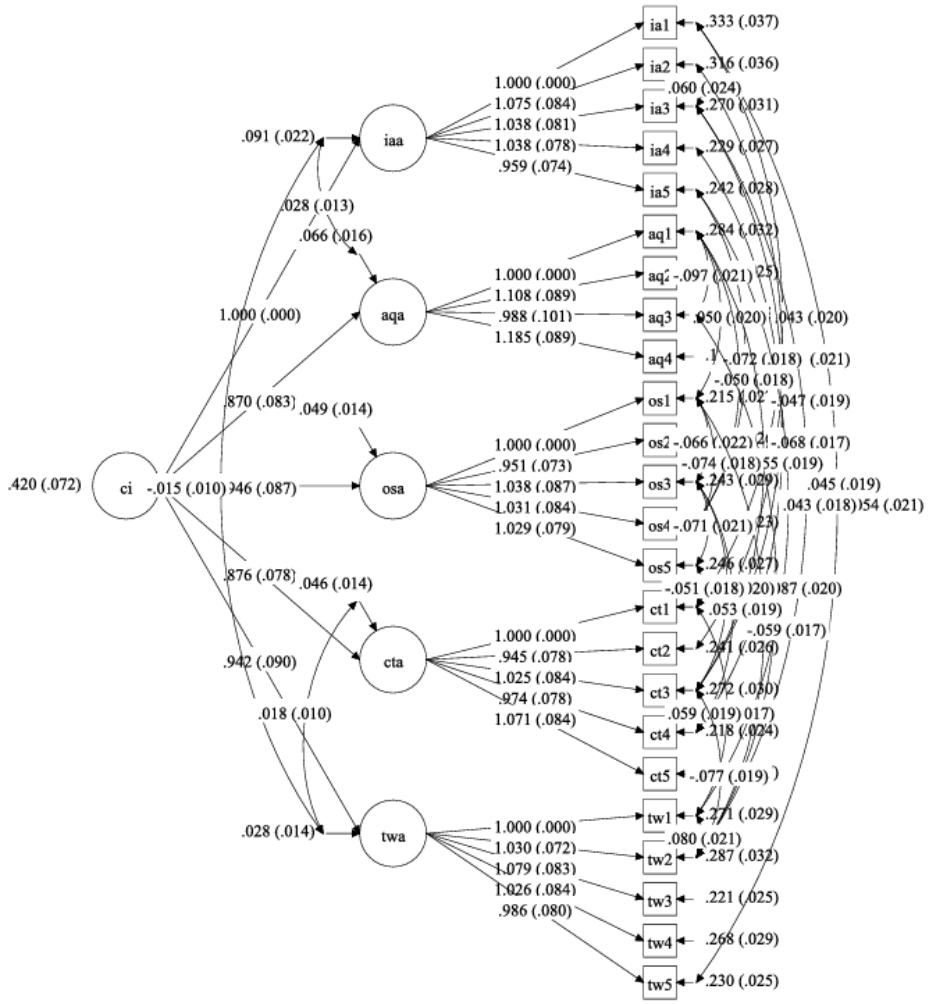
องค์ประกอบที่ 5 ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (TWA) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้จำนวน 5 ตัว โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้อยู่ระหว่าง 0.773–0.824 และมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวบ่งชี้ นอกจากนี้ ตัวบ่งชี้แต่ละตัวยังสามารถอธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้ในช่วงร้อยละ 25.146–32.699 แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์มีความเหมาะสมและสามารถสะท้อนโครงสร้างของตัวแปรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 1 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบที และค่าสัมประสิทธิ์การกำหนด (R^2) ของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลการวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกร

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	β	S.E.	t	p-value	R^2
องค์ประกอบที่ 1 ความคิดสร้างสรรค์ (IAA)					
ด้านที่ 1 การคิดริเริ่มและจินตนาการเชิงสร้างสรรค์ (IA1)	0.778	0.030	25.714	0.000	0.605
ด้านที่ 2 การพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้(IA2)	0.807	0.028	29.301	0.000	0.652
ด้านที่ 3 การออกแบบและสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ (IA3)	0.819	0.026	31.506	0.000	0.671
ด้านที่ 4 การประยุกต์และแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ (IA4)	0.840	0.024	35.734	0.000	0.706
ด้านที่ 5 การสร้างคุณค่าและผลลัพธ์ทางวิชาชีพ (IA5)	0.812	0.027	30.525	0.000	0.660
องค์ประกอบที่ 2 การทำงานร่วมกัน (AQA)					
ด้านที่ 1 การสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้(AQ_1)	0.758	0.033	22.984	0.000	0.575
ด้านที่ 2 การแบ่งบทบาทและรับผิดชอบ(AQ_2)	0.826	0.025	33.146	0.000	0.683
ด้านที่ 3 การยอมรับและเคารพความแตกต่าง(AQ_3)	0.751	0.034	22.253	0.000	0.564
ด้านที่ 4 การแก้ปัญหาและพัฒนา (AQ_4)	0.869	0.020	42.840	0.000	0.756
องค์ประกอบที่ 3 ความกล้าทดลอง (OSA)					
ด้านที่ 1 ด้านการไม่กลัวความล้มเหลว(OS_1)	0.815	0.028	28.923	0.000	0.664
ด้านที่ 2 ด้านการเผชิญความไม่แน่นอน(OS_2)	0.781	0.029	27.393	0.000	0.610
ด้านที่ 3 ด้านการลงมือปฏิบัติจริง (OS_3)	0.808	0.028	28.522	0.000	0.652
ด้านที่ 4 ด้านการคิดนอกกรอบ (OS_4)	0.836	0.024	34.746	0.000	0.699
ด้านที่ 5 ด้านการเรียนรู้จากความผิดพลาด(OS5)	0.804	0.027	29.726	0.000	0.646
องค์ประกอบที่ 4 ความมุ่งมั่นพัฒนา (CTA)					
ด้านที่ 1 ความตั้งใจและความต่อเนื่องในการพัฒนาตนเอง (CT_1)	0.794	0.028	28.049	0.000	0.631
ด้านที่ 2 การเรียนรู้ตลอดชีวิต (CT_2)	0.760	0.032	23.540	0.000	0.578
ด้านที่ 3 การสะท้อนคิดและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน(CT_3)	0.767	0.032	24.120	0.000	0.588
ด้านที่ 4 การเปิดใจรับฟังและนำข้อเสนอแนะมาพัฒนา (CT_4)	0.785	0.030	26.441	0.000	0.616
ด้านที่ 5 การยกระดับความเป็นมืออาชีพด้านการสอน (CT_5)	0.799	0.028	28.644	0.000	0.639
องค์ประกอบที่ 5 ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (TWA)					

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	β	S.E.	t	p-value	R^2
ด้านที่ 1 การเลือกและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม (TW_1)	0.773	0.031	25.257	0.000	0.597
ด้านที่ 2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในงานสอนและงานด้านการศึกษา(TW_2)	0.773	0.031	25.146	0.000	0.597
ด้านที่ 3 การมุ่งเน้นประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียน (TW_3)	0.824	0.025	32.699	0.000	0.678
ด้านที่ 4 ความตระหนักและการเคารพในการใช้เทคโนโลยี (TW_4)	0.782	0.029	26.596	0.000	0.611
ด้านที่ 5 การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา (TW_5)	0.793	0.028	28.267	0.000	0.629
χ^2 = 240.035,df = 219,p – value = .1572,RMSEA = .055,CFI =.995,TLI=.993,SRMR = .028					

ภาพที่ 1 โมเดลการวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ประการแรก เครื่องมือการวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมคุณลักษณะ 5 ด้าน รวม 24 ข้อ ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์ (IAA) การทำงานร่วมกัน (AQA) ความกล้าทดลอง (OSA) ความมุ่งมั่นพัฒนา (CTA) และทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (TWA) ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า กระบวนการพัฒนาเครื่องมือเริ่มจากการนิยามเชิงปฏิบัติการที่อิงพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครู เป็นฐาน จึงทำให้ข้อคำถามสะท้อนคุณลักษณะที่ครูแสดงออกได้จริงในบริบท การจัดการเรียนการสอน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Trías de Bes และ Kotler (2011) ที่อธิบายว่า บุคคลที่มีคุณลักษณะของความเป็นนวัตกรจะเริ่ม จากการแสวงหาข้อมูล สารสนเทศ มีแรงบันดาลใจในการพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ แล้วจึงนำแนวคิดไปสู่ การพัฒนาและประดิษฐ์ชิ้นงาน พร้อมทั้งทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ผลงาน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยทั้งความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าทดลอง และ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้อง กับผลการวิจัย ของ วิชัย ชิมทองดี (2557) ที่พบว่าตัวบ่งชี้ของการสร้างนวัตกรรมประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ความสามารถ ในการคิดริเริ่ม การสืบค้นแหล่งข้อมูล การแก้ไขปัญหา การออกแบบและ พัฒนานวัตกรรม และการนำนวัตกรรมไปใช้ อย่างไรก็ตาม เครื่องมือที่พัฒนาขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ ได้เพิ่มมิติ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสมรรถนะ ที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (Trilling & Fadel, 2009) จึงนับเป็นการเติมเต็ม ช่องว่างขององค์ความรู้ที่เครื่องมือเดิมยังไม่ครอบคลุม

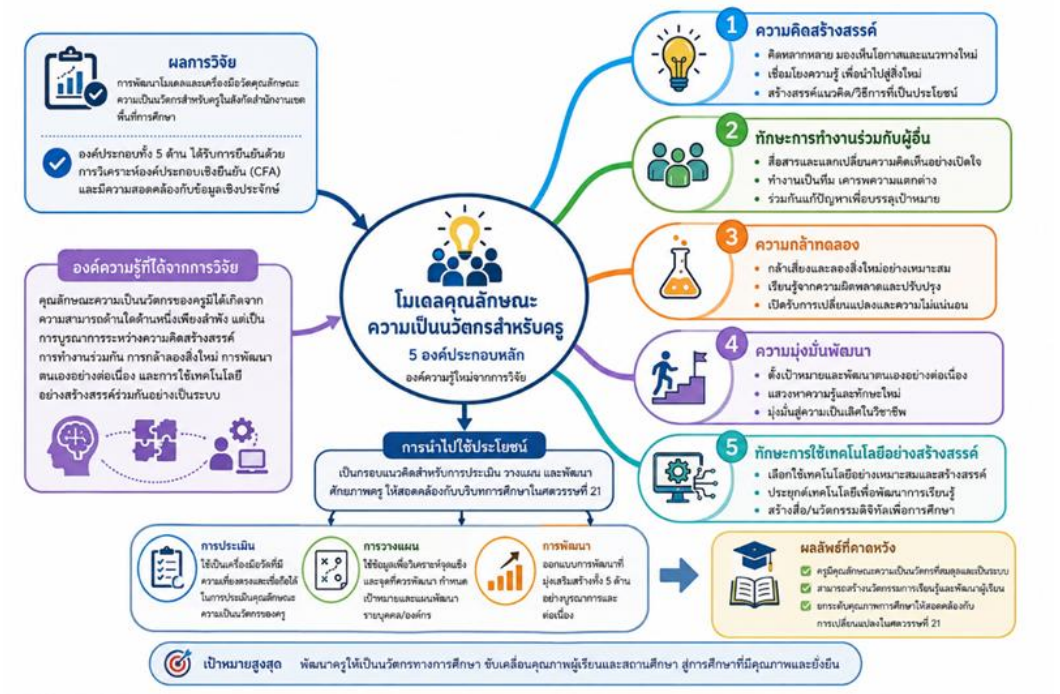
ประการที่สอง ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ พบว่า เครื่องมือมีคุณภาพ อยู่ในระดับที่เหมาะสมทั้งด้านความตรงและความเที่ยง โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.250–0.365 และค่าความเที่ยง ทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 ผลเช่นนี้อธิบายได้ว่า การตรวจสอบร่างเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ และการปรับปรุงภาษาของข้อคำถามก่อนนำไปทดลองใช้ ช่วยลดความคลุมเครือของข้อ คำถามและทำให้ผู้ตอบเข้าใจตรงกัน ในด้านความตรงเชิงโครงสร้าง โมเดลการวัด มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งผ่านเกณฑ์ต าม ข้อเสนอ ของ Hu และ Bentler (1999) และค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าสูงกว่า 0.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าตัวบ่งชี้ทั้งหมดเป็นตัวแทนของคุณลักษณะ ความเป็นนวัตกรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับข้อเสนอของ Hair et al. (2010) ที่ระบุว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไปแสดงถึงความตรงเชิงเสมือน (Convergent Validity) ในระดับดี ผลการ

ตรวจสอบดังกล่าวจึงยืนยันว่าเครื่องมือ มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำ ไปใช้วัด คุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนัก งานเขตพื้นที่การศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนาโมเดลและเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ความคิดสร้างสรรค์ (2) ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น (3) ความกล้าทดลอง (4) ความมุ่งมั่นพัฒนา และ (5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ โดยองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านได้รับการยืนยันด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

องค์ความรู้ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า คุณลักษณะความเป็นนวัตกรของครูมิได้เกิดจากความสามารถด้านใดด้านหนึ่งเพียงลำพัง แต่เป็นการบูรณาการระหว่างความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน การกล้าลองสิ่งใหม่ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการประเมิน วางแผน และพัฒนาศักยภาพครูให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: โมเดลคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรส่งเสริมให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและพัฒนาให้ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. โรงเรียนควรนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากเครื่องมือคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับครูในสังกัดได้ตรงตามคุณลักษณะที่สำคัญในการสร้างนวัตกรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรสำหรับครูไปใช้ในการประเมินและวิเคราะห์ระดับคุณลักษณะความเป็นนวัตกรของ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผน กำหนดนโยบาย และออกแบบแนวทางการพัฒนาศักยภาพครูให้สอดคล้องกับจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพครูและการจัดการศึกษาในภาพรวม

2.สถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำผลจากเครื่องมือวัดไปใช้กับ ครูภายในโรงเรียน เพื่อวิเคราะห์รายบุคคลหรือรายกลุ่ม และนำข้อมูลไปออกแบบกิจกรรมการพัฒนา เช่น การอบรม การนิเทศ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) หรือการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมให้ครูมีคุณลักษณะความเป็นนวัตกรที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

3.หน่วยงานด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและสถาบันผลิตครู ควรนำผลการวิจัยและเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับ นักศึกษาครูและครูผู้สอน เพื่อประเมินระดับคุณลักษณะความเป็นนวัตกรและนำผลที่ได้ไปออกแบบหลักสูตรหรือกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะด้านนวัตกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการในศตวรรษที่ 21

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ ทั้งทางการเงินและมิใช่ทางการเงิน ที่อาจมีอิทธิพล ต่อการออกแบบการวิจัย การพัฒนาเครื่องมือวัด การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และตีความข้อมูล ตลอดจนการนำเสนอผลการวิจัยในบทความฉบับนี้

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ในการจัดทำต้นฉบับบทความนี้ ผู้เขียนได้ChatGPT-4o, Claude, Grammarly Premium เพื่อ การตรวจแก้ไวยากรณ์และความ สละสลวยของภาษา และการเรียบเรียงสำนวนให้กระชับ โดยมีขอบเขต การใช้งานอยู่ในระดับ (ระบุ เช่น ระดับประโยคและย่อหน้า เฉพาะในส่วนบทนำและการอภิปรายผลการวิจัย) ทั้งนี้ ผู้เขียนมิได้ใช้ปัญญา ประดิษฐ์ในการสร้างข้อมูลวิจัย การวิเคราะห์ทางสถิติ การสร้างรายการอ้างอิง หรือการตีความผลการวิจัย ผู้เขียนได้ตรวจสอบ ทบทวน และแก้ไขเนื้อหาทุกส่วนด้วยตนเอง และ ขอรับผิดชอบต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของเนื้อหาทั้งหมดในบทความฉบับ สุดท้ายแต่เพียงผู้เดียว

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่ใช้สนับสนุนผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลจากการตอบแบบวัดคุณลักษณะความเป็นนวัตกรของครูใ นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 210 คน ซึ่งจัดเก็บไว้ที่ผู้เขียน ผู้สนใจสามารถ ขอรับชุดข้อมูลที่ไม่ระบุตัวตน (de-identified data) พร้อมคู่มือการลงรหัสตัวแปร ได้จากผู้เขียนหลัก ตามคำขอที่สมเหตุสมผลเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการ ทั้งนี้ ข้อมูลดิบที่อาจนำไปสู่การระบุตัวตน ของ ผู้เข้าร่วมการวิจัยและสถานศึกษาไม่สามารถเปิดเผยต่อสาธารณะได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านจริยธรรม การวิจัยและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามเงื่อนไขที่ให้ไว้แก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

การวิจัยนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบวัดจากครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถให้ความยินยอมได้ด้วยตนเอง มิใช่กลุ่มเปราะบาง (Vulnerable Population) และมิได้เก็บข้อมูลอ่อนไหวส่วนบุคคล ข้อคำถามในแบบวัดมุ่งประเมินคุณลักษณะเชิงวิชาชีพในการปฏิบัติงาน ตามปกติ จึงจัดเป็นการวิจัยที่มีความเสี่ยงต่ำ (Minimal Risk) และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางร่างกาย จิตใจ หรือสถานภาพการทำงานของผู้เข้าร่วมการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ภายใต้โครงการ สนับสนุนกิจกรรมงานวิจัยของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีการศึกษา 2567 (รอบที่ 8) ตามประกาศ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ลงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2568 จำนวนเงิน 10,000 บาท ทั้งนี้ ผู้ให้ทุนไม่มีบทบาทในการออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และตีความข้อมูล การจัดทำต้นฉบับ หรือการตัดสินใจเผยแพร่ผลงานแต่อย่างใด

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT (Contributor Roles Taxonomy)

ศักดิ์สิทธิ์ ทองจำปา (ผู้วิจัย/ผู้เขียนหลัก): การกำหนดแนวคิดและกรอบการวิจัย (Conceptualization), การออกแบบระเบียบวิธีวิจัย (Methodology), การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล (Software), การตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย (Validation), การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ (Formal analysis), การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Investigation), การจัดการและดูแลชุดข้อมูล (Data curation), การเขียนต้นฉบับบทความ (Writing – original draft), การนำเสนอข้อมูลด้วยภาพ และตาราง (Visualization) และการขอรับทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding acquisition)

ดร.ณัฐกานต์ ประจันบาน (อาจารย์ที่ปรึกษา): การกำหนดแนวคิดและกรอบ การวิจัย (Conceptualization), การออกแบบระเบียบวิธีวิจัย (Methodology), การตรวจสอบ ความถูกต้องของผลการวิจัย (Validation), การจัดหาทรัพยากร และแหล่งข้อมูลสนับสนุนการวิจัย (Resources), การทบทวนและปรับแก้ต้นฉบับบทความ (Writing – review & editing), การกำกับดูแลและให้คำปรึกษาการวิจัย (Supervision) และการบริหาร จัดการโครงการวิจัย (Project administration) ผู้เขียนทุกคนได้อ่านและให้ความเห็นชอบต่อบทความฉบับสุดท้าย และรับผิดชอบร่วมกันต่อ ความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหาทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

จันทวรรณ ปิยะวัฒน์. (2561). *คุณลักษณะความเป็นนวัตกรและการพัฒนาศักยภาพ บุคลากรทางการศึกษา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชัย ชิมทองดี. (2557). *การพัฒนาตัวบ่งชี้การสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2556). *คู่มือการพัฒนาระบบราชการและ การสร้างนวัตกรรมภาครัฐ.* สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

Avvisati, F., Jacotin, G., & Vincent-Lancrin, S. (2013). Educating higher education students for innovative economies: What international data tell us. *Tuning Journal for Higher Education, 1*(1), 223–240. https://doi.org/10.18543/tjhe-1(1)-2013pp223-240

Badcock, P. B. T., Pattison, P. E., & Harris, K. L. (2010). Developing generic skills through university study: A study of the student experience. *Higher Education, 60*(4), 441–458. https://doi.org/10.1007/s10734-010-9308-8

Edwards-Schachter, M., García-Granero, A., Sánchez-Barrioluengo, M., Quesada-Pineda, H., & Amara, N. (2015). Disentangling competencies: Interrelationships on creativity, innovation and entrepreneurship. *Thinking Skills and Creativity, 16*, 27–39. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2014.11.006

European Commission. (2017). *Fostering education for innovation in the 21st century.* European Commission.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. (7th ed.). Pearson.

Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling, 6*(1), 1–55. https://doi.org/10.1080/10705519909540118

Michael, J. (2006). Where's the evidence that active learning works?. *Advances in Physiology Education, 30(*4), 159–167. https://doi.org/10.1152/advan.00053.2006

Rogers, E. M. (1983). *Diffusion of innovations*. (3rd ed.). Free Press.

Soper, D. S. (2022). *A-priori sample size calculator for structural equation models [Software].* https://www.danielsoper.com/statcalc

Trías de Bes, F., & Kotler, P. (2011). *Winning at innovation: The A-to-F model*. Palgrave Macmillan.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times.* Jossey-Bass.

Vila, L. E., Pérez, P. J., & Morillas, F. G. (2012). Higher education and the development of competencies for innovation. Management Decision, 50(9), 1634–1648. https://doi.org/10.1108/00251741211266723

Virtanen, A., & Tynjälä, P. (2019). Factors explaining the learning of generic skills: A study of university students' experiences. Teaching in Higher Education, 24(7), 880–894. https://doi.org/10.1080/13562517.2018.1515195

การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน

Development of an Online Psychological Training Program to Enhance Cognitive Flexibility for New Normal Lifestyle Adaptation among Youth

ธีระศักดิ์ เครือแสง[1] และอารยา ปิยะกุล[2]
Teerasak Khrueasang และ Araya Piyakun

Received: January 14, 2026
Revised: July 23, 2026
Accepted: July 28, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาสำหรับพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ 2) เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาสำหรับพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งเป็นระยะที่4 ของงานวิจัยและพัฒนา (R&D) ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นเยาวชนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 1 โรงเรียน โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 40 คน ผ่านการสมัครใจเข้าร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 1) แบบการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน 2) โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ 3) แบบประเมินความเหมาะสมโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณแบบวัดซ้ำ ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ ตามแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาเชิงบูรณาการ 2 ทฤษฎี ประกอบด้วยทฤษฎีการบำบัดทางความคิดและพฤติกรรม และทฤษฎีการ

[1-2] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; Faculty of Education Mahasarakham University
Corresponding author e-mail: teerasak@vru.ac.th, Tel.083-8496990

ยอมรับและพันธะสัญญาสามารถเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนให้สูงขึ้นได้ 2)ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ฯ เยาวชนมีการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่เฉลี่ยสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ฯจึงสามารถเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางการรู้คิดเพื่อรองรับการปรับตัวต่อวิถีชีวิตใหม่ได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: โปรแกรมฝึกอบรม, การยืดหยุ่นการรู้คิด, ชีวิตวิถีใหม่

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop an online psychological training program for enhancing cognitive flexibility for new normal lifestyle adaptation among youth; and 2) to study the effectiveness of an online psychological training program to study the effectiveness of an online psychological training program for developing cognitive flexibility for new normal lifestyle adaptation among youth. This research was an experimental study, which was phase 4 of research and development (R&D). The study sample consisted of high school students from one school under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office and its surrounding areas, using a purposive sampling method to select 40 high school students, who voluntarily participated. The research instruments included 1) a cognitive flexibility model for new normal lifestyle adaptation among youth; 2) an online psychological training program; and 3) a program suitability evaluation form. The statistical methods used for data analysis included mean, standard deviation, and repeated measures analysis of variance. The research findings revealed that 1) developing an online psychological training program based on two integrated theories combining cognitive behavioral therapy and acceptance and commitment theory can enhance cognitive flexibility for new normal lifestyle adaptation among youth; 2) following participation in the online psychological training program, the

youth showed a statistically significant improvement in their cognitive flexibility for new normal lifestyle adaptation compared to before participating in the program ($p < .05$). Therefore, the online psychological training program can be an effective approach to enhancing cognitive flexibility for appropriate adaptation for new normal lifestyle.

Keywords: Training Program, Cognitive Flexibility, New Normal Lifestyle

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ สถานการณ์ความเสี่ยงด้านสุขภาพ และความหลากหลายทางสังคม ล้วนส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตและพัฒนาการของเยาวชน เยาวชนจำเป็นต้องมีสมรรถนะที่มากกว่าความรู้เชิงวิชาการ โดยเฉพาะสมรรถนะทางปัญญาและจิตใจที่เอื้อต่อการปรับตัวและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ หนึ่งในสมรรถนะที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องคือ การยืดหยุ่นการรู้คิด (Cognitive Flexibility) ซึ่งถือเป็นความสามารถระดับสูงของกระบวนการทำงานทางปัญญา และเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ การปรับตัว และสุขภาวะทางจิตใจ งานวิชาการทั้งในและต่างประเทศชี้ให้เห็นว่า การขาดการยืดหยุ่นการรู้คิดส่งผลให้เกิดปัญหาการปรับตัว ความเครียด และปัญหาสุขภาพจิตในกลุ่มเยาวชน (Dennis & Vander Wal, 2010) การยืดหยุ่นการรู้คิดมีบทบาทที่สำคัญในการช่วยให้เยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนกรอบความคิดและพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การยืดหยุ่นการรู้คิดไม่เพียงเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการแก้ปัญหาเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสุขภาวะทางจิตใจและการดูแลตนเองและคนรอบข้างของเยาวชน

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดการยืดหยุ่นการรู้คิดได้ขยายขอบเขตจากกรอบเชิงประสาทการรู้คิดไปสู่การมองในเชิงสมรรถนะที่เชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริงมากขึ้น นักวิชาการร่วมสมัยมองว่าการยืดหยุ่นการรู้คิดไม่เพียงเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการเปิดรับมุมมองที่หลากหลาย การประเมินสถานการณ์อย่างรอบด้าน และการปรับการตอบสนองทั้งด้านความคิดและอารมณ์ให้สอดคล้องกับบริบท (Martin & Rubin, 1995; Dennis & Vander Wal, 2010) นอกจากนี้การยืดหยุ่นการรู้คิดยังถูกเชื่อมโยงกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกและความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต (Resilience) โดยถือเป็นปัจจัยปกป้อง

สุขภาพจิตที่ช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความเครียด ความไม่แน่นอน และวิกฤตต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (Kashdan & Rottenberg, 2010) ในบริบทโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความผันผวน การยืดหยุ่นการรู้คิดจึงถูกมองว่าเป็นทักษะที่สามารถเรียนรู้ ฝึกฝน และพัฒนาได้ตลอดช่วงชีวิต ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การสะท้อนคิด และการฝึกเชิงจิตวิทยา ความแตกต่างสำคัญระหว่างอดีตและปัจจุบันอยู่ที่การนำการยืดหยุ่นการรู้คิดไปใช้ จากเดิมที่เน้นการวัดและการวินิจฉัย ปัจจุบันได้มีการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมและป้องกันเชิงรุก โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน เช่น โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา โปรแกรมการเรียนรู้ออนไลน์ และกิจกรรมที่ส่งเสริมการกำกับตนเองและการดูแลสุขภาพจิต (Diamond, 2013) แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการมอง “ข้อจำกัด” ไปสู่การมอง “ศักยภาพ” ของบุคคลในการพัฒนาและปรับตัว

แนวคิดเกี่ยวกับการยืดหยุ่นการรู้คิด (Cognitive Flexibility) ได้พัฒนาจากการมองว่าเป็นความสามารถทางปัญญาเฉพาะด้านที่ค่อนข้างคงที่และใช้ประเมินความบกพร่องทางการรู้คิด ไปสู่การเป็นสมรรถนะเชิงบูรณาการที่สามารถพัฒนาได้และมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ การปรับตัว และสุขภาวะทางจิตของบุคคล โดยเฉพาะในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีการเรียนรู้ของเยาวชนในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ การฝึกอบรมผ่านระบบออนไลน์ได้รับการสนับสนุนจากหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่แตกต่างจากการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า เมื่อมีการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติ และการให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างต่อเนื่อง (Cook, Levinson, Garside, Dupras, Erwin & Montori, 2008) รวมทั้งการเรียนรู้แบบออนไลน์และแบบผสมผสานยังช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะเมื่อผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจังหวะของตนเอง ควบคู่กับกิจกรรมที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด (Means, Toyama, Murphy & Baki, 2013) ดังนั้น โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นจึงบูรณาการหลักการทฤษฎีการบำบัดความคิดและพฤติกรรม (CBT) และทฤษฎีการบำบัดการยอมรับและพันธะสัญญา (ACT) เข้ากับการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดและสามารถประยุกต์ใช้ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย

แม้ว่างานวิจัยด้านจิตวิทยาและการศึกษาจะให้ความสำคัญกับการยืดหยุ่นการรู้คิดในฐานะสมรรถนะสำคัญต่อการปรับตัว การเรียนรู้ และสุขภาวะทางจิตใจของเยาวชน แต่ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยเชิงประจักษ์ที่มุ่งศึกษาการพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยน

การดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนโดยตรงยังมีจำนวนจำกัด งานวิจัยส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ หรือปัญหาสุขภาพจิตในภาพรวม โดยยังขาดการศึกษาเชิงลึกที่มุ่งเน้นการยืดหยุ่นการรู้คิดในฐานะตัวแปรผลลัพธ์หลัก (OECD, 2018; Diamond, 2013) นอกจากนี้งานวิจัยในประเทศไทยจำนวนมากยังเน้นการศึกษาเชิงพรรณนาเพื่อสำรวจระดับปัญหาหรือความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร มากกว่าการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลองที่มุ่งพัฒนาและทดสอบประสิทธิผลของโปรแกรมแทรกแซงทางจิตวิทยา ส่งผลให้ยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดในการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ที่เหมาะสมกับบริบทของเยาวชนไทย (Shadish, Cook & Campbell, 2002) อีกประการหนึ่งที่ยังเป็นช่องว่างของการวิจัยที่สำคัญคือ การขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา แม้เยาวชนไทยจะมีความคุ้นเคยกับการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ แต่การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ที่มุ่งส่งเสริมการยืดหยุ่นการรู้คิดโดยเฉพาะยังปรากฏอยู่อย่างจำกัด ทั้งในด้านการออกแบบโปรแกรมและการประเมินผลอย่างเป็นระบบ (OECD, 2021) ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงช่องว่างของปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาและศึกษาผลของโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาที่มุ่งเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนไทย โดยเฉพาะการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมผ่านระบบออนไลน์และการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์และเป็นฐานข้อมูลสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจและการปรับตัวของเยาวชนในสังคมไทยยุคปัจจุบันอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาสำหรับพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์
2. เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาสำหรับพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งเป็นระยะที่ 4 ของงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ระยะที่ 4 การประเมินผลและพัฒนาการดำเนินการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ ภายใต้กระบวนการวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนายกระดับต่อ

ยอดจากการพัฒนาการวิจัยระยะที่ 1 ถึงระยะที่ 3 ที่ผ่านมาประกอบด้วย ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการยืดหยุ่นการรู้คิดในการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ของเยาวชน โดยผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์องค์ประกอบการยืดหยุ่นทางปัญญาในการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ของเยาวชน: การทบทวนวรรณกรรม (ธีระศักดิ์ เครือแสง และอารยา ปิยะกุล. 2568) เพื่อระบุองค์ประกอบสำคัญและปัญหาที่ต้องการพัฒนา รวมทั้งใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานในการออกแบบโปรแกรม ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน เพื่อให้โปรแกรมมีความตรงเชิงเนื้อหาและสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย ระยะที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนและปรับปรุงพัฒนาก่อนนำไปใช้จริง เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของการนำไปใช้จริง พร้อมทั้งปรับปรุงกิจกรรมและกระบวนการดำเนินงานจากข้อเสนอแนะและผลการทดลองใช้ ก่อนนำไปใช้ในขั้นตอนสุดท้ายในระยะที่ 4 ซึ่งเป็นระยะเป็นการประเมินประสิทธิผลของโปรแกรม โดยเปรียบเทียบผลก่อน หลัง และระยะติดตาม 1 เดือน จากการเข้าร่วมโปรแกรม รวมทั้งวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เพื่อยืนยันประสิทธิผลของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น

สมมติฐานการวิจัย นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ มีระดับการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สูงกว่าก่อนการเข้าร่วม

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ เยาวชนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 40 คน 1 กลุ่ม โดยมีวิธีการดังนี้

1. การสุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม ผู้วิจัยใช้การสุ่มโดยการจับฉลากรายชื่อโรงเรียน

2. การเลือกห้องเรียน จำนวน 1 ห้องเรียน โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากคะแนนการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่ของเยาวชนนักเรียนเฉลี่ยของห้องเรียนที่มีคะแนนการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่เปอร์เซ็นไทล์ที่ต่ำกว่า 60 ลงมา

3. อาสาสมัครตัวอย่างที่ศึกษาที่ทำแบบวัดการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน ที่ผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในระยะที่ 1 แล้วคัดเลือกตัวอย่างที่ศึกษาจากคะแนนเฉลี่ยของห้องเรียนที่มีคะแนนการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่เปอร์เซ็นไทล์ที่ต่ำกว่า 60 ลงมา

3. สอบถามความสมัครใจของตัวอย่างที่ศึกษาที่เข้าร่วมการทดลอง ในการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อสร้างเสริมการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ และรับการติดตามผลภายหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา ในระยะเวลา 1 เดือน ด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ (Google Forms)

คุณสมบัติของอาสาสมัครตัวอย่างที่ศึกษาที่เลือกเข้าศึกษา (Inclusion criteria)

1. เป็นอาสาสมัครนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในโรงเรียนเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. เป็นอาสาสมัครนักเรียนที่ผ่านการทำแบบวัดการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่

3. เป็นอาสาสมัครนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ห้องเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่เปอร์เซ็นไทล์ที่ต่ำกว่า 60 ลงมา

4. สามารถอ่าน ฟัง เขียนภาษาไทยได้

5. ไม่มีการเจ็บป่วยรุนแรงที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมวิจัย

6. สมัครใจยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เกณฑ์การคัดออกของตัวอย่างที่ศึกษา (Exclusion criteria)

1. เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่ไม่สะดวกในการเข้าร่วมในการทำกิจกรรมการวิจัยในช่วงเวลาที่กำหนด และ/ตอบแบบสอบถามไม่ครบตามที่กำหนดไว้

2. เกิดปัญหาสุขภาพอันเกิดจากการเข้าร่วมโครงการวิจัย

3. ไม่สมัครใจในการให้ข้อมูล หรือไม่ยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ 2) แบบวัดการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน และ 3) แบบประเมินความเหมาะสมโปรแกรม

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence, IOC) การยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Item Objective Congruence, IOC) จำนวน 5 ท่าน เมื่อพิจารณาความเที่ยงตรงได้ค่าความสอดคล้องตามเกณฑ์มีค่าระหว่าง 0.66 - 1.00

ผู้วิจัยนำแบบวัดการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนเก็บข้อมูลกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 383 คน 1 โรงเรียน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดด้วยการวิเคราะห์ค่าครอนบาคอัลฟ่า พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าครอนบาคอัลฟ่าของแบบวัดการยืดหยุ่นทางความคิดในการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ของเยาวชน มีค่าเท่ากับ .894

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของการยืดหยุ่นทางความคิดในการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ของเยาวชนในแบบวัดการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน แสดงว่าองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญในการพิจารณาถึงการยืดหยุ่นทางความคิดในการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ของเยาวชน ในรายละเอียดขององค์ประกอบ พบว่า การแก้ไขปัญหาอย่างยืดหยุ่น มีค่าน้ำหนักมากที่สุด เท่ากับ .934 รองลงมาได้แก่ การรับรู้ความสามารถตนเองในการยืดหยุ่น มีค่าน้ำหนักเท่ากับ .922 การเปิดใจต่อการเปลี่ยนแปลง มีค่าน้ำหนักเท่ากับ .911 การใฝ่เรียนรู้ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ .847 การตระหนักในสถานการณ์ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ .764 ตามลำดับ และองค์ประกอบการยืดหยุ่นทางความคิดในการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ของเยาวชนมีความเที่ยง .944

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำการวัดการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่ของกลุ่มทดลองก่อนการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์

2. ผู้วิจัยทำการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่าน เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนระบบออนไลน์ กับตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 12 ครั้ง ใช้เวลาครั้งละ 60 นาที

3. ผู้วิจัยทำการวัดการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่ของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา หลังเสร็จสิ้นการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์

4. ดำเนินการวัดระดับการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่ของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา อีกครั้ง (Follow-up) หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง 1 เดือน เพื่อทดสอบประสิทธิภาพความคงทน ด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ (Google Forms)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ (Assessing Normality) โดยใช้ค่าสถิติ Shapiro-Wilk Test

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างก่อน หลังการทดลองและระยะติดตามผล โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณแบบวัดซ้ำ (One-way Repeated Measurement MANOVA)

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาสำหรับพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ ตามแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาเชิงบูรณาการ 2 ทฤษฎี คือ 1) ทฤษฎีการบำบัดทางความคิดและพฤติกรรม 2) ทฤษฎีการยอมรับและพันธะสัญญา พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมการฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ ที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน สรุปคะแนนประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมการฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน ผ่านระบบออนไลน์ ในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.6 อยู่ในระดับความเหมาะสมดีมาก แสดงให้เห็นถึงโปรแกรมการฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา ผ่านระบบออนไลน์ครั้งนี้ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาแนวคิดและองค์ประกอบของการพัฒนาการยืดหยุ่นการ

รู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนสูงมาก สามารถนำไปเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่ให้แก่เยาวชนได้

2. ศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาสำหรับพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ พบว่า เยาวชนนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ มีการยืดหยุ่นการรู้คิดในการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่เฉลี่ยหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาฯสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3. การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ ได้แก่ การตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร มีรายละเอียดการตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ (Tests of Normality) ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของแบบวัดการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน

(n=40)

ตัวแปร		**คะแนนเฉลี่ยเต็ม**	**Max**	**Min**	$\bar{x}$	**SD**	Z_{sk}	Z_{ku}
การยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน	ก่อนเข้าร่วม	6.00	5.45	2.14	3.54	.683	1.233	.427
	หลังเข้าร่วม	6.00	6.00	3.91	4.85	.516	1.344	.250
	ระยะติดตาม	6.00	6.00	3.82	4.73	.533	1.757	.450

จากตาราง ผลการวิเคราะห์คะแนนก่อนเข้าร่วมโปรแกรม หลังเข้าร่วมโปรแกรม และระยะติดตามหลังเข้าร่วมโปรแกรม 1 เดือน มีค่าสถิติ Z_{sk} น้อยกว่า ±2 แสดงว่า มีการการแจกแจงแบบปกติ ข้อมูลไม่มีความเบ้ผิดปกติ และเมื่อพิจารณาคะแนนก่อนเข้าร่วมโปรแกรม หลังเข้าร่วมโปรแกรม และระยะติดตามหลังเข้าร่วมโปรแกรม 1 เดือน มีค่าสถิติ Z_{ku} น้อยกว่า ±7 แสดงว่า มีการการแจกแจงแบบปกติ ข้อมูลไม่มีความโด่งผิดปกติ

ตารางที่ 2 การแจกแจงแบบปกติ (Test of Normality) คะแนนทดสอบก่อน หลังและระยะติดตามการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์

ตัวแปร	ระยะการทดลอง	Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.
การยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน	ก่อนเข้าร่วม	.961	40	.178
	หลังเข้าร่วม	.948	40	.064
	ระยะติดตาม	.950	40	.075

จากตาราง พบว่า คะแนนทดสอบก่อน หลังและระยะติดตามการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ (Pre-Test) ของแต่ละองค์ประกอบมีค่า Sig มากกว่าระดับ นัยสำคัญทางสถิติที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ .05 แสดงว่า คะแนนทดสอบก่อน หลังและระยะติดตามการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา (Pre-Test) ของมีการแจกแจงแบบปกติ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ รวมทั้งระยะติดตามหลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาระยะเวลา 1 เดือน

ตัวแปร	ก่อนเข้าร่วม		หลังเข้าร่วม		ระยะติดตามผล	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1. การตระหนักในสถานการณ์ (SA)	4.038	.530	4.975	.591	4.950	.555
2. การเปิดใจต่อการเปลี่ยนแปลง (WS)	3.988	.645	4.438	.796	4.400	.814
3. การรับรู้ความสามารถตนเองในการยืดหยุ่น (SF)	3.380	.907	4.895	.616	4.770	.612
4. การใฝ่เรียนรู้ (NC)	3.375	.866	5.005	.608	4.765	.601
5. การแก้ไขปัญหาอย่างยืดหยุ่น (FS)	3.088	1.068	4.869	.635	4.725	.765
การยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน	3.540	.683	4.846	.517	4.725	.533

จากตาราง พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่ของตัวอย่างที่ศึกษาก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ มีค่า

3.540 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ มีค่า 4.846 และระยะติดตามหลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาระยะเวลา 1 เดือน มีค่า 4.725

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่ ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม หลังการเข้าร่วมโปรแกรม และระยะติดตามผลภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรม 1 เดือน ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One-Way Repeated Measure MANOVA) แยกตามองค์ประกอบ

ตัวแปร	ช่วงเวลาที่เปรียบเทียบ		ผลต่างของคะแนนเฉลี่ย (I-J)	P-value
	(I) Time	(J) Time		
SA	1	2	-.938*	.000
	2	3	.025	.978
	3	1	.913*	.000
WS	1	2	-.450*	.024
	2	3	.038	.973
	3	1	.413*	.042
SF	1	2	-1.515*	.000
	2	3	.125	.721
	3	1	1.390*	.000
NC	1	2	-1.630*	.000
	2	3	.240	.282
	3	1	1.390*	.000
FS	1	2	-1.781*	.000
	2	3	.144	.726
	3	1	1.638*	.000

หมายเหตุ 1 หมายถึง ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา ผ่านระบบออนไลน์

2 หมายถึง หลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา ผ่านระบบออนไลน์

3 หมายถึง ระยะติดตามผลภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา ผ่านระบบออนไลน์ 1 เดือน

จากตาราง การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม หลังการเข้าร่วมโปรแกรม และระยะติดตามผลภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรม 1 เดือน ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบ

วัดซ้ำ (One-Way Repeated Measure MANOVA) พบว่าเยาวชนนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ มีการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่เฉลี่ยหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาฯสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์สำหรับพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน ที่มีประสิทธิภาพ พบว่า

โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์สำหรับพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนที่มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาได้โดยการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีและเทคนิคทางจิตวิทยา ดังนี้ 1) ทฤษฎีการบำบัดความคิดและพฤติกรรม (Cognitive Behavior Therapy: CBT) 2) ทฤษฎีการยอมรับและพันธะสัญญา (Acceptance and Commitment Therapy: ACT) 3) แนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรม 4) แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม 5)แนวคิดการปรึกษาแบบกลุ่ม 6) แนวคิดเกี่ยวกับการปรึกษาแบบบูรณาการทฤษฎี และ 7) แนวคิดเกี่ยวกับการปรึกษาออนไลน์ผ่านกระบวนการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและเทคนิค การบูรณาการแนวคิดทฤษฎีและเทคนิคทางจิตวิทยาดังกล่าวนำมาสู่ข้อค้นพบแนวทางการและขั้นตอนของการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Uddin (2021) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าโปรแกรมการฝึกอบรมด้านการรู้คิดร่วมกับกิจกรรมทางพฤติกรรมสามารถส่งเสริมการยืดหยุ่นการรู้คิดได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล การบูรณาการแนวคิดทฤษฎีการบำบัดทางความคิดและพฤติกรรม (Cognitive Behavioral Therapy: CBT) ที่มุ่งเน้นการปรับโครงสร้างการรู้คิด ร่วมกับทฤษฎีการยอมรับและพันธะสัญญา (Acceptance and Commitment Therapy: ACT) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การตระหนักรู้ และการจัดการอารมณ์ จึงเป็นฐานสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดของเยาวชนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Babbage, Jackson, Davies and Nixon (2022) ที่พบว่าการใช้การแทรกแซงผ่านเครื่องมือดิจิทัลในการช่วยเหลือตนเองสามารถส่งเสริมความสุขทางจิตใจของเยาวชนได้ โดยเฉพาะการพัฒนาองค์

ความรู้ การแก้ปัญหา การฝึกผ่อนคลาย การเรียนรู้ทางสังคม และการสื่อสาร ซึ่งเป็นกระบวนการที่เอื้อต่อการปรับโครงสร้างการรู้คิดและการประยุกต์ใช้ทักษะในชีวิตประจำวัน ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการนำโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์มาใช้สามารถส่งเสริมทั้งการยืดหยุ่นการรู้คิดและสุขภาวะทางจิตของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์บนฐานแนวคิดการบำบัดเชิงบูรณาการระหว่าง CBT และ ACT มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดของเยาวชนในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพจิตและการปรับตัวของเยาวชนในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างเหมาะสม

2. การศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ สำหรับพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน พบว่า

โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นจากการบูรณาการแนวคิดและเทคนิคทางจิตวิทยา ได้แก่ ทฤษฎีการบำบัดความคิดและพฤติกรรม (CBT) ทฤษฎีการยอมรับและพันธะสัญญา (ACT) แนวคิดการฝึกอบรม การปรึกษาแบบกลุ่ม การปรึกษาแบบบูรณาการ และการปรึกษาออนไลน์ จำนวน 12 ครั้ง สามารถส่งเสริมการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การตระหนักในสถานการณ์ การเปิดใจต่อการเปลี่ยนแปลง การรับรู้ความสามารถตนเองในการยืดหยุ่น การใฝ่เรียนรู้ และการแก้ไขปัญหาอย่างยืดหยุ่น สะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนมีความสามารถในการปรับตัว รับมือกับการเปลี่ยนแปลง และดำรงชีวิตภายใต้บริบทที่ไม่แน่นอนและซับซ้อนได้ดีขึ้น

ในด้านองค์ประกอบการตระหนักในสถานการณ์ ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ Kaur (2024) และ Ay (2023) ที่พบว่าการตระหนักรู้และการฝึกสติมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการยืดหยุ่นการรู้คิด การบูรณาการเทคนิคการฝึกสติซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของ ACT ในโปรแกรมฝึกอบรม ช่วยให้เยาวชนสามารถรับรู้ เข้าใจ และยอมรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีสติ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการปรับตัวเชิงจิตวิทยา สำหรับด้านองค์ประกอบการเปิดใจต่อการเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Nair, Abraham, Mamachan, Basheer, Jacob, Nair and John (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่าการยืดหยุ่นการรู้คิดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบุคลิกภาพด้านการเปิดกว้างต่อประสบการณ์ การส่งเสริมทัศนคติที่เปิดรับความคิดเห็นใหม่ ลดอคติ และยอมรับความแตกต่าง ช่วยให้เยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนกรอบความคิดและพฤติกรรมให้สอดคล้องกับ

บริบทของวิถีชีวิตใหม่ได้อย่างเหมาะสม ในด้านองค์ประกอบ การรับรู้ความสามารถตนเองในการยืดหยุ่น ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Saracini (2022) ซึ่งระบุว่ากลไกการรับรู้และการประมวลผลทางปัญญามีบทบาทสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม การพัฒนาให้เยาวชนตระหนักถึงศักยภาพของตนเองในการคาดการณ์ จัดการ และรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย ส่งผลให้การยืดหยุ่นการรู้คิดเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ในด้านองค์ประกอบ การใฝ่เรียนรู้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Kaynak, Denizci Nazlıgül and Cengil (2024) ที่พบว่าการใฝ่เรียนรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการยืดหยุ่นการรู้คิด และช่วยเสริมสร้างกลยุทธ์การกำกับอารมณ์ ลดความทุกข์ทางจิตใจ และเพิ่มความพึงพอใจในชีวิต การกระตุ้นให้เยาวชนแสวงหาความรู้และเรียนรู้จากประสบการณ์ใหม่อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการยืดหยุ่นการรู้คิดในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสุดท้าย การแก้ไขปัญหาอย่างยืดหยุ่น ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Dennis & Vander Wal (2010) ซึ่งอธิบายว่าการยืดหยุ่นการรู้คิดประกอบด้วยความสามารถในการรับรู้ว่าสถานการณ์ยากลำบากสามารถควบคุมได้ การมองเห็นทางเลือกที่หลากหลาย และการสร้างแนวทางในการรับมืออย่างเหมาะสม การพัฒนาองค์ประกอบดังกล่าวช่วยให้เยาวชนสามารถจัดการกับปัญหาที่มีความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป โปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมการยืดหยุ่นการรู้คิดของเยาวชนในทุกองค์ประกอบอย่างเป็นระบบ และมีความเหมาะสมกับบริบทการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ อันสะท้อนถึงศักยภาพของโปรแกรมในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาเยาวชนในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาในมุมมองของทฤษฎีการบำบัดความคิดและพฤติกรรม (CBT) ผลที่เกิดขึ้นสามารถอธิบายได้ว่า กิจกรรมภายในโปรแกรมเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้สำรวจความคิด ความเชื่อ และรูปแบบการตีความเหตุการณ์ของตนเอง พร้อมทั้งฝึกการตั้งคำถามต่อความคิดอัตโนมัติ (automatic thoughts) และการปรับเปลี่ยนกรอบความคิด (cognitive restructuring) ให้มีความสมเหตุสมผลมากขึ้น กระบวนการดังกล่าวช่วยลดความคิดแบบตายตัว (rigid thinking) และส่งเสริมการประเมินสถานการณ์จากหลายมิติ ส่งผลให้สามารถเลือกพฤติกรรมการเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสมและยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบำบัดความคิดและพฤติกรรมของ Beck (1976), Beck (2011) และงานของ Dobson & Dobson (2018) ที่อธิบายว่าการปรับเปลี่ยนความคิดเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และพฤติกรรม

นอกจากนี้ โปรแกรมยังบูรณาการแนวคิดทฤษฎีการยอมรับและพันธะสัญญา (ACT) ซึ่งมุ่งพัฒนาความยืดหยุ่นทางจิตใจ (psychological flexibility) ผ่านกระบวนการยอมรับประสบการณ์ภายใน การรู้ตัวอยู่กับปัจจุบัน (mindfulness) การแยกตนเองออกจากความคิด (cognitive defusion) และการลงมือปฏิบัติตามคุณค่าที่ตนเองให้ความสำคัญ (committed action) กลไกดังกล่าวช่วยให้ผู้เข้าร่วมไม่ยึดติดกับความคิดหรืออารมณ์เชิงลบ แต่สามารถปรับตัวและตัดสินใจได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์จริง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Hayes, Strosahl & Wilson (2012) ที่เสนอว่าความยืดหยุ่นทางจิตใจเป็นกระบวนการหลักในการส่งเสริมการปรับตัวและสุขภาวะทางจิต

ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสนับสนุนทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ว่า การบูรณาการแนวคิดทฤษฎีการบำบัดความคิดและพฤติกรรม (CBT), แนวคิดทฤษฎีการยอมรับและพันธะสัญญา (ACT) และแนวคิดการยืดหยุ่นการรู้คิด สามารถใช้เป็นกรอบในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาการยืดหยุ่นการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชนผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยความสามารถในการคิดอย่างยืดหยุ่น การปรับตัว และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาที่พบว่าโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการยืดหยุ่นทางการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน สามารถส่งผลให้เยาวชนมีระดับการยืดหยุ่นทางการรู้คิดหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในบริบทที่ผู้เรียนต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและรูปแบบการดำรงชีวิต เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นทางการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่

2. หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา รวมถึงทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการศึกษาพบว่าโปรแกรมฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาผ่านระบบออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างการยืดหยุ่นทางการรู้คิดต่อการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตวิถีใหม่สำหรับเยาวชน สามารถส่งผลให้ผู้เข้าร่วมมีระดับการยืดหยุ่นทางการรู้คิดสูงขึ้นภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. สถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำโปรแกรมฝึกอบรมดังกล่าวไปใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมอบหมายให้ครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา หรือบุคลากรด้านจิตวิทยาการศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อพัฒนาการยืดหยุ่นทางการรู้คิดของนักเรียนและเยาวชน อันจะช่วยส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตใหม่ได้อย่างเหมาะสม

2. หน่วยงานต้นสังกัดทางการศึกษา เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดแนวทางหรือนโยบายการพัฒนาผู้เรียน โดยสนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัดนำโปรแกรมไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3. สถาบันผลิตและพัฒนาครู หน่วยงานด้านสุขภาพจิตและการให้คำปรึกษา สามารถนำโปรแกรมไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในกลุ่มเยาวชน ทั้งในสถานศึกษาและชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิถีชีวิต

4. ผู้ดำเนินโปรแกรมหรือวิทยากรที่นำโปรแกรมไปใช้ ควรศึกษาและทำความเข้าใจหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมด้านระบบเทคโนโลยีสำหรับการจัดกิจกรรมออนไลน์ และดำเนินการประเมินผลก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม เพื่อให้การนำไปใช้เกิดประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เข้าร่วม

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่า ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ทั้งในด้านการเงิน ผลประโยชน์ส่วนบุคคล หรือความสัมพันธ์กับองค์กรใดที่อาจส่งผลต่อการดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัยในบทความนี้

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ผู้เขียนขอรับรองว่าไม่ได้ใช้ปัญญาประดิษฐ์เชิงกำเนิด (Generative AI) สร้างเนื้อหาสาระ การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการสรุปผลของบทความฉบับนี้ ผู้เขียนเป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ข้อเท็จจริง การวิเคราะห์ และข้อสรุปทั้งหมด รวมถึงได้ทบทวนและอนุมัติเนื้อหาสุดท้ายก่อนส่งตีพิมพ์

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่สนับสนุนผลการวิจัยของการศึกษาครั้งนี้สามารถขอรับได้จากผู้เขียนที่รับผิดชอบ (Corresponding Author) ตามคำขอที่สมเหตุสมผล ทั้งนี้ การเปิดเผยข้อมูลจะเป็นไปตามข้อกำหนดด้านจริยธรรมการวิจัยและการคุ้มครองข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

โครงการวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เลขที่การรับรอง: 554-568/2566 วันที่รับรอง: 25 ธันวาคม 2566 และดำเนินการวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการและลงนามในหนังสือแสดงความยินยอมก่อนเข้าร่วมการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ภายใต้โครงการสนับสนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ธีระศักดิ์ เครือแสง : การสร้างแนวคิด, ระเบียบวิธีวิจัย, การดำเนินการวิจัย, การจัดการข้อมูล, การวิเคราะห์เชิงรูปธรรม, การนำเสนอข้อมูลเชิงภาพ, การเขียนร่างต้นฉบับ, การทบทวนและปรับแก้ต้นฉบับ, การจัดหาทุนวิจัย, การบริหารโครงการ, ทรัพยากร, ซอฟแวร์, การตรวจสอบความถูกต้อง

อารยา ปิยะกุล: การกำกับดูแล, การบริหารโครงการ, ทรัพยากร, การตรวจสอบความถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

ธีระศักดิ์ เครือแสง และอารยา ปิยะกุล. (2568). การสังเคราะห์องค์ประกอบการยืดหยุ่นทางปัญญาในการเปลี่ยนแปลงสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ของเยาวชน: การทบทวนวรรณกรรม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, *36*(3), 106-118. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edupsu/article/view/271857

Ay, İ. (2023). Exploring the relationship between cognitive flexibility and mindfulness with self-regulation in university students. *African Educational Research Journal*, *11*(3), 460-467. https://doi.org/10.30918/AERJ.113.23.073

Beck, A. T. (1976). *Cognitive therapy and the emotional disorders.* International Universities Press.

Beck, J. S. (2011). *Cognitive behavior therapy: Basics and beyond.* (2nd ed.). Guilford Press.

Babbage, C. M., Jackson, G. M., Davies, E. B., & Nixon, E. (2022). Self-help digital interventions targeted at improving psychological well-being in young people with perceived or clinically diagnosed reduced well-being: systematic review. *JMIR Mental Health*, *9*(8), e25716. https://doi.org/10.2196/25716

Cook, D. A., Levinson, A. J., Garside, S., Dupras, D. M., Erwin, P. J., & Montori, V. M. (2008). Internet-based learning in the health professions: A meta-analysis. *JAMA, 300*(10), 1181–1196. https://doi.org/10.1001/jama.300.10.1181

Dennis, J. P., & Vander Wal, J. S. (2010). The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive Therapy and Research*, *34*(3), 241–253. https://doi.org/10.1007/s10608-009-9276-4

Diamond, A. (2013). Executive functions*. Annual Review of Psychology*, 64, 135–168. https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143750

Dobson, D., & Dobson, K. S. (2018). *Evidence-based practice of cognitive-behavioral therapy.* (2nd ed.). Guilford Press.

Hayes, S. C., Strosahl, K. D., & Wilson, K. G. (2012). *Acceptance and commitment therapy: The process and practice of mindful change.* (2nd ed.). Guilford Press.

Kashdan, T. B., & Rottenberg, J. (2010). Psychological flexibility as a fundamental aspect of health. *Clinical Psychology Review*, *30*(7), 865–878. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2010.03.001

Kaur, B. (2024). Relationship between mindful attention awareness and cognitive flexibility among pre-service teachers: A regression analysis. *The New Educational Review*, *75*(1), 217-227. https://doi.org/10.15804/tner.2024.75.1.17

Kaynak, H., Denizci Nazlıgül, M., & Cengil, B. B. (2024). Your need for cognition, cognitive flexibility, and cognitive emotion regulation strategies matter! The path beyond a satisfied life. *The Journal of Psychology*, *158*(2), 1-16. https://doi.org/10.1080/00223980.2024.2352730

Martin, M. M., & Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports*, *76*(2), 623–626. https://doi.org/10.2466/pr0.1995.76.2.623

Means, B., Toyama, Y., Murphy, R., & Baki, M. (2013). The effectiveness of online and blended learning: A meta-analysis of the empirical literature. *Teachers College Record, 115*(3), 1–47. https://doi.org/10.1177/016146811311500307

Nair, A. U., Abraham, A. M., Mamachan, M., Basheer, S., Jacob, F. G., Nair, N. B., & John, J. M. (2022). Cognitive flexibility and big five personality traits of college students. *International Journal of Research Publication and Reviews*, *3*(12), 2486-2489. https://doi.org/10.55248/gengpi.2022.31281

OECD. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. OECD Publishing.

OECD. (2021). *Education at a glance 2021: OECD indicators*. OECD Publishing.

Saracini, C. (2022). Bistable Perception's Oscillations Dynamics, Individual Differences and Cognitive Flexibility: A Behavioral Study. *Biology and Life Sciences Forum*, *19*(1), 13. https://doi.org/10.3390/IECBS2022-13742

Shadish, W. R., Cook, T. D., & Campbell, D. T. (2002). *Experimental and quasi-experimental designs for generalized causal inference*. Mifflin and Company.

Uddin, L. Q. (2021). *Cognitive and behavioural flexibility: neural mechanisms and clinical considerations*. *Nature Reviews Neuroscience, 22*(3), 167–179. https://doi.org/10.1038/s41583-021-00428-w

การพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

Development of a Secondary Educational Service Area Office Management Model towards an Innovative Organization

ศรายุทธ ธิศรีชัย[1] เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต[2] และปัญญา ธีระวิทยเลิศ[3]

Sarayut Thisrichai, Sowwanee Sikkhabandit and Panya Teerawithayalers

Received: July 05, 2025

Revised: July 24, 2026

Accepted: August 10, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม 2) พัฒนารูปแบบบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม และ3) ประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม เป็นการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research and development) ขั้นตอนในการวิจัย ประกอบด้วย 1) การศึกษาสภาพและแนวทาง ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารการศึกษา หรือผู้อำนวยการกลุ่ม หรือเจ้าหน้าที่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 62 เขต ๆ ละ 1 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวม 62 คน 2) การพัฒนารูปแบบ โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ด้วยรูปแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน และ3) การประเมินรูปแบบจากกลุ่มผู้ที่ใช้งาน ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและแนวทางการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่ง

[1-3]มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ; North Bangkok University

Correspondingauthor, E-mail: st30042522@gmail.com, Tel. 0982429614

นวัตกรรม ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ และเป้าหมายร่วม 2) ด้านกระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร 3) ด้านผู้นำองค์กรแห่งนวัตกรรม 4) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์บุคลากร 5) ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร และ 6) ด้านการประเมินผลนวัตกรรม มีสภาพการปฏิบัติร้อยละ 90 ขึ้นไปทุกด้าน และมีแนวทางด้านการบริหารจัดการ 4 ด้าน 8 ข้อ และแนวทางด้านการบริหารสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม 6 ด้าน 12 ข้อ 2) ผลการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ องค์ประกอบที่ 2 ด้านการบริหารสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม องค์ประกอบที่ 3 ด้านแนวทางการบริหารจัดการ Agile Management และองค์ประกอบที่ 4 ความสำเร็จขององค์กรแห่งนวัตกรรม และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม มีความถูกต้องและความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : แนวทาง, การบริหาร, องค์กรแห่งนวัตกรรม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the current state and management approaches of secondary education service area offices towards becoming innovative organizations; 2) to develop a management model for secondary education service area offices towards becoming innovative organizations; and 3) to evaluate the management model for secondary education service area offices towards becoming innovative organizations. This was a research and development (R&D) study. The research process consisted of 1) studying the conditions and approaches. The informants were educational administrators, group directors, or officers under the Secondary Educational Service Area Offices nationwide, one person from each of the 62 offices, selected using purposive sampling, totaling 62 people; 2) the model was developed using a connoisseurship-based seminar format with focus group discussions, utilizing a group of 7 experts; and 3) the model was evaluated by a user group consisting of 30 educational administrators, group directors, and staff members. The research tools used included document analysis, questionnaires, in-depth interviews, and evaluation forms. The

statistical methods used included percentage, mean, and standard deviation. The research findings revealed that 1) the state and management approaches of the Secondary Educational Service Area Office towards becoming an innovative organization in six areas were as follows 1) vision and shared goals, 2) organizational processes and culture, 3) innovative organizational leadership, 4) creative thinking skills of personnel, 5) knowledge and information management, and 6) in terms of innovation evaluation, the implementation rate was 90% or higher in all aspects, and there were 4 areas and 8 points of management guidelines, and 6 areas and 12 points of guidelines for managing towards an innovative organization; 2) the model development results consisted of 4 components, namely: Component 1: Management; Component 2: Management towards an innovative organization; Component 3: Agile Management approaches; and Component 4: Success of the innovative organization; and 3) the evaluation of the management model for the Secondary Educational Service Area Office towards becoming an innovative organization showed the highest level of accuracy, appropriateness, feasibility, and overall benefit.

Keywords: Approach, Management, Innovative Organization

บทนำ

ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปฏิรูปและปรับเปลี่ยนอย่างเป็นระบบขนานใหญ่เพื่อให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเหมาะสมกับภูมิทัศน์ใหม่ของโลก รัฐจึงได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่เน้นการพัฒนาประเทศด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพของประเทศในทุกด้านและนำพาประเทศให้หลุดพ้นจากสภาพปัญหาในปัจจุบัน รวมถึงสามารถรับมือกับภัยคุกคามและบริหารจัดการกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ใหม่ของโลกได้ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

การพัฒนานวัตกรรมจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกองค์กรสร้างจุดยืนที่เข้มแข็งให้เพิ่มขึ้นสอดคล้องกับระบบสังคมเศรษฐกิจโลกความเด่นชัดของแนวนโยบายด้านการพัฒนานวัตกรรมสำหรับหลายประเทศได้ปรากฏขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2543 ในเวทีที่ประชุม APEC Economic

Committee ซึ่งชี้ว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 มิติ คือ มิติที่หนึ่ง ทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถในการสร้าง กระจาย และใช้ประโยชน์จากความรู้ มิติที่สอง เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการทำให้ประชาชนและธุรกิจเข้าถึงความรู้ และเป็นเครื่องมือในการใช้ประโยชน์จากความรู้ มิติที่สาม สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ครอบคลุมถึงเรื่องนโยบาย ระเบียบ กฎหมาย และสภาวะที่เอื้อให้ธุรกิจเติบโตได้อย่างยั่งยืน และมิติที่สี่ นวัตกรรม ซึ่งเป็นผลจากการประกอบความรู้ใหม่ๆ เข้าด้วยกัน และพัฒนาให้เกิดสินค้า บริการ กระบวนการผลิต และการจัดการสมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร โดยปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จของการสร้างนวัตกรรมในองค์กร คือ ผู้บริหารหรือผู้นำ (อรอนงค์ โรจน์วัฒนบูลย์, 2553)

ดังนั้นในยุคพลิกผัน (Disruption) จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพในการทำให้กิจการดำเนินการไปด้วยดี และบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วอย่างไร้พรมแดน และกระทบกระเทือนไปทุกกิจการ ไม่เว้นแม้ด้านการจัดการศึกษาที่จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพจึงจะทำให้การบริหารการศึกษาประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ (ธีระ รุญเจริญ, 2553) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 64 ที่กำหนดว่า รัฐจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต และพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้งนี้โดยเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม (National Institute of Education, 2009)

องค์กรแห่งนวัตกรรม (Innovative Organization) นั้นสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2564) ได้อธิบายไว้ว่าเป็นความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีคุณค่าสอดคล้องตามวิสัยทัศน์องค์กรได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีศักยภาพในการพัฒนายกระดับความสามารถนั้นให้สูงขึ้นเพื่อขับเคลื่อนการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้กับองค์กรในอนาคตมีการเลือกใช้ความคิดใหม่หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อพัฒนาเครื่องมือ ระบบ กระบวนการ นโยบาย หรือบริการที่มีความใหม่ต่อองค์กรและทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคมในส่วนขององค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา มีนักวิชาการได้อธิบายถึงองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา อาทิ สุกัญญา แช่มช้อย (2565) สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2564) จิติมา วรรณศรี (2563) และชวน ภารังกูล (2556) ว่าเป็นองค์การทางการศึกษาที่มีการสร้างนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาหรือบริการใหม่ หรือการสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการ การบริหารจัดการ การออกแบบ

ระบบการทำงานใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเกิดการบริหารเชิงนวัตกรรม ที่มีประสิทธิภาพให้บริการทางการศึกษากับสังคมและจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและพร้อมแข่งขันเพื่อให้องค์กรสามารถที่จะทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ดังนั้นการพัฒนาองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยแก้ปัญหายกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา พัฒนากระบวนการทำงานที่ประสิทธิภาพ สร้างโอกาส และความเสมอภาคในสังคมได้ เพิ่มประสิทธิภาพและเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานในทุก ๆ ด้าน รวมถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษายังไม่มีรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างชัดเจน จึงทำให้สนใจศึกษาความเป็นองค์การนวัตกรรมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยควรให้ความสำคัญกับการมุ่งเน้นการเป็นองค์กรทางการศึกษาที่มีการสร้างสิ่งใหม่ หรือมีการพัฒนาดัดแปลงสิ่งเดิมทั้งรูปแบบวิธีการทำงาน และการจัดการส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาแล้วทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพดีขึ้นส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพบนฐานของการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ดังนี้

1) การศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ เอกสาร บทความวิชาการ การสืบค้นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ งานวิจัย เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1.1) หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับองค์กรแห่งนวัตกรรม 1.2) หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา 1.3) การบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 1.4) หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ 1.5) แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโดยใช้วิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และ

1.6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสารจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

2) การศึกษาสภาพการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมได้ดำเนินการศึกษาสภาพการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา หรือผู้อำนวยการกลุ่ม หรือเจ้าหน้าที่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ทั้ง 62 เขต ๆ ละ 1 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวม 62 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ที่มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.891 ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ และเป้าหมายร่วม 2) กระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร 3) ผู้นำองค์กรแห่งนวัตกรรม 4) ทักษะความคิดสร้างสรรค์บุคลากร 5) การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร และ 6) การประเมินผลนวัตกรรม

3) การศึกษาแนวทางการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จากผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และองค์กรแห่งนวัตกรรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา หรือผู้อำนวยการกลุ่ม หรือเจ้าหน้าที่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ทั้ง 62 เขต ๆ ละ 1 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวม 62 คน และผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เกี่ยวกับการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และองค์กรแห่งนวัตกรรม จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ดังนี้

1) การยกร่างรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ผู้วิจัยดำเนินการยกร่างรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1

2) การตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ด้วยวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ด้วยรูปแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามสามารถและหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมและมีความเชี่ยวชาญด้านองค์กรแห่งนวัตกรรมที่ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection)

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ดังนี้

1) การประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมด้านความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ มุ่งตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของร่างรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถและ/หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ด้วยแบบประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมในประเด็นด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy) และด้านความเหมาะสม (Propriety) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญได้มาโดยวิธีการเลือกแบบ (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน

2) การประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมไปทดลองใช้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 เป็นระยะเวลา 1 เดือน โดยสร้างเอกสารการทดลองใช้ แล้วจึงประเมินรูปแบบจากกลุ่มผู้ที่ใช้งาน ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักการ แนวคิดเกณฑ์การประเมินของคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโครงการทางการศึกษา(The Joint Committee on Standard for Educational Evaluation) ประเทศสหรัฐอเมริกา (Madaus Scriven & Stufflebeam. 1983) ประเด็นด้านความเป็นไปได้ (Feasibility standard) และความเป็นประโยชน์ (Utility standard)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

1) ผลการศึกษาสภาพการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

ด้านวิสัยทัศน์ และเป้าหมายร่วม พบว่า มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และเป้าหมายเน้นการพัฒนาระบบการศึกษาที่ทันสมัย ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับโลกยุคดิจิทัลทุกปี มีการปฏิบัติร้อยละ 100 รองลงมาคือ มีการประชุมชี้แจง วิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์และเป้าหมาย เพื่อพัฒนาองค์กรแห่งนวัตกรรมให้แก่บุคลากรรับรู้และเข้าใจอย่างชัดเจน และมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และเป้าหมายด้านนวัตกรรมที่บุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วม มีการปฏิบัติร้อยละ 96.77 และมีการประชุมกำหนดแผนงาน กิจกรรมด้านการพัฒนาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมที่ชัดเจนสอดคล้องกับเป้าหมายองค์กร มีการปฏิบัติร้อยละ 91.94

ด้านกระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร พบว่า มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดการบริหารงานสู่ระบบที่คล่องตัวยืดหยุ่น และเปิดกว้างต่อแนวคิดใหม่ ๆ ของบุคลากร และมีกระบวนการและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมให้มีการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการปฏิบัติร้อยละ 95.16 รองลงมาคือ มีกระบวนการและวัฒนธรรมส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีกระบวนการและวัฒนธรรมส่งเสริมการใช้ E-office และ E-government ในการบริหารงานและให้บริการแก่ โรงเรียน ครู และประชาชน ลดขั้นตอนที่ยุ่งยากและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน (มีการปฏิบัติร้อยละ 91.94) และมีกระบวนการและวัฒนธรรมในการเรียนรู้จากความล้มเหลวเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาให้ประสบความสำเร็จต่อไป มีการปฏิบัติร้อยละ 88.71

ด้านผู้นำองค์กรแห่งนวัตกรรม พบว่า มีผู้นำองค์กรที่มีวิสัยทัศน์ในการสร้างนวัตกรรมอย่างชัดเจน มีการปฏิบัติ ร้อยละ 98.39 รองลงมาคือ มีผู้นำองค์กรที่เปิดใจรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพัฒนาทักษะของตนเองอยู่เสมอ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับบุคลากรในองค์กร มีการปฏิบัติร้อยละ 96.77 และมีผู้นำองค์กรที่มีทักษะ การเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์และผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการปฏิบัติร้อยละ 95.16

ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์บุคลากร พบว่า บุคลากรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมากที่สุด มีการปฏิบัติร้อยละ 98.39 รองลงมาคือ บุคลากรสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์การในการสร้างสรรค์วิธีการทำงาน มีการปฏิบัติร้อยละ 95.16 และบุคลากรมีทักษะรวบรวมความรู้ เพื่อนำความรู้มาสู่การพัฒนาการทำงานและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีการปฏิบัติร้อยละ 93.55

ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร พบว่า มีการสนับสนุนการนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการตัดสินใจและการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างนวัตกรรมและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน มีการปฏิบัติร้อยละ 98.39 รองลงมาคือ มีการจัดทำช่องทางเผยแพร่ความรู้ทางช่องทางต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้บุคลากรสามารถเข้าถึงความรู้ได้สะดวกรวดเร็วและทั่วถึง มีการปฏิบัติร้อยละ

95.16 และมีการจัดกิจกรรมให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้ และสนับสนุนให้บุคลากรได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีการปฏิบัติร้อยละ 91.94

ด้านการประเมินผลนวัตกรรม พบว่า มีการประเมินการใช้งาน ประเมินความง่ายในการใช้งานความเข้ากันได้และความพึงพอใจของผู้ใช้ มีการปฏิบัติร้อยละ 82.26 รองลงมาคือ มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ วัดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้แนวทางใหม่ ๆ มีการปฏิบัติร้อยละ 77.42 และมีการประเมินเนื้อหา ความสอดคล้องของวิธีการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ มีการปฏิบัติร้อยละ 74.19 และมีการประเมินผลกระทบระยะยาวของวิธีการบริหารแบบใหม่ที่พัฒนาขึ้น มีการปฏิบัติร้อยละ 69.35

2) แนวทางการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม พบว่า

2.1) การบริหารจัดการ

2.1.1) ด้านการวางแผน (Planning) มีแนวทาง ดังนี้ (1) กำหนดนโยบาย หรือกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมที่ชัดเจน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ และ (2) วางแผนการพัฒนาองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

2.1.2) การจัดองค์การ (Organizing) มีแนวทาง ดังนี้ (1) กำหนดโครงสร้างการบริหารงานขององค์กรให้สามารถนำไปสู่การดำเนินงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมให้บรรลุเป้าหมายได้ และ(2) จัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อครอบคลุมการพัฒนาสู่องค์กรนวัตกรรม

2.1.3) การนำ (Leading) มีแนวทาง ดังนี้ (1) หน่วยงานมีการกำหนดทิศทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม และ (2) หน่วยงานมีการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อดำเนินงานการพัฒนาหน่วยงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

2.1.4) การควบคุม (Controlling) มีแนวทาง ดังนี้ (1) หน่วยงานมีการกำหนดแนวทาง/วิธีการ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาหน่วยงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม และ (2) หน่วยงานมีการพัฒนากระบวนการบริหารงานที่สามารถส่งเสริมหน่วยงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาองค์กรได้

2.2) การบริหารสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

2.2.1) ด้านวิสัยทัศน์ และเป้าหมายร่วม มีแนวทาง ดังนี้ (1) กำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สร้างแรงบันดาลใจ และสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ในการพัฒนา

หน่วยงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม และ (2) วางแผนการพัฒนาการบริหารและการดำเนินงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม โดยให้บุคลากรมีบทบาทร่วมในการสร้างวิสัยทัศน์

2.2.2) ด้านกระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร มีแนวทาง ดังนี้ (1) กำหนดให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรอันดีงาม เพื่อพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม และ (2) หน่วยงานมีการส่งเสริมการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากร เพื่อนำแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

2.2.3) ด้านผู้นำองค์กรแห่งนวัตกรรม มีแนวทาง ดังนี้ (1) ผู้บริหารพัฒนาความรู้ความสามารถสำหรับใช้ในการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม และ (2) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนสู่ในการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

2.2.4) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์บุคลากร มีแนวทาง ดังนี้ (1) หน่วยงานมีการส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม และ (2) หน่วยงานมีการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร เพื่อพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

2.2.5) ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร มีแนวทาง ดังนี้ (1) หน่วยงานมีการพัฒนาฐานข้อมูล และระบบสารสนเทศ เพื่อให้บุคลากรเข้าถึงความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมและ (2) หน่วยงานมีการสร้างช่องทางในการแบ่งปันความรู้ เพื่อพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

2.2.6) ด้านการประเมินผลนวัตกรรม มีแนวทาง ดังนี้ (1) กำหนดวิธีการประเมินผลนวัตกรรมที่ชัดเจน เพื่อนำผลการนวัตกรรมไปใช้ในการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม และ (2) หน่วยงานมีการใช้ผลการประเมิน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงาน เพื่อพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

รูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ *องค์ประกอบที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ* ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ(Organizing) 3) การนำ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling) *องค์ประกอบที่ 2 ด้านการบริหารสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม* ประกอบด้วย 1) ด้าน

วิสัยทัศน์ และเป้าหมายร่วม 2) ด้านกระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร 3) ด้านผู้นำองค์กรแห่งนวัตกรรม 4) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์บุคลากร 5) ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร และ 6) ด้านการประเมินผลนวัตกรรม *องค์ประกอบที่ 3 ด้านแนวทางการบริหารจัดการ Agile Management* ประกอบด้วย 1) การวางแผนและกำหนดเป้าหมาย (Planning) 2) การดำเนินงานแบบยืดหยุ่นและทำงานเป็นรอบ (Iterative Execution) 3) การสื่อสารและประสานงานอย่างต่อเนื่อง (Continuous Communication) 4) การประเมินผลและส่งมอบผลงาน (Review & Delivery) 5) การสะท้อนผลและปรับปรุงกระบวนการ (Retrospective & Improvement) และ *องค์ประกอบที่ 4 ความสำเร็จขององค์กรแห่งนวัตกรรม* ประกอบด้วย 1) “การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร” อย่างต่อเนื่อง และ2)การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี การสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

3.1 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมที่สมบูรณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

องค์ประกอบ	การประเมิน					
	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม		
	$\overline{X}$.	S.D.	แปลผล	$\overline{X}$.	S.D.	แปลผล
1. ด้านการบริหารจัดการ	**4.80**	**0.42**	**มากที่สุด**	**4.60**	**0.53**	**มากที่สุด**
1.1 การวางแผน (Planning)	4.70	0.50	มากที่สุด	4.50	0.55	มากที่สุด
1.2 การจัดการองค์กร (Organizing)	4.90	0.32	มากที่สุด	4.70	050	มากที่สุด
1.3 การนำ (Leading)	4.50	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
1.4 การควบคุม (Controlling)	4.90	0.32	มากที่สุด	4.70	0.50	มากที่สุด
2. ด้านการบริหารสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม	**4.70**	**0.49**	**มากที่สุด**	**4.55**	**0.54**	**มากที่สุด**
2.1 ด้านวิสัยทัศน์ และเป้าหมาย	4.70	0.50	มากที่สุด	4.50	0.55	มากที่สุด
2.2 ด้านกระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร	4.90	0.32	มากที่สุด	4.70	0.50	มากที่สุด
2.3 ด้านผู้นำองค์กรแห่งนวัตกรรม	4.50	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
2.4 ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์บุคลากร	4.60	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มากที่สุด
2.5 ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร	4.70	0.50	มากที่สุด	4.50	0.55	มากที่สุด
2.6 ด้านการประเมินผลนวัตกรรม	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด

3. ด้านแนวทางการบริหารจัดการ Agile Management	**4.68**	**0.48**	**มากที่สุด**	**4.52**	**0.54**	**มากที่สุด**
3.1 การวางแผนและกำหนดเป้าหมาย	4.70	0.50	มากที่สุด	4.50	0.55	มากที่สุด
3.2 การดำเนินงานแบบยืดหยุ่นและทำงานเป็นรอบ	4.70	0.39	มากที่สุด	4.60	0.50	มากที่สุด
3.3 การสื่อสารและประสานงานอย่างต่อเนื่อง	4.50	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มากที่สุด
3.4 การประเมินผลและส่งมอบผลงาน	4.70	0.50	มากที่สุด	4.50	0.55	มากที่สุด
3.5 การสะท้อนผลและปรับปรุงกระบวนการ	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
4. ความสำเร็จขององค์กรแห่งนวัตกรรม	**4.70**	**0.50**	**มากที่สุด**	**4.50**	**0.55**	**มากที่สุด**
4.1 การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง	4.70	0.50	มากที่สุด	4.50	0.55	มากที่สุด
4.2 การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี และการสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้	4.70	0.50	มากที่สุด	4.50	0.55	มากที่สุด
รวม	**4.72**	**0.05**	**มากที่สุด**	**4.54**	**0.04**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า รูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม มีความถูกต้องและความเหมาะสม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความถูกต้อง ($\overline{X}$ = 4.72, S.D.= 0.05) ด้านความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.54, S.D.= 0.04) เมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมมีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.80, S.D. = 0.42) และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.53)

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการบริหารสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม โดยภาพรวมมีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$.= 4.70, S.D. = 0.49) และมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.54)

องค์ประกอบที่ 3 ด้านแนวทางการบริหารจัดการ Agile Management โดยภาพรวมมีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$.= 4.68, S.D. = 0.48) และมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.54)

องค์ประกอบที่ 4 ความสำเร็จขององค์กรแห่งนวัตกรรม โดยภาพรวมมีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.70, S.D. = 0.50) และมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = 0.55)

3.2. ผลการประเมินรูปแบบด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมไปใช้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมไปใช้

รายการ	**ระดับความคิดเห็น**		
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
1. ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility)	4.60	0.16	มากที่สุด
1) รูปแบบและองค์ประกอบของรูปแบบมีประโยชน์ต่อการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	4.60	0.55	มากที่สุด
2) รูปแบบและองค์ประกอบของรูปแบบมีประโยชน์ต่อผู้บริหาร และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.80	0.45	มากที่สุด
3) รูปแบบและองค์ประกอบของรูปแบบมีคุณค่าและสร้างความน่าเชื่อถือต่อการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม	4.40	0.55	มากที่สุด
2. ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility)	4.73	0.09	มากที่สุด
4) รูปแบบและองค์ประกอบของรูปแบบสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริงต่อการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม	4.60	0.55	มากที่สุด
5) รูปแบบและองค์ประกอบของรูปแบบสามารถทำให้เกิดความคุ้มค่าต่อการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม	4.80	0.45	มากที่สุด
6) รูปแบบและองค์ประกอบของรูปแบบสามารถสร้างการยอมรับต่อการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.67	0.15	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.67, S.D. = 0.15) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility) ในการนำรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ในการนำรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.73, S.D. = 0.09)

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพและแนวทางการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ผลการวิจัย พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามีความพร้อมในการขับเคลื่อนไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม โดยแบ่งเป็น 6 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม พบว่ามีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และเป้าหมายที่สอดคล้องกับบริบทยุคดิจิทัล โดยร้อยละ 100 ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลระบุว่ามีการปฏิบัติตามแนวทางนี้อย่างชัดเจน สะท้อนถึงการวางรากฐานของการเปลี่ยนผ่านองค์กรตามแนวคิดของ Quinn (1985) ที่เน้นวิสัยทัศน์ร่วมเป็นศูนย์กลางขององค์กรนวัตกรรม 2) กระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร พบว่ามีการส่งเสริมวัฒนธรรมที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง กล้าเสี่ยง และเรียนรู้จากความล้มเหลว โดยร้อยละ 95.16 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีการปรับแนวคิดการบริหารให้ยืดหยุ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Tidd & Bessant (2018) ที่ระบุว่าองค์ประกอบสำคัญของนวัตกรรมในองค์กรคือวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเปิดกว้างทางความคิด 3) ผู้นำองค์กรแห่งนวัตกรรม ผลการวิจัยชี้ว่าผู้นำมีบทบาทในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง โดยร้อยละ 98.39 มีภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการชี้นำและสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากร (Avolio & Bass, 2004) 4) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร โดยบุคลากรมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกองค์กร ร้อยละ 98.39 ระบุว่าใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนางานตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสนับสนุนข้อเสนอของ Damanpour & Schneider (2006) ที่กล่าวว่าองค์กรนวัตกรรมต้องมีบุคลากรที่มีความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวอย่างรวดเร็ว 5) การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ส่วนใหญ่มีระบบ E-office และ E-government ที่เอื้อต่อการบริหารจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนถึงความพร้อมในการขับเคลื่อนองค์กรบนพื้นฐานของเทคโนโลยี ตามแนวทางของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2564) ที่ระบุว่าองค์กรต้องมีระบบการจัดการความรู้ที่ช่วยรวบรวม แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้ภายในองค์กรเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรม ได้แก่ การสร้างคลังความรู้ (Knowledge Repository) หรือการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อแบ่งปันความรู้ และ 6) การประเมินผลนวัตกรรม พบว่า มีการประเมินการใช้งาน ประเมินความง่ายในการใช้งาน ความเข้ากันได้และความพึงพอใจของผู้ใช้ ร้อยละ 82.26 โดยมีการออกแบบระบบประเมินผลแบบมีส่วนร่วมและยึดตามการใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุกัญญา แช่มช้อย (2565) ที่ระบุว่า ควรมีการติดตามและประเมินผลการสร้างนวัตกรรม เพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการบูรณาการองค์ความรู้จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กรและนวัตกรรม ผสานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการศึกษาสภาพการบริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานขององค์ประกอบสำคัญขององค์กรแห่งนวัตกรรม อันได้แก่ วิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม กระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร ผู้นำเชิงนวัตกรรม ทักษะความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร และระบบการประเมินผลนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Quinn (1985), Higgins (1995), Christiansen (2000), Tidd & Bessant (2018) และDamanpour & Schneider (2006) ที่เน้นให้องค์กรสามารถปรับตัวและสร้างคุณค่าใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง จากผลการวิจัยพบว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีพื้นฐานที่ดีในการพัฒนาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม กล่าวคือ ในด้านวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม พบว่าทุกหน่วยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ที่ชัดเจน โดยเน้นการพัฒนาระบบการศึกษาที่ทันสมัย ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับยุคดิจิทัล มีการปฏิบัติร้อยละ 100 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Christiansen (2000) ที่เสนอว่าองค์กรควรกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ร่วมอย่างชัดเจนเพื่อสร้างนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกัน บุคลากรในองค์กรก็มีส่วนร่วมอย่างชัดเจนในกระบวนการกำหนดเป้าหมายและแผนงานนวัตกรรม มากกว่าร้อยละ 90 สะท้อนถึงวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการสำคัญขององค์กรแห่งนวัตกรรม (Tidd & Bessant, 2018) ด้านกระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีการปรับแนวคิดการบริหารงานให้มีความคล่องตัว ยืดหยุ่น และส่งเสริมการเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ ของบุคลากร ร้อยละ 95.16 มีการส่งเสริมให้บุคลากรกล้าเสี่ยง กล้ายอมรับความล้มเหลว และเรียนรู้เพื่อปรับปรุงพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Higgins (1995) และ Damanpour & Schneider (2006) ที่เน้นว่าวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยอมรับความล้มเหลวอย่างสร้างสรรค์เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมอย่างยั่งยืน ในส่วนของผู้นำองค์กร ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ส่วนใหญ่มีลักษณะของผู้นำเชิงนวัตกรรม คือมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ เปิดรับการเรียนรู้ใหม่ และสามารถจูงใจและมอบหมายงานเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร้อยละ 98.39 ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Avolio & Bass (2004) ที่ชี้ว่าผู้นำในองค์กรแห่งนวัตกรรมต้องสามารถสร้างแรงบันดาลใจและบ่มเพาะวัฒนธรรมแห่งการเปลี่ยนแปลงในองค์กร ในด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร พบว่า บุคลากรสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนางาน สร้างเครือข่ายการ

ทำงาน และมีทักษะในการคิดเชิงวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Tidd & Bessant (2018) ที่ระบุว่า ความสามารถของบุคลากรในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสร้างสรรค์แนวทางใหม่ ๆ เป็นหัวใจขององค์กรแห่งนวัตกรรมในยุคปัจจุบัน สุดท้ายในด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร พบว่ามีการสนับสนุนการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้ระบบ e-Office และ e-Government เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Higgins (1995) ที่กล่าวว่า องค์กรนวัตกรรมควรมีระบบจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนการบริหารเชิงนวัตกรรม

ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมตามที่ได้ศึกษาในครั้งนี้ เป็นการออกแบบที่มีความเป็นไปได้สูงทั้งในเชิงโครงสร้าง กระบวนการ และวัฒนธรรมองค์กร และยังสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหาร การพัฒนาองค์กร และกรอบแนวคิดขององค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้เพื่อยกระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้มีศักยภาพในการขับเคลื่อนการศึกษาสู่อนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

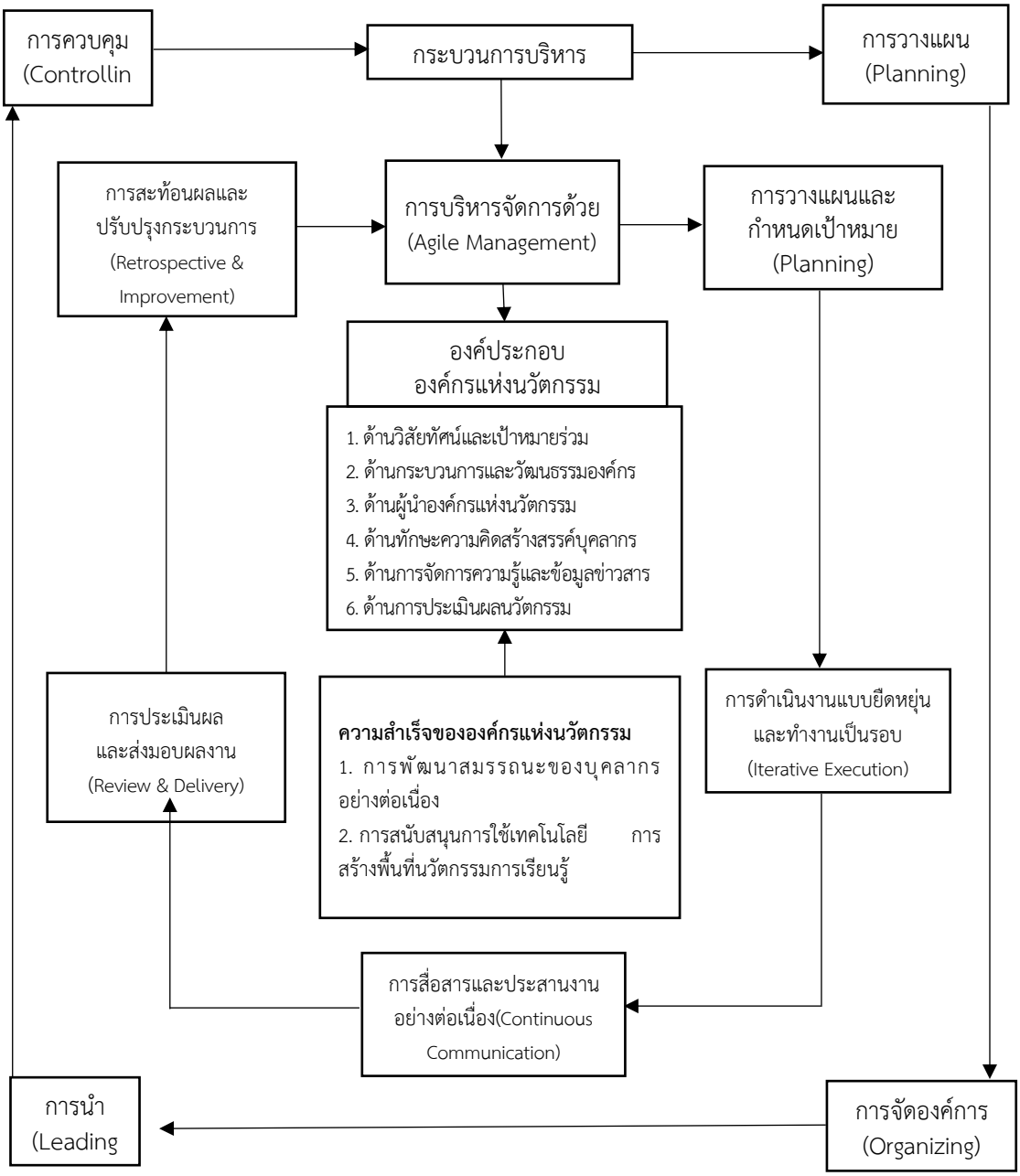
3. การประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม เป็นขั้นตอนสำคัญในการยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประสิทธิผลของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยอาศัยกระบวนการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาและนวัตกรรม เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ กระบวนการ และวิธีการดำเนินงานของรูปแบบว่า สามารถตอบสนองต่อบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในโลกยุคใหม่ จากผลการประเมินรูปแบบพบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นพ้องว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกองค์ประกอบ ทั้งในด้านเนื้อหา ความสอดคล้อง ความชัดเจน และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการมี ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์นวัตกรรม และการสร้าง วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาองค์กรแห่งนวัตกรรม (Avolio & Bass, 2004; Damanpour & Schneider, 2006) โดยผู้เชี่ยวชาญให้การประเมินในระดับสูงนี้ สะท้อนถึงคุณภาพของกระบวนการพัฒนารูปแบบที่มีรากฐานจากแนวคิดทางวิชาการที่ชัดเจนและครอบคลุม โดยรูปแบบดังกล่าวอ้างอิงแนวคิดของ Quinn (1985) และ Higgins (1995) ซึ่งเสนอว่า การบริหารองค์กรแห่งนวัตกรรมควรครอบคลุมทั้งมิติวิสัยทัศน์ การจัดการองค์กร กระบวนการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร และการสื่อสารภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งล้วนแล้วแต่ปรากฏในรูปแบบที่พัฒนาในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากนี้ รูปแบบยังสะท้อนหลักการของการบริหารยุคใหม่ที่เน้นความคล่องตัว

ยืดหยุ่น และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในองค์กร ซึ่งตรงกับแนวทางการบริหารแบบอไจล์ (Agile Management) เป็นรูปแบบการจัดการที่เหมาะกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล และตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้รับบริการทางการศึกษา (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564) ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ยังแสดงให้เห็นว่า รูปแบบนี้ไม่เพียงแต่มีความถูกต้องตามหลักวิชาการเท่านั้น แต่ยังมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์เหมาะสมกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotter (2018) ที่ระบุว่าการเปลี่ยนแปลงองค์กรต้องเชื่อมโยงกับบริบทเฉพาะของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง ในเชิงปฏิบัติ รูปแบบที่ได้รับการประเมินนี้ได้ผ่านการทดลองใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง การออกแบบโครงสร้างองค์ประกอบตามแนวคิดทางทฤษฎี และการตรวจสอบความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบ โดยยึดตามหลักการพัฒนารูปแบบ (Model Development Process) และการพัฒนารูปแบบที่ดีต้องมีการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพของแบบจำลอง

ดังนั้นการประเมินรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมในครั้งนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงความครบถ้วนทั้งในด้านหลักการ แนวทางปฏิบัติ และความเหมาะสมกับบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีและหลักวิชาการร่วมสมัยอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้รูปแบบดังกล่าวจึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรทางการศึกษาระดับเขตพื้นที่ให้ก้าวสู่ความเป็น “องค์กรแห่งนวัตกรรม” อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากวิจัยเป็นโมเดลรูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

จากภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ(Organizing) 3) การนำ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling) องค์ประกอบที่ 2 ด้านการบริหารสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย 1) ด้านวิสัยทัศน์ และเป้าหมายร่วม 2) ด้านกระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร 3) ด้านผู้นำองค์กรแห่งนวัตกรรม 4) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์บุคลากร 5) ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร และ 6) ด้านการประเมินผลนวัตกรรม องค์ประกอบที่ 3 ด้านแนวทางการบริหารจัดการ Agile Management ประกอบด้วย 1) การวางแผนและกำหนดเป้าหมาย (Planning) 2) การดำเนินงานแบบยืดหยุ่นและทำงานเป็นรอบ (Iterative Execution) 3) การสื่อสารและประสานงานอย่างต่อเนื่อง (Continuous Communication) 4) การประเมินผลและส่งมอบผลงาน (Review & Delivery) 5) การสะท้อนผลและปรับปรุงกระบวนการ (Retrospective & Improvement) และองค์ประกอบที่ 4 ความสำเร็จขององค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย 1) “การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร” อย่างต่อเนื่อง และ2) การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี การสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม มีข้อเสนอแนะซึ่งรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สามารถนำผลการวิจัยในการกำหนดนโยบาย เพื่อเป็นแนวทางการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำหน้าที่กำกับดูแลใน เชิงนโยบายของการบริหาร ไปใช้ในนการกำหนด นโยบายและทิศทางการพัฒนาความเป็นองค์กรนวัตกรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้จากรูปแบบสู่ การปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและการประเมินผลเชิงระบบ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำผลการวิจัยมาปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพขององค์กรเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาเพื่อสร้างองค์กรนวัตกรรมทั้งในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบ การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัย

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

ผู้เขียนไม่ได้ใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ ดำเนินการตรวจแก้ภาษา การระดมความคิด การร่างเนื้อหา และการสังเคราะห์วรรณกรรมด้วยตนเอง และขอรับรองความรับผิดชอบ โดยยืนยันว่าผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมดของบทความฉบับสุดท้าย

3. ครับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

สถานการณ์เข้าถึงข้อมูลวิจัยในเว็บไซต์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ (https://gs.northbkk.ac.th/) เป็นข้อมูลที่สามารถเปิดเผยได้ อยู่ในแหล่งจัดเก็บบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ท กรุงเทพ และไม่มีข้อจำกัดด้านจริยธรรม ความเป็นส่วนตัว หรือสิทธิ์ในการเผยแพร่ข้อมูล

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

งานวิจัยมีการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง เลขที่ GS 1/2568 วันอนุมัติ 1 *กุมภาพันธ์ 2568 (เอกสารดังแนบ)*

***5. แหล่งทุนสนับสนุน*การวิจัย (Funding)**

ไม่มีทุนสนับสนุนการวิจัย

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

1. นายศรายุทธ ธิศรีชัย ผู้วิจัย ทำหน้าที่ ระบุประเด็น คำถาม หรือปัญหาที่ควรได้รับการศึกษา พัฒนาคำถามวิจัยและสมมติฐาน กำหนดรูปแบบการวิจัย เช่น กลุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูล การวัดผล และเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล การทบทวนวรรณกรรม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เขียนบทคัดย่อ บทนำ วิธีการ ผลการวิจัย และอภิปรายผล เขียนต้นฉบับรวมของงานวิจัย ตรวจสอบโครงสร้าง ความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา ตรวจสอบการอ้างอิงและรูปแบบตามข้อกำหนดของวารสาร

2. รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก มีหน้าที่ ให้คำปรึกษาและแนะแนวทาง ติดตามความก้าวหน้าและคุณภาพงาน ประเมินและสรุปผลงาน ร่วมพัฒนากรอบแนวคิด เครื่องมือ หรือรูปแบบการทดลอง ปรับปรุงและพัฒนาเป้าหมายหลักของงานวิจัยให้เหมาะสม ร่วมพัฒนากรอบและวิธีวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา ธีระวิทยเลิศ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม มีหน้าที่ ให้คำปรึกษาและแนะแนวทาง ติดตามความก้าวหน้าและคุณภาพงาน ประเมินและสรุปผลงาน ร่วมพัฒนากรอบแนวคิด เครื่องมือ หรือรูปแบบการทดลอง ปรับปรุงและพัฒนาเป้าหมายหลักของงานวิจัยให้เหมาะสม ร่วมพัฒนากรอบและวิธีวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

จิติมา วรรณศรี. (2563). *นวัตกรรมสู่การพัฒนาสถานศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์รัตนสุวรรณ.

ชวน ภารังกูล. (2556). *การศึกษาความเป็นองค์กรนวัตกรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดราชบุรี*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปรอบสองและประเมินภายนอกรอบสาม.* ข้าวฟ่าง.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ).* สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2564). *ภาพอนาคตการพัฒนานวัตกรรมเชิงพื้นที่.* จี.พี.ไซเบอร์พรินท์.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2565). *การบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างนวัตกรรมรุ่นเยาว์.* สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2564). *การบริหารสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา.* ตักสิลาการพิมพ์.

อรอนงค์ โรจน์วัฒนบูลย์. (2553). *การพัฒนาตัวแบบผู้บริหารเชิงนวัตกรรม.* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. NRCT:Digital. Object Identifier. https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/NIDA.the.2010.6

Avolio, B. J., & Bass, B. M. (2004). *Multifactor Leadership Questionnaire. Manual and Sampler Set*. (3rd ed.). Mindgarden.

Christiansen, J. A. (2000). *Building the innovative organization: Management systems that encourage innovation*. Macmillan.

Damanpour, F., & Schneider, M. (2006). Phases of the adoption of innovation in organizations: Effects of environment, organization and top managers. *British Journal of Management* 2006; *17* (3): 215-236. https://doi.org/10.1111/j.1467-8551.2006.00498.x

Higgins, J.M. (1995). How Effective Innovative Companies Operate — Lessons from Japanese Strategy. *Creativity and Innovation Management, 4*(2), 110-119 https://doi.org/10.1111/j.1467-8691.1995.tb00211.x

Kotter, J. P. (2018). *Leading Change.* (2nd ed.). Harvard Business Review Press.

Madaus, G. F., Scriven, M. S., & Stufflebeam, D. L. (1983). *Evaluation Models viewpoints on educational and human services evaluation*. (8th ed). Khuwer-Nijhoff.

National Institute of Education. (2009). *A Teacher Education Model for the 21st Century (TE21).* NIE.

Quinn, J. B. (1985). Managing innovation: Controlled chaos. *Harvard Business Review, 63*(3), 73–84. https://hbr.org/1985/05/managing-innovation-controlled-chaos

Tidd, J., & Bessant, J. (2018). *Managing Innovation: Integrating Technological, Market and Organizational Change*. Wiley.

การบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์เพื่อเสริมสร้างความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา

Integrating Active Learning with Artificial Intelligence to Enhance Student Teachers' Capacity in School Strategic Planning

สุทธิพงศ์ บุญผดุง[1] วิภาวรรณ เอกวรรณัง[2] และกลัญญู เพชราภรณ์[3]
Suttipong Boonphadung, Wipawan Ekewannang, and Kalanyoo Petcharaporn

Received: May 25, 2026
Revised: August 25, 2026
Accepted: August 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาหลังเรียนโดยใช้การบูรณาการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์กับเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 82) และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อการบูรณาการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาคณิตศาสตร์จำนวน 33 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ ที่จัดทำขึ้นตามลักษณะการบูรณาการการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ 2) แบบประเมินความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาฯ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาอยู่ในระดับดีเยี่ยม โดยได้คะแนนสอบเฉลี่ยเท่ากับ 34.15 คะแนน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.28 2) ผลการเปรียบเทียบระดับความสามารถในการจัดทำกล

[1-3] มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา; Suan Sunandha Rajabhat University
Corresponding author, e-mail: Suttipong.bo@ssru.ac.th, Tel. 062 525 5638

ยุทธ์ของสถานศึกษาของนักศึกษาครูกับเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 82) พบว่า แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงสรุปได้ว่าความสามารถในการจัดทำ กลยุทธ์ของสถานศึกษาสูงกว่าร้อยละ 82 และ 3) ความพึงพอใจของนักศึกษาในภาพรวมที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.12 ดังนั้นจึงควรนำการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการนี้ไปใช้ในการส่งเสริมศักยภาพของนักศึกษาครู ตลอดจนควรมีการศึกษาต่อยอดในบริบทที่หลากหลายเพื่อยืนยันและขยายผลการวิจัยไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับปัญญาประดิษฐ์, ความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา, ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the level of student teachers' capacity in school strategic planning; 2) to compare the level of student teachers' capacity in school strategic planning after learning using active learning integration with artificial intelligence with the excellent criterion (82%); and 3) to study the satisfaction of student teachers with active learning integration with artificial intelligence. The sample group consisted of 33 second-year student teachers majoring in Mathematics, obtained through cluster random sampling. The research instruments included 1) lesson plans for the subject of Educational Administration and Quality Assurance, developed using active learning integration with artificial intelligence, 2) an assessment form for the ability to develop school strategies, and 3) a questionnaire on satisfaction with the course learning. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test. The research findings revealed that 1) the ability level of student teachers to develop school strategies was excellent, with an average test score of 34.15 and a standard deviation of 1.28; 2) a comparison of student teachers' ability to formulate school strategies with the excellent criterion (82%) showed a statistically significant difference at the 0.01 level, concluding that their ability to develop school strategies

was higher than 82%; 3) overall student satisfaction with the integrated active learning approach combined with artificial intelligence was at the highest level, with a mean of 4.92 and a standard deviation of 0.12. Therefore, this integrated learning approach should be used to enhance the potential of student teachers, and further studies should be conducted in diverse contexts to confirm and expand the research findings into practical application in schools.

Keywords: Active Learning Management Combined with Artificial Intelligence, Student Teachers' Capacity to Develop School Strategies, Satisfaction with Learning Management

บทนำ

ยุคอุตสาหกรรม 4.0 เป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การศึกษาไทยต้องเร่งพัฒนาบุคลากรที่มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของสังคมและโลก (Teo, Unwin, Scherer & Gardiner, 2021) แนวทางนี้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2563–2570 ที่มุ่งยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมถึงแผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติ พ.ศ. 2565–2570 ที่เน้นการเสริมสร้างทักษะดิจิทัลและการใช้ AI อย่างสร้างสรรค์และมีจริยธรรม (กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2565)

ในยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และการทำงานอย่างรวดเร็ว ทำให้การเรียนรู้เชิงรุกต้องเสริมความแกร่งและความสำคัญให้มากขึ้นกว่าเดิมด้วยการใช้ AI มาเป็นส่วนเสริมและช่วยปรับการเรียนรู้ให้เหมาะกับแต่ละบุคคล รวมถึงให้ข้อมูลป้อนกลับและข้อเสนอแนะได้ทันที ทั้งนี้งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศชี้ว่า การบูรณาการ AI เข้ากับการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ อีกทั้งยังใช้เวลาเรียนรู้น้อยลงแต่ได้ผลมากขึ้นเมื่อเทียบกับการเรียนรู้เชิงรุกเพียงอย่างเดียว (ชิง หลิน, สำเริง ไกยวงค์, และอัญชลี ชัยศรี, 2568; Kestin, Miller, Klales, Milbourne & Ponti, 2025) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า AI สามารถเป็นพลังขับเคลื่อนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและตอบโจทย์การศึกษาในศตวรรษที่ 21 (พรทิพย์ วงศ์ไพบูลย์, 2560; วารินท์พร ฟันเฟื่องฟู, 2563)

การเตรียมผู้เรียนที่จะเป็นครูในอนาคตจำเป็นต้องบ่มเพาะความรู้ด้าน AI จริยธรรมการใช้ AI และทักษะการเลือกเครื่องมือที่เหมาะสม รวมถึงความรู้ด้านข้อมูล (Data Literacy) (Akter, McCarthy, Sajib, Michael, Dwivedi, D'Ambra & Shen, 2021; Patel, 2024; จิรกร ฐาวิรัตน์, 2568) อีกทั้งยังต้องสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความหลากหลาย เพื่อให้ครูสามารถบูรณาการเทคโนโลยีเข้าสู่การสอนได้อย่างมีคุณภาพ (Vorsah & Oppong, 2024; สิริภา สงคราม, 2568) งานวิจัยล่าสุดยังเสนอว่าการพัฒนาวิชาชีพครูควรให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้าใจของครูต่อศักยภาพและข้อจำกัดของ AI เพื่อนำไปสู่การเป็นครูมืออาชีพในยุคดิจิทัล (Han, 2025) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้เชิงรุกจะก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด เพราะทำให้ผู้เรียนสามารถรักษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้อยู่ได้คงทนมากกว่าการเรียนรู้แบบดั้งเดิม (อรวรรณ วรรณฤทัย, ดวงใจ สีเขียว, และลัดดา หวังภาษิต, 2565) ดังนั้น การบ่มเพาะความรู้ด้าน AI การสร้างทักษะข้อมูล และการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่การเป็นครูมืออาชีพในยุคดิจิทัลแห่งศตวรรษที่ 21

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาตระหนักถึงการผลิตบัณฑิตครูที่มีคุณภาพ จึงมุ่งพัฒนานักศึกษาครูให้มีศักยภาพด้านการจัดทำกลยุทธ์สถานศึกษา ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์ SWOT การจัดทำ TOWS Matrix สู่การกำหนดยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาตามลำดับ (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2568) จากเหตุผลดังกล่าวจึงเกิดคำถามวิจัยว่า หากบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับ AI จะช่วยเสริมสร้างความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์สถานศึกษาได้มากน้อยเพียงใด โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 82 ที่ถือเป็นระดับดีเยี่ยม (ฝ่ายทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2568) อันจะนำไปสู่การสร้างหรือผลิตบัณฑิตครูมืออาชีพในยุคศตวรรษที่ 21 ตามความต้องการของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาหลังจากใช้การบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ในรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษากับเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 82) ในรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ในรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น ประกอบด้วย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาคณิตศาสตร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ EDI2104 จำนวน 2 กลุ่มเรียน จำนวนทั้งหมด 60 คน (ฝ่ายทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2568) โดยลักษณะของนักศึกษาครูระหว่างกลุ่มเรียนทั้ง 2 กลุ่มนี้เป็นการจัดกลุ่มเรียนแบบคละความสามารถซึ่งมีความรู้และความสามารถในระดับที่ไม่แตกต่างกัน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาคณิตศาสตร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ EDI2104 จำนวน 1 กลุ่มเรียน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random Sampling) มีจำนวนนักศึกษาครูทั้งสิ้น 33 คน ซึ่งจำนวนดังกล่าวเกี่ยวข้องกับค่าพารามิเตอร์ในการทดสอบขนาดอิทธิพลจาก G*Power ได้แก่ Effect size d=0.59, α=0.05, และการทดสอบ One-tail (Cohen, 1988)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

ตัวแปรจัดกระทำ (Treatment variable) ได้แก่ การบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ในรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ

ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ ความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาและความพึงพอใจของนักศึกษาครูต่อการจัดการเรียนรู้ฯ

4. สมมติฐานของการวิจัย

ระดับความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาหลังเรียนโดยใช้การบูรณาการเรียนรู้กับปัญญาประดิษฐ์สูงกว่าเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 82)

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาการบริหารการศึกษาและการประคุณภาพ ที่จัดทำขึ้นตามลักษณะการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์เพื่อเสริมสร้างความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาในรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ จำนวน 14 แผน แผนละ 4 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 56 ชั่วโมง ซึ่งลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้

และกระบวนการเรียนรู้จะเชื่อมโยงระหว่างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ AI โดยเริ่มจากการเรียนรู้เชิงรุกที่ผ่านการร่วมมือกันเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวนักศึกษา ที่สำคัญลักษณะการเรียนยังเน้นการอภิปราย และแสดงความคิดกับผู้สอน พร้อมทั้งมีการศึกษาจากเอกสารด้วยตนเองเพื่อเติมเต็มความรู้ และความเข้าใจ นำความรู้นั้นไปลงมือทำปฏิบัติฝึกฝน วิเคราะห์ ประเมินค่าและสร้างสรรค์ความรู้ ซึ่งจะทำให้ได้ความรู้ที่ผ่านกระบวนการคิด/การกลั่นกรอง เพื่อยกระดับความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา ทั้งนี้แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นมีค่าความสอดคล้องภายในขององค์ประกอบระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และการวัดผล โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00

5.2 การประเมินความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาของนักศึกษาครู ในรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประคุณภาพ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์บริบทและข้อมูล (2) ความชัดเจนและความเป็นระบบของกระบวนการจัดทำกลยุทธ์ (3) คุณภาพของกลยุทธ์ที่จัดทำ (4) การกำหนดตัวชี้วัดและแผนติดตามผล และ (5) การนำเสนอผลงานกลยุทธ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562; จิตรลดา เจ็กเผือกหอม, 2566; Mintzberg, Ahlstrand & Lampel, 2005; Bryson, 2018; Robbins & Coulter, 2017) โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และตรวจสอบความเป็นไปได้ของการใช้เพื่อประเมิน เช่น ความถูกต้อง ความสมเหตุสมผล ซึ่งในการวิจัยนี้พบว่าเกณฑ์การให้คะแนนที่สร้างขึ้นมีค่า IOC ในแต่ละคุณลักษณะ/ประเด็น มีค่าตั้งแต่ 0.67-1.00 และมีค่า IOC ในภาพรวมของทุกคุณลักษณะ/ประเด็น เท่ากับ 0.87

5.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อการบูรณาการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ของรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 15 ข้อ แบ่งเป็น ด้านการจัดการเรียนการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ 10 ข้อ และ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำนวน 5 ข้อ ลักษณะของแบบประเมินฯ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ได้แก่ 1=น้อยที่สุด, 2=น้อย, 3=ปานกลาง, 4=มาก, 5=มากที่สุด ได้วิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามรายข้อด้วยการหาค่า IOC ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (IOC ≥ 0.50) และนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาจำนวน 30 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าค่าเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83

6. การดำเนินการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ในรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ จำนวน 14 แผน แผนละ 4 ชั่วโมง รวม 56 ชั่วโมง ให้กับนักศึกษาครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

6.2 ผู้วิจัยประเมินความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาของนักศึกษาครูในการเรียนรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลคะแนนโดยใช้เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาของนักศึกษาครู ดังตารางที่ 1 จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ การทดสอบค่าสถิติทีเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 82) และขนาดอิทธิพล Cohen's d ตามลำดับต่อไป

ตารางที่ 1 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาของนักศึกษาครู (ด้านละ 8 คะแนน จำนวน 5 ด้าน คะแนนเต็ม 40 คะแนน)

ด้านการประเมิน	รายละเอียดเกณฑ์	ระดับ 4 (ดีเยี่ยม)	ระดับ 3 (ดี)	ระดับ 2 (พอใช้)	ระดับ 1 (ต้องปรับปรุง)
1. การวิเคราะห์บริบทและข้อมูล	ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ของสถานศึกษาและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	วิเคราะห์ครบถ้วนทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการเชื่อมโยงกับปัจจัยภายในและภายนอกอย่างชัดเจน	วิเคราะห์ข้อมูลครบถ้วน แต่ยังไม่เชื่อมโยงเชิงกลยุทธ์ทุกมิติ	วิเคราะห์ข้อมูลบางส่วน ขาดการเชื่อมโยงกับบริบท	วิเคราะห์ไม่ครบ ขาดความสัมพันธ์กับบริบท
2. ความชัดเจนและความเป็นระบบของกระบวนการจัดทำกลยุทธ์	การดำเนินขั้นตอนการวางกลยุทธ์อย่างมีระบบ	กระบวนการครบทุกขั้นตอน (วิเคราะห์ ⟶ กำหนดเป้าหมาย ⟶ วางกลยุทธ์ ⟶ กำหนดตัวชี้วัด) มีความต่อเนื่องและสอดคล้อง	กระบวนการชัดเจน แต่บางขั้นตอนยังไม่สมบูรณ์	กระบวนการมีบางส่วน แต่ไม่ต่อเนื่อง	กระบวนการไม่ชัดเจน ขาดขั้นตอนสำคัญ

ด้านการประเมิน	รายละเอียดเกณฑ์	ระดับ 4 (ดีเยี่ยม)	ระดับ 3 (ดี)	ระดับ 2 (พอใช้)	ระดับ 1 (ต้องปรับปรุง)
3. คุณภาพของ กลยุทธ์ที่จัดทำ	ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องกับบริบท สถานศึกษา	กลยุทธ์มีความครอบคลุม สอดคล้องกับบริบท และสามารถนำไปใช้จริงได้	กลยุทธ์ชัดเจนและเหมาะสม แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกมิติ	กลยุทธ์มีความเป็นไปได้บางส่วน แต่ยังไม่ชัดเจน	กลยุทธ์ไม่สอดคล้องกับบริบท ขาดความเป็นไปได้
4. การกำหนดตัวชี้วัดและแผนติดตามผล	ความสามารถในการกำหนด KPIs หรือ OKRs และวิธีติดตามผล	มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ครอบคลุม และมีแผนติดตามผลที่เป็นระบบ	มีตัวชี้วัดและแผนติดตามผล แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกด้าน	มีตัวชี้วัดบางส่วน แต่ไม่ชัดเจน	ไม่มีตัวชี้วัดหรือแผนติดตามผล
5. การนำเสนอผลงานกลยุทธ์	ความชัดเจน ความเป็นมืออาชีพ และความสมบูรณ์ของเอกสาร/ผลงาน	นำเสนอเป็นระบบ มีความชัดเจน ใช้รูปแบบเอกสาร/สื่อที่เป็นมืออาชีพ	นำเสนอชัดเจน แต่ยังไม่สมบูรณ์ทุกส่วน	นำเสนอพอใช้ แต่ยังไม่เป็นระบบ	นำเสนอไม่ชัดเจน ขาดความสมบูรณ์

6.3 นักศึกษาประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาฯ ที่ใช้การบูรณาการการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยดังรายละเอียดตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เกณฑ์การประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาฯ

ช่วงของคะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
4.51 – 5.00	มากที่สุด
3.51 – 4.50	มาก
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด

7. กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาโดยใช้วิธีการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์

จากการศึกษาระดับความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาโดยใช้วิธีการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ พบว่าในภาพรวม นักศึกษาได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 34.15 คะแนน โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.28 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 82 และเมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล พบว่ามีนักศึกษาจำนวน 28 คน จากทั้งหมด 33 คน ที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 82 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาระดับความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยใช้วิธีการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์

คนที่	การจัดทำกลยุทธ์ (40 คะแนน)	คิดเป็นร้อยละ (%)	เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 82 (32.80 คะแนน)
1	32.00	80.00	ไม่ผ่าน
2	31.00	77.50	ไม่ผ่าน
3	35.00	87.50	ผ่าน
4	33.00	82.50	ผ่าน
5	36.00	90.00	ผ่าน
6	32.00	80.00	ไม่ผ่าน
7	35.00	87.50	ผ่าน
8	34.00	85.00	ผ่าน
9	35.00	87.50	ผ่าน
10	36.00	90.00	ผ่าน
11	35.00	87.50	ผ่าน
12	35.00	87.50	ผ่าน
13	35.00	87.50	ผ่าน
14	35.00	87.50	ผ่าน
15	32.00	80.00	ไม่ผ่าน
16	34.00	85.00	ผ่าน
17	35.00	87.50	ผ่าน
18	34.00	85.00	ผ่าน
19	35.00	87.50	ผ่าน
20	35.00	87.50	ผ่าน
21	32.00	80.00	ไม่ผ่าน
22	35.00	87.50	ผ่าน
23	36.00	90.00	ผ่าน
24	34.00	85.00	ผ่าน
25	34.00	85.00	ผ่าน
26	33.00	82.50	ผ่าน
27	35.00	87.50	ผ่าน
28	35.00	87.50	ผ่าน

คนที่	การจัดทำกลยุทธ์ (40 คะแนน)	คิดเป็นร้อยละ (%)	เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 82 (32.80 คะแนน)
29	33.00	82.50	ผ่าน
30	34.00	85.00	ผ่าน
31	34.00	85.00	ผ่าน
32	34.00	85.00	ผ่าน
33	34.00	85.00	ผ่าน
Mean	34.15	85.37	ผ่าน
S.D.	1.28		

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาของนักศึกษาครูกับเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 82)

ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา ประกอบด้วย การจัดทำความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$, SWOT Analysis และ TOWS Matrix เพื่อจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยการตรวจผลงานประกอบกับเกณฑ์การให้คะแนน (คะแนนเต็ม 40 คะแนน)

การวิจัยนี้เปรียบเทียบและทดสอบด้วยค่าเฉลี่ยร้อยละ 82 คือ 32.80 คะแนน ผลการทดสอบพบว่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงสรุปได้ว่าความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาสูงกว่าร้อยละ 82 และมีอิทธิพลสูงมาก (Cohen's d = 1.05) ต่อความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาของนักศึกษาครู ดังแสดงผลที่ตารางที่ 4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบระดับความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาของนักศึกษาครูกับเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 82)

การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับตัวแปรตาม	ระดับคะแนนที่ใช้ในการทดสอบ 32.80 คะแนน (ร้อยละ 82)						Cohen's d
	Mean	S.D.	Mean Difference	t	df	p-value	
ความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา	34.15	1.28	1.35	6.08	32	<.001**	1.05

** p<.01 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อการบูรณาการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ ของรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อการบูรณาการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ ของรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยนำเสนอประเด็นสำคัญประกอบด้วยการจัดการเรียนการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นผลการประเมินของของนักศึกษาที่สอบถามโดยกองบริการการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อการบูรณาการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ ของรายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษา

ข้อ	คำถาม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
การจัดการเรียนการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้		**4.89**	**.27**	**มากที่สุด**
1	ผู้สอนมีการเข้าสอนและเลิกสอนตรงเวลา	4.90	.27	มากที่สุด
2	ผู้สอนมีการแจกแนวการสอน ชี้แจงจุดมุ่งหมายและประสงค์ขอบเขตเนื้อหาวิชา และกิจกรรมการเรียนรู้	4.94	.27	มากที่สุด
3	ผู้สอนใช้เอกสารประกอบการสอน ตำรา ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	4.94	.24	มากที่สุด
4	ผู้สอนมีการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม หรือแสดงความคิดเห็นในการเรียนการสอน	4.94	.23	มากที่สุด
5	ผู้สอนมีความรู้ลึกซึ้ง อธิบายได้ชัดเจน และมีการสอนที่ครอบคลุม	4.81	.28	มากที่สุด
6	ผู้สอนมีกระบวนการสอนที่เป็นขั้นตอนและเข้าใจง่าย	4.77	.27	มากที่สุด
7	ผู้สอนมีการแนะนำแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง	4.87	.26	มากที่สุด
8	ผู้สอนใช้สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้นักศึกษาเกิดความสนใจและอยากเรียนรู้มากยิ่งขึ้น เช่น อุปกรณ์ ตัวอย่างของจริง หนังสือ ตำรา เว็บไซต์	4.97	.20	มากที่สุด
9	ผู้สอนมีการประเมินความเข้าใจของผู้เรียนระหว่างการเรียนการสอน และมีการชี้แจงข้อบกพร่องให้ผู้เรียนได้แก้ไข	4.97	.23	มากที่สุด
10	ผู้สอนมีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนที่เหมาะสมและยุติธรรม	4.81	.29	มากที่สุด

ข้อ	คำถาม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ		**4.97**	**.06**	**มากที่สุด**
11	การจัดการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่นและหลากหลายตอบสนองความต้องการของผู้เรียน	4.97	.18	มากที่สุด
12	ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินอย่างสร้างสรรค์	4.94	.24	มากที่สุด
13	ให้ผู้เรียนสามารถเลือกทำโครงงาน/ชิ้นงาน ตามความสนใจในขอบเขตเนื้อหาวิชา รวมทั้งฝึกปฏิบัตินำไปใช้ในสภาพจริง	4.97	.21	มากที่สุด
14	มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน หรือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เช่น อภิปราย จัดกิจกรรมกลุ่ม	4.97	.23	มากที่สุด
15	มีการกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านสื่อ เช่น ใช้เครื่องมือ/เทคโนโลยีสารสนเทศในการสอน ใช้สื่ออีเล็กทรอนิกส์ในการสืบค้นข้อมูล เรียนรู้รายวิชาผ่านระบบ E-learning	5.00	.00	มากที่สุด
	ภาพรวม	**4.92**	**.12**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาในภาพรวมที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์อยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .12 เมื่อพิจารณารายด้านจำนวน 2 ด้าน พบว่าความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยภาพรวมรายด้านเท่ากับ 4.89 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .27 ในขณะความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน โดยมีค่าเฉลี่ยภาพรวมรายด้านเท่ากับ 4.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .06

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาความสามารถของนักศึกษาครูในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาโดยใช้วิธีการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ พบว่าอยู่ในระดับดีเยี่ยม และเมื่อเปรียบเทียบความสามารถดังกล่าวของนักศึกษาครูกับเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 82) พบว่าความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาของนักศึกษาสูงกว่าเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม โดยที่นักศึกษาครูมีความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานอย่างมาก (Cohen’s d = 1.05) ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทักษะเชิงกลยุทธ์ของผู้เรียน การเรียนรู้เชิงรุกทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น

ขณะที่การใช้ AI เป็นเครื่องมือช่วยวิเคราะห์และจัดการข้อมูลส่งเสริมให้นักศึกษาครูเกิดความตั้งใจและเอาใจใส่ต่อการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมต่อการเรียนรู้มากขึ้น ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการสร้างประสบการณ์ตรงและมี AI เป็นเครื่องมือที่จูงใจและเสริมสร้างการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของอังคนา กรัณยาธิกุล (2568) ที่พบว่าการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการเรียนการสอนส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนในระดับสูง และยังสอดคล้องกับ Onah, Olafare & Gatta (2025) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก โดยชี้ให้เห็นว่า AI เป็นการเปิดโอกาสเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การสอนและการเรียนรู้ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า AI มีส่วนช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักศึกษาและเสริมประสบการณ์การเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล นอกจากนี้ยังเป็นไปตามข้อค้นพบของ Lin, Kaiyawong & Chaisri (2025) ที่ยืนยันว่าการใช้แพลตฟอร์ม AI ในการสอนของผู้สอน การใช้ AI ในการพัฒนาทักษะเฉพาะทาง การใช้ AI ในการทำการบ้านและทบทวนบทเรียน และการใช้ AI ในกระบวนการเรียนรู้มีผลกระทบเชิงบวกต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษา อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้โดยนักศึกษาครูควรได้รับการกำกับดูแลเพื่อให้เกิดการใช้งานที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Olson & Cline (2025) ที่อธิบายถึงบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในการทำงานทางวิชาการของนักศึกษาครู ว่าจำเป็นต้องเข้าใจการรับรู้ของนักศึกษาครูต่อผลกระทบของ AI ต่อการเรียนรู้ รวมถึงการรักษามาตรฐานด้านความซื่อสัตย์ทางวิชาการให้เกิดในตัวนักศึกษาครูด้วยเช่นกัน ดังนั้น การบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับ AI จึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาครูยุคใหม่ และควรได้รับการนำไปใช้จริงในสถาบันการศึกษา ตลอดจนมีการศึกษาต่อยอดเพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่ยั่งยืนบนฐานการมีจริยธรรมในการใช้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. จากผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อการบูรณาการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ พบว่านักศึกษาครูมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณารายด้าน ทั้งการจัดการเรียนการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ก็อยู่ในระดับสูงสุดเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการได้รับการสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาครูพัฒนาตนเองและเรียนรู้เชิงลึกมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎี ERG ของ Alderfer (1969) ที่ชี้ให้เห็นว่าความพึงพอใจในความต้องการขั้นพื้นฐาน (Existence) และความสัมพันธ์ (Relatedness) จะนำไปสู่ความต้องการในระดับการเติบโต (Growth) ทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg (1971) ที่อธิบาย

เกี่ยวกับปัจจัยค้ำจุน เช่น สภาพแวดล้อมการเรียนและความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานนั้นมีบทบาทสำคัญในการรักษาระดับความพึงพอใจให้คงอยู่ รวมถึงปัจจัยจูงใจที่อาจพิจารณาถึงกิจกรรมการเรียนเชิงรุกที่บูรณาการปัญญาประดิษฐ์ มีส่วนสำคัญที่ทำให้นักศึกษาครูพบความสำเร็จ การได้รับการยอมรับ และโอกาสในการพัฒนา ซึ่งจะช่วยตัวผลักดันให้นักศึกษามีความพึงพอใจสูงเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อการเรียนเชิงรุกร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอังคนา กรัณยาธิกุล (2568) ที่พบว่านักศึกษาครูมีความพึงพอใจต่อการใช้ AI ในกิจกรรมการเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด สิ่งเหล่านี้พออนุมานได้ว่ากิจกรรมการเรียนฯ สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ซึ่ง Vorsah & Oppong (2024) ได้เน้นย้ำว่ากิจกรรมเรียนรู้ที่ใช้ AI มีส่วนสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างกลยุทธ์การเรียนรู้เชิงรุกรวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่โต้ตอบได้และส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นมิติใหม่ที่ขยายขอบเขตการเรียนรู้ของนักศึกษาครูให้กว้างขวางขึ้น ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับ AI ไม่เพียงตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน แต่ยังเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเติบโตทางวิชาการและการเรียนรู้เชิงลึก ดังนั้นการใช้ AI อย่างยั่งยืนควรได้รับการสนับสนุนจากผู้สอนและการประเมินผลที่ครอบคลุม เพื่อสร้างการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืนในอนาค

องค์ความรู้ใหม่

1. การบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและความจำเป็นในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีเครื่องมือช่วยให้การเรียนรู้รวดเร็ว ลดเวลาในการเรียน ทำให้ลักษณะการจัดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้โดยผู้สอน มาเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุก ใช้เครื่องมือดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เป็นตัวช่วยในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ การบูรณาการดังกล่าวยังส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวทาง Education 4.0 ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาครูมีศักยภาพในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมนำไปใช้จริงในบริบทการทำงานซึ่งตรงตามความต้องการของสถานศึกษาต่อไป

2. รูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพตอบโจทย์การเรียนรู้ในยุค AI Disruption ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเปิดโอกาสและสร้างโอกาสใน

การเรียนรู้ให้กับนักศึกษาสร้างองค์ความรู้ผ่านการตั้งคำถาม วิเคราะห์เปรียบเหมือน เปรียบต่างกับข้อมูลที่ได้จาก AI กับเอกสารทางวิชาการหรือเอกสารประกอบการเรียน ส่งเสริมให้เกิดการคิดขั้นสูงในการพิจารณาเนื้อหาสาระต่าง ๆ อย่างรอบด้าน อันนำไปสู่การประเมินเพื่อตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผลการวิจัยนี้พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวส่งเสริมความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษาในระดับสูงกว่าเกณฑ์ดีเยี่ยม สะท้อนถึงคุณภาพของนักศึกษาครูที่มีประสิทธิภาพและพร้อมต่อการปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษาต่อไป

3. รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความน่าเชื่อถือเชิงวิชาการและความพร้อมในการใช้ในการจัดการเรียนรู้การสอนได้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome Based Education) และเป็นไปตามความคาดหวังของผู้เรียนในยุคดิจิทัลที่มีการใช้ AI เป็นเครื่องมือเสริมในการเรียนรู้ ทำให้เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สำคัญช่วยลดเวลาในการเรียนรู้ด้วยการเข้าถึงข้อมูล สารสนเทศต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว แต่ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรฐานการใช้งานเพื่อสร้างนิสัยการเรียนรู้ที่ดี ลดการพึ่งพา AI โดยสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปปรับใช้ในบริบทการสอนของสาขาวิชา คณะ และสถาบันการศึกษาอื่นได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะครุศาสตร์ควรมีการจัดอบรมและพัฒนาทักษะการใช้ AI และเครื่องมือดิจิทัล เพื่อให้นักศึกษาครูเกิดคุณลักษณะการเรียนแบบเชิงรุก สืบเสาะหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนต่อไป

2. คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาและกลุ่มวิชาชีพครู ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการเพิ่มการเรียนรู้เชิงรุก โดยเน้นกิจกรรมการเรียนที่ผ่านการอภิปรายกลุ่ม การมอบหมายให้ผู้เรียนจัดทำโครงงาน ผลผลิตของงานตามผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชา ตลอดจนการจำลองสถานการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาให้กับผู้เรียน โดยใช้เครื่องมือ AI เป็นส่วนเสริมในการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. คณะครุศาสตร์และอาจารย์ผู้สอนควรให้ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรที่มีการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้เชิงรุกกับการใช้ AI โดยเน้นถึงจริยธรรมในการใช้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ และแก้ปัญหา โดยมี AI เป็นเครื่องมือสนับสนุน

2. อาจารย์ผู้สอนควรพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถใช้ AI เพื่อการเรียนรู้เชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงการใช้ AI ในฐานะผู้ร่วมเรียนรู้หรือคู่สนทนาที่ช่วยกระตุ้นการคิด การตั้งคำถาม การโต้แย้ง และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งนี้ การใช้ AI ไม่ควรเข้ามาแทนที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ แต่ควรส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่น การรับฟัง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากบุคคล เพื่อเติมเต็มศักยภาพของตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

3. การนำ AI มาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ อาจารย์ผู้สอนควรมีการกำหนดมาตรฐานการใช้ AI เพื่อป้องกันการพึ่งพามากเกินไป เช่น กำหนดให้ AI เป็นเครื่องมือเสริม ไม่ใช่ผู้ให้คำตอบโดยตรง เพื่อให้ผู้เรียนยังต้องคิด วิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การกำหนดสัดส่วนการใช้ AI เช่น การใช้ AI ในการค้นคว้าเบื้องต้น แต่การสรุป วิเคราะห์ และการตัดสินใจต้องมาจากผู้เรียนเอง และการพัฒนาทักษะการใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณ โดยการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถาม ตรวจสอบ และไม่ยอมรับข้อมูลจาก AI โดยอัตโนมัติ

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนในการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้นกับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ และการเผยแพร่ผลการวิจัยซึ่งได้ดำเนินการตามหลักวิชาการ ที่สำคัญการดำเนินการวิจัยไม่มีอิทธิพลจากผลประโยชน์ทางการเงิน ส่วนบุคคล หรือสถาบันเข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

การจัดทำต้นฉบับบทความวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้ Co-pilot เพื่อสนับสนุนการตรวจแก้ภาษา และการปรับปรุงโครงสร้างประโยคในระดับย่อหน้า เครื่องมือดังกล่าวถูกใช้เพื่อเพิ่มความชัดเจนและความถูกต้องทางภาษาเท่านั้น ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ หรือการตีความผลการวิจัย คณะผู้วิจัยขอยืนยันว่าได้ตรวจสอบ แก้ไข และรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมดของบทความฉบับสุดท้าย ทั้งนี้ Co-pilot ที่กล่าวข้างต้นไม่สามารถถือ

เป็นผู้เขียนร่วม และคณะผู้วิจัยขอรับผิดชอบต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของผลงานที่เผยแพร่ต่อไป

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถขอจากคณะผู้วิจัยที่รับผิดชอบการจัดการเรียนรู้ของรายวิชานี้ โดยไม่สามารถเข้าถึงได้จากช่องทางอื่น ๆ เพราะเป็นการเก็บรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย รวมถึงได้ผ่านการขออนุญาตจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แล้ว นอกจากนี้ข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษาไม่ได้มีการเปิดเผย และไม่มีการระบุตัวตนของนักศึกษา โดยข้อมูลจะถูกเก็บเป็นความลับและใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัย Certificate of Exemption in the Consideration of Research Ethics เลขที่ COE. 2-186/2026 จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2569 นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงให้นักศึกษาทราบอย่างชัดเจนและนักศึกษาได้ให้ความยินยอมในการให้ข้อมูลตามหลักจริยธรรมการวิจัย ทั้งนี้ข้อมูลที่นำเสนอถูกใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น โดยเฉพาะการเปรียบเทียบผลงานของนักศึกษากับกรอบการประเมินความสามารถในการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา ซึ่งไม่มีผลกระทบต่อการประเมินผลการเรียนในรายวิชานี้

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ภายใต้ทุนวิจัยเลขที่สัญญา 5/2569 ทั้งนี้ผู้ให้ทุนโดยผู้ให้ทุนไม่มีบทบาทต่อการออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการเผยแพร่ผลงาน

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

คณะผู้วิจัยขอรายงานบทบาทและหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมแต่ละคนตามหลัก CRediT (Contributor Roles Taxonomy) เพื่อแสดงความโปร่งใสและความรับผิดชอบทางวิชาการของผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัย ดังตารางต่อไปนี้ (ดูตัวอย่างใน https://url.in.th/YQNEJ)

1) นายสุทธิพงศ์ บุญผดุง

-พัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย เครื่องมือ และรูปแบบการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น

-การทบทวนวรรณกรรม

-กำหนดรูปแบบการวิจัย การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง และการวิเคราะห์ข้อมูล

-ดำเนินรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

-ทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยสถิติอ้างอิง

-วิเคราะห์และกำหนด ตัวแปรจัดกระทำ ตัวแปรผลลัพธ์

-การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

-เขียนบทนำ

-เขียนวิธีการวิจัย

-จัดทำผลการวิจัย

-สรุปและอภิปรายผล

-การเสนอองค์ความรู้จากการวิจัย

-จัดทำข้อเสนอแนะของการวิจัย

-จัดทำโครงการเพื่อยื่นเสนอขอทุนกับคณะครุศาสตร์

-ตรวจสอบความสมบูรณ์ของงานวิจัย

2) นางวิภาวรรณ เอกวรรณัง

-เขียนบทคัดย่อ

-ตรวจสอบรายการอ้างอิงตามรูปแบบ APA 7th edition

-ให้คำปรึกษาและแนะแนวทางเพื่อให้งานวิจัยถูกต้องและสมบูรณ์

-ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของฝ่ายที่ให้ทุน

3) นางสาวกลัญญู เพชราภรณ์

-เขียนบทคัดย่อ

-ตรวจสอบรายการอ้างอิงตามรูปแบบ APA 7th edition

-ตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล พิจารณาความสมบูรณ์ของผลลัพธ์ที่เกิดจากการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). *แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565–2570).* https://www.ai.in.th/wp-content/uploads/2022/12/20220726-AI.pdf

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (2568). *รายงานการประชุมอาจารย์ผู้สอนกลุ่มวิชาชีพครู ครั้งที่ 1/2568 วันที่ 28 พฤศจิกายน 2568 เรื่อง การพิจารณาการจัดการเรียนรู้รายวิชาการบริหารการศึกษาและการประกันคุณภาพ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568* [เอกสารไม่ตีพิมพ์]. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

จิรกร ฐาวิรัตน์. (2568). AI กับการศึกษา: ตัวช่วยสุดอัจฉริยะเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์, 1*(2), 98–108. https://so11.tci-thaijo.org/index.php/J_SSR/article/view/1310

จิตรลดา เจ็กเผือกหอม. (2566). *การวางแผนกลยุทธ์กับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. DSpace at Silpakorn University. http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/4720

ชิง หลิน, สำเริง ไกยวงค์, และอัญชลี ชัยศรี. (2568). ผลกระทบของการประยุกต์ใช้นวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคหลิ่วโจว มณฑลกวางสี สาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารปัญญาลิขิต, 4*(3), 81–98. https://so15.tci-thaijo.org/index.php/PYJ/article/view/1901

ฝ่ายทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (2568). *สถิติจำนวนนักศึกษาลงทะเบียน*. https://reg.ssru.ac.th/isqy12

พรทิพย์ วงศ์ไพบูลย์. (2560). การเรียนรู้เชิงรุกและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 8*(2), 327–336. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/yri/article/view/178540

วารินท์พร ฟันเฟื่องฟู. (2563). สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาวิชาชีพครู. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 10*(3), 193–202. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/var/article/view/244173

สิริภา สงคราม. (2568). การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.), 7*(2), 583–597. https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JISES/article/view/2203

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อรวรรณ วรรณฤทัย, ดวงใจ สีเขียว, และลัดดา หวังภาษิต. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาสอนศาสนา. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7*(6), 17–32. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/256329/175932

อังคนา กรัณยาธิกุล. (2568). ผลการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาสมรรถนะการผลิตมัลติมีเดียเพื่อการศึกษาของนักศึกษาครู. *วารสารราชพฤกษ์, 23*(3), 231–245. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Ratchaphruekjournal/article/view/281188/187984

Akter, S., McCarthy, G., Sajib, S., Michael, K., Dwivedi, Y. K., D'Ambra, J., & Shen, K. N. (2021). Algorithmic bias in data-driven innovation in the age of AI. *International Journal of Information Management, 60*, Article 102387. https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2021.102387

Alderfer, C. P. (1969). An empirical test of a new theory of human needs. *Organizational Behavior and Human Performance, 4*(2), 142–175. https://doi.org/10.1016/0030-5073(69)90004-X

Bryson, J. M. (2018). *Strategic planning for public and nonprofit organizations*. (5th ed.). Wiley.

Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Han, X. (2025). Improving pre-service teachers' AI competencies: A quasi-experimental study. *Frontiers in Psychology, 16*, Article 1642465. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1642465

Herzberg, F. (1971). *Work and the nature of man*. (5th printing). The World Publishing Company.

Kestin, G., Miller, K., Klales, A., Milbourne, T., & Ponti, G. (2025). AI tutoring outperforms in-class active learning: An RCT introducing a novel research-based design in an authentic educational setting. *Scientific Reports, 15*, Article 17458. https://doi.org/10.1038/s41598-025-97652-6

Mintzberg, H., Ahlstrand, B., & Lampel, J. (2005). *Strategy safari: A guided tour through the wilds of strategic management*. (2nd ed.). Free Press.

Olson, H. M., & Cline, E. (2025). The role of artificial intelligence in the academic work of preservice teachers. *The Advocate, 30*(2), 1–16. https://journals.newprairiepress.org/advocate/

Onah, V. O., Olafare, F. O., & Gatta, S. A. (2025). Leveraging AI tools to foster active learning: A study of pre-service teachers' adoption. Journal of Interdisciplinary Research in Education and Technology (JIRET), 1(1), 10–15.

Patel, K. (2024). Ethical reflections on data-centric AI: Balancing benefits and risks. *International Journal of Artificial Intelligence Research and Development, 2*(1), 1–17. https://iaeme.com/Home/article_id/IJAIRD_02_01_001

Robbins, S. P., & Coulter, M. (2017). *Management* (13th ed.). Pearson Education.

Teo, T., Unwin, S., Scherer, R., & Gardiner, V. (2021). Initial teacher training for twenty-first century skills in the Fourth Industrial Revolution (IR 4.0): A scoping review. *Computers & Education, 170*, Article 104223. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104223

Vorsah, R. E., & Oppong, F. (2024). Leveraging AI to enhance active learning strategies in science classrooms: Implications for teacher professional development. *World Journal of Advanced Research and Reviews, 24*(2), 1355–1370. https://doi.org/10.30574/wjarr.2024.24.2.3499

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

Development of an Academic Administration Model to Enhance Teachers' Competencies in Active Learning Management through Professional Learning Communities under the Lamphun Primary Educational Service Area Office 2

กุลชนกนันท์ ธนโชติกิจเกื้อกูล[1]
Kulchanoknan Thanachotekitkuekool

Received: Apri 20, 2026
Revised: May 24, 2026
Accepted: May 25, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการในการพัฒนาของรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) สร้างและพัฒนารูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการดังกล่าว วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งเป็น 4 ระยะ ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการ ในการการพัฒนารูปแบบ การสร้างและพัฒนารูปแบบ การทดลองใช้รูปแบบ และการประเมินรูปแบบ โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 156 คน สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจากเขตพื้นที่การศึกษาต้นแบบ 2 คน โรงเรียนต้นแบบ 1 คน จัดสนทนากลุ่มเพื่อร่างรูแบบ 11 คน สัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเพื่อยืนยันรูปแบบจำนวน 9 คน สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้รูปแบบกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 312 คน

[1] สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2; Lamphun Primary Educational Service Area Office 2
Corresponding author, e-mail: Kulchanoknanplc@gmail.com, Tel. 063-2654946

ประเมินสมรรถนะครู จำนวน 156 คน และประเมินรูปแบบ จำนวน 312 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก โดยความต้องการจำเป็นสูงสุดคือสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 ส่วน 8 ด้าน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย (1) หลักการของรูปแบบ (2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (3) เป้าหมายของรูปแบบ ส่วนที่ 2 ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย (4) องค์ประกอบของรูปแบบ (5) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ และ ส่วนที่ 3 ส่วนการนำไปใช้ ประกอบด้วย (6) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ (7) แนวทางการประเมินรูปแบบ และ 8) เงื่อนไขความสำเร็จ 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า คุณภาพการบริหารงานวิชาการและสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการประเมินรูปแบบพบว่ามีความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การบริหารงานวิชาการ, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the current state and development needs of an academic administration model to enhance teachers' competencies in active learning management through professional learning communities; 2) to create and develop a model; 3) to test the model; and 4) to evaluate the academic administration model. The research was conducted using a Research and Development (R&D) methodology, divided into four phases: studying the current state and development needs of the model; creating and developing the model; testing the model; and evaluating the model. The researcher studied relevant documents and research, interviewing 11 experts, using questionnaires with a sample of 156 people, interviewing 2 experts from the model educational district and 1 from the model school, conducting focus group discussions with 11 people to draft the model, holding expert seminars to validate the model with 9 people, collecting

feedback on the use of the model from a sample of 312 people, evaluating the competencies of 156 teachers, and evaluating the model with 312 people. The research instruments included questionnaires, interview guides, evaluation forms, and focus group discussion records. Data was analyzed using content analysis, mean, and standard deviation. The research findings revealed that 1) the current state of overall academic administration was at a moderate level, while the need for development was at a high level. The most urgent need was for teacher competence in active learning management; 2) the developed model consisted of 3 parts and 8 aspects: Part 1, introduction, consisting of (1) principles of the model, (2) objectives of the model, and (3) goals of the model; Part 2, content, consisting of (4) components of the model and (5) work system and mechanisms of the model; and Part 3, implementation, consisting of (6) methods of operation of the model, (7) guidelines for evaluating the model, and (8) conditions for success; 3) the results of the model implementation showed that the quality of academic administration and teacher competence in active learning management were at the highest level; 4) the results of the model evaluation showed that the feasibility, usefulness, and satisfaction with the use of the model were at the highest level.

Keywords: Academic Administration, Professional Learning Community, Teacher's Competence in Active Learning Management

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้สร้างแรงกดดันต่อระบบการศึกษาให้ต้องปรับตัวจากการเน้นการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ 3Rs 8Cs ควบคู่กับการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข, 2557; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562; พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, 2567) ทั้งนี้ “ครู” ถือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2564) อย่างไรก็ตาม สภาพปัจจุบันยังพบว่า ครูส่วนใหญ่

ประสบปัญหาในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดขั้นสูง โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา (สุรัญญา ก้องวัฒนโกศล และมนสิช สิทธิสมบูรณ์, 2563) ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างสมรรถนะที่พึงประสงค์กับสมรรถนะที่เกิดขึ้นจริง (ศักดิ์นรินทร์ นิลรัตน์ศิริกุล, 2563) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง ทั้งด้านระบบบริหารงานวิชาการ กลไกการพัฒนาครู และการเชื่อมโยงนโยบายสู่การปฏิบัติที่ยังขาดความเป็นเอกภาพและต่อเนื่อง

แนวคิดสำคัญในการยกระดับคุณภาพครูและผู้เรียน คือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและส่งเสริมกระบวนการคิดขั้นสูง (Shanker, J. L., Goss & Bernstein, 1996; ทิศนา แขมมณี, 2564) ควบคู่กับการใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ซึ่งเป็นกลไกในการพัฒนาครูอย่างยั่งยืนผ่านการทำงานร่วมกัน การสะท้อนคิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (DuFour, 2007; Hord, Roussin. & Sommers, 2010) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนให้เกิดผลในเชิงระบบจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยง “นโยบาย การปฏิบัติ ผลลัพธ์” เข้าด้วยกัน ผู้วิจัยจึงพัฒนาแนวคิด 5P5Co5Q Model ซึ่งประกอบด้วย 5P ได้แก่ Policies (นโยบาย), Plan (แผน), PLC (ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ), Performance Agreement (ข้อตกลงในการพัฒนางาน) และ Peer (เครือข่ายเพื่อนร่วมพัฒนา) ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างขับเคลื่อนระบบที่นำนโยบายสู่การปฏิบัติ ขณะที่ 5Co เป็นกระบวนการพัฒนาเชิงลึกผ่านกระบวนการ PLC ได้แก่ การร่วมกำหนดเป้าหมาย (Co-Setting), การร่วมปฏิบัติ (Co-Doing), การร่วมประเมิน (Co-Checking), การร่วมสะท้อนผล (Co-Reflection) และการร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้และเผยแพร่ (Co-Sharing) และ 5Q (Quality Students, Quality Teachers, Quality Administrators, Quality Schools, Quality Area) เป็นกรอบคุณภาพที่สะท้อนผลลัพธ์การพัฒนาอย่างรอบด้าน โดยบูรณาการเข้ากับวงจรคุณภาพ PDCAS และแนวคิดการปฏิรูปทั้งระบบ (Fullan, 2005) เพื่อให้การพัฒนามีความเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยั่งยืน

จากการศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากร โดยครูจำนวนมากต้องสอนไม่ตรงสาขาวิชาเอกและมีภาระงานหลายด้าน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2, 2565) อีกทั้งผลการประเมินสภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานวิชาการและสมรรถนะครูอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการออกแบบการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี และการวัดผล

ประเมินผลเชิงสมรรถนะ สะท้อนให้เห็นถึงการเกิดช่องว่างของระบบการขับเคลื่อนที่ต้องการกลไกการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และสามารถขับเคลื่อนผ่านความร่วมมือในทุกระดับ

จากบริบท ปัญหา และกรอบแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผ่านกระบวนการ PLC ที่เชื่อมโยงกับข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งยกระดับสู่การทำงานเป็นทีมคุรุภาคี PLC เพื่อเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ในการปรับเปลี่ยนบทบาทครูสู่การเป็น ผู้อำนวยความสะดวก และทำงาน เป็นทีมของครูผู้สอน เพื่อนครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ เพื่อเพิ่มความลุ่มลึกในเนื้อหาวิชาของครูผู้สอนสู่ชั้นเรียน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับเครือข่ายสถานศึกษา ระดับสถานศึกษา รวมทั้งระดับห้องเรียน อันจะนำไปสู่คุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21และยกระดับสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนอย่างแท้จริง การศึกษาครั้งนี้จึงมีคุณค่าในเชิงการสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการบริหารการศึกษาเชิงนวัตกรรม และมีประโยชน์เชิงปฏิบัติในการเป็นต้นแบบสำหรับการขยายผลในบริบทเขตพื้นที่การศึกษาอื่นที่ใกล้เคียงกันและยังสามารถปรับใช้กับเขตพื้นที่การศึกษาที่มีบริบทที่แตกต่างได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มุ่งพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการพัฒนารูปแบบ และศึกษาแนวทางหรือวิธีปฏิบัติที่ดีและองค์ประกอบในการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย (1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็น (Need Assessment) โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ รวมจำนวน 156 คน (2) การสัมภาษณ์เกี่ยวกับ แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การบริหารการศึกษา การนิเทศ การบริหารสถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมจำนวน 11 คน และ (3) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารในหน่วยงานระดับนโยบาย หรือระดับขับเคลื่อน นโยบาย และมีผลงานการขับเคลื่อนระดับสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบ ได้แก่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้นแบบ จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาที่มีผลการดำเนินเป็นแบบอย่างที่ดี (Best Practice) ในการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึกการสังเคราะห์เอกสาร 2) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการพัฒนารูปแบบ และ 3) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาต้นแบบ โดยเครื่องมือดังกล่าว มีค่า IOC เท่ากับ 0.80 ขึ้นทุกข้อ และจากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการพัฒนารูปแบบ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.989

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำการสังเคราะห์แล้วนำเสนอข้อมูลเป็นตารางและความเรียง

และ 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามหมวดหมู่แล้วนำเสนอเป็นความเรียง และข้อมูลเป็นเชิงปริมาณ (Quantitative) จากแบบสำรวจความคิดเห็นใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

1. ยกร่างรูปแบบ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน โดยคัดเลือกจาก ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้บริหารการศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการหรือครูแกนนำ และตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 9 คน ในมิติการตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งคัดเลือกจาก ผู้เชี่ยวชาญด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แนวคำถามการสนทนากลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม 3) แบบประเมินตรวจสอบและยืนยันรูปแบบ และ 4) แบบบันทึกการสนทนาอิงผู้เชี่ยวชาญ โดยเครื่องมือดังกล่าว มีค่า IOC เท่ากับ 0.80 ขึ้นทุกข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและสรุปเป็นความเรียง และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ย

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในสถานศึกษาเป้าหมาย โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดำเนินการตามวงจรคุณภาพ PDCAS (Plan–Do–Check–Act-Share) ควบคู่กับกระบวนการ PLC ภายใต้กรอบ 5P5Co5Q Model ประกอบด้วยการวางแผนพัฒนา การดำเนินการพัฒนา การติดตามตรวจสอบการสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนและเผยแพร่ โดยนำไปใช้และพัฒนา 2 รอบ ดังนี้

1. รอบที่ 1 ทดลองใช้ ปีการศึกษา 2567 ทดลองใช้กับโรงเรียนแกนนำเครือข่ายสถานศึกษา 7 แห่งของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัย

ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และครูผู้สอน รวมจำนวน 28 คน

จากผลการศึกษาผลลัพธ์การทดลองใช้รูปแบบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผลการปฏิบัติงานและการถอดบทเรียนของตัวแทนครูและผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นแกนนำ 7 โรงเรียนจาก 7 เครือข่ายสถานศึกษา ในปีการศึกษา 2567 ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญไปต่อยอดในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อนำไปใช้ในปีการศึกษา 2568 ดังนี้ 1) การปรับบทบาทผู้บริหารสู่ "ผู้นำร่วมเรียนรู้" ในการขยายผลจากแกนนำ 7 โรงเรียน สู่ 78 โรงเรียนทั้งเขตพื้นที่การศึกษา เน้นการสร้างความเข้าใจให้ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงบทบาทการเป็นผู้นำทางวิชาการที่ร่วมลงมือปฏิบัติ ไม่ใช่เพียงผู้กำกับดูแล 2) การใช้ “ประเด็นท้าทายใน PA” เป็นฐานพัฒนาการเรียนรู้ในการเชื่อมโยงข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) เข้ากับแผนการจัดการเรียนรู้ช่วยให้ครูไม่ต้องทำงานซ้ำซ้อน ประเด็นที่ต่อยอดคือการฝึกให้ครูทั้ง 78 โรงเรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาผู้เรียนรายบุคคลเพื่อกำหนดประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง 3)ระบบ “พี่เลี้ยงเครือข่าย” โดยโรงเรียนแกนนำ 7 แห่ง ยกระดับเป็นพี่เลี้ยง (Mentor) ที่คอยช่วยเหลือโรงเรียนอื่นในกลุ่มเครือข่ายตนเอง ซึ่งผู้วิจัยต่อยอดด้วยการจัดปฏิทินนิเทศร่วมกันระหว่างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิคการเปิดชั้นเรียน 4) การแก้ปัญหา “เวลาทับซ้อน” ในโรงเรียนขนาดเล็ก ข้อสังเกตสำคัญคือปัญหาคาบสอนตรงกันและข้อจำกัดของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้ส่งเสริมการทำ PLC ออนไลน์ตามกลุ่มสาระ หรือการใช้คลิปวิดีโอสังเกตการสอนแทนสังเกตจริง 5) ส่งเสริมการจัดทำเว็บเพจ“คลังปัญญาดิจิทัลรายบุคคล” ซึ่งจะช่วยลดภาระเอกสารและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยขยายผลให้ครูทั้ง 78 โรงเรียนมีเว็บเพจเป็นของตนเองเพื่อเก็บร่องรอยหลักฐานการพัฒนาผู้เรียนที่พร้อมรับการประเมินตลอดเวลา 6) ใช้ระบบออนไลน์เพื่อเชื่อมโยงครูที่สอนวิชาเดียวกันจากต่างโรงเรียนในเขตพื้นที่ให้เกิดเครือข่ายวิชาชีพที่เข้มแข็ง 7) การสร้างทีม PLC ที่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชาเดียวกันจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและสามารถพัฒนางานที่มีคุณภาพด้านเนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งต่อการเลื่อนวิทยฐานะต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนานวัตกรรมต่อยอดเพื่อเพิ่มความลุ่มลึกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนที่เน้นการสร้างพลังร่วมพัฒนาผ่านแนวคิด “คุรุภาคี PLC” ซึ่งเป็นการผสานความร่วมมือระหว่างศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญและเพื่อนครูทั้งในระดับสถานศึกษาและในระดับเครือข่ายสถานศึกษา

2. รอบที่ 2 ใช้จริง ปีการศึกษา 2568 ใช้จริงกับทุกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการ

เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และครูผู้สอน รวมจำนวน 312 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบประเมินคุณภาพการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 2) แบบประเมินสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเครื่องมือดังกล่าว มีค่า IOC เท่ากับ 0.80 ขึ้นทุกข้อ จากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค แบบประเมินคุณภาพการบนิหารงานวิชาการ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.952 และ แบบประเมินสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.970

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การถอดบทเรียนของโรงเรียนแกนนำและสรุปเป็นความเรียง และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ย

ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

1. การประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2. ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และครูผู้สอน รวมจำนวน 312 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และ 2) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบ โดยเครื่องมือดังกล่าว มีค่า IOC เท่ากับ 0.80 ขึ้นทุกข้อ จากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า แบบประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.950 และ แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.966

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและสรุปเป็นความเรียง และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบ ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) ด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 4) ด้านการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) เป็นกลไกที่เชื่อมโยงการพัฒนาสมรรถนะครูเข้ากับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนตามมาตรฐานตำแหน่งและวิทยฐานะ และ 5) ด้านกระบวนการพัฒนารูปแบบ มุ่งเน้นการบูรณาการวงจรคุณภาพ (PDCAS) ร่วมกับกระบวนการนิเทศและสนับสนุนในลักษณะ “เพื่อนคู่คิด” ภายใต้แนวคิด “คุรุภาคี PLC” เพื่อสร้างนวัตกรรมการบริหารที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ สภาพปัจจุบัน ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.38, S.D.= 0.77) ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในภาพรวม พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้าน สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ($PNI_{modified}$ = 0.33) และผลการศึกษาแนวทางหรือวิธีปฏิบัติที่ดี พบว่า การขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพต้องวางรากฐานบนทฤษฎีระบบและวงจรคุณภาพ PDCAS โดยมีกระบวนการ PLC ตามกรอบแนวคิด 5P5Co5Q Model เป็นกลไกหลักในการเปลี่ยนนโยบายสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) ของครูเป็นรายบุคคล ซึ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะองค์รวมทั้งด้านการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการวัดผลประเมินผล เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนผ่านกิจกรรมเชิงประจักษ์อย่างการเปิดชั้นเรียน และการนิเทศแบบโค้ชด้วยทีม“คุรุภาคี PLC” ที่ช่วยเพิ่มความลุ่มลึกในเนื้อหาวิชาที่สอน รวมถึงสร้างบรรยากาศกัลยาณมิตรทางวิชาการและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

2. ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 3 ส่วน 8 ด้าน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เป้าหมายของรูปแบบ ส่วนที่ 2 ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย 4) องค์ประกอบของรูปแบบ 5) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ ส่วนที่ 3 ส่วนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 6) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ 7) แนวทางการประเมินรูปแบบ และ 8) เงื่อนไขความสำเร็จ

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ผลการประเมินคุณภาพการบริหารงานวิชาการ ปีการศึกษา 2567 พบว่า ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.80, S.D. = 0.40) และผลประเมินสมรรถนะของครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวม 4 ด้าน พบว่า สมรรถนะของครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{\mathbf{X}}$ = 4.58, S.D. = 0.51) และผลการประเมินคุณภาพการบริหารงานวิชาการ ปีการศึกษา 2568 พบว่า ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.91, S.D. = 0.30) และผลการประเมินสมรรถนะของครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{\mathbf{X}}$ = 4.61, S.D. = 0.53)

4. ผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ พบว่า ในภาพรวมรูปแบบ มีผลการประเมินความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{\mathbf{X}}$ = 4.64, S.D. = 0.49) และมีผลการประเมินความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{\mathbf{X}}$ = 4.72, S.D. = 0.43) และผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบ พบว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบประเมินมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{\mathbf{X}}$ = 4.71, S.D. = 0.46)

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการพัฒนารูปแบบ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการพัฒนาในระดับมาก โดยเฉพาะด้านสมรรถนะการเรียนรู้เชิงรุกที่มีความต้องการจำเป็นอันดับ 1 (PNI modified = 0.33) ประเด็นนี้อภิปรายได้ว่า ครูผู้สอนในสังกัดยังต้องการแนวทางที่ชัดเจนในการเปลี่ยนบทบาทจากผู้ส่งผ่านความรู้ไปสู่ “ผู้อำนวยความสะดวก” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2545) พบว่า สมรรถนะสำคัญของครูคือการออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ผลการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันยังสอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยของนักการศึกษาหลายคน ที่เห็นพ้องว่า การพัฒนาครูภายใต้บริบทโลกที่ผันผวนต้องอาศัยการบริหารเชิงระบบ และกลไกความร่วมมือผ่านชุมชน PLC เพื่อทลายข้อจำกัดด้านทรัพยากรในพื้นที่ชนบทและยกระดับคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2566; วรลักษณ์ ชูกำเนิด , 2557; สมุทร สมปอง, 2558; เรวณี ชัยเชาวรัตน์, 2558; ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2560; มนตรี แย้มกสิกร, 2561)

2. ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 ส่วน 8 ด้าน โดยมี 5 ขั้นตอนสำคัญที่ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการ PLC5Co ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ประเด็นนี้อภิปรายได้ว่า รูปแบบมีความสมบูรณ์เชิงทฤษฎีและปฏิบัติ เนื่องจากผู้วิจัยได้บูรณาการ วงจรคุณภาพ (PDCAS) ร่วมกับกระบวนการนิเทศแบบเพื่อนคู่คิด (Coaching and Mentoring) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารงานวิชาการและกระบวนการพัฒนารูปแบบของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (2550), Deming (1986), บังอร เสรีรัตน์ (2560), รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2561) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อำนาท เหลือน้อย (2561) พบว่า รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องมีความชัดเจนในขั้นตอนและมีกลไกสนับสนุนที่ต่อเนื่องผ่านวงจรคุณภาพ (PDCAS) ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับหลักการสร้างชุมชนวิชาชีพของ DuFour (2007), Hipp & Huffman (2010) และ Hord, Roussin & Sommers (2010) ที่ระบุว่าวิสัยทัศน์ร่วมกันและการเรียนรู้เป็นทีมคือหัวใจสำคัญของนวัตกรรมการบริหารที่มุ่งเน้นความยั่งยืน

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบในปีการศึกษา 2568 ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพการบริหารงานวิชาการสูงขึ้นเป็นระดับมากที่สุด และสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวมสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อภิปรายได้ว่า รูปแบบนี้มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนนโยบายสู่การปฏิบัติผ่านการเชื่อมโยงกับข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) ของครู ด้วยกระบวนการ PLC ตามกรอบแนวคิด 5P5CO5Q Model ซึ่งในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 การใช้ทีม “คุรุภาคี PLC" เพื่อเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ในการปรับเปลี่ยนบทบาทผู้บริหารจากผู้กำกับดูแล เป็น “ผู้นำร่วมเรียนรู้” รวมทั้งปรับบทบาทครูสู่การเป็น "ผู้อำนวยความสะดวก" และทำงาน “เป็นทีม”ของครูผู้สอน เพื่อนครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ เป็นการเพิ่มความลุ่มลึกในเนื้อหาวิชาของครูผู้สอนสู่ชั้นเรียน รวมทั้งช่วยลดความโดดเดี่ยวในการทำงานของครูและส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นร่วมในวิชาชีพผ่านการชี้แนะ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับเครือข่ายสถานศึกษา ระดับสถานศึกษา รวมทั้งระดับห้องเรียนซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan, M. ที่กล่าวไว้ว่า “การปฏิรูปการศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการสั่งการในแนวดิ่งเพียงระดับเดียว แต่ต้องอาศัยการขับเคลื่อนที่ประสานสัมพันธ์กันทั้งระบบ (Whole System Reform) ตั้งแต่ระดับนโยบาย ส่วนกลาง เขตพื้นที่การศึกษา จนถึงระดับสถานศึกษา” (Fullan, 2005) สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสมรรถนะและมาตรฐานวิชาชีพของ ราชกิจจานุเบกษา (2556), เฉลิมพล สุปัญญาบุตร (2562),

Deming (1986) และ DuFour (2007) ที่ระบุว่า สมรรถนะครูต้องสะท้อนผ่านการปฏิบัติจริงในห้องเรียน (Open Classroom) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาเสริมการเรียนรู้ นอกจากนี้ กระบวนการสะท้อนคิด (Reflection) ในกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลชนกนันท์ ธนโชติกิจเกื้อกูล (2564), วรลักษณ์ ชูกำเนิด (2557) และ วิจาร พานิช (2566) ที่พบว่า การนิเทศที่สร้างบรรยากาศกัลยาณมิตรช่วยให้ครูมีความภาคภูมิใจในนวัตกรรมที่เกิดขึ้นและยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้จริง รวมทั้งผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2561) พบว่า องค์ประกอบสำคัญของ PLC ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ร่วม การทำงานแบบร่วมมือ การมุ่งเน้นผลลัพธ์ผู้เรียน และการสะท้อนคิด ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง

4. ผลการประเมินรูปแบบ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด รวมถึงผู้ตอบแบบประเมินมีความพึงพอใจภาพรวมสูงมีผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นนี้อภิปรายได้ว่า รูปแบบ 5P5Co5Q ถูกออกแบบมาให้สอดคล้องกับบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ที่เน้นการทำงานเป็นเครือข่ายเพื่อนคู่คิดและทีม “คุรุภาคี PLC” เพื่อเพิ่มความลุ่มลึกในเนื้อหาวิชาที่สอนของครู ลดความโดดเดี่ยว และส่งเสริมสนับสนุนเพื่อนร่วมทีมสู่ความก้าวหน้าทางวิชาชีพ จากกระบวนการ PLC5Co คือ การร่วมกำหนดเป้าหมาย (Co-Setting), การร่วมปฏิบัติ (Co-Doing), การร่วมตรวจสอบและประเมิน (Co-Checking & Evaluating), การร่วมสะท้อนผล (Co-Reflection) และการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Co-Sharing) สอดคล้องกับแนวคิดของ ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2560) และ บังอร เสรีรัตน์ (2560) ที่ระบุว่า ความพึงพอใจในงานวิชาชีพจะเกิดขึ้นเมื่อครูได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรและการจัดการเวลาที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2561), อำนาท เหลือน้อย (2561), Martin (2010) และ Hord, Roussin & Sommers (2010) พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในองค์กรรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและพร้อมที่จะขับเคลื่อนรูปแบบการบริหารงานวิชาการนี้ไปสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. การบูรณาการข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) เข้ากับกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างเป็นระบบ ซึ่งองค์ความรู้ใหม่นี้เปลี่ยนให้ข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) จากเอกสารประเมิน ให้เป็น "เป้าหมายและฐานข้อมูลหลัก" ในการทำ PLC โดยใช้ "ประเด็นท้าทาย" ของครูเป็นเป้าหมายหลักในการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้การแก้ปัญหาผู้เรียนเป็นไปอย่างตรงจุดตามบริบทของชั้นเรียนและสอดคล้องกับวิทยฐานะของครู

2. การใช้วงจรคุณภาพ PDCAS (PDCA + Share) เป็นการพัฒนาต่อยอด วงจรคุณภาพแบบเดิมโดยเพิ่มขั้นตอน "S" (Share) หรือการร่วมแลกเปลี่ยนและถอดบทเรียน ซึ่งขั้นตอนนี้สร้างวัฒนธรรมการแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพผ่านเวทีต่าง ๆ เช่น Symposium และช่องทางออนไลน์ ซึ่งช่วยเปลี่ยนงานสอนปกติให้กลายเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ได้รับการยอมรับในระดับกว้างขึ้น

3. กลไก "คุรุภาคี PLC" เพื่อลดความโดดเดี่ยวและเพิ่มความลุ่มลึกทางวิชาการด้วยการสร้างเครือข่ายทีมร่วมพัฒนาที่ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และเพื่อนครู รวมตัวกันเป็นกลุ่มขนาดเล็ก 4-6 คน กลไกนี้ช่วยให้ครูมี "เพื่อนคู่คิด" ในการวิพากษ์แผนการสอนและสังเกตชั้นเรียน ซึ่งช่วย ลดความโดดเดี่ยวในการทำงาน และเพิ่มความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาอย่างเป็นระบบ

4. การเปลี่ยนผ่านงานประจำสู่นวัตกรรมดิจิทัล โดยการจัดทำเว็บเพจรายบุคคลเพื่อ

เป็นคลังนวัตกรรมและแหล่งเก็บหลักฐานเชิงประจักษ์ออนไลน์ องค์ความรู้นี้ช่วยลดภาระงานเอกสารรูปเล่ม และทำให้ร่องรอยการปฏิบัติงานจากการสอนจริงกลายเป็นฐานข้อมูลสำหรับการประเมินวิทยฐานะตามเกณฑ์ PA ที่ตรวจสอบได้ง่ายและทันสมัยและสามารถใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา

5. การมุ่งเน้นผลลัพธ์คุณภาพเชิงระบบ 5 มิติ (5Q) ซึ่งรูปแบบนี้สร้างองค์ความรู้ใน

การมองคุณภาพการศึกษาแบบองค์รวมที่ไม่เพียงแค่ตัวผู้เรียนแต่เป็นการสร้างความสอดคล้องของผลลัพธ์ที่เชื่อมโยงกัน 5 ระดับ คือ ผู้เรียนคุณภาพ (Q1) ครูคุณภาพ (Q2) ผู้บริหารคุณภาพ (Q3) สถานศึกษาคุณภาพ (Q4) และเขตพื้นที่การศึกษาคุณภาพ (Q5) ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็งเชิงระบบและการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งเขตพื้นที่

โครงสร้างรูปแบบมี 3 ส่วน 8 ด้าน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เป้าหมายของรูปแบบ ส่วนที่ 2 ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย 4) องค์ประกอบของรูปแบบ 5) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ ส่วนที่ 3 ส่วนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 6) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ 7) แนวทางการประเมินรูปแบบ และ 8) เงื่อนไขความสำเร็จ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการพัฒนาระบบดิจิทัลและ PLC ออนไลน์ นำระบบการสะท้อนผล After Action Review (AAR) ออนไลน์ ที่ดำเนินการใน **8** กลุ่มสาระการเรียนรู้มาพัฒนาเป็นแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ถาวร โดยเชื่อมโยงกับการจัดเก็บข้อมูลบน เว็บเพจรายบุคคล เพื่อให้ครูในพื้นที่ห่างไกลหรือพื้นที่ยากลำบากสามารถเข้าถึงกระบวนการนิเทศและส่งงานตามข้อตกลง **PA** ได้สะดวกรวดเร็วขึ้น

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีระบบติดตามและประเมินผลที่สะท้อนผลลัพธ์หลายระดับ ได้แก่ ระดับครู (สมรรถนะ) ระดับโรงเรียน (วัฒนธรรมองค์กร) และระดับเขตพื้นที่ (ประสิทธิภาพการบริหาร) เป็นตัวชี้วัดหลัก (KPI) ในแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อให้สามารถประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการเชิงระบบและนำข้อมูลมาปรับปรุงนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูเพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

4. สถานศึกษาสร้างวัฒนธรรมองค์กรและส่งเสริมสมรรถนะครู โดยกำหนดให้การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการจัดเก็บร่องรอยใน เว็บเพจรายบุคคล เป็นนโยบายระดับโรงเรียนเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดแนวทางให้สถานศึกษานำข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) มาเชื่อมโยงกับกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้ข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) เป็นเครื่องมือกำหนดเป้าหมายการพัฒนา และใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกในการดำเนินงาน ติดตาม และสะท้อนผล เพื่อให้การพัฒนาครูเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจน

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรยกระดับระบบนิเทศการศึกษาโดยนำแนวคิด “เพื่อนคู่คิด” และ “คุรุภาคี PLC” มาใช้เป็นกลไกหลักในการพัฒนาครู ผ่านการพัฒนาศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูแกนนำ ให้มีสมรรถนะด้านการโค้ช สามารถนิเทศแบบกัลยาณมิตร และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดตั้งและพัฒนาเครือข่ายครูแกนนำในระดับเขตพื้นที่และกลุ่มโรงเรียน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนการดำเนินการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และ โคชชิ่ง ในสถานศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการขยายผลนวัตกรรมสู่เครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรคัดเลือกและพัฒนาครูแกนนำให้เป็น “ผู้นำการเรียนรู้” ภายในโรงเรียน ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง (Mentor/Coach) สนับสนุนเพื่อนครูในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสร้าง กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) รวมทั้งประสานความร่วมมือกับเครือข่ายสถานศึกษา และเขตพื้นที่ในการร่วมสร้างทีม “คุรุภาคี PLC” สำหรับครูเพื่อเพิ่มความความลุ่มลึกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สู่ชั้นเรียน และให้มีความเข้มแข็งเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และยั่งยืน

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่างานวิจัยฉบับนี้ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ ที่อาจส่งผลต่อการออกแบบการวิจัย การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการนำเสนอผลการวิจัยแต่อย่างใด

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

งานวิจัยเล่มนี้ผู้เขียนขอจัดทำคำแถลงเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

ผู้เขียนใช้ ChatGPT-4, Notebook LM ในการตรวจแก้ภาษา ในระดับประโยคและการตรวจสอบรูปแบบของการเขียนบรรณานุกรม ซึ่งผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมดของบทความ

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

บทความวิจัยฉบับนี้ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิจยวิชาการ โดยข้อมูลที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงและเปิดเผยได้ผ่านแหล่งจัดเก็บ ณ https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ สัตว์ทดลอง หรือข้อมูลที่มีความอ่อนไหวแต่ประการใด และเป็นผลงานที่ผู้เขียนได้ดำเนินการจัดทำขึ้นด้วยตนเองเพียงผู้เดียว

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยฉบับนี้มิได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากแหล่งทุนใด ๆ ทั้งสิ้น

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

งานวิจัยฉบับนี้ผู้เขียนเป็นผู้ดำเนินการจัดทำแต่เพียงผู้เดียวในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการเขียนและปรับปรุงต้นฉบับ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กุลชนกนันท์ ธนโชติกิจเกื้อกูล. (2564). รูปแบบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพยุคดิจิทัลในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 11*(1), 103–118. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JGNRU/article/view/241059

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556. (2556, 4 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 130 ตอนพิเศษ 130 ง, หน้า 65-71.

เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24. [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. DSpace at Mahasarakham University. http://202.28.34.124/dspace/handle/123456789/509

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2564). *การเรียนรู้เพื่อพิชิต SAT Math ด้วยแนวคิด Active Learning*. สถาบันพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2560). ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวทางการนำมาใช้ในสถานศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 10*(1), 34–41.

ทิศนา แขมมณี. (2564). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 25). ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บังอร เสรีรัตน์. (2560). การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา. *วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 17(1), 115–122. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/spurhs/article/ view /113221/88112

พร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2567). *ทักษะที่จำเป็นต่อชีวิตสำหรับผู้เรียนในโลกยุคใหม่.* สำนักพิมพ์วิช.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข. (2557). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2545). *พฤติกรรมการสอนวิทยาศาสตร์.* สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว).

มนตรี แย้มกสิกร. (2561). ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ: ความท้าทายต่อการเปลี่ยนตนเองของครู. *ในการประชุมทางวิชาการของคุรุสภา ประจำปี 2559 เรื่อง "การวิจัยนวัตกรรมการเรียนรู้และการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน"* (น. 1-8). สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สุรัญญา ก้องวัฒนโกศล และมนสิช สิทธิสมบูรณ์. (2563). การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*, *9*(2), 176-188. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/NBU/article/view/244325

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2561). วิเคราะห์องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC). *Veridian E-Journal, Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, *11*(3), 2774-2793. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/164352

เรวณี ชัยเชาวรัตน์. (2558). *กระบวนการเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียน การสอนของนักศึกษาปฏิบัติการวิชาชีพครูตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: การวิจัยกรณีศึกษา.* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/36562

วรลักษณ์ ชูกำเนิด. (2557). *รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์]. PSU Knowledge Bank. http://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2016/10990

วิจารณ์ พานิช. (2566). *โรงเรียนเป็นชุมชนเรียนรู้.* บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

ศักดิ์นรินทร์ นิลรัตน์ศิริกุล. (2563). *การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก : กรณีศึกษาสหวิทยาเขตสตึก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. DSpace at Mahasarakham University. http://202.28.34.124/dspace/handle/123456789/1102

สมุทร สมปอง. (2558). *การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในโรงเรียนประถมศึกษา: การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. DSpace at Mahasarakham University.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2. (2565). *ผลการสังเคราะห์การประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2565*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561*. บริษัท 21 เซนจูรี่ จำกัด.

อำนาท เหลือน้อย. (2561). *รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์].

Deming, W.E. (1986). *Out of the Crisis*. Center for Advanced Engineering Study, Massachusetts Institute of Technology.

DuFour, R. (2007). “Professional Learning Communities: A Bandwagon, an Idea Worth Considering, or Our Best Hope for High Levels of Learning?.” *Middle School Journal (J1), 39*(1), 4-8. https://doi.org/10.1080/00940771.2007.11461607

Fullan, M. (2005). *Leadership & sustainability: System thinkers in action*. Corwin Press.

Hipp, K.K. & Huffman, J.B. (2010). *Demystifying professional learning communities: School leadership at its best*. LRowman & Littlefield Education.

Hord, S.M., Roussin, J.L. & W.A. Sommers. (2010). *Guiding Professional Learning Communities.* Corwin.

Martin, M. (2011). Professional learning communities. *In Contemporary Issues in Learning and Teaching* (pp.142-152). SAGE Publication Ltd.

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

An Environmental Analysis of Academic Affairs Administration for Learning Loss Recovery among Students in Schools under Primary Educational Service Area Offices

สิริญญา โกษะ[1] พรเทพ รู้แผน[2] ประยูร บุญใช้[3]
Sirinya Kosa[1] Porntep Rupan[2] Prayon Boonchai[3]

Received: April 14, 2026
Revised: August 27, 2026
Accepted: August 28, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อน 2) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาสและอุปสรรคของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตศึกษาธิการ ภาค 1 จำนวน 286 โรงเรียน จำนวน 572 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพแวดล้อมภายในของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีจุดแข็งโดยรวมอยู่ที่ด้านกลยุทธ์และนโยบาย และมีจุดอ่อนอยู่ที่ด้านบุคลากร เมื่อพิจารณาตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ พบว่า จุดแข็งสูงสุดคือด้านการพัฒนา

[1-3] มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
Corresponding author, e-mail: drpornthep@aru.ac.th

หลักสูตรสถานศึกษา ส่วนจุดอ่อนสูงสุดคือด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2) สภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า ปัจจัยที่เป็นโอกาสสูงสุด ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ขณะที่อุปสรรคสำคัญ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ โดยโอกาสที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการมากที่สุดคือด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ขณะที่อุปสรรคยังส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในภาพรวม

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, การฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้, การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม, โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to analyze the internal environment to identify its strengths and weaknesses; 2) to analyze the external environment regarding opportunities and threats in academic administration for recovering students' learning loss in schools under the Office of Primary Educational Service Area. The sample consisted of school administrators and academic teachers from 286 primary schools under the Office of the Basic Education Commission, Educational Service Area 1, totaling 572 individuals. A multi-stage sampling method was used. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.98. Data were analyzed using basic statistics, including mean and standard deviation. The research findings revealed that 1) the internal environment of academic administration for restoring learning regression among students in schools under the Office of Primary Educational Service Area has overall strengths in the structural aspect and weaknesses in the personnel aspect. When considering the scope of academic administration, the strongest aspect was found to be the development of the school curriculum, while the weakest aspect was the development of the learning process; 2) regarding the external environment, the factor with the greatest opportunity was technology, while the main threat was economic factors. The opportunities that most impacted academic administration were in the development of the school curriculum and the development and use of

educational technology media. Meanwhile, threats also affected the overall implementation of efforts to restore learning regression among students.

Keywords: Academic Administration, Restoring Learning Regression, Environmental Analysis, Primary School

บทนำ

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะและสมรรถนะสอดคล้องกับเป้าหมายของสังคม ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถในการแข่งขัน ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ตลอดจนการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและมีความสุข การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาจึงมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพผู้เรียนผ่านการบริหารงานวิชาการเป็นสำคัญ โดยครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษา การวัดและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมและการวิจัยเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกในด้านการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษากำลังเผชิญกับความท้าทายจาก “ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้” (Learning Loss) ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลากหลาย อาทิ การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น อุทกภัย แผ่นดินไหว วาตภัย และอัคคีภัย รวมถึงข้อจำกัดด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการออกแบบตารางเรียนที่ไม่เหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) นอกจากนี้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5 ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของนักเรียน ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเรียนรู้เกิดการหยุดชะงัก ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความรู้และทักษะลดลง ภาวะดังกล่าวสะท้อนถึงสถานการณ์ที่การเรียนรู้ของนักเรียนขาดความต่อเนื่อง อันเป็นนิยามของภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565ก) จากสถานการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าภาวะถดถอยทางการเรียนรู้เป็นปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและมีความซับซ้อน โรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีมาตรการและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการเพื่อฟื้นฟูการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของสถานศึกษา จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทาง กลยุทธ์ และแนวทางการพัฒนาได้อย่าง

เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และการลดผลกระทบจากภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม สภาพภูมิศาสตร์และบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาในแต่ละพื้นที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีความแตกต่างกัน ทั้งด้านทรัพยากร สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียน อันนำไปสู่ข้อจำกัดด้านโอกาสในการเข้าถึงการเรียนรู้และการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา แม้จะมีการกำหนดแนวทางการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ตามกรอบ RECOVER (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565ข) ในฐานะมาตรการกลางระดับประเทศ แต่ในทางปฏิบัติพบว่าแนวทางดังกล่าวยังไม่สามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับทุกบริบทของสถานศึกษา ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างครอบคลุม ทั้งนี้ จากรายงานการสังเคราะห์ผลการถอดบทเรียนการแก้ไขปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) พบว่า ปัจจัยและสาเหตุของปัญหาสามารถจำแนกตามกรอบระบบนิเวศการเรียนรู้ได้ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านผู้เรียน ซึ่งครอบคลุมความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (2) ด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ ครูและผู้ปกครอง (3) ด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ สถานศึกษาและครอบครัว และ (4) ด้านนโยบาย ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่กำหนดทิศทางการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตาม ด้วยความหลากหลายของบริบทพื้นที่ ทำให้นโยบายบางประการสามารถนำไปใช้ได้เพียงบางส่วน และไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนในทุกพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้จึงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนในระดับประถมศึกษา และยังอาจส่งผลต่อคุณภาพทุนมนุษย์ในระยะยาว หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

จากข้อมูลสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2565 (2565) รายงานผลการทดสอบ O-NET ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สะท้อนให้เห็นว่ามาตรการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ยังไม่บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามรายสาระพบว่า วิชาภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในสาระการฟัง การดู และการพูด (63.61) และต่ำสุดในสาระหลักการใช้ภาษาไทย (37.85) วิชาภาษาอังกฤษมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในสาระภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก (32.73) วิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในสาระสถิติและความน่าจะเป็น (13.77) และวิชาวิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในสาระเทคโนโลยี (31.40) ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านคุณภาพการเรียนรู้ในหลายมิติ ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ตระหนักถึงผลกระทบดังกล่าว และได้เสนอแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูภาวะ

ถดถอยทางการเรียนรู้ โดยพัฒนามาตรการกลางเพื่อใช้เป็นกรอบในการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตาม การนำมาตรการดังกล่าวไปใช้จำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของแต่ละพื้นที่ เนื่องจากภาวะถดถอยทางการเรียนรู้เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนและได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ได้แก่ นโยบาย เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการบริหารงานวิชาการเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนและระบบการศึกษาในระยะยาว

จากสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้เป็นความท้าทายสำคัญของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างตามบริบทและปัจจัยแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจึงจำเป็นต้องอาศัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่สามารถวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก กำหนดทิศทาง วางแผน และจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหา ฟื้นฟูการเรียนรู้ และยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาสและอุปสรรคของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัย เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพและปัญหาของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และ แบบตรวจสอบรายการ (Check List) ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีดัชนีความสอดคล้องไม่น้อยกว่า 0.80 - 1.00 และนำแบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธี Cronbach Alpha จากผู้บริหารโรงเรียน และ ครูผู้รับผิดชอบงาน

วิชาการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.98 ประกอบด้วย 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 สถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในโรงเรียนแห่งนี้ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งปัจจุบัน

ตอนที่ 2 สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีเนื้อหาตามขอบข่ายการบริหารวิชาการ 6 ด้าน ด้านละ 7 ข้อ รวมทั้งสิ้นจำนวน 42 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ท (Likert’s Scale) ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 6 ด้าน คือ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยี การวัดผลและประเมินผล การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และ การนิเทศการศึกษา โดยใช้ 7S Model ประกอบด้วย ด้านโครงสร้าง (ด้านโครงสร้าง : S1), ด้านกลยุทธ์และนโยบาย (กลยุทธ์และนโยบาย : S2), ด้านระบบ (ระบบ : S3), ด้านรูปแบบ (รูปแบบ : S4), ด้านบุคลากร (บุคลากร : S5) ด้านทักษะความรู้ (ทักษะความรู้ : S6) และ ด้านค่านิยม (ค่านิยม: S7)

ตอนที่ 3 สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาสและอุปสรรคของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีเนื้อหาตามขอบข่ายการบริหารวิชาการ 6 ด้าน ด้านละ 4 ข้อ รวมทั้งสิ้นจำนวน 24 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ท สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment) โดยใช้ PEST Modelประกอบด้วย ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย (การเมืองและกฎหมาย : P), ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic : E), ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม (Social-culture : S) และปัจจัยด้านเทคโนโลยี (Technology : T)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพแวดล้อมการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอ่างทอง โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Taro Yamane และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 286 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน ได้แก่ ผู้บริหาร

สถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการ รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 572 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาและหัวหน้างานวิชาการของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย เรื่อง *การบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา* พร้อมแนบแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วยคำชี้แจง วัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการตอบแบบสอบถาม และวิธีการส่งคืนแบบสอบถาม โดยผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ด้วยการสแกน QR Code เพื่อเข้าสู่แบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) สำหรับการวิเคราะห์สภาพและปัญหาของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และแปลผลค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์การแปลความหมายของมาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) ตามแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. ผลวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า จุดแข็งของการบริหารวิชาการ คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยี และด้านการนิเทศการศึกษา ตามลำดับ จุดอ่อนของการบริหารวิชาการ คือ ด้านการพัฒนาการเรียนรู้ ดังแสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง (S) และจุดอ่อน (W) ของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สภาพแวดล้อมภายใน 7S Model	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	Mean S	อันดับ S	Mean W	อันดับ W	ผลการประเมิน
โครงสร้าง	4.39	0.68	4.14	4	2.21	2	จุดแข็งระดับมาก / จุดอ่อนระดับน้อย
กลยุทธ์และนโยบาย	4.67	0.85	4.23	1	2.10	6	จุดแข็งระดับมาก / จุดอ่อนระดับน้อย
ระบบ	4.52	0.61	3.87	5	2.06	7	จุดแข็งระดับมาก / จุดอ่อนระดับน้อย
รูปแบบ	4.38	0.53	4.19	3	2.14	5	จุดแข็งระดับมาก / จุดอ่อนระดับน้อย
บุคลากร	4.40	0.59	3.85	6	2.44	1	จุดแข็งระดับมาก / จุดอ่อนระดับน้อย
ทักษะ ความรู้	4.54	0.61	4.20	2	2.15	4	จุดแข็งระดับมาก / จุดอ่อนระดับน้อย
ค่านิยม	4.22	0.59	3.86	7	2.21	2	จุดแข็งระดับมาก / จุดอ่อนระดับน้อย
รวม	4.22	0.59	4.01	-	2.10	-	จุดแข็งระดับมาก

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในตามกรอบ 7S Model พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 3.81 (S.D. = 0.54) อยู่ในระดับมาก โดยด้านกลยุทธ์และนโยบายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{\mathbf{X}}$= 4.67, S.D. = 0.85) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือทักษะ ความรู้ ($\bar{\mathbf{X}}$= 4.54, S.D. = 0.61) และระบบ ($\bar{\mathbf{X}}$= 4.52, S.D. = 0.61) ซึ่งอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าสถานศึกษามีศักยภาพด้านนโยบาย บุคลากร และระบบการบริหารที่เอื้อต่อการดำเนินงานวิชาการและการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการ

เรียนรู้ของนักเรียน ผลการประเมินสภาพแวดล้อมภายในตามกรอบ 7S Model พบว่า สถานศึกษามีจุดแข็งโดยรวมในระดับมาก (Mean S = 4.01) ขณะที่จุดอ่อนอยู่ในระดับน้อย (Mean W = 2.10) สะท้อนว่าสถานศึกษามีศักยภาพด้านการบริหารจัดการภายในที่เอื้อต่อการพัฒนางานวิชาการและการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจุดแข็งที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ กลยุทธ์และนโยบาย (4.23) ทักษะและความรู้ (4.20) และรูปแบบ (4.19) แสดงให้เห็นถึงความชัดเจนของทิศทางการบริหาร ศักยภาพของบุคลากร และรูปแบบการบริหารที่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ ในด้านจุดอ่อน พบว่าทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับน้อย โดยบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (2.44) รองลงมา ได้แก่ โครงสร้างและค่านิยม (2.21) สะท้อนว่ายังมีประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการเสริมศักยภาพบุคลากร การปรับโครงสร้างการบริหารให้มีความคล่องตัว และการสร้างค่านิยมร่วมที่สนับสนุนการฟื้นฟูการเรียนรู้ ดังนั้น สถานศึกษาควรใช้จุดแข็งด้านกลยุทธ์และนโยบาย ทักษะและความรู้ และรูปแบบการบริหารเป็นฐานในการพัฒนางานวิชาการ พร้อมทั้งลดข้อจำกัดด้านบุคลากร โครงสร้าง และค่านิยม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและสนับสนุนการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียน

2. ผลวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส (O) และอุปสรรค (T) ของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า โอกาสของการบริหารวิชาการ คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาการเรียนรู้ และเป็นทั้งโอกาสและอุปสรรคของการบริหารวิชาการ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยี ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ตามลำดับ คือ ดังแสดงตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาสและอุปสรรคของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สภาพแวดล้อมภายนอก PEST Model	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	Mean O	อันดับ S	Mean T	อันดับ W	ผลการประเมิน
การเมืองและกฎหมาย	3.87	0.56	3.90	1	3.27	4	โอกาส
เศรษฐกิจ	3.39	0.53	3.25	4	3.65	2	ภัยคุกคาม
สังคมวัฒนธรรม	3.85	0.47	3.84	2	3.28	3	โอกาส
เทคโนโลยี	3.76	0.51	3.98	1	3.74	1	โอกาส
รวม	3.72	0.52	3.74	-	3.49	-	โอกาส

ผลการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกตามกรอบ PEST Model พบว่า ปัจจัยภายนอกโดยรวมมีค่าเฉลี่ย 3.72 อยู่ในระดับสูง โดยมีค่า Mean O เท่ากับ 3.74 สูงกว่า Mean T ซึ่งเท่ากับ 3.49 สะท้อนให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวมเอื้อต่อการพัฒนาและการดำเนินงานขององค์กร โดยเฉพาะปัจจัยด้านเทคโนโลยี ซึ่งมีค่า Mean O สูงที่สุด (3.98) แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถเป็นโอกาสสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน การสื่อสาร และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมายมีค่าเฉลี่ย 3.87 และมี Mean O เท่ากับ 3.90 สะท้อนว่าทิศทางเชิงนโยบายและกฎระเบียบของภาครัฐมีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานและสามารถสร้างโอกาสในการพัฒนา ขณะที่ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ย 3.85 และ Mean O เท่ากับ 3.84 แสดงให้เห็นถึงโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงของค่านิยม วิถีชีวิต และความต้องการของสังคม ซึ่งองค์กรสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย ในทางตรงกันข้าม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (3.39) และมี Mean T เท่ากับ 3.65 ซึ่งสูงกว่าปัจจัยด้านอื่น สะท้อนว่าเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยภายนอกที่ควรให้ความสำคัญในฐานะภัยคุกคาม โดยเฉพาะความผันผวนของเศรษฐกิจ กำลังซื้อ และต้นทุนการดำเนินงาน ซึ่งอาจส่งผลต่อความสามารถในการดำเนินงานและการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น องค์กรควรใช้ประโยชน์จากโอกาสด้านเทคโนโลยี การเมืองและกฎหมาย และสังคมวัฒนธรรม ควบคู่กับการกำหนดมาตรการรองรับความเสี่ยงจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มความสามารถในการปรับตัวและสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในของการบริหารงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด McKinsey 7S Model พบว่า ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในตามกรอบ 7S Model พบว่า สถานศึกษามีศักยภาพและความพร้อมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.81) โดยมีจุดแข็งรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.01) ขณะที่จุดอ่อนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$= 2.10) จากผลการวิจัยสถานศึกษามีฐานการบริหารจัดการภายในที่เข้มแข็งและเอื้อต่อการดำเนินงานวิชาการเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียน โดยประเด็นที่เป็น จุดแข็งสำคัญ ได้แก่ ด้านกลยุทธ์และนโยบาย ด้านทักษะและความรู้ และด้านรูปแบบการบริหาร ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด แสดงถึงการมีทิศทางเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน บุคลากรมีความรู้ความสามารถ และมีแบบแผนการบริหารจัดการที่เป็น

ระบบอย่างไรก็ตาม ในส่วนของจุดอ่อนที่ควรได้รับการพัฒนา แม้จะอยู่ในระดับน้อย แต่พบว่าด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านโครงสร้างและค่านิยมร่วม ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับอัตรากำลังหรือศักยภาพเฉพาะทางของบุคลากร โครงสร้างการบริหารที่อาจยังขาดความยืดหยุ่นคล่องตัว ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการฟื้นฟูผู้เรียน ดังนั้น ในการบริหารงานวิชาการเพื่อแก้ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สถานศึกษาจึงควรมียุทธศาสตร์การบริหารที่นำจุดแข็งด้านนโยบาย ทักษะ และรูปแบบการบริหารมาใช้เป็นพลังขับเคลื่อนหลัก พร้อมทั้งเร่งปิดช่องว่างจุดอ่อนโดยการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ปรับโครงสร้างงานวิชาการให้มีความคล่องตัว และสร้างค่านิยมร่วมในองค์กร เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการฟื้นฟูการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างยั่งยืน เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบของ McKinsey 7S Model พบว่า ค่านิยมร่วม เป็นองค์ประกอบที่มีความเข้มแข็งมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรในสถานศึกษามีเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและเกิดความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Waterman, Peters & Phillips (1980) และ Peters & Waterman (1982) กล่าวว่า ค่านิยมร่วมเป็นแกนกลางของกรอบแนวคิด McKinsey 7S และเป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงโครงสร้าง ระบบ บุคลากร กลยุทธ์ และรูปแบบการบริหารให้สามารถดำเนินงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ สอดคล้องกับ Hallinger (2011) ที่อธิบายว่า วัฒนธรรมองค์กรและค่านิยมร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของครู การทำงานร่วมกัน และการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษา นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างองค์กร และ ระบบการบริหาร เป็นองค์ประกอบที่มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะด้านการพัฒนาหลักสูตร การนิเทศ และการใช้สื่อเทคโนโลยี สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการกำหนดบทบาทหน้าที่ การแบ่งความรับผิดชอบ และระบบการดำเนินงานที่ชัดเจน ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ Hallinger (2011) ที่เสนอว่า โครงสร้างองค์กรและระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการสร้างคุณภาพของผู้เรียน

ในด้าน บุคลากร และ ทักษะ แม้ว่าจะมีความเข้มแข็งในหลายด้าน โดยเฉพาะการนิเทศการศึกษา แต่ยังพบข้อจำกัดในการพัฒนาทักษะด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรยังคงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับการบริหารงานวิชาการและการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ Leithwood, Harris & Hopkins (2020) ที่เสนอว่า การพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากร

ทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Butler-Henderson & Crawford (2020) ที่ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของครูเป็นปัจจัยสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่า กลยุทธ์ และ รูปแบบการบริหาร เป็นองค์ประกอบที่ยังควรได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการกำหนดกลยุทธ์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาและการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานวิชาการ รวมทั้งการพัฒนางานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ Hallinger (2011) ที่อธิบายว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่ชัดเจน พร้อมทั้งส่งเสริมภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกตามกรอบแนวคิด PEST Model พบว่า ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกตามกรอบ PEST Model พบว่า สภาพแวดล้อมภายนอกในภาพรวมเอื้อต่อการดำเนินงานและการพัฒนาองค์กรอยู่ในระดับสูง ($\bar{\mathbf{X}}$= 3.72) โดยมีค่าเฉลี่ยสภาวะโอกาส ($\bar{\mathbf{X}}$= 3.74) สูงกว่าสภาวะอุปสรรคหรือภัยคุกคาม ($\bar{\mathbf{X}}$ = 3.49) ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยแวดล้อมภายนอกเป็นแรงหนุนสำคัญมากกว่าจะเป็นข้อจำกัด โดยปัจจัยที่เป็น โอกาสโดดเด่นที่สุด ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ($\bar{\mathbf{X}}$ = 3.98$) ด้านการเมืองและกฎหมาย ($\bar{\mathbf{X}}$ = 3.90) และด้านสังคมและวัฒนธรรม ($\bar{\mathbf{X}}$ = 3.84$) ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนว่าการก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล ทิศทางนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐ และการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของสังคม เป็นปัจจัยบวกที่เปิดช่องทางให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร จัดสรรบริการ และขยายการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิผ ปัจจัยที่เป็น อุปสรรคสำคัญ (Threat) ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับอุปสรรคสูงสุด ($\bar{\mathbf{X}}$ = 3.65$) และมีค่าเฉลี่ยรวมต่ำที่สุด ($\bar{\mathbf{X}}$= 3.39) สะท้อนว่าความผันผวนทางเศรษฐกิจ ภาวะกำลังซื้อ และต้นทุนการดำเนินงานที่เพิ่มสูงขึ้น เป็นข้อจำกัดภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น ในเชิงการบริหารจัดการ องค์กรจึงควรใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุกในการตักตุนและเก็บเกี่ยว "โอกาส" จากเทคโนโลยี นโยบายรัฐ และกระแสสังคม มาใช้เสริมสร้างความแข็งแกร่ง พร้อมทั้งกำหนดมาตรการบริหารความเสี่ยงทางเศรษฐกิจอย่างรัดกุม เพื่อเพิ่มยืดหยุ่นในการปรับตัวและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ Hallinger (2011) และ Leithwood et al. (2020) กล่าวว่า นโยบายทางการศึกษาและภาวะผู้นำทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มประสิทธิผลของสถานศึกษา ด้านเศรษฐกิจพบว่าเป็นทั้งโอกาสและอุปสรรคต่อการบริหารวิชาการ โดยแม้จะ

ส่งเสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 3.69) แต่กลับเป็นข้อจำกัดสำคัญต่อการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยี รวมถึงการวัดและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย = 2.27) ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ การจัดสรรทรัพยากร และต้นทุนในการจัดหาเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษาไม่สามารถพัฒนานวัตกรรมและระบบการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ สำหรับปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่ามีทั้งผลเชิงบวกและเชิงลบ โดยเป็นโอกาสต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 3.84) เนื่องจากสามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและความต้องการของผู้เรียนได้มากขึ้น ขณะเดียวกันยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 2.79) อันเนื่องมาจากความหลากหลายของผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม ซึ่งทำให้การจัดการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลมากยิ่งขึ้น ปัจจัยด้านเทคโนโลยีเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารวิชาการ โดยมีค่าเฉลี่ยด้านโอกาสสูงที่สุด โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย = 3.98) และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย = 3.95) แสดงให้เห็นว่าความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร การวัดและประเมินผล และการบริหารจัดการข้อมูลของสถานศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ Chamchoi (2015) และวิทวัส นิดสูงเนิน และคณะ (2565) พบว่า ภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีและการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาและคุณภาพผู้เรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับอรชร วรรณสอน (2563) เสนอให้สถานศึกษาพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เพื่อสนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า การนิเทศการศึกษาเป็นทั้งโอกาส (ค่าเฉลี่ย = 3.77) และอุปสรรค (ค่าเฉลี่ย = 2.09) โดยสะท้อนว่าการนิเทศภายในเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาครูและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน แต่หากขาดการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามและการประเมินผลอย่างเป็นระบบ อาจส่งผลให้การนิเทศไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ สุกัญญา ขุนโยธา (2566) และ กัลยรัตน์ กางถิ่น และคณะ (2568) พบว่า การนิเทศภายในและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาครู การติดตามการจัดการเรียนรู้ และการยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดจากนโยบายภาครัฐและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ควบคู่กับการพัฒนาระบบการนิเทศภายในที่เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อรองรับข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการบริหารวิชาการและคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (7S Model) แสดงจุดแข็ง กลยุทธ์ ทักษะ และรูปแบบการบริหาร รวมถึงจุดอ่อนเรื่องบุคลากรและโครงสร้างที่ต้องพัฒนา การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (PEST Model) ชี้ให้เห็นโอกาสทางเทคโนโลยี การเมือง และสังคม ขณะที่ระบุว่าเศรษฐกิจเป็นอุปสรรคสำคัญ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

2. สถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกันควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายการบริหารงานวิชาการ โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทของตนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดอย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการของสถานศึกษา และแก้ไขปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิเคราะห์จากงานวิจัยไปใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ผู้เขียนต้องจัดทำคำแถลงเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องไว้ในตอนท้ายของต้นฉบับก่อนรายการอ้างอิง โดยนำเสนอในลักษณะย่อหน้าเดียวที่มีความชัดเจนและโปร่งใส ครอบคลุมสาระสำคัญดังต่อไปนี้

เครื่องมือและเวอร์ชันที่ใช้ เช่น ChatGPT

การวิจัยครั้งนี้มีการใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้แก่ ChatGPT ของ OpenAI เพื่อสนับสนุนการเรียบเรียงภาษา การตรวจสอบความถูกต้องทางไวยากรณ์ และการปรับปรุงความชัดเจนของเนื้อหาเชิงวิชาการ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้องของเนื้อหาทั้งหมดก่อนนำไปใช้ในการวิจัย ทั้งนี้ AI ไม่ได้ถูกใช้แทนการตัดสินใจทางวิชาการ การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการตีความผลการวิจัยของผู้วิจัย

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้สามารถเปิดเผยและเข้าถึงได้โดยการร้องขอโดยตรงจากผู้เขียน (Corresponding Author) ผ่านทางอีเมล เนื่องจากข้อมูลบางส่วนมีข้อจำกัดด้านความเป็นส่วนตัวของกลุ่มให้ข้อมูลชุมชน

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ซึ่งมิได้จัดอยู่ในกลุ่มเปราะบาง และไม่มีการดำเนินการที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงหรือผลกระทบต่อผู้เข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจึงพิจารณาว่าการศึกษาครั้งนี้ไม่เข้าข่ายโครงการวิจัยที่ต้องขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคำนึงถึงสิทธิ ความสมัครใจ การรักษาความลับ และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

ไม่ได้รับทุนจากหน่วยงานต่างๆ

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

สิริญญา โกษะ มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยที่กำหนด โดยรับผิดชอบการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การรวบรวมและจัดทำหลักฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การทดสอบสมมติฐาน และการบันทึกกระบวนการดำเนินงานวิจัยอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ รับผิดชอบการจัดการและตรวจสอบคุณภาพข้อมูล การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลโดยใช้เทคนิคทางสถิติและคณิตศาสตร์ การสังเคราะห์และจัดหมวดหมู่ข้อมูล ตลอดจนการจัดทำและออกแบบรูปแบบการนำเสนอข้อมูลและผลการวิจัยในรูปแบบที่เหมาะสม รวมถึงการตรวจสอบ แก้ไข และปรับปรุงต้นฉบับ เพื่อให้ผลงานวิจัยมีความถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์ตามหลักวิชาการ

พรเทพ รู้แผน มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิดและพัฒนาแนวคิดหลักของการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย รวมถึงออกแบบแนวคิดและองค์ประกอบของเครื่องมือวิจัย ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหลักในการกำกับ ติดตาม และให้คำแนะนำตลอดกระบวนการวิจัย ตรวจสอบความก้าวหน้าและคุณภาพของงานวิจัย ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประเมิน วิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย

ประยูร บุญใช้ มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย สืบค้นและทบทวนวรรณกรรม พัฒนากรอบแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมถึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดและประยุกต์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนมีส่วนร่วมในการสังเคราะห์และเรียบเรียงผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กัลยรัตน์ กางถิ่น ลินดา นาคโปย และ พรทิพย์ อ้นเกษม. (2568). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8*(6), 207-220

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

วิทวัส นิดสูงเนิน สมบูรณ์ บูรศิริรักษ์ และมารุต พัฒผล. (2565) การพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ส่ง ผลต่อภาวะผู้นำเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าว ไทยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, *5*(4), 1638-1658.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *รายงานการสังเคราะห์ผลการถอดบทเรียนการแก้ไขปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้.* กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *บทวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19* . บริษัท ทริปเพิ้ลกรุ๊ป จำกัด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565ก). *รายงานผลการศึกษาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์โควิด-19 : สภาพการณ์ บทเรียน และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์* . กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565ข). *มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้.* กลุ่มพัฒนาโยบายด้านการเรียนรู้ สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ .

สุกัญญา ขุนโยธา. (2566). บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 25*(3), 297-308.

อรชร วรรณสอน. (2563). *อนาคตภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล เพื่อรองรับการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21* . มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Butler-Henderson, K., & Crawford, J. A. (2020). *Digitally empowered students through teacher leadership: The role of authentic leadership*. *Journal of Applied Learning & Teaching, 3*(Special Issue 1), 1–10.

Chamchoi, S. (2015). *Technology leadership: Bringing technology to classrooms and schools in the 21st century*. *Journal of Education, Naresuan University, 17*(4), 216–224.

Hallinger, P. (2011). *Leadership for learning: Lessons from 40 years of empirical research*. *Journal of Educational Administration, 49*(2), 125–142.

Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). *Seven strong claims about successful school leadership revisited*. *School Leadership & Management, 40*(1), 5–22.

Peters, T. J. & Waterman, R. H. (1982). *GREAT WRITERS ON ORGANIZATIONS*, 168.

Waterman, R. H., Peters, T. J., & Phillips, J. R. (1980). Structure is not organization. *Business Horizons*, 23(3), 14–26.

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

Local-Phenomenon-Based Learning Management to Promote Environmental Action Competency on the Topic of Local Water Resources among Grade 5 Students

ธัญชนก หม่องอิน[1] และสุรีย์พร สว่างเมฆ[2]
Tanchanok Mongin and Sureeporn Sawangmek

Received: April 06, 2026
Revised: August 28, 2026
Accepted: August 28, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน และ 2) เพื่อศึกษาผลสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลกภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 26 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 แผน 2) แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ 3) ใบกิจกรรม และ 4) แบบวัดสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละ และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นเลือกปรากฏการณ์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ควรเลือกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนของนักเรียน

[1-2] มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University
Corresponding author, e-mail: tanchanokm67@nu.ac.th, Tel. 091-0153702

ขั้นกระตุ้นความสนใจ ใช้สื่อนำเสนอปรากฏการณ์ในท้องถิ่นและใช้คำถามกระตุ้นคิด ขั้นวางแผนการสืบค้น นักเรียนร่วมกันออกแบบและวางแผนการสืบค้นข้อมูลก่อนลงพื้นที่สำรวจด้วยเทคโนโลยี Google Maps ขั้นรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล นักเรียนลงพื้นที่สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลปรากฏการณ์ในท้องถิ่น ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์จากการลงพื้นที่มาอธิบายในสถานการณ์ใหม่ ขั้นขยายความรู้ นักเรียนนำข้อสรุปและข้อค้นพบจากปรากฏการณ์ในท้องถิ่นที่ได้มาทำแผนผังความคิดรวมทั้งเผยแพร่ผลงานต่อผู้อื่นในชุมชน และขั้นสะท้อนผลการเรียนรู้ นักเรียนเขียนสะท้อนคิดและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน และ 2) ผลสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้นักเรียนมีสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นจากวงจรปฏิบัติการที่ 1 อยู่ในระดับพอใช้ วงจรปฏิบัติการที่ 2 อยู่ในระดับปานกลาง และวงจรปฏิบัติการที่ 3 อยู่ในระดับดี ซึ่งผลการประเมินการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมหลังการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน, สมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม, แหล่งน้ำในท้องถิ่น

Abstract

This research aimed to 1) examine guidelines for local-phenomenon-based learning management, and 2) investigate the outcomes of environmental action competency achieved through local-phenomenon-based learning management. This was classroom action research with a target group of 26 Grade 5 students, purposively selected from a medium-sized primary school in Phitsanulok Province, during the second semester of the 2025 academic year. The research instruments comprised 1) three lesson plans, 2) a learning reflection form, 3) activity worksheets, and 4) an environmental action competency assessment form. Data were analyzed using mean percentage, with data credibility verified through triangulation. The results showed that 1) the guidelines for local-phenomenon-based learning management comprised 7 steps: selecting relevant local phenomena occurring within students' communities; stimulating interest using media presenting local phenomena and thought-provoking questions; planning inquiry, in which students collaboratively designed and planned

data inquiry prior to field investigation using Google Maps technology; collecting and analyzing data through field investigation of local phenomena; applying knowledge to new situations by using knowledge and experience from field investigation to explain new situations; extending knowledge by creating mind maps from findings and disseminating results to the community; and reflecting on learning through written reflection and knowledge sharing; and 2) regarding students' environmental action competency, findings showed that after learning, students' environmental action competency progressively increased across action research cycles—at a fair level in Cycle 1, a moderate level in Cycle 2, and a good level in Cycle 3—with the overall post-instruction evaluation of environmental action competency development at a very good level.

Keywords: Local-Phenomenon-Based Learning Management, Environmental Action Competency, Local Water Resources

บทนำ

สิ่งแวดล้อมถือเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยกำลังเผชิญกับแรงกดดันทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความรุนแรงมากขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จากรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศแสดงให้เห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมกำลังต้องการได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะปัญหาด้านทรัพยากรน้ำซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และการพัฒนาประเทศ เนื่องจากน้ำไม่เพียงแต่เป็นทรัพยากรพื้นฐานที่หล่อเลี้ยงมนุษย์หากยังเป็นรากฐานของภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การผลิตไฟฟ้า และระบบนิเวศโดยรวม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2567) จากรายงานการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนของประเทศไทยในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่ามีแหล่งน้ำจำนวนมากในประเทศไทยกำลังประสบปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมจากการปนเปื้อนของน้ำเสียในครัวเรือน กิจกรรมทางการเกษตร และภาคอุตสาหกรรม แม้จะมีการจัดการระบบบำบัดน้ำเสียในหลายพื้นที่แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกชุมชนและยังขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ส่งผลให้คุณภาพน้ำในแม่น้ำบางแห่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและน้ำท่วมในฤดูฝนยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมด้าน

แหล่งน้ำที่เกิดขึ้นในชุมชนของผู้วิจัย คือ การเกิดอุทกภัยเป็นประจำในทุกปีทำให้เกิดเป็นปัญหาด้านการจัดการน้ำที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งสะท้อนถึงความไม่สมดุลในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในขณะเดียวกันการเพิ่มขึ้นของประชากรโลกและแนวโน้มการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการใช้น้ำสูงขึ้นทั้งในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ขาดความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมขึ้น ดังนั้นการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนจึงเป็นภารกิจที่มีความสำคัญ ไม่เพียงเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของมนุษย์แต่ยังต้องรักษาความสมดุลทางนิเวศวิทยา ป้องกันผลกระทบด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมในระยะยาว การแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเกิดความยั่งยืน (กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2565) อย่างไรก็ตามจากปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการน้ำที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และความยั่งยืนของสังคมโลก ผลกระทบเหล่านี้ไม่เพียงกระทบต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันแต่ยังส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ซึ่งเหตุนี้ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องมุ่งสร้างความตระหนักรู้ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนผ่านสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Action Competence) ที่เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติอย่างมีวิจารณญาณเพื่อตอบสนองต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม สมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นสมรรถนะที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ความมุ่งมั่น วิสัยทัศน์ และประสบการณ์ตรงด้านสิ่งแวดล้อม สมรรถนะที่กล่าวมานี้ไม่เพียงสร้างความรู้เกี่ยวกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังทำให้มนุษย์สามารถลงมือปฏิบัติและแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้ด้วยวิธีการที่มีเหตุผล และอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในสังคมอย่างเป็นประชาธิปไตยเพื่อมุ่งสู่การปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง (Jensen & Schnack, 1997) ซึ่งสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม (Action Competence for Environment) เริ่มต้นมาจากการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของ Jensen & Schnack ในปี 1997 ที่มีความมุ่งหวังให้บุคคลในฐานะพลเมืองมีส่วนร่วมในกระบวนการคิดแก้ไขปัญหาและพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีวิจารณญาณ (Brefting & Mogensen, 1999) โดยอาศัยสมรรถนะหลักในการลงมือปฏิบัติ (Action Competence) ซึ่งเป็นความสามารถที่บุคคลใช้ในการคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อดำเนินการปรับปรุงพัฒนาปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นให้บุคคลร่วมมือกันในการปฏิบัติตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ซึ่งการเสริมสร้างความสามารถให้บุคคลสามารถ

ลงมือกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะช่วยให้บุคคลสามารถมองเห็นถึงสาเหตุที่มาของปัญหาและร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้ (Husamah et al, 2022)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน (Local Phenomena-Based Learning) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่นำปรากฏการณ์จริงในชุมชนหรือท้องถิ่นมาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถาม สืบค้น ทดลอง และสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลายโดยเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ากับชีวิตและสังคมของตนเองผ่านกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมผ่านการคิดเชิงระบบและการออกแบบแนวทางแก้ปัญหา จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานได้มีการนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์อย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน โดยงานวิจัยได้มีการเสนอว่าการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้ปรากฏการณ์ท้องถิ่นเป็นฐานมีส่วนช่วยกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนที่มองว่าวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องห่างไกลจากชีวิตประจำวันของตนเอง การนำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน เช่น การพังทลายของดิน น้ำท่วม ไฟป่า หรือการเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศรอบ ๆ บริเวณโรงเรียนมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม จะเป็นการช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้จากประสบการณ์ตรงในชีวิตจริงที่ได้พบ และเกิดการสร้างความรู้เชิงวัฒนธรรมของตนเองผ่านการตั้งคำถาม การคิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้ (Harris et al, 2025) นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานยังมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับท้องถิ่นซึ่งจะส่งผลต่อในระดับโลก และเป็นผู้ที่พร้อมสนับสนุนให้ความร่วมมือในการคิดแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อม (Rebecca Rosario O. Bercasio, 2023)

จากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตและสำรวจปรากฏการณ์ในท้องถิ่นของพื้นที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ พบว่า เป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านการบริหารการจัดการน้ำ คือ การเกิดอุทกภัยเป็นประจำทุกปีโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนซึ่งสาเหตุเกิดมาจากการที่ฝนตกหนักและระบายน้ำไม่ทันรวมไปถึงแม่น้ำยมซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักมีระดับน้ำเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจึงทำให้เกิดน้ำท่วมขังในพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเกษตรที่เกษตรกรต้องเผชิญกับความเสียหายของพืชผลทางการเกษตร ด้านการบริหารจัดการน้ำที่ระบายน้ำได้ไม่ดี ด้านสังคมและความเป็นอยู่ที่ประชาชนต้องเผชิญกับการย้ายถิ่นฐานชั่วคราวและการสูญเสียทรัพย์สิน อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อนักเรียนเนื่องจากบ้านเรือนของนักเรียนถูกน้ำท่วมเป็นระยะเวลานานทำให้ต้องมีการปรับวิถีการดำเนินชีวิตตามสถานการณ์ ปัญหาเรื่อง

น้ำท่วมที่กล่าวมาข้างต้นถือเป็นปรากฏการณ์ในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบริเวณโรงเรียน ซึ่งนักเรียนที่ประสบปัญหาบ้านเรือนถูกน้ำท่วมและนักเรียนที่ไม่ได้ประสบปัญหานี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นสมรรถนะที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นโดยอาศัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม

จากความสำคัญและสภาพปัญหารวมทั้งผลของตัวอย่างงานวิจัย ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและต้องการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยมีความตั้งใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยนำปัญหาอุทกภัยในท้องถิ่นและการจัดการน้ำในชุมชนบริเวณโรงเรียนมาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหวังว่าผู้เรียนจะสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันต่อไป

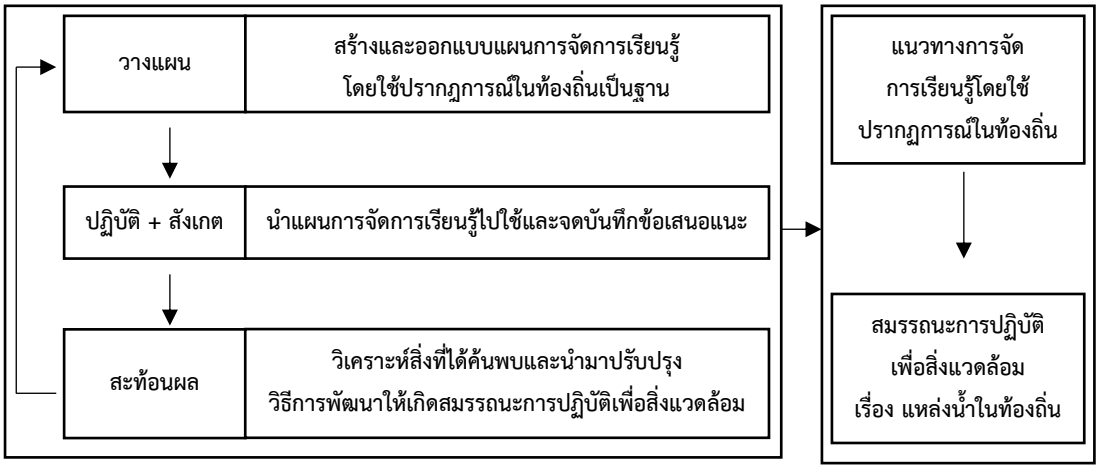
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2. เพื่อศึกษาผลสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งแต่ละวงจรปฏิบัติการประกอบด้วย 4 ขั้นตอนตามแนวคิด Kemmis (1998 อ้างอิงใน สิรินภา กิจเกื้อกูล, 2557) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 26 คน แบ่งเป็นนักเรียนชาย 12 คน และนักเรียนหญิง 14 คน โดยการเลือกแบบเจาะจงซึ่งเป็นชั้นเรียนที่ผู้วิจัยทำการสอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สำรวจน้ำผิวดินถิ่นทุ่งบางระกำ 2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง รู้จักน้ำใต้ดินจากบ่อบาดาลชุมชน 3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง บริหารจัดการน้ำชุมชนด้วยประตูระบายน้ำท่านางงาม โดยผ่านการประเมินความเหมาะสมจากการตรวจให้คะแนนตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน

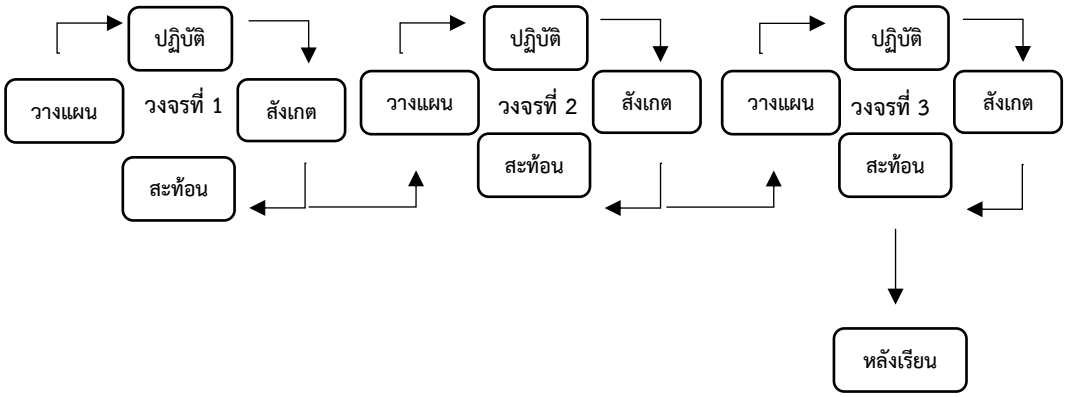
2. แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ เพื่อสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ระหว่างที่ผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้โดยผู้วิจัยและครูผู้เข้าร่วมสังเกต

3. ใบกิจกรรม เป็นแบบเขียนตอบอิสระที่ใช้เก็บข้อมูลระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานที่สะท้อนถึงสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมทั้ง 6 มิติ

4. แบบวัดสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นแบบวัดเขียนตอบจากคำถามปลายเปิดที่ใช้สำหรับการวัดสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.67-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง โดยได้ดำเนินการตามวงจรปฏิบัติการ 3 วงจรปฏิบัติการ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วงจรปฏิบัติการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยใช้ข้อมูลจากแบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้บันทึกประกอบด้วยผู้วิจัยและครูผู้ร่วมสังเกตที่มีประสบการณ์ด้านการสอนวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษา จำนวน 1 ท่าน และผู้วิจัยนำมาจัดระเบียบข้อมูล เขียนข้อสรุป และสรุปภาพรวมของแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขใช้ในวงจรปฏิบัติการ และตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้านแหล่งข้อมูล

2. การวิเคราะห์สมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม ใช้ข้อมูลจากใบกิจกรรมของนักเรียนและแบบวัดสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินความสามารถของนักเรียนในการปฏิบัติและตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำคะแนนมาวิเคราะห์

ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม จากนั้นนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ยและคิดเป็นร้อยละจากคะแนนเต็ม เพื่อจัดระดับสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมเป็น 5 ระดับ ปรับปรุงจาก ดุษฎีพร สังข์สอาด. (2565); สุริยะ คุณวันดี และจีระวรรณ เกษสิงห์. (2567) คือ ต่ำกว่าร้อยละ 50 ระดับควรปรับปรุง ระหว่างร้อยละ 50-59 ระดับพอใช้ ระหว่างร้อยละ 60-69 ระดับปานกลาง ระหว่างร้อยละ 70-79 ระดับดี และร้อยละ 80 ขึ้นไป ระดับดีมาก โดยมีการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลด้วยวิธีสามเส้าแบบ Method Triangulation โดยการหาค่าเฉลี่ยของคะแนนและเทียบเป็นร้อยละ

ความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ยืนยันความน่าเชื่อถือของงานวิจัย โดยการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation) ทั้ง 2 วิธี คือวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านเครื่องมือวิจัย (Method Triangulation) และวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Source Trangulation) อีกทั้งยังใช้การตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญ (Peer Debriding)

สรุปผลการวิจัย

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นเลือกปรากฏการณ์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง การเลือกปรากฏการณ์ในท้องถิ่นควรคำนึงถึงความรู้และประสบการณ์เดิมของนักเรียน ซึ่งถ้าปรากฏการณ์ที่เกิดอยู่ใกล้ตัวนักเรียนจะทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและสามารถเชื่อมโยงความรู้กับปรากฏการณ์ในท้องถิ่นได้

2) ขั้นกระตุ้นความสนใจและตั้งคำถาม การกระตุ้นความสนใจของนักเรียนจะต้องนำเสนอสื่อที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ในท้องถิ่นของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจ และการตั้งคำถามควรเป็นคำถามจากปรากฏการณ์ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจริง

3) ขั้นวางแผนการสืบค้น เป็นขั้นที่มีการกำหนดประเด็นปัญหาและขอบเขตพื้นที่ที่จะให้นักเรียนสำรวจให้ชัดเจนควรมีการใช้เทคโนโลยี Google Maps มาช่วยในการกำหนดพื้นที่และการออกแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล นักเรียนสามารถเลือกวิธีการที่จะใช้เก็บข้อมูลได้หลากหลาย

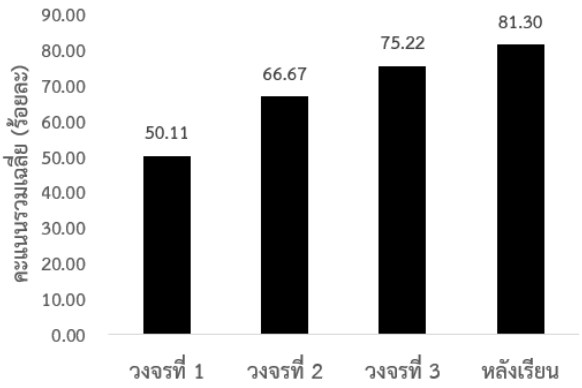
4) ขั้นรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นนี้นักเรียนจะได้ลงพื้นที่จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของปรากฏการณ์ในท้องถิ่นจากหลักฐานเชิงประจักษ์

5) ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ ในขั้นนี้ควรเลือกสถานการณ์ใหม่ที่มีความใกล้เคียงหรือคล้ายกับปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเดิมที่นักเรียนได้ลงพื้นที่สำรวจ เพื่อให้นักเรียนได้ร่วมกันเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาของปรากฏการณ์ในท้องถิ่นใหม่โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเดิม

6) ขั้นขยายความรู้ ขั้นนี้นักเรียนจะนำข้อมูลที่ได้จากหลักฐานเชิงประจักษ์และข้อสรุปของปรากฏการณ์ในท้องถิ่น มาจัดทำแผนผังความคิดเพื่อนำเสนอข้อมูลที่ค้นพบโดยเชื่อมโยงความรู้จากปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางการแก้ไขปัญหา พร้อมเปิดโอกาสให้นักเรียนเผยแพร่ผลงานต่อผู้อื่นในระดับโรงเรียนหรือชุมชน

7) ขั้นสะท้อนผลการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนจะทำการเขียนสะท้อนคิดหลังจากการลงสำรวจพื้นที่จนได้ข้อสรุปของปรากฏการณ์ในท้องถิ่นร่วมกัน

2. ผลการศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น สามารถเปรียบเทียบสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม ระหว่างการจัดการเรียนรู้และหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน แสดงดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม ระหว่างการจัดการเรียนรู้และหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน

จากภาพ พบว่าผลการศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมระหว่างการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการ 3 วงจร และหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน โดยในวงจรปฏิบัติการที่ 1 คะแนนรวมเท่ากับร้อยละ 50.11 อยู่ในระดับพอใช้ วงจรปฏิบัติการที่ 2 พบว่ามี คะแนนรวมเท่ากับร้อยละ 66.67 อยู่ในระดับปานกลาง วงจรปฏิบัติการที่ 3 พบว่ามีคะแนนรวมเท่ากับร้อยละ 75.22 อยู่ในระดับดี และหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่ามี คะแนนรวม

เท่ากับร้อยละ 81.30 อยู่ในระดับดีมาก โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมระหว่างการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการ 3 วงจร และหลังการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวงจรปฏิบัติการโดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม จากวงจรปฏิบัติการที่ 1-3 และหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน

สมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม	**วงจรปฏิบัติการที่ 1**		**วงจรปฏิบัติการที่ 2**		**วงจรปฏิบัติการที่ 3**		**หลังการจัดการเรียนรู้**	
	เฉลี่ย	**ร้อยละ**	**เฉลี่ย**	**ร้อยละ**	**เฉลี่ย**	**ร้อยละ**	**เฉลี่ย**	**ร้อยละ**
มิติที่ 1 ความรู้ที่เอื้อให้เกิดการปฏิบัติ	1.15	57.69	1.42	71.15	1.58	78.85	1.69	84.62
มิติที่ 2 แรงขับที่นำไปสู่การปฏิบัติ	1.08	53.85	1.27	63.46	1.46	73.08	1.65	82.69
มิติที่ 3 วิสัยทัศน์	1.19	39.47	1.69	56.41	2.00	66.67	2.15	71.79
มิติที่ 4 ประสบการณ์จากการปฏิบัติ	1.65	55.13	2.19	73.08	2.42	80.77	2.58	85.90
มิติที่ 5 ทักษะการคิดที่นำไปสู่การปฏิบัติ	1.04	51.92	1.31	65.38	1.50	75.00	1.62	80.77
มิติที่ 6 การทำงานร่วมกับพันธมิตรอย่างเป็นประชาธิปไตย	1.27	42.31	2.12	70.51	2.31	76.92	2.46	82.05
คะแนนรวม	7.38	50.11	10.00	66.67	11.27	75.22	12.15	81.30
ระดับ	พอใช้		ปานกลาง		ดี		ดีมาก	

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ยเป็นคะแนนที่ได้จากใบกิจกรรมและแบบวัดสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน 6 มิติ จำนวน 15 ข้อ 15 คะแนน ใช้มาตรประมาณค่า 5 ระดับ

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมระหว่างการจัดการเรียนรู้มีระดับที่สูงขึ้นในทุกวงจรปฏิบัติการ จากวงจรปฏิบัติการที่ 1 อยู่ในระดับพอใช้ ปรับขึ้นในวงจรปฏิบัติการที่ 2 อยู่ในระดับปานกลาง และวงจรปฏิบัติการที่ 3 อยู่ในระดับดี ซึ่งผลการประเมินการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมหลังการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานของ Harris *et al*. (2025) เพื่อให้สอดคล้องกับผู้เรียนและปรากฏการณ์ในท้องถิ่นที่พบ ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน โดยมี การอภิปรายตามลำดับ ต่อไปนี้

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ขั้นที่ 1 เลือกปรากฏการณ์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ควรเลือกปรากฏการณ์ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจริงในท้องถิ่นหรือชุมชน และมีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม และประสบการณ์ตรงของนักเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นจากความรู้และประสบการณ์ตรงของตนเองเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Martha Inouye et al. (2024) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง จะช่วยกระตุ้นความสนใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้จากปรากฏการณ์จริง ซึ่งจากงานวิจัยจะพบว่ามีการใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นจุดเชื่อมโยงไปสู่การจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสนใจและตั้งคำถาม ครูมีบทบาทสำคัญในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยนำเสนอสื่อที่แสดงถึงปรากฏการณ์ในท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย เช่น ภาพถ่าย คลิปวิดีโอเหตุการณ์ในพื้นที่ ข่าวสารจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หรือบทสัมภาษณ์ของชาวบ้านในชุมชน และการตั้งคำถามควรมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งคำถามต้องมีความเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ในท้องถิ่นโดยตรง สอดคล้องกับ Martha Inouye et al. (2024) ที่กล่าวว่า ครูจะต้องกระตุ้นความสนใจของนักเรียนผ่านการนำเสนอรูปภาพ วิดีโอ หรือกิจกรรมสังเกต เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนเกิดการตั้งคำถามและส่งเสริม

การตั้งสมมติฐาน โดยครูสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์ของตนเองในการเชื่อมโยงความรู้กับปรากฏการณ์ในท้องถิ่น ซึ่งจากงานวิจัยจะพบว่ามีการนำเสนอปรากฏการณ์ในท้องถิ่นผ่านภาพถ่าย คลิปวิดีโอ และข่าวที่เกิดขึ้นจริงในท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 วางแผนการสืบค้น ส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันออกแบบและวางแผนการสืบค้นข้อมูลก่อนการลงสำรวจพื้นที่ โดยการกำหนดพื้นที่ที่จะทำการสำรวจครูจะใช้เทคโนโลยี เช่น Google Maps เข้ามาเพื่อช่วยในการกำหนดพื้นที่ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการตัดสินใจในการเก็บข้อมูล และทำให้นักเรียนสามารถวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครอบคลุม ในการเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนสามารถเลือกใช้วิธีการที่หลากหลายตามความเหมาะสม เช่น การสังเกต การถ่ายภาพ การสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน หรือการจดบันทึกข้อมูล สอดคล้องกับ Teresa & Donna (2023) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีส่วนร่วมผ่านการตั้งคำถาม การสืบค้น การทดลอง และการสร้างองค์ความรู้จากปรากฏการณ์จริงในชีวิตประจำวัน โดยนักเรียนจะดำเนินการสืบค้นข้อมูลหรือสังเกตจากสถานการณ์จริง ซึ่งจากงานวิจัยจะพบว่ามีการให้นักเรียนได้ร่วมกันวางแผนและออกแบบการสืบค้นข้อมูลก่อนลงสำรวจพื้นที่จริง

ขั้นที่ 4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนสำคัญที่ให้นักเรียนลงพื้นที่ปฏิบัติจริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของปรากฏการณ์ในท้องถิ่นของชุมชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับปรากฏการณ์ในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยในขั้นนี้นักเรียนจะได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผ่านการสำรวจ และเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ในท้องถิ่นที่ได้จากหลักฐานเชิงประจักษ์มาพิจารณาร่วมกันเพื่อลงข้อสรุป สอดคล้องกับ Harris et al. (2025) ที่กล่าวว่า การที่นักเรียนลงพื้นที่จริงเพื่อทำการสังเกต สัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูล หรือทดลองเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในท้องถิ่น จะทำให้นักเรียนสามารถวางแผนการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจากงานวิจัยจะพบว่านักเรียนได้ลงสำรวจพื้นที่จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเพื่อร่วมกันลงข้อสรุปของปรากฏการณ์ต่อไป

ขั้นที่ 5 ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเชื่อมโยงองค์ความรู้จากการศึกษาปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเดิมไปสู่การวิเคราะห์และอธิบายในปรากฏการณ์สถานการณ์ใหม่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูควรเลือกปรากฏการณ์ในท้องถิ่นสถานการณ์ใหม่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประสบการณ์เดิมของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถนำองค์ความรู้เดิมมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์สถานการณ์ใหม่ได้อย่างมี

เหตุผล และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ใหม่ โดยอาศัยข้อมูลและข้อสรุปจากการลงพื้นที่สำรวจในขั้นก่อนหน้า สอดคล้องกับ Harris et al. (2025) ที่กล่าวว่า การประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่จะช่วยขยายความรู้ให้กับนักเรียนได้โดยการเพิ่มปรากฏการณ์ใหม่ที่เกี่ยวข้อง โดยจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดการสร้างความรู้มากขึ้นและสามารถเปรียบเทียบข้อมูลจากปรากฏการณ์เดิมและปรากฏการณ์ใหม่ได้ ซึ่งจากงานวิจัยจะพบว่าครูมีการนำเสนอสถานการณ์ใหม่ที่นักเรียนสามารถใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมมาอธิบายเพื่อหาแนวทางแก้ไขในสถานการณ์ใหม่ได้

ขั้นที่ 6 ขยายความรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากหลักฐานเชิงประจักษ์ ข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะ และข้อสรุปร่วมกันจากการศึกษาปรากฏการณ์ในท้องถิ่นมาจัดทำผลงานแผนผังความคิด ซึ่งการนำข้อมูลมาจัดทำแผนผังความคิดจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ ของความรู้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบโดยนักเรียนสามารถบูรณาการองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ากับข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ เช่น ปัญหา สาเหตุ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขปัญหา จากนั้นนักเรียนจะนำผลงานที่จัดทำขึ้นไปนำเสนอและเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะเพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ในท้องถิ่น สอดคล้องกับ Rebecca Rosario O. Bercasio (2023) ที่กล่าวว่า การสร้างสรรค์ผลงานและการทำงานร่วมกันเป็นการให้นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์จากการปฏิบัติไปสร้างผลงาน หรือแนวทางแก้ปัญหาเพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาแก่ชุมชน ซึ่งจากงานวิจัยจะพบว่ามีการให้นักเรียนร่วมกันจัดทำแผนผังความคิดและนำไปเผยแพร่ต่อชุมชน เพื่อเป็นการเชื่อมโยงความรู้และฝึกการทำงานร่วมกัน

ขั้นที่ 7 สะท้อนผลการเรียนรู้ ในขั้นนี้ส่งเสริมให้นักเรียนสะท้อนคิดความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ในท้องถิ่น โดยการเขียนสะท้อนคิดลงในใบกิจกรรมซึ่งนักเรียนสามารถเขียนแสดงความคิดเห็น ข้อค้นพบ หรือข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ได้ จากนั้นให้นักเรียนนำผล การเขียนสะท้อนคิดมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำเสนอข้อค้นพบต่าง ๆ โดยนักเรียนจะได้มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นประสบการณ์และแนวคิดที่หลากหลายจากผู้อื่น สอดคล้องกับ Erin Bridges Bird et al. (2020) ที่กล่าวว่า การสะท้อนผลการเรียนรู้นักเรียนจะต้องสะท้อนความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเขียนบันทึก การนำเสนอ และการอภิปรายร่วมกัน และสอดคล้องกับ Rebecca Rosario O. Bercasio (2023) ที่กล่าวว่า การสะท้อนคิดและการวิพากษ์ของนักเรียนจะช่วยฝึกการสะท้อนคิดจากมุมมอง ความคิด ความรู้สึก และคุณค่าที่ได้จากการเรียนรู้เพื่อร่วมกันสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในท้องถิ่นต่อไป ซึ่งจากงานวิจัยจะพบว่าขั้นสะท้อน

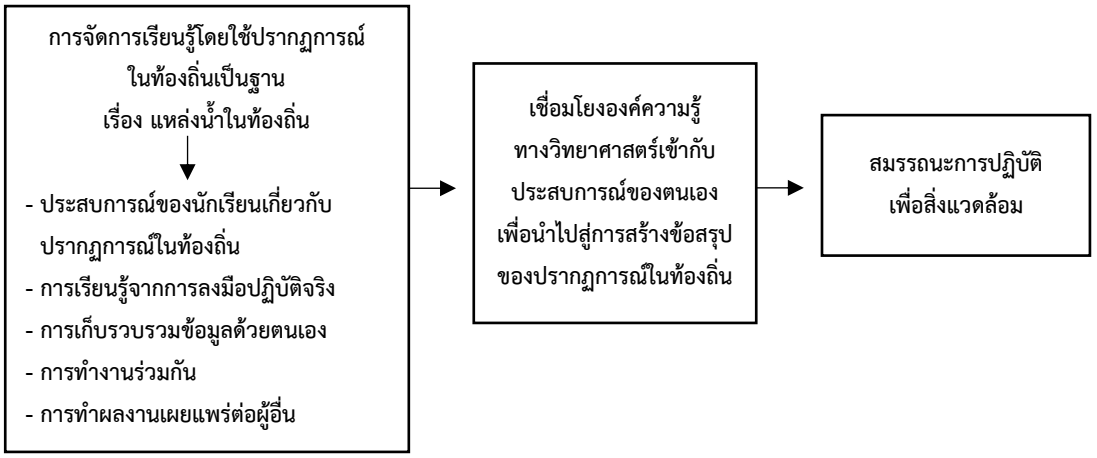
ผลการเรียนรู้นักเรียนจะได้เขียนสะท้อนคิด ข้อค้นพบ หรือข้อเสนอแนะลงในใบกิจกรรมซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างแนวคิดเพิ่มเติมจากกิจกรรมการเรียนรู้

2. สมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่น จากการวิเคราะห์ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานสามารถส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมได้ เมื่อพิจารณาจากร้อยละคะแนนเฉลี่ยจากใบกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีคะแนนเพิ่มขึ้นในทุกวงจรการปฏิบัติการและการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบวัดสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม ดังนี้ วงจรปฏิบัติการที่ 1 ร้อยละ 50.11 วงจรปฏิบัติการที่ 2 ร้อยละ 66.67 วงจรปฏิบัติการที่ 3 ร้อยละ 75.22 และหลังเรียน ร้อยละ 81.30 ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐานส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาร่วมกันวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหา สาเหตุ และผลกระทบจนนำไปสู่การจัดทำแผนผังความคิดและเผยแพร่ข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาจากนั้นนำไปเผยแพร่ต่อครอบครัว โรงเรียน และชุมชนเพื่อสร้างการรับรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จีระวรรณ เกษสิงห์ และคณะ (2566) ที่กล่าวว่า การลงมือปฏิบัติของนักเรียนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองของสังคมตามระบอบประชาธิปไตย โดยนักเรียนลงมือปฏิบัติร่วมกับผู้อื่นจะเป็นการช่วยหาแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ตนเองสนใจและต้องการแก้ไขปัญหานั้นได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยะ คุณวันดี และจีระวรรณ เกษสิงห์ (2567) ที่กล่าวว่า การมีประสบการณ์ตรงจากการดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามแนวทางที่เลือกซึ่งเกิดจากการเชื่อมโยง อารมณ์ ค่านิยม และความรู้เข้าด้วยกัน โดยจะเป็นประโยชน์ต่อการช่วยให้เกิดการลงมือปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาจากร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากใบกิจกรรมระหว่างเรียนกับแบบวัดสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมหลังเรียน พบว่า ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยในมิติที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด คือ มิติที่ 3 วิสัยทัศน์ แม้ว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นแต่ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ามิติอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากมิติด้านวิสัยทัศน์ที่เป็นความสามารถเชิงนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจินตนาการและคาดการณ์อนาคตของแหล่งน้ำในท้องถิ่น ซึ่งเป็นทักษะขั้นสูงที่ต้องอาศัยประสบการณ์ ความรู้พื้นฐาน และการคิดเชิงระบบ ในการจัดกิจกรรมในวงจรปฏิบัติการที่ 3 นักเรียนจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำงานร่วมกัน แต่การจินตนาการถึงภาพในอนาคตของนักเรียนอาจถูกจำกัดอยู่ในกรอบของข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในปัจจุบัน อีกทั้งการทำงานแบบกลุ่มอาจทำให้นักเรียนบางส่วนไม่ได้แสดงความคิดเห็น หรือฝึกการจินตนาการถึงภาพในอนาคตด้วยตนเองอย่างเต็มที่

ดังนั้นหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เมื่อใช้แบบวัดสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นการประเมินรายบุคคลนักเรียนจึงต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และข้อสรุปที่ได้จากการเรียนรู้มาสังเคราะห์ใหม่ด้วยตนเอง ส่งผลให้ระดับสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยรวมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ Heather F. Clark et al. (2024) ที่กล่าวว่า แนวทางการเรียนรู้ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ากับชีวิตจริงของนักเรียน จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายและช่วยพัฒนาทักษะในการอธิบายและแก้ปัญหาของนักเรียนเมื่อพบปัญหาสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ใหม่

องค์ความรู้ใหม่

หลังจากที่กลุ่มเป้าหมายได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเป็นฐาน เรื่อง แหล่งน้ำในท้องถิ่นทำให้ทราบถึงการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เลือกปรากฏการณ์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ 2 กระตุ้นความสนใจและตั้งคำถาม ขั้นที่ 3 วางแผนการสืบค้น ขั้นที่ 4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นที่ 5 ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ ขั้นที่ 6 ขยายความรู้ และ ขั้นที่ 7 สะท้อนผลการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่าการนำปรากฏการณ์ในท้องถิ่นของชุมชนมาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ากับประสบการณ์ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความหมาย โดยองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่เพียงความรู้เชิงเนื้อหาแต่เป็นความรู้ที่บูรณาการระหว่างความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ ประสบการณ์จริง เศรษฐกิจ สังคม และชุมชน จนนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนได้ซึ่งมีกรอบแนวคิดแสดงดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นกับหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนโดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนหรือชุมชน

2. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมในทุกมิติ เช่น มิติด้านวิสัยทัศน์ ซึ่งเป็นความสามารถของนักเรียนในการจินตนาการถึงภาพอนาคตของสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้น และกำหนดแนวทางการปฏิบัติหรือเป้าหมายร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนหรือชุมชน

3. สถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนหรือชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนควรเลือกปรากฏการณ์ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจริงในท้องถิ่นหรือชุมชน และควรเป็นปรากฏการณ์ที่นักเรียนมีความรู้และมีประสบการณ์ตรง

2. ครูผู้สอนควรกำหนดพื้นที่ที่ต้องการให้นักเรียนสำรวจอย่างชัดเจน มีการอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจให้นักเรียนก่อนออกสำรวจ เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ตรงกันโดยนำเทคโนโลยี Google Maps เข้ามาช่วยในการกำหนดพื้นที่เพื่อให้นักเรียนสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ถูกต้อง

3. ครูผู้สอนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำงานเป็นกลุ่มมีการกำหนดหน้าที่การทำงานของสมาชิกภายในกลุ่มทุกคนตามความถนัดและความสามารถ เพื่อช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกันจนนำไปสู่การสร้างผลงานที่มีประสิทธิภาพ

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน

ผู้เขียนขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนทางการเงิน วิชาชีพ หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล ที่ส่งผลต่อการกำหนดกรอบแนวคิดการดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัย

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

ผู้เขียนได้ใช้ ChatGPT-4 และGemini 2.5 Flash เป็นเครื่องมือสนับสนุนในกระบวนการจัดโครงสร้างเนื้อหา การปรับปรุงสำนวนภาษา และเรียบเรียงข้อความบางส่วนของเนื้อหา รวมถึงช่วยสังเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลที่ผู้เขียนเก็บรวบรวมได้ ทั้งนี้การใช้งานอยู่ในระดับประโยคและย่อหน้าเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเขียนและความชัดเจนของการนำเสนอเท่านั้น โดยไม่ได้ใช้ในการออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผลหรือการสร้างผลการวิจัย ผู้ซึ่งเขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และพิจารณาความถูกต้อง ความสมบูรณ์และความเหมาะสมของเนื้อหาทั้งหมดด้วยตนเอง

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล

ข้อมูลการวิจัยประกอบด้วยข้อมูลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นข้อมูลที่นำเสนอในภาพรวมเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น โดยข้อมูลรายบุคคลที่สามารถระบุตัวตนของผู้เข้าร่วมวิจัยจะไม่ถูกเปิดเผยต่อสาธารณะ

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้ไม่มีการทดลองกับสัตว์หรือการดำเนินการที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้เข้าร่วมวิจัย การดำเนินการวิจัยยึดหลักการคำนึงถึงสิทธิ ความเป็นส่วนตัว ศักดิ์ศรี และความปลอดภัยของผู้เข้าร่วมวิจัย ตลอดจนใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและรายงานผลในลักษณะที่ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมวิจัย โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน และมีครูผู้ร่วมสังเกตเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนผลและตรวจสอบข้อมูลเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย

การวิจัยนี้ไม่ได้รับทุนสนับสนุน

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผู้เขียนได้กำหนดบทบาทของผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัย ดังนี้

ธัญชนก หม่องอิน ผู้วิจัยหลักมีบทบาทในการกำหนดกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ออกแบบระเบียบวิธีวิจัย เครื่องมือวิจัย และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ตีความ และสรุปผลการวิจัย พร้อมทั้งจัดทำต้นฉบับและตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาทางวิชาการทั้งหมด

สุรีย์พร สว่างเมฆ มีบทบาทในการให้คำปรึกษาทางวิชาการโดยการร่วมพิจารณาและสนับสนุนการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือวิจัย ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสมของการดำเนินงานวิจัยและการนำเสนอผลการวิจัย

ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ปรับแก้ต้นฉบับและรับผิดชอบต่อเนื้อหาและผลการวิจัยที่นำเสนอในบทความฉบับสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2565). *การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยั่งยืน*. https://www.tei.or.th/file/library/Sustainable_Urban_Environmental_Management_70.pdf

จีระวรรณ เกษสิงห์ สุชาวดี เกตชนก และศรายุทธ ชาญนคร. (2566). สมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม: มุมมองใหม่ของผลลัพธ์การเรียนรู้ ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, *34*(1), 1-19.

ดุษฎีพร สังข์สอาด. (2565). การจัดการเรียนรู้ด้วยประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เรื่อง มนุษย์กับความยั่งยืนของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *Journal of Information and Learning*, *34*(1), 59-72.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2567). *สรุปสถานการณ์ คุณภาพสิ่งแวดล้อม 2567*. เข้าถึงได้จาก https://www.onep.go.th/ebook/soe/info-soe67.pdf

สิรินภา กิจเกื้อกูล. (2557). *การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์: ทิศทาง สำหรับครูศตวรรษที่ 21*. จุลดิสการพิมพ์.

สุริยะ คุณวันดี และจีระวรรณ เกษสิงห์. (2567). การศึกษาความสัมพันธ์และการตรวจสอบความตรงของโมเดลสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *Journal of Inclusive and Innovative Education*, *7*(3), 1-15.

Clark, H. F., Gyles, S. A., Tieu, D., Venkatesh, S., & Sandoval, W. A. (2024). Exploring science teachers' efforts to frame phenomena in the community. *Journal of Research in Science Teaching*, *61*(9), 1–29.

Emily M. Harris, Lindsey Mohan, Adrienne A. Hanson, Katahdin A. Cook Whitt, Candice Guy-Gaytán, & Lisa O. Kenyon (2025). "Adapting for a Local Space Can be Tricky": Designing Units for Teachers to Localize Through Phenomenon Adaptation. *Science Education*, 1-32.

Erin Bridges Bird, Peggy Harte, and Heidi L. Ballard. (2020). Birds Near and Far: Students investigate local environmental phenomena on campus and at a local pond. *Science&Children*, *58*(1), 48-55.

H. Husamah, Hadi Suwono, Hadi Nur, & Agus Dharmawan. (2022). Action competencies for sustainability and its implications to environmental education for prospective science teachers: A systematic literature review. *Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *18*(8), 1-22.

Jensen, B. B., & Schnack, K. (1997). The action competence approach in environmental education. *Environmental Education Research*, *3*(2), 163–178.

Martha Inouye, Clare I. Gunshenan & Amanda Lopez. (2024) . Using Local Phenomena to support Student Learning. *Science Scope. 47*(4), 22-29.

Rebecca Rosario O. Bercasio. (2023). Using Local and Global Phenomena in Teaching Global Citizenship Education in English at the Elementary Level. *Randwick International of Education and Linguistics Science (RIELS) Journal*, *4*(2), 199-215.

S. Brefting & F. Mogensen. (1999). Action Competence and Environmental Education. *Cambridge Journal of Educanon*, *29*(3), 349-353.

Teresa J. Kennedy & Donna L. Fields. (2023). Augmenting Upper and Early-Learning STEM Lessons Through Phenomenon-Based Learning Projects. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, *23*(18), 171-183.

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขตตรวจราชการที่ 10

A School Administration Model towards a Happy School based on Buddhist Principles for Small-Sized Schools under the Office of the Primary Educational Service Area, Inspection Region 10

นิศรา ไชยเพีย[1] บุญช่วย ศิริเกษ[2] และพิมพ์อร สดเอี่ยม[3]
Nisara Chaiphia, Boonchuay Sirikase and Pimorn Sodium

Received: May 02, 2026
Revised: July 01, 2026
Accepted: July 03, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 10 จากการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีแบบวิธีปฏิบัติเป็นเลิศ ด้านบริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขตตรวจราชการที่ 10 จำนวน 322 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยนำข้อมูลผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยการคำนวณ PNImodified ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.34, S.D. = 0.77) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$

[1-3] มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย; Mahamakut Buddhist University
Corresponding author, e-mail: Gtnisara@gmail.com, Tel. 0872247171

= 4.66, S.D. = 0.48) และลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการมีทัศนคติเชิงบวก ($PNI_{modified}$ = 0.428) ลำดับที่ 2 ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ($PNI_{modified}$ = 0.403) ลำดับที่ 3 ด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสม ($PNI_{modified}$ = 0.381) และลำดับที่ 4 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ($PNI_{modified}$ = 0.365) ตามลำดับ และ 2) แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 สรุปได้ว่า ด้านการมีทัศนคติเชิงบวกมี 5 แนวทาง ด้านการมีผลลัพธ์ตามเป้าหมายมี 5 แนวทาง ด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสมมี 5 แนวทาง และ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีมี 5 แนวทาง

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารสถานศึกษา, แนวทางการพัฒนา, โรงเรียนแห่งความสุข, หลักพุทธธรรม

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the current and desired state, and needs of the school administration model towards a happy school based on Buddhist principles for small-sized schools under the Office of Primary Educational Service Area, Inspection Region 10; and 2) to study guidelines for developing the school administration model towards a happy school based on Buddhist principles for small-sized schools in Inspection Region 10, from a study of small-sized schools with best practices in school administration. The sample group consisted of 322 school administrators from schools under the Office of Primary Educational Service Area 10, Inspection Region 10. Data collection tools were questionnaires and semi-structured interviews. Data analysis was performed using the mean and standard deviation. Needs analysis was conducted by using the data from the current and desired states to calculate the needs index to prioritize essential needs using the PNImodified index. The research findings revealed that 1) the overall current situation was at a moderate level ($\overline{X}$ = 3.34, S.D. = 0.77), while the overall desired situation was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.66, S.D. = 0.48). The priorities of needs, ranked from most to least important, were: 1st place: positive attitude ($PNI_{modified}$ = 0.428), 2nd

place: operational outcomes ($PNI_{modified}$ = 0.403), 3rd place: appropriate welfare ($PNI_{modified}$ = 0.381), and 4th place: a good learning environment ($PNI_{modified}$ = 0.365); 2) guidelines for developing a school administration model towards happy schools based on Buddhist principles for small-sized schools under the Office of Primary Educational Service Areas, Inspection Region 10 concluded that there were 5 approaches to positive attitudes, 5 approaches to achieving target results, 5 approaches to appropriate welfare, and 5 approaches to creating a good learning environment.

Keywords: School Administration Model, Development Guidelines, Happy School, Buddhist Principles

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้อย่างชัดเจนในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561–2580 โดยเฉพาะในยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมุ่งเน้นให้คนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566–2570 ที่วางรากฐานการพัฒนาประเทศสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) อย่างไรก็ตาม โรงเรียนขนาดเล็กซึ่งในปีการศึกษา 2566 มีจำนวนมากถึง 14,996 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 51.16 ของโรงเรียนทั้งหมดทั่วประเทศ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลับเผชิญกับปัญหาสำคัญใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ซึ่งพบการขาดแคลนครู ครูย้ายบ่อย และครูขาดขวัญกำลังใจ ด้านการเรียนการสอนที่หลักสูตรไม่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการที่รูปแบบการบริหารไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพ และด้านการมีส่วนร่วมที่ชุมชนขาดศักยภาพในการสนับสนุนสถานศึกษา ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาและสุขภาวะของบุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก

แนวคิดองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะกรอบแนวทางการพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืน โดยมุ่งกระตุ้นจูงใจและสร้างความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แก่บุคลากร ผ่านหลักการ 8 ประการ ได้แก่ Happy Body, Happy Heart, Happy

Relax, Happy Brain, Happy Soul, Happy Money, Happy Family และ Happy Society ซึ่งเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทสถานศึกษาจะก่อให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในบริบทของโรงเรียนแห่งความสุขนั้น UNESCO ประเทศไทย (2565) ได้ระบุปัจจัยสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ มิตรภาพและความสัมพันธ์ในสังคมโรงเรียน สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่อบอุ่น เสรีภาพและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน การทำงานเป็นทีม และทัศนคติเชิงบวกของครู ขณะที่ในด้านพุทธธรรม ความสุขเชื่อมโยงกับหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ความพอใจในชีวิต การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเกื้อกูล การมีศรัทธาต่อความถูกต้องดีงาม การมีใจสุขสงบ และการมีปัญญารู้เข้าใจความเป็นจริงของชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) นอกจากนี้ หลักสังคหวัตถุ 4 อัน ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ยังเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์และความสุขร่วมกันในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิผล ทั้งนี้ อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์ (2566) และณัฏฐนันท์ อ่ำขวัญยืน และจิราพร ระโหฐาน (2566) ยืนยันว่าความสุขของบุคลากรมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความผูกพัน ความทุ่มเท และผลการปฏิบัติงานที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรอย่างยั่งยืน

สำหรับบริบทเชิงพื้นที่ โรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 ต้องเผชิญกับสภาพปัญหาที่สอดคล้องกับแนวโน้มระดับประเทศ ทั้งในด้านการขาดแคลนบุคลากรครู ปัญหาขวัญกำลังใจของครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนสภาพแวดล้อมการบริหารจัดการที่ไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ อุทัยวรรณ ศรีรัตน์ (2563) ชี้ว่าโรงเรียนในฐานะองค์กรระบบเปิดจำเป็นต้องปรับกระบวนทัศน์สู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขมากยิ่งขึ้น ขณะที่ กมลพรรณ เอกณรงค์ และรับขวัญ ภูษาแก้ว (2561) พบว่าโรงเรียนแห่งความสุขต้องให้ความสำคัญใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคนและมนุษยสัมพันธ์ ด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม

จากสภาพปัญหาและบริบทที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 ยังคงต้องการรูปแบบการบริหารที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับบริบทของตนเองในการพัฒนาสู่การเป็นโรงเรียนแห่งความสุข ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถระบุองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสุขในองค์กรได้อย่างชัดเจน รวมทั้งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมและ

สร้างสุขภาวะที่ดีให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่ม ทั้งผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัดและผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำรูปแบบที่ได้ไปประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 10 จากการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีแบบวิธีปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ด้านบริหารสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ผู้บริหาร สถานศึกษาและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 528 คน (สำนักงานเขตตรวจราชการที่ 10, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 322 คน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan (1970) ที่มีความคลาดเคลื่อน .05

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามหลักของ Likert เพื่อประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการ จำเป็นในการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้ 1) การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี 2) การมีทัศนคติเชิงบวก 3) การมีสวัสดิการที่เหมาะสม 4) การมีผลลัพธ์ตามเป้าหมาย โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Item-Objective Congruence Index: IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.60-1.00 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้ววิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่า สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.991

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Assessment) โดยนำข้อมูลผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยการคำนวณ PNI modified

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 10 จากการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีแบบวิธีปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ด้านบริหารสถานศึกษา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน และครูโรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน โดยจะต้องเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก และเป็นโรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi structured Interview) จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องจำเป็นการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไข และหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Item-Objective Congruence Index: IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.60-1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการสัมภาษณ์แนวทางการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 มาสรุปประเด็นและนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 10 โดยรวมรายด้าน ปรากฏดังนี้

สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.34, S.D. = 0.77) พิจารณาเป็น รายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ($\overline{X}$= 3.37, S.D. = 0.73) ด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสม ($\overline{X}$ = 3.36, S.D. = 0.82) ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ($\overline{X}$ = 3.34, S.D. = 0.82) และ ด้านการมีทัศนคติเชิงบวก ($\overline{X}$ = 3.30, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.66, S.D. = 0.48) พิจารณาเป็น รายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีทัศนคติเชิงบวก ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. = 0.45) ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ($\overline{X}$ = 4.69, S.D. = 0.47) ด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = 0.50) และด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.50) ตามลำดับ

ลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการมีทัศนคติเชิงบวก ($PNI_{modified}$ = 0.428) ลำดับที่ 2 ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ

($PNI_{modified}$ = 0.403) ลำดับที่ 3 ด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสม ($PNI_{modified}$ = 0.381) และลำดับที่ 4 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ($PNI_{modified}$ = 0.365) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้องการ จำเป็น โดยรวมรายด้าน

การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรม	**สภาพปัจจุบัน**			**สภาพที่พึงประสงค์**			**PNI (I-D) D**	**ลำดับ**
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน		
ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี	3.37	0.73	ปานกลาง	4.60	0.50	มากที่สุด	0.365	4
ด้านการมีทัศนคติเชิงบวก	3.30	0.71	ปานกลาง	4.72	0.45	มากที่สุด	0.428	1
ด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสม	3.36	0.83	ปานกลาง	4.64	0.50	มากที่สุด	0.381	3
ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ	3.34	0.82	ปานกลาง	4.69	0.47	มากที่สุด	0.403	2
โดยรวม	**3.34**	**0.77**	**ปานกลาง**	**4.66**	**0.48**	**มากที่สุด**	**0.394**	

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 10 สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการมีทัศนคติเชิงบวก

1) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันกำหนดนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ น่าอยู่ อบอุ่น และเอื้อต่อการทำงานอย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดค่านิยมร่วม (Core Values) ขององค์กร วางแผนกิจกรรมสร้างวัฒนธรรมองค์กร

2) ผู้บริหารกำหนดแนวทางการบริหารที่เน้นความไว้วางใจ ความโปร่งใส และการสื่อสารที่เปิดกว้าง ยึดหลักธรรมาภิบาล เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความเป็นธรรม วางระบบการสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

3) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันกำหนดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม เช่น ความเมตตา การเกื้อกูล วางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตครู

4) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันสร้างบรรยากาศที่ดี ส่งเสริมบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ เช่น กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

5) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีระบบยกย่อง ชื่นชม และเสริมแรงเชิงบวก เปิดเวที “เล่าเรื่องดีๆในที่ทำงาน”

2.2 ด้านการมีผลลัพธ์ตามเป้าหมาย

1) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันกำหนดเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ ครูและบุคลากรร่วมกันวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน กำหนดเป้าหมายให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา วางแผนยกระดับคุณภาพผู้เรียน เช่น แผนพัฒนาการเรียนรู้รายกลุ่ม/รายบุคคล

2) ผู้บริหารชี้แจงนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างชัดเจน อธิบายมาตรฐานการปฏิบัติงาน ตัวชี้วัด และแนวทางดำเนินงาน สร้างความเข้าใจร่วมกันผ่านการประชุม เอกสาร

3) ครูจัดการเรียนการสอนตามแผนและมาตรฐาน ใช้นวัตกรรม สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลาย

4) ครูพัฒนาศักยภาพนักเรียน จัดกิจกรรมแข่งขันทางวิชาการ ทักษะ และความสามารถพิเศษ ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันในระดับต่าง ๆ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์และสร้างชื่อเสียงให้สถานศึกษา

5) โรงเรียนติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินผลการปฏิบัติงานของครูตามตัวชี้วัด

2.3 ด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสม

1) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการและความมั่นคง วิเคราะห์ความต้องการของครูและบุคลากร เช่น รายได้ สวัสดิการสุขภาพ

2) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันกำหนดระบบแรงจูงใจและการยกย่อง วางแผนระบบการยกย่อง เช่น รางวัลบุคลากรดีเด่น กำหนดเกณฑ์ประเมินผลงานที่โปร่งใสและเป็นธรรม

3) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนาวิชาชีพ ชี้แจงเส้นทางความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างชัดเจน วางแผนกิจกรรมพัฒนา เช่น อบรม ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้

4) โรงเรียนสนับสนุนความก้าวหน้า เช่น การเลื่อนตำแหน่ง การพัฒนาศักยภาพ

5) โรงเรียนยกย่องและสร้างแรงจูงใจ มอบรางวัล ประกาศเกียรติคุณแก่ผู้มีผลงานดีเด่น

2.4 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี

1) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันวิเคราะห์กำหนดนโยบายและสื่อสาร ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย น่าอยู่ และเอื้อต่อการทำงาน ชี้แจงแนวทาง เป้าหมายและบทบาทหน้าที่ให้ครูและบุคลากรเข้าใจอย่างทั่วถึง

2) ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจุบัน (จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา) กำหนดแนวทางและกิจกรรมพัฒนา เช่น ความปลอดภัย ความสะอาด บรรยากาศองค์กร

3) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันวางแผนทรัพยากร ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก เช่น ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดหาและจัดสรรทรัพยากร เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เช่น ความพึงพอใจ ความปลอดภัย ประสิทธิภาพการทำงาน

4) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ปรับปรุงอาคารสถานที่ ห้องทำงาน ห้องเรียน ให้เหมาะสมและปลอดภัย จัดพื้นที่ให้เอื้อต่อการทำงาน มีแสงสว่าง อากาศถ่ายเทดี มีอุปกรณ์เพียงพอ ส่งเสริมบรรยากาศที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทั้งกายและจิตใจในการทำงาน

5) ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) ร่วมกันประเมินด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีและบรรยากาศขององค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

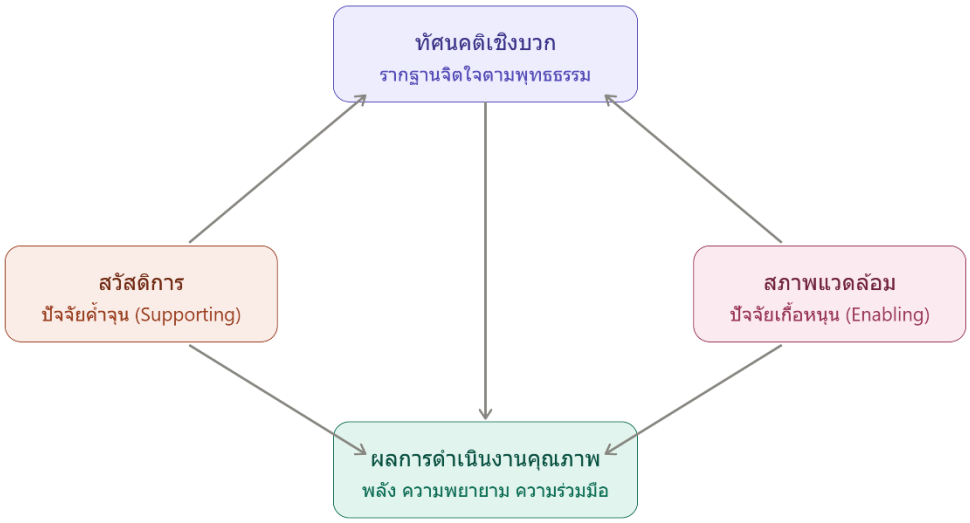
1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการมีทัศนคติเชิงบวก โดยพบว่าด้านการมีทัศนคติเชิงบวกได้รับการจัดลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด เนื่องจากแม้สภาพที่พึงประสงค์ในด้านนี้อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง แต่สภาพปัจจุบันกลับมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในบรรดาทุกด้าน ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่คาดหวังมีความกว้างมากที่สุด ในทำนองเดียวกัน ด้านผลลัพธ์การดำเนินการและด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสมมีช่องว่างในระดับรองลงมาตามลำดับ เนื่องจากสภาพที่พึงประสงค์อยู่ใน

ระดับสูงขณะที่สภาพปัจจุบันยังไม่สามารถตอบสนองได้อย่างเพียงพอ ส่วนด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีได้รับการจัดลำดับความต้องการจำเป็นต่ำสุด เนื่องจากแม้สภาพที่พึงประสงค์ในด้านนี้อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน แต่สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในบรรดาทุกด้าน จึงทำให้ช่องว่างระหว่างสภาพจริงกับสภาพที่คาดหวังแคบกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรได้ให้ความสำคัญและดำเนินการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมมาอย่างต่อเนื่องในระดับหนึ่งแล้ว ขณะที่ด้านทัศนคติเชิงบวกยังคงเป็นประเด็นที่ต้องเร่งพัฒนาและส่งเสริมอย่างเร่งด่วนเป็นลำดับแรก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Luthans, Youssef and Avolio (2007) ที่ชี้ให้เห็นว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (Psychological Capital: PsyCap) ซึ่งประกอบด้วยความหวัง การมองโลกในแง่ดี ความยืดหยุ่นทางจิตใจ และความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนผลการปฏิบัติงานและความผาสุกของบุคลากรในองค์กร แต่มักถูกละเลยในการพัฒนาเมื่อเทียบกับปัจจัยด้านกายภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในด้านนี้จึงกว้างที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cameron, Mora, Leutscher and Calarco (2011) ที่พบว่าการปฏิบัติเชิงบวกในองค์กร (Positive Practices) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับประสิทธิผลขององค์กร โดยส่งผลผ่านการกระตุ้นอารมณ์เชิงบวกและทัศนคติที่ดีของบุคลากร ส่วนผลลัพธ์การดำเนินการที่มีความต้องการจำเป็นในลำดับรองลงมานั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Warr (1999) ที่อธิบายว่าสภาวะทางจิตใจเชิงบวกและการรับรู้เชิงบวกของบุคลากรส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพและปริมาณของผลการปฏิบัติงาน สำหรับด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสม ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Walton (1974) ซึ่งเสนอกรอบแนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงาน 8 ประการ โดยระบุว่าการได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เป็นธรรมและเพียงพอ (Adequate and Fair Compensation) เป็นรากฐานสำคัญของคุณภาพชีวิตการทำงาน และเมื่อบุคลากรยังไม่ได้รับการตอบสนองในจุดนี้อย่างเพียงพอ ย่อมก่อให้เกิดช่องว่างความต้องการจำเป็นในระดับสูง และผลที่พบว่าด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีมีความต้องการจำเป็นต่ำสุดนั้น

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาทั้ง 4 ด้านมีลักษณะที่สอดประสานและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ด้านการมีทัศนคติเชิงบวกเน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่อบอุ่น เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมกำหนดค่านิยมร่วม ส่งเสริมบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร และสนับสนุนระบบยกย่องชมเชยเพื่อเสริมแรงเชิงบวกในองค์กร ด้านการมีผลลัพธ์ตามเป้าหมายมุ่งเน้นการกำหนดเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ร่วมกัน พัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเผยแพร่ผลสำเร็จสู่ชุมชนเพื่อสร้างความไว้วางใจและความยั่งยืน ด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสมให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความ

ต้องการของบุคลากร จัดระบบแรงจูงใจและการยกย่องอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม และส่งเสริมเส้นทางความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างชัดเจน ขณะที่ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีเน้นการปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพให้ปลอดภัย เอื้อต่อการทำงาน และส่งเสริมบรรยากาศเชิงบวกผ่านการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาโรงเรียนสู่องค์กรแห่งความสุขจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการทั้งด้านภายในจิตใจของบุคลากร ด้านผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ ด้านการดูแลเอาใจใส่ด้านสวัสดิการ และด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสุขในการทำงานและประสิทธิผลขององค์กรอย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Seligman (2011) ที่นำเสนอกรอบแนวคิด PERMA ซึ่งระบุว่าอารมณ์เชิงบวก (Positive Emotion) เป็นรากฐานสำคัญของความผาสุกในองค์กร และเมื่อบุคลากรได้รับการส่งเสริมให้มีอารมณ์เชิงบวกผ่านการชื่นชมและการมีส่วนร่วม จะส่งผลให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิผลและความสุขที่ยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Auliah et al. (2021) ที่พบว่าโรงเรียนที่ส่งเสริมอารมณ์เชิงบวกและความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในองค์กรจะสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและมุ่งมั่นมากยิ่งขึ้น ส่วนผลการศึกษาด้านการมีผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่เน้นการกำหนดเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ร่วมกัน การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องนั้น สอดคล้องกับกรอบแนวคิด Happy Schools ของ UNESCO Bangkok (2016) ที่กำหนดให้กระบวนการ (Process) เป็นหนึ่งในสามแกนหลักของโรงเรียนแห่งความสุข โดยเน้นการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่สมดุลทั้งด้านวิชาการและความเป็นอยู่ที่ดีของทุกฝ่าย รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Seligman, Ernst, Gillham and Reivich (2009) ที่ยืนยันว่าการผสมผสานทักษะการเรียนรู้กับการส่งเสริมความสุขในสถานศึกษาจะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นควบคู่กับความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตใจ ในด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสม ซึ่งครอบคลุมระบบแรงจูงใจ การยกย่อง และการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Benevene, De Stasio and Fiorilli (2020) ที่พบว่าปัจจัยองค์กร ได้แก่ วัฒนธรรมสถาบันและโอกาสพัฒนาวิชาชีพ มีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจในงานและสุขภาพจิตของครู และสำหรับด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีซึ่งเน้นการปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพ ความปลอดภัย และบรรยากาศองค์กรเชิงบวกนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hackman and Oldham (1976) ที่ชี้ว่าการออกแบบสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างแรงจูงใจและประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Smetackova et al. (อ้างใน Benevene et al., 2020) ที่พบว่าการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงานและผู้บริหาร ควบคู่กับสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน เป็นปัจจัยป้องกันภาวะหมดไฟในครูได้อย่างมีประสิทธิผล

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

โมเดลนี้สื่อถึงแนวคิด “Inside-Out Happy School Model” ที่สังเคราะห์จากผลการศึกษา โดยมีองค์ประกอบหลักทำงานเป็นระบบดังนี้

แกนกลางเริ่มจาก ทัศนคติเชิงบวกตามหลักพุทธธรรม ในจิตใจของผู้บริหารและบุคลากร ซึ่งเป็นจุดตั้งต้นของการเปลี่ยนแปลงแบบ "จากภายในสู่ภายนอก" เมื่อฐานจิตใจมั่นคงแล้ว จะส่งผลโดยตรงไปสู่ ผลการดำเนินงานที่มีคุณภาพ ซึ่งขับเคลื่อนด้วยพลัง ความพยายาม และความร่วมมือของบุคลากร

ระหว่างทางนี้ มีปัจจัยสองส่วนที่ทำหน้าที่แตกต่างกันแต่เสริมพลังซึ่งกันและกัน คือ สวัสดิการ ซึ่งทำหน้าที่เป็นปัจจัยค้ำจุน (Supporting Factor) คอยรักษาแรงจูงใจและความมั่นคงในชีวิตของบุคลากร และ สภาพแวดล้อม ซึ่งทำหน้าที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุน (Enabling Factor) สร้างบริบทภายนอกที่เอื้อต่อการทำงาน ทั้งสองส่วนนี้เชื่อมโยงทั้งกับฐานจิตใจและกับผลการดำเนินงาน

ทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ไม่ได้ทำงานแบบเส้นตรงทางเดียว แต่หมุนเวียนหนุนเสริมกันต่อเนื่องในลักษณะ “วงจรคุณธรรม” ที่สอดคล้องกับหลักอิทัปปัจจยตา คือความเป็นเหตุปัจจัยต่อกัน ทำให้แม้โรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรก็สามารถพัฒนาสู่องค์กรแห่งความสุขได้อย่างยั่งยืน เพราะรากฐานความสุขที่แท้จริงอยู่ที่คุณภาพจิตใจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร มากกว่าขนาดหรือความพร้อมของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาโรงเรียนแห่งความสุขตามหลักพุทธธรรมให้เป็นวาระแห่งชาติด้านการศึกษา โดยบรรจุเป็นตัวชี้วัดในแผนพัฒนาการศึกษาของชาติอย่างชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านทัศนคติเชิงบวก ผลลัพธ์การดำเนินการ สวัสดิการที่เหมาะสม และสภาพแวดล้อมที่ดี พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโรงเรียนขนาดเล็กเป็นการเฉพาะ เพื่อให้สถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรสามารถขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรกำหนดนโยบายส่งเสริมสวัสดิการและความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเป็นระบบ โดยพัฒนากลไกการยกย่องเชิดชูเกียรติที่มีความหลากหลาย ครอบคลุม และเป็นธรรม รวมถึงกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) ที่ชัดเจนและเข้าถึงได้สำหรับครูในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก อันจะส่งผลให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจและความมั่นคงในการปฏิบัติงานในพื้นที่

3. กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับมาตรฐานการบริหารสถานศึกษา โดยพัฒนาเกณฑ์การประเมินโรงเรียนแห่งความสุขที่ใช้หลักพุทธธรรมเป็นกรอบแนวคิดหลัก และกำหนดให้การประเมินดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินคุณภาพภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เพื่อสร้างแรงจูงใจให้สถานศึกษาทุกขนาดให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสุขและคุณธรรมควบคู่ไปกับผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการอย่างสมดุล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวทางการพัฒนาด้านการมีทัศนคติเชิงบวกไปประยุกต์ใช้เป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด โดยจัดทำแผนพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่ประกอบด้วยกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ ระบบเสริมแรงเชิงบวก และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เข้าสู่กิจกรรมประจำวันของสถานศึกษา เพื่อสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัยทางจิตใจ และเอื้อต่อการทำงานอย่างมีความสุขในระยะยาว

2. ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรนำแนวทางการพัฒนาด้านผลลัพธ์การดำเนินการและด้านการมีสวัสดิการที่เหมาะสมไปปรับใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาตนเองอย่างบูรณาการ โดยกำหนดเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ร่วมกันในระดับทีม ติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบด้วยวงจร PDCA และใช้ประโยชน์จากระบบการยกย่องและการพัฒนาวิชาชีพที่สถานศึกษาจัดให้อย่างเต็มศักยภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูไปพร้อมกัน

3. สถานศึกษาควรนำแนวทางการพัฒนาด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีไปใช้เป็นรากฐานในการสร้างบริบทที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนทั้งสามด้านที่เหลือ โดยจัดทำแผนพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและบรรยากาศองค์กรอย่างมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกระดับ ประสานความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนทรัพยากร และดำเนินการประเมินผลสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรม PLC เพื่อให้การพัฒนาสภาพแวดล้อมมีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสถานศึกษาอยู่เสมอ

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบ การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัย

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

ลักษณะการใช้งาน การตรวจแก้ภาษา การระดมความคิด การร่างเนื้อหา หรือการสังเคราะห์วรรณกรรม โดยการใช้ในระดับประโยค ย่อหน้า หรือส่วนใดของบทความ คำรับรองความรับผิดชอบของผู้เขียน โดยยืนยันว่าผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมดของบทความฉบับสุดท้าย

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลสามารถเปิดเผยได้

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

การรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรม รหัส SCPHYLIRB-2568/712 วันที่รับรอง 12 ตุลาคม 2568

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

ไม่มีแหล่งเงินทุน

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

การกำกับดูแล โดยกำกับ ติดตาม ให้คำแนะนำ และรับผิดชอบภาพรวมของการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กมลพรรณ เอกณรงค์ และรับขวัญ ภูษาแก้ว. (2561). การบริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, *13*(1), 285–297. retrieved from https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/163129

ณัฏฐนันท์ อ่ำขวัญยืน และจิราพร ระโหฐาน. (2566). ความยุติธรรมในองค์กรและคุณภาพชีวิตในการทำงาน ที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(2), 1013-1028. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jmhs1_s/article/view/263789/179117

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สุวีริยาสาส์น.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2555). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 23). สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

สำนักงานเขตตรวจราชการที่ 10. (2568). *ข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาเขตตรวจราชการที่ 10.* https://reo10.moe.go.th/wp-content/uploads/2019/01/2561Data_Info.pdf

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. https://eqmplatform.onep.go.th/public-plan/detail/1023

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์. (2566). คู่มือการกำหนดสมรรถนะตามลักษณะงาน ภาคปฏิบัติ. ไทยสกิลล์พลัส.

อุทัยวรรณ ศรีรัตน์. (2563). การเป็นโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนชุมชนบ้านหนองฝ้าย. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, *11*(2), 17–31. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EdAd/article/view/242423

Auliah, A., Thien, L. M., Kho, S. H., Abd Razak, N., Jamil, H., Ahmad, M. Z. (2021). Exploring positive school attributes: Evidence from school leader and

teacher perspectives. *SAGE Open*, *11*(4), 1–14. https://doi.org/10.1177/21582440211061572

Benevene, P., De Stasio, S., & Fiorilli, C. (2020). Editorial: Well-being of school teachers in their work environment. *Frontiers in Psychology*, *11*, 1239. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01239

Cameron, K. S., Mora, C., Leutscher, T., & Calarco, M. (2011). Effects of positive practices on organizational effectiveness. *The Journal of Applied Behavioral Science*, *47*(3), 266–308. https://doi.org/10.1177/0021886310395514

Hackman, J. R., & Oldham, G. R. (1976). Motivation through the design of work: Test of a theory. *Organizational Behavior and Human Performance*, *16*(2), 250–279. https://doi.org/10.1016/0030-5073(76)90016-7

Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970) Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*, 607-610.

Luthans, F., Youssef, C. M., & Avolio, B. J. (2007). *Psychological capital: Developing the human competitive edge*. Oxford University Press.

Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.

Seligman, M. E. P., Ernst, R. M., Gillham, J., Reivich, K. & Linkins, M. (2009). Positive education: Positive psychology and classroom interventions. *Oxford Review of Education*, *35*(3), 293–311. https://doi.org/10.1080/03054980902934563

UNESCO Bangkok. (2016). *Happy schools! A framework for learner well-being in the Asia-Pacific*. UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education.

UNESCO ประเทศไทย. (2565). *โรงเรียนแห่งความสุข! กรอบแนวคิดเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เรียนในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก*. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374061

Walton, R. E. (1974). Improving the quality of work life. *Harvard Business Review*, *52*(3), 12–16.

Warr, P. (1999). *Well-being and the workplace. In D. Kahneman, E. Diener, & N. Schwarz (Eds.), Well-being: The foundations of hedonic psychology* (pp. 392–412). Russell Sage Foundation.

กระบวนการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลเอกภาพเมียนมา

The Legitimation Process of Myanmar's National Unity Government

จิรายุส สาจุ้ย[1]
Jirayut Sajui

Received: March 07, 2026
Revised: August 30, 2026
Accepted: August 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลเอกภาพเมียนมา 2) เพื่อวิเคราะห์ยุทธศาสตร์กระบวนการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลเอกภาพเมียนมา และ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลเอกภาพเมียนมา โดยใช้กรอบแนวคิดความชอบธรรมทางการเมืองของ David Beetham เป็นกรอบในการวิเคราะห์ งานวิจัยเชิงคุณภาพชิ้นนี้อาศัยวิธีวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ แถลงการณ์และนโยบายของ NUG รายงานขององค์กรระหว่างประเทศ งานวิชาการ และรายงานข่าวที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบกับการเรียงลำดับเหตุการณ์ตามช่วงเวลา ผลการศึกษา พบว่า 1) NUG สถาปนาความชอบธรรมโดยอ้างอิงผลการเลือกตั้งปี 2020 ในระดับภายในประเทศ ควบคู่กับการใช้วาทกรรมประชาธิปไตยและการเดินเกมการทูตในเวทีโลก 2) NUG ดำเนินยุทธศาสตร์หลากมิติเพื่อท้าทายอำนาจของระบอบทหาร ได้แก่ การจัดตั้งโครงสร้างรัฐบาลทางเลือก การหนุนเสริมขบวนการอารยะขัดขืน การก่อตั้งกองกำลังพิทักษ์ประชาชน และการสร้างแนวร่วมร่วมกับกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ และ 3) ปัจจัยภายในที่เกื้อหนุนความชอบธรรมของ NUG ประกอบด้วยแรงสนับสนุนจากประชาชนและความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ การที่ประชาคมโลกยังมิได้ให้การรับรอง NUG อย่างเป็นทางการ ผนวกกับหลักการไม่แทรกแซงของอาเซียน ข้อค้นพบของการศึกษานี้สะท้อนว่าความขัดแย้งในเมียนมาดำรงอยู่ในภาวะย้อนแย้งของการครอบครองความชอบธรรม (Legitimacy

[1] มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; Chiang Mai University
Corresponding author, e-mail: Jirayut_sajui@cmu.ac.th, Tel. 096-8065548

Paradox) ที่ SAC ครอบครองกำลังบังคับแต่ขาดความชอบธรรม ขณะที่ NUG ครอบครองความชอบธรรมแต่ขาดกำลังบังคับ อันถือเป็นการต่อยอดและขยายขอบเขตการประยุกต์ใช้ทฤษฎีของ Beetham สำหรับการวิเคราะห์ความขัดแย้งในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: ความชอบธรรมทางการเมือง, เมียนมา, รัฐบาลเอกภาพแห่งชาติ

Abstract

This research article aimed to 1) examine the process of legitimation of Myanmar's National Unity Government (NUG), 2) analyze the strategies employed in this legitimation process, and 3) analyze the factors influencing the legitimation process of the NUG, using David Beetham's framework of political legitimacy as the analytical framework. This qualitative research employed documentary analysis, drawing on NUG statements and policies, reports from international organizations, academic literature, and relevant news reports. Data were analyzed using content analysis combined with chronological event sequencing. The findings indicate that 1) the NUG established legitimacy by invoking the results of the 2020 election at the domestic level, alongside employing democratic discourse and diplomatic maneuvering on the international stage; 2) the NUG pursued multidimensional strategies to challenge the authority of the military regime, including establishing an alternative government structure, supporting the civil disobedience movement, founding the People's Defense Force, and building alliances with ethnic armed organizations; and 3) internal factors supporting the NUG's legitimacy included popular support and cooperation from ethnic groups, while external obstructing factors included the international community's lack of formal recognition of the NUG, compounded by ASEAN's principle of non-interference. The findings of this study suggest that the conflict in Myanmar exists within a "Legitimacy Paradox," whereby the State Administration Council (SAC) possesses coercive power but lacks legitimacy, while the NUG possesses legitimacy but lacks coercive power—representing an

extension and expansion of the application of Beetham's theory for analyzing contemporary conflicts.

Keywords: Political Legitimacy, Myanmar, National Unity Government

บทนำ

การยึดอำนาจของกองทัพเมียนมาเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2021 ถือเป็นหนึ่งในจุดหักเหสำคัญของการเมืองเมียนมาในปัจจุบัน เมื่อฝ่ายทหารเข้าควบคุมอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง ส่งผลให้การเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยที่ดำเนินต่อเนื่องมาตั้งแต่ทศวรรษ 2010 ต้องสะดุดลง และนำไปสู่การจัดตั้งคณะรัฐประหารภายใต้ชื่อ State Administration Council (SAC) ซึ่งเข้าควบคุมสถาบันรัฐและกลไกการเมืองของประเทศ (Stokke et al., 2022) อย่างไรก็ตาม การเข้ายึดอำนาจครั้งนี้ก่อให้เกิดกระแสต่อต้านอย่างกว้างขวางจากภาคประชาชน พรรคการเมือง รวมถึงเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ จนพัฒนาไปสู่สถานการณ์ที่สลับซับซ้อน ทั้งการเคลื่อนไหวของขบวนการอารยะขัดขืน การก่อตัวของเครือข่ายต้านการยึดอำนาจ และการขยายตัวของความขัดแย้งทางอาวุธในหลายภูมิภาคของประเทศ (International Crisis Group, 2023, 2024)

ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งเมื่อปี 2020 ได้รวมตัวกันจัดตั้ง National Unity Government (NUG) ขึ้นในเดือนเมษายน ค.ศ. 2021 เพื่อทำหน้าที่เป็นรัฐบาลคู่ขนานและสั่นคลอนความชอบธรรมของฝ่ายทหาร พร้อมทั้งพยายามแสวงหาการยอมรับทั้งจากภายในประเทศและในเวทีนานาชาติ (Reuters, 2021a) เงื่อนไขเช่นนี้เปลี่ยนการเมืองเมียนมาภายหลังการยึดอำนาจให้กลายเป็นเวทีของการแข่งขันชิงความชอบธรรมทางการเมืองระหว่างคณะรัฐประหารกับรัฐบาลคู่ขนานอย่างเด่นชัด (Renshaw, 2023; Thuzar & Tun, 2022)

ในเชิงทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับความชอบธรรมทางการเมืองได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบโดย David Beetham ผู้ซึ่งเสนอว่าความชอบธรรมของอำนาจการเมืองมิได้ขึ้นอยู่กับการครอบครองอำนาจเพียงประการเดียว หากต้องวางอยู่บนเงื่อนไขสามมิติ ได้แก่ (1) การใช้อำนาจสอดคล้องกับกฎเกณฑ์หรือระเบียบที่ได้รับการยอมรับ (legality) (2) อำนาจดังกล่าวสามารถอธิบายหรืออ้างเหตุผลได้สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม (justifiability) และ (3) มีการแสดงออกซึ่งความยินยอมจากผู้อยู่ใต้การปกครอง (consent) (Beetham, 1991; Beetham & Lord, 1998)

กรอบทฤษฎีนี้เปิดทางให้สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและการยอมรับของสังคมได้อย่างเป็นระบบ และได้รับการนำไปใช้อย่างกว้างขวางทั้งในการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบและการวิเคราะห์ความชอบธรรมของสถาบันการเมืองในบริบทหลากหลายทั่วโลก

หากพิจารณาในกรณีเฉพาะของเมียนมาภายหลังเหตุการณ์ยึดอำนาจปี 2021 NUG ได้ขับเคลื่อนมาตรการทางการเมืองหลายประการเพื่อสร้างฐานความชอบธรรมในเชิงพื้นที่ เช่น การประกาศใช้ Federal Democracy Charter เพื่อเป็นกรอบรัฐธรรมนูญชั่วคราวรองรับการก่อตั้งสหพันธรัฐประชาธิปไตย (Committee Representing Pyidaungsu Hluttaw, 2021) ตลอดจนการก่อตั้งกองกำลังพิทักษ์ประชาชน People's Defence Force (PDF) ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ในการต้านระบอบทหารตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ (Reuters, 2021b) กระนั้นก็ตาม วรรณกรรมส่วนใหญ่ที่มีอยู่กลับมุ่งวิเคราะห์มิติด้านความขัดแย้งทางการเมืองหรือบทบาทของขบวนการต่อต้านโดยภาพรวม (Pedersen, 2024) ขณะที่ยังคงขาดการวิเคราะห์เชิงพื้นที่อย่างชัดเจนว่า NUG สามารถปลูกฝังการยอมรับและความชอบธรรมเชิงพื้นที่ได้ในระดับใดและอาศัยกลไกใดในแต่ละพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์และภูมิภาคที่แตกต่างกัน

บทความนี้จึงมุ่งศึกษากระบวนการสถาปนาความชอบธรรมทางการเมืองของ NUG ภายหลังเหตุการณ์ยึดอำนาจในปี 2021 โดยอาศัยกรอบทฤษฎีความชอบธรรมของ David Beetham เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ว่ารัฐบาลคู่ขนานนี้พยายามแสวงหาความชอบธรรมผ่านกลไกใดบ้าง ทั้งในมิติของความชอบธรรมทางกฎเกณฑ์ การให้เหตุผลทางการเมือง และการสร้างฐานการยอมรับจากประชาชนและเครือข่ายต้านการยึดอำนาจ การศึกษาฉบับนี้คาดว่าจะช่วยให้เข้าใจพลวัตของการแย่งชิงความชอบธรรมในการเมืองเมียนมายุคปัจจุบันได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีคุณค่าในแง่การขยายขอบเขตการประยุกต์ใช้ทฤษฎีความชอบธรรมทางการเมืองสำหรับวิเคราะห์รัฐบาลคู่ขนานและขบวนการต้านรัฐภายใต้ความขัดแย้งทางการเมืองยุคปัจจุบัน อันเป็นประโยชน์ทั้งต่อแวดวงวิชาการและต่อความเข้าใจพลวัตทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลเอกภาพเมียนมา
2. เพื่อวิเคราะห์ยุทธศาสตร์กระบวนการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลเอกภาพเมียนมา
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลเอกภาพเมียนมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาฉบับนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งมุ่งทำความเข้าใจกระบวนการสถาปนาความชอบธรรมทางการเมืองของ NUG ภายหลังเหตุการณ์ยึดอำนาจในประเทศเมียนมาเมื่อปี ค.ศ. 2021 โดยยึดกรอบทฤษฎีความชอบธรรมของ David Beetham เป็นกรอบในการวิเคราะห์

งานวิจัยเลือกใช้วิธีวิเคราะห์เอกสาร (documentary research) เป็นหลัก ผ่านการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่เกี่ยวข้อง อาทิ เอกสารนโยบายและแถลงการณ์ของ NUG รายงานขององค์การระหว่างประเทศ งานวิจัยทางวิชาการ บทความวารสาร รายงานสถานการณ์ทางการเมือง ตลอดจนข่าวจากสำนักข่าวที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเมียนมาภายหลังการยึดอำนาจโดยกำหนดขอบเขตระยะเวลาของเอกสารตั้งแต่ปี ค.ศ. 2021 ถึงวันที่ 30 มกราคม 2026 และคัดเลือกเฉพาะเอกสารชั้นต้นจากหน่วยงานทางการ ผนวกกับรายงานจากสำนักข่าวและองค์กรระหว่างประเทศที่น่าเชื่อถือ ข้อมูลเหล่านี้ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจยุทธศาสตร์และกลไกที่ NUG ใช้ในการสถาปนาและธำรงรักษาความชอบธรรมทางการเมือง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้เรียงลำดับเหตุการณ์และมาตรการสำคัญที่ดำเนินการโดย NUG ตามลำดับเวลา เพื่ออธิบายพัฒนาการของกระบวนการสถาปนาความชอบธรรมทางการเมืองภายหลังการยึดอำนาจ พร้อมทั้งสืบสาวความสัมพันธ์ระหว่างยุทธศาสตร์ทางการเมืองของ NUG กับพลวัตของความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศเมียนมา แนวทางวิเคราะห์เช่นนี้เปิดทางให้สามารถอธิบายกระบวนการก่อร่าง คงไว้ และช่วงชิงความชอบธรรมทางการเมืองของ NUG ได้อย่างเป็นระบบ และสอดรับกับกรอบทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อแรก อันมุ่งศึกษากระบวนการสถาปนาความชอบธรรมของรัฐบาลเอกภาพแห่งชาติเมียนมา หรือ NUG ทั้งภายในประเทศและในเวทีระหว่างประเทศ ปรากฏว่าการก่อตัวของรัฐบาลเอกภาพแห่งชาติเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญหลังเหตุการณ์ 2021 Myanmar Coup d'état ซึ่งกองทัพเมียนมาเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนภายใต้พรรค National League for Democracy(NLD) การยึดอำนาจครั้งนี้จุดชนวนให้เกิดกระแสต่อต้านในวงกว้าง พร้อมการรวมตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักกิจกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ และภาคประชาสังคม ภายใต้ Committee Representing Pyidaungsu Hluttaw ก่อนที่ต่อมาจะประกาศจัดตั้ง NUG ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2021 (International Crisis Group, 2021; Reuters,

2021a) ผลการวิเคราะห์ระบุว่า NUG สถาปนาความชอบธรรมผ่านสองมิติหลัก ได้แก่ มิติภายในประเทศและมิติระหว่างประเทศ ในมิติภายในประเทศ NUG อ้างอิงอำนาจอธิปไตยของปวงชนและผลการเลือกตั้งปี 2020 พร้อมประสานตนเองเข้ากับขบวนการต่อต้าน อาทิ ขบวนการอารยะขัดขืน กองกำลังป้องกันประชาชน และองค์กรชาติพันธุ์ติดอาวุธ ขณะเดียวกันยังก่อร่างความชอบธรรมเชิงสถาบันผ่านการตั้งโครงสร้างรัฐบาลเงา การแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี รวมถึงประกาศวิสัยทัศน์การก่อตั้งสหพันธรัฐประชาธิปไตย (Federal Democratic Union) เพื่อคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งเชิงชาติพันธุ์ที่หยั่งรากมาเนิ่นนาน (Thuzar & Tun, 2022)

ในมิติระหว่างประเทศ NUG ดำเนินการเคลื่อนไหวทางการทูต โดยแต่งตั้งผู้แทนในต่างประเทศ ตลอดจนพยายามรักษาที่นั่งของผู้แทนเมียนมาใน United Nations แม้นานาประเทศจะยังไม่ให้การรับรองอย่างเป็นทางการ แต่พบว่ารัฐมนตรีของ NUG ได้พยายามจัดการประชุมผ่านช่องทางออนไลน์กับสมาชิกรัฐสภาจากประเทศต่าง ๆ อาทิ แคนาดา ออสเตรเลีย สหภาพยุโรป สเปน และญี่ปุ่น เพื่อขับเคลื่อนประเด็นต่าง ๆ ของตน (Thuzar & Tun, 2022) อีกทั้ง NUG ยังพยายามอาศัยวาทกรรมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนเรียกร้องให้ประชาคมโลกใช้มาตรการกดดัน เช่น การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจและการระงับความร่วมมือทางการทหารกับรัฐบาลของคณะรัฐประหาร

ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมของการเคลื่อนไหวทางการทูตของ NUG ได้แก่การที่ นาย จ่อ โม ตุน (Kyaw Moe Tun) ยังคงดำรงตำแหน่งผู้แทนถาวรเมียนมาประจำสหประชาชาติในฐานะตัวแทนของ NUG ภายหลังคณะกรรมการตรวจสอบสาส์นตราตั้งมีมติเลื่อนการพิจารณาคุณสมบัติออกไป (Reuters, 2021c; The Irrawaddy, 2023b) ขณะที่รัฐสภายุโรปได้ประกาศรับรอง NUG CRPH และ NUCC ในฐานะ "ผู้แทนอันชอบธรรมเพียงกลุ่มเดียวของเจตจำนงประชาธิปไตยของประชาชนเมียนมา" (as the only legitimate representatives of the democratic wishes of the people of Myanmar) (Human Rights Watch, 2023)

กล่าวโดยสรุป กระบวนการสถาปนาความชอบธรรมของ NUG มีลักษณะหลายมิติและขับเคลื่อนพร้อมกันทั้งในระดับภายในและระหว่างประเทศ ซึ่งสะท้อนความพยายามของรัฐบาลทางเลือกในการช่วงชิงความชอบธรรมจากระบอบทหารและก่อร่างฐานการยอมรับทางการเมืองในหลายระดับไปพร้อมกัน

2. สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ซึ่งวิเคราะห์ยุทธศาสตร์และกลไกที่รัฐบาลเอกภาพแห่งชาติเมียนมานำมาใช้ท้าทายอำนาจของระบอบทหาร การศึกษาพบว่า NUG ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์หลากระดับไปพร้อมกัน โดยมุ่งบั่นทอนความชอบธรรมของ State Administration

Council (SAC) พร้อมก่อสร้างอำนาจทางการเมืองทางเลือก ความพยายามเช่นนี้ครอบคลุมทั้งมิติสถาบัน การทูต และการต่อสู้ด้วยกำลังติดอาวุธในบางพื้นที่

NUG วางโครงสร้างทางการเมืองที่ทำหน้าที่เป็นรัฐบาลทางเลือกได้อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมประสานความร่วมมือกับกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธและกลุ่มต่อต้านเพื่อขยายฐานสนับสนุน การก่อร่างพันธมิตรในลักษณะนี้ปรากฏรูปธรรมผ่านสภาที่ปรึกษาเอกภาพแห่งชาติ (NUCC) ซึ่งเป็นเวทีร่วมระหว่าง CRPH พรรคการเมือง กลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ ผู้แทนขบวนการอารยะขัดขืน และองค์กรภาคประชาสังคม (Thuzar & Tun, 2022) คู่ขนานไปกับนั้น การก่อตั้ง People's Defence Force(PDF) ทำหน้าที่เป็นกลไกยกระดับการต่อต้านจากการประท้วงโดยสันติแต่เดิมของตนไปสู่การใช้กำลังอาวุธ โดยเฉพาะในเขตชนบทและภูมิภาคที่เผชิญความขัดแย้งกับกองทัพมายาวนาน (Thuzar & Tun, 2022)

ในมิติการเมืองและสัญลักษณ์ NUG หนุนเสริมขบวนการอารยะขัดขืน (CDM) ซึ่งมีข้าราชการเข้าร่วมราวร้อยละ 70 หรือประมาณ 420,000 คนตามข้อมูลของ NUG ส่งผลให้ภาคสาธารณสุข การศึกษา การรถไฟ และการธนาคาร แทบไม่อาจดำเนินงานได้ตามปกติ (Progressive Voice, 2023; Al Jazeera, 2023) ขณะเดียวกัน NUG เดินยุทธศาสตร์ทางการทูต เรียกร้องมาตรการคว่ำบาตรและการระงับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการทหารกับฝ่ายกองทัพ พร้อมสื่อสารกับประชาชนเมียนมาทั้งในและนอกประเทศผ่านช่องทางออนไลน์และสื่อทางเลือก (Thuzar & Tun, 2022)

นอกเหนือจากมิติทางการเมืองทั้งในและต่างประเทศและการทหาร NUG ยังสร้างความชอบธรรมผ่านความพยายามที่จะส่งมอบบริการสาธารณะให้กับประชาชนในพื้นที่ที่ตนเองมีความสามารถในการดำเนินการ รายงานผลการดำเนินงานสี่ปีของกระทรวงสาธารณสุข NUG ระบุจำนวนโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณสุข ประกอบด้วยโรงพยาบาล 106 แห่ง คลินิก 808 แห่ง และหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ 192 หน่วย รวมทั้งสิ้น 1,106 แห่ง ให้บริการใน 190 อำเภอ โดยบุคลากรด้านสาธารณสุข 5,038 คน (Ministry of Health, National Unity Government, 2025) ส่วนภาคการศึกษา จำนวนนักเรียนที่ลงทะเบียนลดลงจากกว่า 9.7 ล้านคนในปีการศึกษาก่อนรัฐประหาร (2019-20) เหลือ 6.1 ล้านคนในปีการศึกษา 2025-26 โดยเด็กวัยเรียนราวร้อยละ 53 ไม่ได้เข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ISP-Myanmar, 2025) ขณะที่ NUG พยายามเติมช่องว่างผ่านกระทรวงศึกษาธิการของตน ด้วยโครงการเรียนรู้ที่บ้าน (home-based learning) และการเรียนรู้ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Thuzar & Tun, 2022)สุดท้ายในมิติด้านการเงินและการธนาคาร NUG ได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคู่ขนานเพื่อระดมทรัพยากรและเลี่ยงการควบคุมของระบบธนาคารภายใต้

กองทัพ ทั้งธนาคารดิจิทัล Spring Development Bank ซึ่งระบุว่าเป็น "ธนาคารคริปโทแห่งแรกและแห่งเดียวของอาเซียน" (ASEAN's first and only crypto bank) ให้บริการผู้ใช้กว่า 550,000 ราย ใน 23 ประเทศ (Spring Development Bank, n.d.) สกุลเงินดิจิทัล DMMK ที่ใช้ผ่านกระเป๋าเงิน NUGPay ซึ่งมีมูลค่าธุรกรรมสะสมกว่า 300 พันล้านจัตภายในหนึ่งปี และการขายพันธบัตรพิเศษเพื่อการปฏิวัติ (Abuza, 2023) โดยเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2023 NUG ระบุว่าระดมทุนได้แล้วกว่า 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งราวร้อยละ 45 มาจากการขายพันธบัตรดังกล่าว (The Irrawaddy, 2023a)

เมื่อพิจารณาภาพรวม ยุทธศาสตร์ของ NUG มีลักษณะหลายมิติที่ขับเคลื่อนคู่ขนานกัน ทั้งการสร้างสถาบันคู่ขนาน การจัดตั้งกำลังติดอาวุธ การวางโครงสร้างการปกครองท้องถิ่น การส่งมอบบริการสาธารณะ การระดมทรัพยากรผ่านระบบการเงินดิจิทัล การทูตสาธารณะและเครือข่ายชุมชนพลัดถิ่น ตลอดจนการปรับฐานคุณค่าเชิงศีลธรรม มิติเหล่านี้มิได้แยกขาดจากกัน หากเชื่อมโยงด้วยตรรกะเดียว คือการสะสมความชอบธรรมแล้วแปรความชอบธรรมนั้นให้กลายเป็นทรัพยากรที่ใช้ได้จริง ทั้งกำลังคน งบประมาณ และพื้นที่ทางการทูต สะท้อนว่าการต่อสู้ในเมียนมาได้พัฒนาจากการเคลื่อนไหวของประชาชนไปสู่ขบวนการต่อต้านระดับชาติที่มีมิติทางการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และการทูตขับเคลื่อนไปพร้อมกัน

3. ในส่วนของวัตถุประสงค์ข้อที่สาม การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการสถาปนาความชอบธรรมของ NUG พบว่ากระบวนการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการที่ทำงานร่วมกันทั้งในระดับภายในและระหว่างประเทศ ปัจจัยภายในประการแรกคือการสนับสนุนของประชาชนภายหลังการรัฐประหาร ซึ่งสร้างฐานทางสังคมให้ NUG อ้างความชอบธรรมจากเจตจำนงของประชาชนได้ กระนั้น แรงสนับสนุนนี้กลับมีความไม่สม่ำเสมอในแต่ละภูมิภาค โดยเฉพาะในเขตที่กลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธมีโครงสร้างอำนาจและผลประโยชน์ของตนเอง

ปัจจัยภายในอีกประการหนึ่งคือศักยภาพของ NUG ในการประสานพันธมิตรกับกลุ่มชาติพันธุ์ โดยข้อเสนอก่อตั้งสหพันธรัฐประชาธิปไตยทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการดึงความร่วมมือและสร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาลที่ครอบคลุมทางการเมืองมากกว่าระบอบทหาร แต่ทว่ากระบวนการนี้ยังเผชิญข้อจำกัดจากความต่างของเป้าหมายและระดับความเชื่อใจระหว่างกลุ่ม ทำให้ความร่วมมือในบางพื้นที่ยังคงหลวมและไร้เอกภาพ (Renshaw, 2023)

สำหรับระดับระหว่างประเทศ แม้นานาประเทศจะออกมาประณามการยึดอำนาจและเรียกร้องการฟื้นฟูประชาธิปไตย แต่การรับรอง NUG อย่างเป็นทางการยังคงมีข้อจำกัด เนื่องจากนานาประเทศใช้แนวทางระมัดระวังเพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะกับคณะรัฐประหารที่ยังกุมกลไกรัฐและ

ดินแดนส่วนใหญ่ ยิ่งไปกว่านั้น หลักการไม่แทรกแซงของ ASEAN ยังเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนมาตรการทางการเมืองต่อคณะรัฐประหาร แม้ว่าการอภิปรายในเวทีอาเซียนจะช่วยตรึงประเด็นเมียนมาไว้ในความสนใจของประชาคมโลกและเปิดพื้นที่บางส่วนสำหรับการเคลื่อนไหวของ NUG (Pedersen, 2024)

โดยสรุป กระบวนการสร้างความชอบธรรมของ NUG เป็นผลรวมจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก ซึ่งทำหน้าที่ทั้งเกื้อหนุนและบีบคั้นศักยภาพของรัฐบาลแห่งนี้ไปพร้อมกัน สะท้อนว่าการสถาปนาความชอบธรรมของรัฐบาลทางเลือกท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมือง มิใช่กระบวนการที่จำกัดอยู่เพียงภายในรัฐ หากแต่เกี่ยวพันอย่างแน่นแฟ้นกับพลวัตของการเมืองระหว่างประเทศและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบโลก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่ากระบวนการสร้างความชอบธรรมของ NUG มีลำดับการพัฒนาที่กลับด้านจากกลุ่มรัฐบาลคู่ขนานหรือกลุ่มเคลื่อนไหวของชนกลุ่มน้อยทั่วไป กล่าวคือ NUG มีการสั่งสมความชอบธรรมจากผลการเลือกตั้ง ค.ศ. 2020 และสืบทอดอำนาจผ่านคณะกรรมการผู้แทนสภาแห่งสหภาพ (CRPH) ที่แต่เดิมส่วนใหญ่คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ก่อนที่จะมีการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธของตนเองและพัฒนาความสามารถในการควบคุมดินแดนในเวลาต่อมา ข้อค้นพบนี้ไม่สอดคล้องกับวรรณกรรมว่าด้วยการปกครองโดยกลุ่มกบฏ (rebel governance) ที่พบในงานของ Duyvesteyn (2017) ที่ได้อ้างถึงข้อเสนอของ Schlichte และ Schneckener ที่ว่าตัวแสดงที่มิใช่รัฐซึ่งใช้ความรุนแรงในการได้มาซึ่งอำนาจนั้น “ไม่อาจใช้ความถูกต้องตามกฎหมายเป็นแหล่งที่มาของความชอบธรรมได้จริง” (cannot really use legality as a sources of legitimacy) ทำให้กลุ่มกบฏต้องพึ่งพาแหล่งที่มาของความชอบธรรมอื่นสำหรับการสร้างข้ออ้างความชอบธรรมของตน ขณะที่ Terpstra และ Frerks (2017) ชี้ว่ากรณีการปกครองของ LTTE ในศรีลังกาที่ดำเนินโครงการปกครองในเมืองจาฟนาระหว่าง ค.ศ. 1990 ถึง 1995 และในเขตวานนีระหว่าง ค.ศ. 1995 จนสิ้นสุดสงครามใน ค.ศ. 2009 ก็มีการพัฒนาการโดยเริ่มจากการควบคุมดินแดนแล้วจึงสร้างความชอบธรรมผ่านการจัดบริการแก่พลเรือนของตน

ในทางกลับกัน NUG เริ่มต้นจากทุนความชอบธรรมที่มาจากผลของการเลือกตั้งที่เป็นทางการ ความแตกต่างเช่นนี้ทำให้ NUG มีต้นทุนตั้งต้นด้านความชอบธรรมที่มีลักษณะเป็นทางการ

อย่างไรก็ดี NUG ยังต้องเผชิญกับปัญหาเฉพาะของตนเองคือการแปลงความชอบธรรมที่ตนมีอยู่แล้วให้เป็นความสามารถในการปกครองดินแดนอย่างมีประสิทธิภาพได้จริง

เมื่อพิจารณาด้วยกรอบของ Beetham (1991) มิติที่หนึ่งว่าด้วยความสอดคล้องกับกฎเกณฑ์สามารถวิเคราะห์ได้ว่า NUG มีข้อได้เปรียบในมิติดังกล่าวมากกว่า SAC ด้วยเหตุผลสามประการคือ ประการแรก กฎเกณฑ์ที่ NUG อ้างอิงคือผลของการเลือกตั้งที่ทุกฝ่ายที่เข้าร่วมการเลือกตั้งครั้งดังกล่าวได้ยอมรับกติกาไว้ล่วงหน้า ขณะที่ข้อกล่าวหาเรื่องการทุจริตที่ถูกกล่าวอ้างโดย SAC ถูกปฏิเสธโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรผู้รักษากติกานั้นเอง ประการที่สอง การอ้างรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2008 ของ SAC มีลักษณะเป็นการให้ความชอบธรรมแบบอ้างอิงกฎที่ตนเองเขียนขึ้นมา ข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับ Crouch (2019) ซึ่งวิเคราะห์ว่ารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมี “กฎเกณฑ์ที่มอบความได้เปรียบที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการแก่กองทัพ” (rules that give the Tatmadaw officially sanctioned advantages) โดยเขาได้ยกตัวอย่างข้อบังคับใช้หนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวคือกฎการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ที่ต้องอาศัยเสียงสนับสนุนของสมาชิกที่มาจากกองทัพ เนื่องจากกำหนดเพดานความเห็นชอบไว้เกินร้อยละ 75 ซึ่งบ่งชี้ถึง “ความได้เปรียบเชิงโครงสร้างทางอ้อม” (indirect structural advantages) ของกองทัพที่อยู่ในกฎหมายฉบับดังกล่าว และประการที่สาม สถานะนอกกฎหมายที่ SAC ประกาศต่อ NUG เป็นผลผลิตของอำนาจที่กำลังถูกโต้แย้งความชอบธรรมเสียเอง ข้อค้นพบทั้งหมดสอดคล้องกับ Tin Shine Aung (2025) ที่สรุปว่า SAC “ยังคงรักษาอำนาจการควบคุมโดยพฤตินัยเหนือเขตเมืองสำคัญ ฐานทัพ และสถาบันรัฐไว้ได้มายาวนาน แต่ยังคงขาดความชอบธรรมโดยนิตินัยในวงกว้างทั้งภายในและระหว่างประเทศ” (has long maintained de facto control over key urban centres, military bases and state institutions, but still lacks broad de jure legitimacy) อย่างไรก็ตามอาจสรุปได้ว่าการสร้างความชอบธรรมภายในมิติที่หนึ่งตามทรรศนะของ Beetham นั้นตัวของ NUG เองยังอยู่ในภาวะที่ระเบียบกฎหมายสองชุดแข่งขันกัน คือสมบูรณ์ในเชิงหลักการแต่ไม่เบ็ดเสร็จในเชิงการบังคับใช้

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการวางแผนในการดำเนินยุทธศาสตร์ของ NUG มีการดำเนินไปพร้อมกันในหลายมิติ ทั้งการสร้างสถาบันคู่ขนาน การส่งมอบบริการสาธารณะ การระดมทรัพยากร และการดำเนินการทางการทูต เพื่อที่จะสร้างความชอบธรรมในมิติที่สองของ Beetham ว่าด้วยการสร้างความเชื่อและคุณค่าร่วมในสังคม ความพยายามในการประกาศกฎบัตรประชาธิปไตยสหพันธรัฐและการจัดตั้งสภาที่ปรึกษาเอกภาพแห่งชาติ (NUCC) นับเป็นความพยายามในการขยายฐานคุณค่าร่วมในสังคมเมียนมาครั้งสำคัญ เพราะเป็นการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มต่าง

ๆ ในสังคมเมียนมา อาทิ กลุ่ม CRPH พรรคการเมืองต่าง ๆ กลุ่มติดอาวุธของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ผู้แทนขบวนการอารยะขัดขืน และภาคประชาสังคมร่วมกำหนดทิศทางและร่วมกันสร้างคุณค่าใหม่ร่วมกัน โดย Thuzar และ Tun (2022) ตั้งข้อสังเกตว่าขณะที่พรรค NLD ที่ “เคยให้น้ำหนักกับประชาธิปไตยก่อนสหพันธรัฐ แต่ NUG กลับจัดลำดับความสำคัญให้แก่สหพันธรัฐ” (the NLD had emphasised democracy before federalism, the NUG is prioritising federalism) ทว่าข้อค้นพบในส่วนนี้กับแนวทางการปฏิบัติจริงอาจมีข้อจำกัดบางประการดังเช่นที่ปรากฏในงานของ Renshaw (2023) ซึ่งกล่าวถึงข้อจำกัดว่าด้วยการปฏิบัติของ NUG โดยได้ตั้งคำถามว่า “ไม่มีชาวโรฮิงญาคนใดได้รับการแต่งตั้งเข้าสู่ NUG แม้จะมีการให้คำมั่นว่าจะแก้ไขปัญหาชาวโรฮิงญาและสะสางประเด็นสำคัญเรื่องสัญชาติก็ตาม” (There were no Rohingya appointed to the NUG, although promises were made to address the Rohingya issue and resolve the vital question of Rohingya citizenship) การที่ปรากฏช่องว่างในการปฏิบัติจริงเช่นนี้ทำให้การสร้างความชอบธรรมของ NUG ในมิติที่สองมีสถานะเป็นกระบวนการที่กำลังดำเนินอยู่ มากกว่าความสำเร็จที่บรรลุแล้ว

ในมิติที่สามว่าด้วยหลักฐานของความยินยอม ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มที่เคลื่อนไหวสนับสนุน NUG มีการแสดงความชอบธรรมในมิติที่สามนี้ในแง่ของการแสดงออกผ่านการกระทำที่มีต้นทุน (costly actions) ซึ่งตรงกับเงื่อนไขของ Beetham ที่ว่าความยินยอมต้องปรากฏผ่านการกระทำ มิใช่เพียงการแสดงทัศนคติ ตัวอย่างเช่นการแสดงออกของกลุ่มข้าราชการที่เข้าร่วมขบวนการอารยะขัดขืน ซึ่งคิดเป็นจำนวนราวร้อยละ 70 หรือประมาณ 420,000 คนตามข้อมูลของ NUG ยอมสละเงินเดือนและความมั่นคงในอาชีพ (Progressive Voice, 2023; Al Jazeera, 2023) ขณะที่ประชาชนเองก็ยอมซื้อพันธบัตรที่แทบไม่มีผลตอบแทนทางการเงินเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของ NUG

ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับข้อสรุปของ Terpstra และ Frerks (2017) ที่ศึกษากรณี LTTE ในศรีลังกา และพบว่า “แม้การก่อกบฏของ LTTE จะตั้งอยู่บนการบังคับและวาระการปฏิรูปทางสังคมและการเมืองที่ถูกบังคับใช้ในชุมชนทมิฬ แต่การเชื่อฟังของพลเรือนในวงกว้างก็ยังคงดำรงอยู่ โดยถูกกำหนดรูปผ่านการสร้างความชอบธรรมบนฐานของชาตินิยมทมิฬ จารีต ภาวะผู้นำแบบบารมี การกำหนดภาพลักษณ์ของศัตรู และการเสียสละของกำลังพล” (broader civilian compliance existed, shaped by legitimation based on Tamil nationalism, tradition, charismatic leadership, enemy images and sacrifices of LTTE cadres) ความสอดคล้องปรากฏในสามระดับ ระดับแรกคือการแสดงให้เห็นว่า ทั้งสองกรณีแสดงให้เห็นตรงกันว่าพฤติกรรม

สนับสนุนของพลเรือนมิได้เกิดจากอำนาจบังคับเพียงอย่างเดียว หากถูกกำหนดรูปโดยกระบวนการสร้างความชอบธรรมที่ผู้ปกครองดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ระดับที่สองคือการแสดงออกถึงแหล่งที่มาของความชอบธรรม ซึ่งในทั้งสองกรณีมิได้ตั้งอยู่บนความถูกต้องตามกฎหมายของรัฐเพียงอย่างเดียว หากแต่ปัจจัยอื่น อาทิ อาศัยชาตินิยม ภาพลักษณ์ของศัตรูร่วม และการเสียสละของผู้เข้าร่วมเป็นฐานของความชอบธรรม โดยกรณีเมียนมาปรากฏผ่านวาทกรรมต่อต้านคณะรัฐประหารและการยกย่องผู้เสียสละในขบวนการ และระดับที่สามคือรูปแบบของการแสดงความยอมรับ กล่าวคือทั้งสองกรณีอาศัยการกระทำที่ผู้เข้าร่วมต้องแบกรับต้นทุนเป็นเครื่องบ่งชี้ความยินยอม มิใช่การสำรวจทัศนคติ ข้อค้นพบของ Terpstra และ Frerks จึงช่วยยืนยันว่าความยินยอมตามมิติที่สามของ Beetham สามารถก่อตัวได้แม้ในบริบทที่ผู้อ้างอำนาจมิใช่รัฐที่ได้รับการรับรอง

ถึงกระนั้น กรณี NUG ยังคงมีข้อแตกต่างในสาระสำคัญอยู่ เนื่องจาก LTTE มีการควบคุมดินแดนเป็นฐานรองรับการเชื่อฟังดังกล่าว ขณะที่ NUG ต้องอาศัยความยินยอมโดยสมัครใจเป็นหลักโดยปราศจากอำนาจบังคับเหนือประชากรกลุ่มเดียวกัน อนึ่ง หลักฐานชุดนี้มีข้อจำกัดสองประการ คือตัวเลขจำนวนมากมาจากรายงานของ NUG เอง และสะท้อนความเข้มข้นของความยินยอมในกลุ่มผู้เลือกเข้าร่วมได้ดีกว่าความกว้างของความยินยอมในประชากรทั้งหมด

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ยังพบว่าปัจจัยชี้ขาดคือความสัมพันธ์กับกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความชอบธรรมในทั้งสามมิติของ Beetham พร้อมกัน กล่าวคือ การเข้าร่วมกำหนดกติกาใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นการยืนยันว่ากฎเกณฑ์ที่จะถูกสร้างขึ้นใหม่นั้นมิได้เป็นผลผลิตของชนชั้นนำชาติพันธุ์พม่า (Bamar) เพียงฝ่ายเดียว ระดับความร่วมมือดังกล่าวจะเป็นบทพิสูจน์ว่าการสร้างคุณค่าร่วมอย่างการสถาปนาสหพันธรัฐ จะได้รับการยอมรับจริงหรือไม่ และดินแดนที่กลุ่มเหล่านี้ควบคุมคือพื้นที่ซึ่งความยินยอมจะถูกแปลงเป็นการปฏิบัติจริง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Stokke และคณะ (2022) ที่ระบุว่า “ภายในพื้นที่ที่ตนควบคุม กลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ได้พัฒนาระบบบริหารที่มีหน่วยงานตามสายงานและหน่วยปกครองย่อยในระดับท้องถิ่น” (Within the areas they control, EAOs have developed administrative systems with line departments and local administrative sub-units) พร้อมอ้าง Harrisson และ Kyed (2019) อ้างถึงใน Stokke et al., 2022) ว่ากลุ่มเหล่านี้ “มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นของตนเอง มีการจัดเก็บภาษีจากชาวบ้านและภาคธุรกิจ และออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินด้วยตนเอง” ความสอดคล้องอยู่ที่กิจกรรมเหล่านี้ดำเนินไปไม่ได้หากประชาชนไม่ปฏิบัติตาม การยอมเสียภาษีและยอมรับเอกสารสิทธิ์ที่ออกโดยกลุ่มติดอาวุธจึงเป็นการแสดงการยอมรับการปกครองที่จัดตั้งขึ้น อีกทั้งโครงสร้างเหล่านี้ดำรงอยู่ก่อนการก่อตั้ง NUG ทำให้ NUG ต้องอาศัยความร่วมมือกับกลุ่มติด

อาวุธชาติพันธุ์อย่างสูงและมีความพยายามที่จะสร้างความร่วมมือกับกลุ่มกองกำลังต่าง ๆ อยู่เสมอ ดังเช่นความพยายามในการสร้างคณะกรรมการบัญชาการและประสานงานส่วนกลาง (C3C) เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2021 (Thuzar & Tun, 2022) หรือการสถาปนากลไกบัญชาการร่วม (J2C) กับกลุ่มที่สนับสนุนขบวนการต่อต้าน (Ye Myo Hein, 2022) ถึงกระนั้นเอง ความร่วมมือมิได้หมายถึงการยอมรับความชอบธรรมของ NUG อย่างไม่มีเงื่อนไข ดังกรณีกองทัพอาระกันที่ปฏิเสธระบบสหพันธรัฐและมุ่งสถานะแบบสมาพันธรัฐสำหรับรัฐยะไข่ (International Crisis Group, 2024) ดินแดนที่ฝ่ายต่อต้านควบคุมได้จึงมิได้แปลว่าความชอบธรรมของ NUG มีผลบังคับโดยอัตโนมัติ

สำหรับปัจจัยภายนอก ผลการศึกษาพบว่า NUG ได้รับการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศในรูปแบบที่หลากหลาย กล่าวคือได้รับการรับรองเชิงสัญลักษณ์จากรัฐสภายุโรป และรักษาที่นั่งผู้แทนในสหประชาชาติไว้ได้ แต่ยังไม่มีรัฐใดรับรองรัฐบาลของ NUG อย่างเป็นทางการ ประเด็นสำคัญคือสภาวะดังกล่าวมิได้สะท้อนว่าประชาคมระหว่างประเทศปฏิเสธความชอบธรรมของ NUG ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Shain (1991) ที่ศึกษาพลวัตของการสนับสนุนจากต่างประเทศต่อผู้ท้าชิงอำนาจรัฐ และเสนอว่ารัฐบาลใช้ “การรับรองทางการทูตในฐานะกลไกทางการเมือง” (diplomatic recognition as a political mechanism) พร้อมชี้ว่าการให้ ระงับ หรือถอนการรับรอง “แทบไม่เกี่ยวข้องกับการเห็นชอบหรือปฏิเสธข้ออ้างเรื่องอำนาจในเชิงปรัชญา แม้จะถูกอธิบายด้วยถ้อยคำเช่นนั้นเสมอก็ตาม” (have little to do with the philosophical approval or rejection of particular claims to power, although they are always justified in such terms)

อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การรับรองเป็นการคำนึงถึงผลได้ผลเสียของผู้รับรอง มิใช่คำตัดสินเรื่องความชอบธรรมของผู้ถูกรับรองดังที่ Renshaw (2023) ระบุว่า “แม้จะมีการยอมรับอย่างกว้างขวางว่า NUG มีความชอบธรรม แต่การที่ NUG ขาดการควบคุมทางกายภาพเหนือพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ ก่อให้เกิดความกังวลว่าการรับรองก่อนเวลาอันควรอาจทำให้ความขัดแย้งบานปลายและลดโอกาสของการยุติด้วยการเจรจา” ซึ่งยืนยันว่าอุปสรรคมิได้อยู่ที่ข้อสงสัยเรื่องความชอบธรรม หากอยู่ที่ข้อจำกัดด้านการควบคุมดินแดน ระดับที่สองคือผลประโยชน์เฉพาะของแต่ละรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะประเทศสมาชิก ASEAN ที่มีนโยบายไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิก ซึ่ง Ganesan (2024) เรียกว่า “บทบัญญัติศักดิ์สิทธิ์ประการที่สองของอาเซียน” (The second sacred provision of ASEAN) ส่งผลให้ท่าทีของรัฐสมาชิกมิได้เป็นเอกภาพ กลุ่มประเทศภาคพื้นสมุทรมีความเปิดกว้างต่อ NUG มากกว่ากลุ่มภาคพื้นทวีป โดยมาเลเซียแสดงท่าทีชัดเจนที่สุด ส่วนไทยที่ต้องพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลจากเมียนมาสูงถึงราวร้อยละ 20 ของความ

ต้องการพลังงาน มีแนวโน้มรักษาช่องทางติดต่อกับ SAC ไว้ (Ganesan, 2024) ความแตกต่างที่แปรผันตามผลประโยชน์เช่นนี้ยิ่งยืนยันข้อเสนอของ Shain ว่าการรับรองสะท้อนการคิดคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศผู้ให้การรับรองมากกว่าคุณสมบัติของผู้ถูกรับรอง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ประการแรกคือ กรณี NUG ได้แสดงลำดับการก่อตัวที่กลับด้านจากตัวแบบการปกครองโดยกลุ่มกบฏโดยทั่วไป กล่าวคือ NUG มีการสั่งสมความชอบธรรมจากผลการเลือกตั้งไว้ก่อนแล้วจึงแสวงหากำลังติดอาวุธและพื้นที่ควบคุมในภายหลัง ทำให้ NUG มีต้นทุนความชอบธรรมตั้งต้นสูงกว่ากลุ่มอื่น แต่ NUG ยังคงต้องเผชิญโจทย์การแปลงความชอบธรรมให้เป็นความสามารถในการปกครองจริง

องค์ความรู้ใหม่ประการที่สองคือ NUG ปฏิบัติต่อความชอบธรรมในฐานะทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ มิใช่เพียงคุณสมบัติเชิงศีลธรรม สอดคล้องกับข้อเสนอของ Duyvesteyn (2017) ที่มองความชอบธรรมเป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ (symbolic commodity) ซึ่งถูกใช้ผ่านกระบวนการเชิงยุทธศาสตร์ กล่าวคือ หากปราศจากความชอบธรรม NUG ย่อมไม่อาจระดมทุนจากชุมชนพลัดถิ่น ดึงดูดข้าราชการเข้าร่วมขบวนการอารยะขัดขืน เจรจากับกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ หรือรักษาที่นั่งผู้แทนในสหประชาชาติได้ การพัฒนาเครื่องมือของ NUG จึงเป็นการลงทุนอย่างมีเป้าหมายเพื่อสะสมความชอบธรรมแล้วแปรให้เป็นกำลังคน งบประมาณ และพื้นที่ทางการทูต

องค์ความรู้ใหม่ประการที่สามคือข้อเสนอเรื่องภาวะย้อนแย้งของการครอบครองความชอบธรรมที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ภายในประเทศเมียนมา กล่าวคือ SAC ครอบครองกำลังบังคับแต่ขาดความชอบธรรม ขณะที่ NUG ครอบครองความชอบธรรมแต่ขาดกำลังบังคับ โดยภาวะนี้ยังคงดำรงอยู่ต่อเนื่องภายในสภาวะการเมืองเมียนมาในปัจจุบัน เพราะ SAC ยังคงไม่อาจแปลงกำลังบังคับให้กลายเป็นความยินยอมได้ สังเกตได้จากกรณีที่จำเป็นต้องมีการบังคับใช้กฎหมายเกณฑ์ทหารในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2024 ที่มุ่งเป้าคนหนุ่มสาวอายุ 18 ถึง 35 ปี เพื่อเพิ่มกองกำลังประจำการ ถึงแม้คาดว่าจะกระทบทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างรุนแรง (The Irrawaddy, 2024) ขณะที่ NUG ก็ไม่อาจแปลงความชอบธรรมให้เป็นอำนาจบังคับเบ็ดเสร็จได้ ผลลัพธ์คือสภาวะความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ และชี้ว่ากรอบของ Beetham ซึ่งออกแบบสำหรับวิเคราะห์ความชอบธรรมของรัฐที่ผูกขาดอำนาจ สามารถนำมาปรับใช้อย่างระมัดระวังในการวิเคราะห์บริบทที่อำนาจรัฐแตกกระจายอย่างเมียนมาได้

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบของการศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงการต่างประเทศของนานาประเทศควรกำหนดนโยบายติดตามและประเมินสถานการณ์ทางการเมืองในเมียนมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการกำหนดท่าทีทางการทูตที่สอดรับกับหลักการประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนสากล

2. หน่วยงานด้านความมั่นคงและกระทรวงการต่างประเทศของไทยควรจัดทำแนวทางรองรับผลกระทบข้ามพรมแดน ทั้งด้านผู้ลี้ภัย แรงงานข้ามชาติ และความมั่นคงทางพลังงาน โดยตั้งอยู่บนข้อมูลสถานการณ์ที่ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. นักวิชาการและสถาบันวิจัยด้านรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสามารถนำกรอบทฤษฎีความชอบธรรมของ Beetham ที่ปรากฏในงานวิจัยฉบับนี้ไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบกรณีรัฐบาลทางเลือกท่ามกลางบริบทความขัดแย้งทางการเมืองอื่น ๆ เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ทางวิชาการต่อไป

2. ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับองค์กรระหว่างประเทศและองค์กรภาคประชาสังคมในการออกแบบความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมที่สอดคล้องกับโครงสร้างการปกครองที่ดำรงอยู่จริงในแต่ละพื้นที่

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบ การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัยในบทความฉบับนี้

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ในการจัดทำต้นฉบับบทความฉบับนี้ ผู้เขียนได้ใช้ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ Claude Opus 4.5 (Anthropic) ในสองลักษณะในส่วนแรกคือใช้ใน การแปลและเทียบเคียงคำศัพท์เฉพาะทางรัฐศาสตร์และชื่อองค์กรจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย เช่น National Unity Consultative Council (NUCC) เป็น “สภาที่ปรึกษาเอกภาพแห่งชาติ” และคำศัพท์ในลักษณะเดียวกัน และประการที่สอง การช่วยแปลข้อความอ้างอิง (quotations) บางประโยคจากเอกสาร

ภาษาอังกฤษที่ผู้เขียนคัดเลือกมาใช้ประกอบการอภิปรายผล โดยขอบเขตการใช้งานจำกัดอยู่เพียงระดับคำ วลี และประโยคที่ยกมาอ้างอิงเท่านั้น มิได้ใช้ในการออกแบบการวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความ หรือการร่างเนื้อหาส่วนใดส่วนหนึ่งของบทความ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ตรวจสอบและเปรียบเทียบคำแปลทั้งหมดกับข้อความต้นฉบับภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งแก้ไขและยืนยันความถูกต้องด้วยตนเอง โดยได้แสดงข้อความต้นฉบับภาษาอังกฤษกำกับไว้ในเนื้อหาบทความเพื่อความโปร่งใสและให้ผู้อ่านสามารถตรวจสอบได้

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สามารถเปิดเผยได้ทั้งหมด เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงเอกสารที่อาศัยข้อมูลจากเอกสารสาธารณะ ประกอบด้วยหลักฐานชั้นต้น ได้แก่ แถลงการณ์ เอกสารนโยบาย และรายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาลเอกภาพแห่งชาติเมียนมา (NUG) กฎบัตรประชาธิปไตยสหพันธรัฐ (Federal Democracy Charter) และเอกสารทางการที่เกี่ยวข้อง และหลักฐานชั้นรอง ได้แก่ รายงานขององค์การระหว่างประเทศ บทความวิชาการ หนังสือ และรายงานข่าวจากสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือ ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลทั้งหมดได้จากแหล่งที่ปรากฏในรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ โดยไม่มีข้อจำกัดด้านจริยธรรม ความเป็นส่วนตัว หรือสิทธิ์ในการเผยแพร่ข้อมูลแต่อย่างใด

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองที่เผยแพร่ต่อสาธารณะ มิได้เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูลจากมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง และมิได้ใช้ข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลอ่อนไหวใด ๆ จึงไม่เข้าข่ายการวิจัยที่ต้องขอรับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ดำเนินการวิจัยโดยยึดหลักจริยธรรมทางวิชาการ มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างครบถ้วนและถูกต้องตามหลักวิชาการ

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยฉบับนี้ไม่ได้รับทุนสนับสนุนจากแหล่งทุนใด ๆ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

บทความฉบับนี้มีผู้เขียนเพียงคนเดียว ซึ่งรับผิดชอบการดำเนินงานทุกขั้นตอนตามหลัก CRediT (Contributor Roles Taxonomy) ได้แก่ การกำหนดแนวคิดการวิจัย (Conceptualization) การออกแบบระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) การสืบค้นและรวบรวม

ข้อมูล (Investigation) การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นทางการ (Formal analysis) การจัดหาข้อมูลและทรัพยากร (Resources) การเขียนต้นฉบับ (Writing – original draft) ตลอดจนการตรวจทานและแก้ไขบทความ (Writing – review & editing) คิดเป็นสัดส่วนความรับผิดชอบร้อยละ 100

เอกสารอ้างอิง

Abuza, Z. (2023, July 22). Springing into action: Myanmar's opposition NUG launches crypto bank. *Radio Free Asia*. https://www.rfa.org/english/commentaries/myanmar-nug-bank-07222023100436.html

Al Jazeera. (2023, August 29). Myanmar's striking civil servants: Displaced, forgotten, but holding on. *Al Jazeera*. https://www.aljazeera.com/news/2023/8/29/myanmars-striking-civil-servants-displaced-forgotten-but-holding-on

Beetham, D. (1991). *The legitimation of power*. Macmillan.

Beetham, D., & Lord, C. (1998). *Legitimacy and the European Union*. Longman.

Committee Representing Pyidaungsu Hluttaw. (2021, April). *Federal Democracy Charter (Part I): English version*. https://crphmyanmar.org/wp-content/uploads/2021/04/Federal-Democracy-Charter-English.pdf

Crouch, M. (2019). *The constitution of Myanmar: A contextual analysis*. Hart Publishing.

Duyvesteyn, I. (2017). Rebels & legitimacy; An introduction. *Small Wars & Insurgencies, 28*(4-5), 669-685. doi:10.1080/09592318.2017.1322337

Ganesan, N. (2024). Policy responses of the ASEAN states towards the Myanmar military coup. *Hiroshima Peace Research Journal, 11*, 95-114.

Human Rights Watch. (2023). *World report 2023: Myanmar*. Retrieved from https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/myanmar

International Crisis Group. (2021, April 1). *The cost of the coup: Myanmar edges toward state collapse* (Crisis Group Asia Briefing No. 167). https://www.crisisgroup.org/asia-pacific/myanmar/b167-cost-coup-myanmar-edges-toward-state-collapse

International Crisis Group. (2023, November 17). *A new escalation of armed conflict in Myanmar*. https://www.crisisgroup.org/asia/south-east-asia/myanmar/new-escalation-armed-conflict-myanmar

International Crisis Group. (2024, May 30). *Ethnic autonomy and its consequences in post-coup Myanmar* (Crisis Group Asia Briefing No. 180). https://www.crisisgroup.org/asia/south-east-asia/myanmar/b180-ethnic-autonomy-and-its-consequences-post-coup-myanmar

The Irrawaddy. (2023a, July 22). NUG to launch Myanmar's first crypto bank. *The Irrawaddy*. https://www.irrawaddy.com/business/nug-to-launch-myanmars-first-crypto-bank.html

The Irrawaddy. (2023b, December 19). Coup opponent continues as Myanmar's ambassador to the United Nations. *The Irrawaddy*. https://www.irrawaddy.com/news/burma/coup-opponent-continues-as-myanmars-ambassador-to-the-united-nations.html

The Irrawaddy. (2024, February 13)**.** Six key points about Myanmar's newly enforced conscription law. *The Irrawaddy*. https://www.irrawaddy.com/opinion/analysis/six-key-points-about-myanmars-newly-enforced-conscription-law.html

ISP-Myanmar. (2025). *Education access in crisis: Nearly 7 million children out of school*. https://ispmyanmar.com/sb-002/

Ministry of Health, National Unity Government. (2025). *4-year performance report (April 2021 – April 2025)*. National Unity Government.

Moe Thuzar, & Htet Myet Min Tun**.** (2022, January 28). Myanmar's National Unity Government: A radical arrangement to counteract the coup. *ISEAS Perspective, 2022*(8). https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/iseas-perspective/2022-8-myanmars-national-unity-government-a-radical-arrangement-to-counteract-the-coup-by-moe-thuzar-and-htet-myet-min-tun/

Pedersen, M. B. (2024, May 12)**.** *Outrage is not a policy: Coming to terms with Myanmar's fragmented state*. Lowy Institute.

Progressive Voice. (2023). *Civil Disobedience Movement: A foundation of Myanmar's Spring Revolution*. Progressive Voice.

Renshaw, C. (2023). The National Unity Government: Legitimacy and recognition. In M. Takeda & C. Yamahata (Eds.), *Myanmar's changing political landscape* (pp. 225-241). Springer. doi:10.1007/978-981-19-9357-2_13

Reuters. (2021a, April 16). Opponents of Myanmar's junta set up national unity government. *Reuters*. https://www.reuters.com/world/asia-pacific/opponents-myanmars-junta-set-up-national-unity-government-2021-04-16/

Reuters. (2021b, May 5). Myanmar's anti-junta unity government says forming defence force. *Reuters*. https://www.reuters.com/world/asia-pacific/myanmars-anti-junta-unity-government-says-forming-defence-force-2021-05-05/

Reuters. (2021c, December 1). UN committee defers decision on who will represent Afghanistan and Myanmar at the United Nations. *Reuters*. https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taliban-myanmar-junta-unlikely-be-let-into-un-now-diplomats-2021-12-01/

Shain, Y. (1991). Governments-in-exile and international legitimation. In Y. Shain (Ed.), *Governments-in-exile in contemporary world politics* (pp. 219-237). Routledge.

Spring Development Bank. (n.d.). *About SDB*. https://springdevelopmentbank.com/about-sdb/

Stokke, K., Kham, K. K. M., Nge, N. K. L., & Kvanvik, S. H. (2022). Illiberal peacebuilding in a hybrid regime: Authoritarian strategies for conflict containment in Myanmar. *Political Geography, 93*, 102551. doi:10.1016/j.polgeo.2021.102551

Terpstra, N., & Frerks, G. (2017). Rebel governance and legitimacy: Understanding the impact of rebel legitimation on civilian compliance with the LTTE rule. *Civil Wars, 19*(3), 279-307. doi:10.1080/13698249.2017.1393265

Tin Shine Aung. (2025, October 1)**.** De facto and de jure power in Myanmar's legitimacy struggle. *East Asia Forum*. Retrieved from https://eastasiaforum.org/2025/10/01/de-facto-and-de-jure-power-in-myanmars-legitimacy-struggle/

Ye Myo Hein. (2022, November 3). *Understanding the People's Defense Forces in Myanmar*. Washington, DC: United States Institute of Peace. Retrieved from https://www.usip.org/publications/2022/11/understanding-peoples-defense-forces-myanmar

การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในรายวิชาคณิตศาสตร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์

Development of a Competency-Based Learning Assessment Model in Mathematics for Grade 6 Students in Schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office

ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิลัน[1] อมร มะลาศรี [2] คมสันทิ์ ขจรปัญญาไพศาล[3]
สุวรรณวัฒน์ เทียนยุทธกุล[4] และสมใจ ภูครองทุ่ง[5]
Saksit Rittilun[1], Amorn Malasri,[2] Komsan Khajornpanyapaisan,[3]
Suwannawat Thienyuttakul[4] and and Somjai Phukrongtung[5]

Received: March 13, 2026
Revised: August 30, 2026
Accepted: August 30, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 2) ประเมินผลรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และ 3) ปรับปรุงรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในรายวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ วิจัยและพัฒนา แบ่งเป็นหลายขั้นตอน ได้แก่ ขั้นพัฒนารูปแบบการประเมิน กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ครูผู้สอน จำนวน 3 คน และนักเรียน จำนวน 43 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ขั้นนำรูปแบบไปใช้และประเมินรูปแบบการประเมิน กลุ่มเป้าหมาย คือครูผู้สอน จำนวน 9 คน และนักเรียนจำนวน 186 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และขั้นปรับปรุงรูปแบบการประเมิน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือครูผู้สอน จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จากขั้นการนำรูปแบบไป

[1-5] มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์; Kalasin University
Corresponding Author E-mail: srittilun@gmail.com โทร. 0963914288

ใช้และประเมินรูปแบบการประเมิน ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) วัตถุประสงค์ของการประเมิน (2) เนื้อหาที่มุ่งประเมิน (3) ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน (4) วิธีการประเมิน (5) เครื่องมือการประเมิน (6) ผู้ทำการประเมิน และ (7) การรายงานผลและให้ข้อมูลย้อนกลับ 2) ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.45, S.D.=0.62) และผลการศึกษาความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.13, S.D.=0.88) และ 3) ผลการปรับปรุงรูปแบบการประเมิน สรุปประเด็นในการปรับปรุง ดังนี้ (1) เครื่องมือประเมิน สำหรับผู้เรียนประเมินตนเองและเพื่อนประเมินผู้เรียน ใช้เครื่องมือคนละฉบับ (2) น้ำหนักคะแนนการประเมินให้มีน้ำหนักต่างกัน จำแนกตามผู้ประเมิน โดยกำหนดให้ครูผู้สอนมีน้ำหนักคะแนนมากกว่าผู้เรียนประเมินตนเองและเพื่อนประเมินผู้เรียน และ (3) แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ใช้วิธีการเรียนรู้เชิงรุกรูปแบบใดก็ได้ที่สามารถบูรณาการสมรรถนะ (K S A) ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และเน้นการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะเต็มตามศักยภาพ ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่จะนำรูปแบบนี้ไปกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมในการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะต่อไป

คำสำคัญ: การประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ, การพัฒนารูปแบบ, คณิตศาสตร์

Abstract

This research aimed to 1) develop a competency-based learning assessment model, 2) evaluate the competency-based learning assessment model, and 3) refine the competency-based learning assessment model in mathematics for Grade 6 students in schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office. A Research and Development approach was employed, comprising several stages: the model development stage, involving 5 experts, 3 teachers, and 43 students, purposively selected; the implementation and evaluation stage, involving 9 teachers and 186 students, purposively selected; and the model refinement stage, with 9 teachers as key informants, purposively selected from the implementation and

evaluation stage. The results showed that 1) the competency-based learning assessment model comprised 7 components: (1) assessment objectives, (2) content to be assessed, (3) indicators and assessment criteria, (4) assessment methods, (5) assessment instruments, (6) assessors, and (7) reporting and feedback; 2) the evaluation of the model's efficiency was overall at a high level ($\overline{X}$= 4.45, S.D. = 0.62), and teachers' satisfaction with the model was overall at a high level ($\overline{X}$ = 4.13, S.D. = 0.88); and 3) the results of model refinement were summarized as follows: (1) separate assessment instruments should be used for self-assessment and peer assessment; (2) assessment score weighting should differ according to assessor, with teachers assigned greater weight than self- and peer-assessment; and (3) learning management guidelines for developing learner competency should employ any form of active learning capable of appropriately integrating competencies (Knowledge, Skills, Attitudes) in accordance with the local context and connected to real life, emphasizing the creation of situations for learners to engage in authentic practice to fully develop their potential competencies. The findings of this study will benefit primary educational service area offices in Kalasin Province in formulating policies, plans, projects, and activities to prepare for curriculum implementation, learning management, and competency-based learning assessment.

Keywords: Competency-Based Learning Assessment, Model Development, Mathematics

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันประสบปัญหาความด้อยคุณภาพของผู้เรียนทั้งในระดับชาติและนานาชาติ รวมทั้งขีดความสามารถในการแข่งขันที่มีอยู่ในระดับต่ำไม่ได้มาตรฐาน แสดงให้เห็นข้อมูลอย่างชัดเจนคือ ผลการทดสอบ O-net ปีการศึกษา 2567 พบว่า ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีเพียงรายวิชาภาษาไทยที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 50 ส่วนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทุกรายวิชามีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2567ก, 2567ข, 2567ค) และผลการสอบ PISA ปี 2022 พบว่า เด็กไทยมีคุณภาพต่ำกว่า

ค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD ทั้งในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน แสดงให้เห็นว่าคุณภาพของผู้เรียนไทยยังไม่ได้มาตรฐานสากลและคะแนนเฉลี่ยต่ำลงอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี 2012 เป็นต้นมา และสัดส่วนของนักเรียนที่มีความสามารถตั้งแต่ระดับพื้นฐาน (ระดับ 2 ขึ้นไป) น้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD ในทั้งสามด้าน (ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2567) นอกจากนี้ในด้านคุณลักษณะของผู้เรียน โดยรวมพบว่า มีความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด คือได้เรียนรู้เนื้อหามาก แต่ไม่สามารถประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต หัวโตตัวลีบ คือมีการเรียนรู้ที่ขาดความสมดุล เน้นทางด้านสติปัญญา แต่ขาดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ รู้ธรรมะแต่ไม่มีธรรมะ คือมีความรู้แต่ปฏิบัติตามที่รู้ไม่ได้ นกแก้วนกขุนทอง คือเรียนรู้จากการจดจำความรู้ความเข้าใจในระดับผิวเผิน เก่งแบบเป็ด คือ ไม่เชี่ยวชาญอะไรสักอย่าง เรียนเพื่อสอบ คือเรียนเพื่อให้ได้เกรดหรือสอบผ่าน ๆ ไป เรียนแบบตัวใครตัวมัน คือต่างคนต่างเรียน ไม่เกี่ยวข้องกับคนอื่น และไม่สนใจเรียนรู้ในระบบ เพราะไม่เห็นคุณค่าของการเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

การปรับหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล ให้มีความยืดหยุ่นจะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาผู้เรียนที่มีความพร้อมแตกต่างกันได้ตามลำดับเต็มตามศักยภาพ หลักสูตรฐานสมรรถนะ จึงเป็นคำตอบที่จะช่วยแก้ปัญหาความด้อยคุณภาพดังกล่าวได้เนื่องจากเป็นหลักสูตรยึดความสามารถ ของผู้เรียนเป็นหลัก (สุวัทนา สงวนรัตน์ และชวน ภารังกูล, 2564) นั้นคือมีสมรรถนะเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน มุ่งเน้นปฏิบัติที่มุ่งสู่การทำได้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นให้แก่ผู้เรียน ตามช่วงวัย โดยมีการวัดและประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และก้าวหน้าไปตามความสามารถ รวมทั้งพัฒนาตนเองสู่ความเชี่ยวชาญได้ มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีความเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน มีความหมายต่อผู้เรียน เพราะสามารถนำไปใช้ในชีวิตได้จริง ให้ความสำคัญกับบริบทแวดล้อมที่แตกต่างกันของผู้เรียน ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ได้มากขึ้น และเป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของผู้เรียน ครู สังคม และโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2568; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ม.ป.ป.) จากผลการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนด้วยหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ พบว่า ผู้เรียนเกิดการพัฒนาสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะในระดับที่น่าพอใจ แต่ปัญหาที่พบในการดำเนินการยากที่สุดของการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา คือ แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2568) สอดคล้องกับผล

การศึกษาสภาพปัญหาการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของครูผู้สอนของศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิลัน และคณะ (2569) ที่พบว่า ครูผู้สอนยังขาดความเข้าใจในการออกแบบตัวชี้วัดที่มีความซับซ้อน ใช้เวลาและความละเอียดในการออกแบบการประเมินผล การสร้างเครื่องมือประเมินผลให้ครอบคลุมทุกสมรรถนะและมีคุณภาพเป็นเรื่องยาก และการกำหนดประเด็นการประเมิน เกณฑ์การประเมิน และคำอธิบายในเครื่องมือประเมินไม่ครอบคลุมและไม่ชัดเจน ทำให้การประเมินผลไม่ครอบคลุมและขาดความเที่ยงตรงตามสมรรถนะที่ต้องการประเมิน เกศริน บินสัน และพัศรเบศวณ์ เวชวิริยะสกุล (2565) และวิไลภรณ์ วิชญาวัฒน์ (2567) ก็พบว่า ครูผู้สอนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลหลักสูตรฐานสมรรถนะ

รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น เป็นโมเดลเชิงรูปภาพที่แสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2562) ที่ได้จากการสังเคราะห์หลักการ แนวคิด และทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาสภาพปัญหา และการสนทนากลุ่มการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบโดยใช้มาตรฐานการประเมินของคณะกรรมการร่วมพัฒนามาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee for Standards on Educational Evaluation: JCSEE) (Stufflebeam, 1981) ประกอบด้วย มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ดำเนินการขับเคลื่อนการใช้รูปแบบการประเมินในรายวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตามแนวคิดของ Kolb (1984, cited in Kolb et al., 1991) ประกอบด้วยวงจรการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องกัน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างประสบการณ์ ขั้นสังเกตปฏิกิริยาตอบสนอง ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และขั้นทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะวิชาคณิตศาสตร์เน้นการเรียนรู้ผ่านการแก้ปัญหาเป็นฐาน และการเรียนรู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง (CBE Thailand, 2565) และธัญมัย แฉล้มเขตต์ และคณะ (2568) และเตือนใจ แสงไกร (2569) ได้สรุปว่าทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย เตือนใจ แสงไกร (2569) ได้สรุปทำนองเดียวกันว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นฐาน เป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงลึกและการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน นอกจากนี้งานวิจัยวิไลภรณ์ วิชญาวัฒน์ (2567) ยังพบว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ส่งผลให้ผู้เรียนมีสมรรถนะสูงขึ้น

จากปัญหาและความสำคัญดังล่าวโครงการวิจัย “การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในรายวิชาคณิตศาสตร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์” จึงเป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมการรองรับการ

ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะดังกล่าวของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ ซึ่งจะเป็นนวัตกรรมอันสำคัญอย่างหนึ่งประโยชน์ต่อครู ผู้บริหาร ในการจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายส่งผลสูงสุดต่อคุณภาพผู้เรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในรายวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์

2. เพื่อประเมินผลรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในรายวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์

3. เพื่อปรับปรุงรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในรายวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ขั้นพัฒนารูปแบบการประเมิน

1.1 การยกร่างรูปแบบการประเมิน ดำเนินการยกร่างรูปแบบการประเมินจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 การศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

1.1.2 การศึกษาสภาพปัญหาการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ โดยการสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและครูผู้สอน

1.1.3 การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการประเมินจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พรรณี ไพศาลทักษิณ (2555) ทัศณรงค์ จารุเมธีชน (2556) ศรายุทธ รัตนปัญญา (2557) จารุวรรณ ขวัญแน่น, เอื้อมพร หลินเจริญ, สายฝน วิบูลรังสรรค์ และวนินทร สุภาพ (2558) พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ (2560) และอัจฉริยา พรมท้าว (2560)

1.2 การประเมินร่างรูปแบบการประเมิน

กลุ่มผู้ประเมิน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จากสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนารูปแบบการประเมิน ด้านเนื้อหา และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการประเมิน และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 การพัฒนาร่างรูปแบบการประเมิน เป็นนำร่างรูปแบบการประเมินไปทดลองใช้เพื่อปรับปรุงร่างรูปแบบการประเมินให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริงในขั้นตอนต่อไป โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

กลุ่มเป้าหมาย คือครูผู้สอนรายวิชาคณิตศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 คน จากโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โรงเรียนละ 1 คน และนักเรียนจากโรงเรียนที่ครูผู้สอนสังกัด จำนวน 43 คน ประกอบด้วย จากโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 3 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 10 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะรายวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง ทศนิยม จำนวน 15 แผน ความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.17, S.D.=0.69) แบบวัดสมรรถนะหลัก เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 แบบวัดสมรรถนะเฉพาะ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 คู่มือการใช้รูปแบบการประเมิน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.46, S.D.=0.51) แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน (เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 11 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20-0.67 ความเชื่อมั่นโดยวิธีคูเดอร์-ริชาดสัน (KR-20) เท่ากับ 0.70 แบบทดสอบอัตนัย 3 ข้อ รวม 9 คะแนน ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.47-0.51 ความเชื่อมั่นโดยวิธีของครอนบาคเท่ากับ 0.98) และแบบบันทึกการสะท้อนผลการทดลองใช้รูปแบบการประเมิน

การเก็บรวบรวมข้อมูล การทดลองใช้รูปแบบการประเมิน เริ่มจากการเตรียมความพร้อมสำหรับครูผู้สอนด้านการจัดการเรียนรู้และการประเมินฐานสมรรถนะ ในวันที่ 21 พฤษภาคม 2568 ครูดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน 2568-11 กรกฎาคม 2568 หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มย่อยร่วมกับครูผู้สอนเพื่อสะท้อนผลการทดลองใช้รูปแบบการประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

2. ขั้นนำรูปแบบไปใช้และประเมินรูปแบบการประเมิน

กลุ่มเป้าหมาย คือครูผู้สอนรายวิชาคณิตศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 9 คน จากโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ขนาดละ 3 โรง ๆ ละ 1 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนที่ครูผู้สอนสังกัด จำนวน 186 คน จากโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 26 คน ขนาดกลาง จำนวน 63 คน และขนาดใหญ่ จำนวน 97 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ทศนิยม จำนวน 15 แผน (ฉบับเดียวกับขั้นการทดลองใช้) แบบวัดสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ (ฉบับเดียวกับขั้นการทดลองใช้) คู่มือการใช้รูปแบบการประเมิน (ฉบับเดียวกับขั้นการทดลองใช้) แบบประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการประเมิน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.80-1.00 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการประเมิน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล การนำรูปแบบการประเมินไปใช้และการประเมินรูปแบบการประเมิน เริ่มจากการเตรียมความพร้อมสำหรับครูผู้สอนด้านการจัดการเรียนรู้และการประเมินฐานสมรรถนะ ในวันที่ 15 กรกฎาคม 2568 ครูผู้สอนดำเนินการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่วันที่ 21 กรกฎาคม-20 สิงหาคม 2568 หลังจากนั้นให้ครูผู้สอนทำการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจต่อรูปแบบการประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ คะแนน 1-1.50 น้อยที่สุด, คะแนน 1.51-2.50 น้อย, คะแนน 2.51-3.50 ปานกลาง, คะแนน 3.51-4.50 มาก และคะแนน 4.51-5.00 มากที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

3. ขั้นปรับปรุงรูปแบบการประเมิน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือครูผู้สอนรายวิชาคณิตศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 9 คน ที่นำรูปแบบการประเมินไปใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบบันทึกการสะท้อนผลการใช้รูปแบบการประเมิน

การเก็บรวบรวมข้อมูล การปรับปรุงรูปแบบการประเมินโดยการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ในวันที่ 2 กันยายน 2568 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบการประเมิน

รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในรายวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบจำลองที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่

1) วัตถุประสงค์ของการประเมิน 2) เนื้อหาที่มุ่งประเมิน 3) ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน 4) วิธีการประเมิน 5) เครื่องมือการประเมิน 6) ผู้ทำการประเมิน และ 7) การรายงานผลและให้ข้อมูลย้อนกลับ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและครูผู้สอนในรายวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและดำเนินการประเมินสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยรูปแบบการประเมินมีกระบวนการสำคัญ ดังนี้

1.1 การกำหนดสมรรถนะการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่มุ่งประเมิน ซึ่งเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้เชิงสมรรถนะในรายวิชาคณิตศาสตร์ ประกอบด้วยสมรรถนะหลัก 6 สมรรถนะ ได้แก่ การจัดการตนเอง การคิดขั้นสูง การสื่อสาร การรวมพลังทำงานเป็นทีม การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน และสมรรถนะเฉพาะ 6 สมรรถนะ ได้แก่ การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ การสื่อสารและนำเสนอทางคณิตศาสตร์ การให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ การสร้างข้อสรุปทั่วไปและขยายแนวคิด การคิดสร้างสรรค์ และการใช้เครื่องมือในการเรียนรู้

1.2 การเตรียมความพร้อมสำหรับครูผู้สอน จากสภาพปัญหาที่พบคือ ครูผู้สอนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เนื่องจากการจัดการศึกษาและการประเมินฐานสมรรถนะเป็นเรื่องใหม่จึงมีความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมสำหรับครูผู้สอนเพื่อให้มีความพร้อมหรือมีสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะก่อนดำเนินการจัดการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้

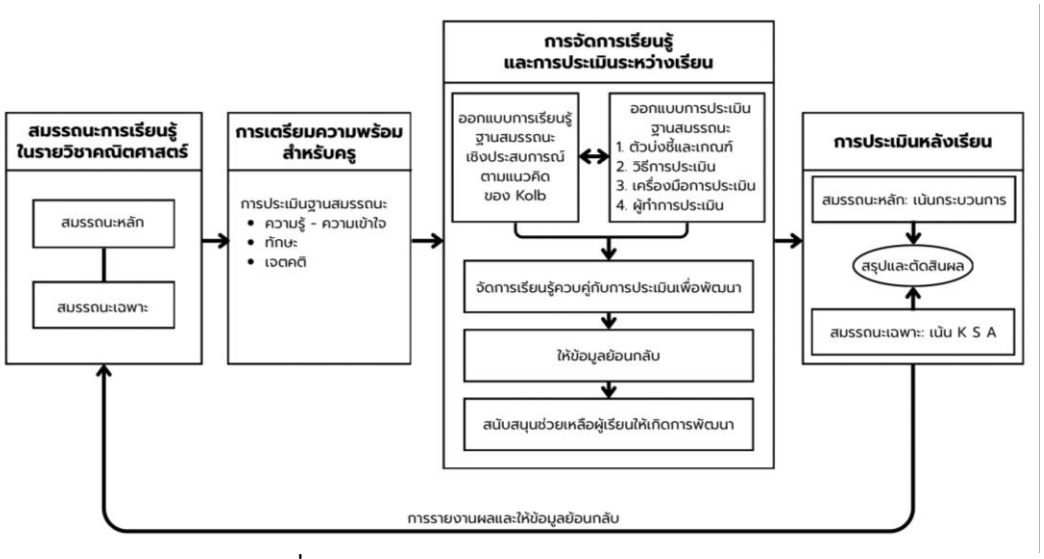
1.3 การจัดการเรียนรู้และการประเมินระหว่างเรียน ครูผู้สอนออกแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะแบบบูรณาการระหว่างความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ตามแนวคิดของ Kolb (1984, cited in Kolb et al., 1991) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสร้างประสบการณ์ 2) ขั้นสังเกตปฏิกิริยาตอบสนอง 3) ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และ 4) ขั้นทดลอง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงและเกิดสมรรถนะตามที่กำหนด ขณะเดียวกันก็ออกแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันกับกิจกรรมการเรียนรู้ ประเด็นที่ครูต้องกำหนดให้ชัดเจนในการออกแบบการประเมิน ได้แก่ 1) ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน โดยมีตัวบ่งชี้ทั้งหมด 44 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็นสมรรถนะหลัก 28 ตัวบ่งชี้ (CBE Thailand, 2564) สมรรถนะเฉพาะ 16 ตัวบ่งชี้ (CBE Thailand, 2565) สำหรับเกณฑ์การประเมินเป็นแบบรูบริค 2) วิธีการประเมินเน้นการประเมินการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยการประเมินเพื่อการเรียนรู้ เป็นการประเมินเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ วินิจฉัยปัญหากระบวนการและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนรายบุคคล และการประเมินขณะเรียนรู้ เป็นการประเมินความก้าวหน้าด้วยตนเอง เน้นให้ผู้เรียนได้

ประเมินตนเองและเพื่อนประเมินเป็นระยะ ๆ ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) เครื่องมือการประเมิน ประกอบด้วยแบบประเมินสมรรถนะหลักและแบบประเมินสมรรถนะเฉพาะ และ 4) ผู้ทำการประเมิน ประกอบด้วยครูผู้สอน ผู้เรียนประเมินตนเอง และเพื่อนประเมินผู้เรียน หลังจากนั้นดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่กับการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นจุดเน้นหลักในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน มีการเก็บรวบรวมหลักฐาน วิเคราะห์ แปลความหมาย และใช้สารสนเทศในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งแสดงถึงความก้าวหน้าของผู้เรียนและใช้ในการปรับการเรียนการสอนอย่างทันท่วงทีและต่อเนื่อง การประเมินเพื่อการพัฒนาให้ความสำคัญกับสมรรถนะเฉพาะซึ่งครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และเจตคติ และสมรรถนะหลักซึ่งเน้นกระบวนการผ่านผลลัพธ์การเรียนรู้

1.4 การประเมินหลังเรียน เป็นการประเมินเพื่อสรุปและตัดสินผลการเรียน ได้มาจากการประเมินเพื่อการพัฒนา โดยพิจารณาหลักฐานที่เกิดจากการเรียนรู้เทียบกับเกณฑ์ การประเมินสมรรถนะเฉพาะประเมินผ่านผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์เมื่อจบหน่วยการเรียนรู้ ส่วนการประเมินสมรรถนะหลักเน้นประเมินกระบวนการเมื่อจบปีการศึกษา เพื่อสะท้อนภาพการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนทั้งผลลัพธ์และกรบวนการ

1.5 การรายงานผลและให้ข้อมูลย้อนกลับมีสองช่วงคือ 1) การประเมินระหว่างเรียน มีจุดมุ่งหมายคือ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาตนเอง ผู้เรียนนำสารสนเทศที่ได้ไปกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาต่อยอดจุดแข็งและพัฒนาในจุดที่ยังไม่บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ และครู ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องนำสารสนเทศจากการประเมินไปใช้ในการวางแผนสนับสนุนช่วยเหลือเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลต่อไป และ 2) การประเมินหลังเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อการต่อยอดสมรรถนะการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น การรายงานผลและการให้ข้อมูลย้อนกลับจึงควรดำเนินการอย่างทันท่วงทีเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำสารสนเทศไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามจุดมุ่งหมาย

ดังแสดงตามแบบจำลองต่อไปนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

เมื่อนำรูปแบบการประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ พบว่า ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.43, S.D. = 0.50) และความเป็นได้อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.43, S.D. = 0.50)

2. ผลการนำรูปแบบไปใช้และประเมินรูปแบบการประเมิน

2.1 ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการประเมิน ประสิทธิภาพของรูปแบบการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับมากถึงระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่ามากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ ด้านความเหมาะสม ด้านการใช้ประโยชน์ ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นไปได้ ตามลำดับดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของรูปแบบการประเมิน

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านความเป็นประโยชน์	4.54	0.56	มากที่สุด
ด้านความเป็นไปได้	4.22	0.64	มาก
ด้านความเหมาะสม	4.60	0.52	มากที่สุด
ด้านความถูกต้อง	4.44	0.66	มาก
รวมเฉลี่ย	4.45	0.62	มาก

2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการประเมิน ครูผู้สอนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า แต่ละข้ออยู่ใน

ระดับมากถึงมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ วัตถุประสงค์ของการประเมิน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ วิธีการประมิน ดังตารางที่ 2

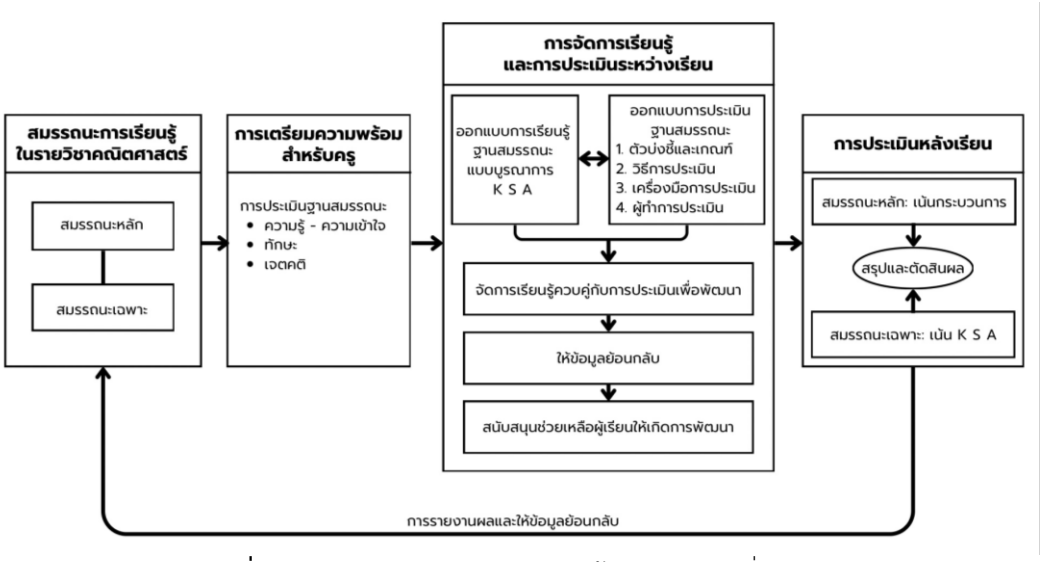
ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจต่อรูปแบบการประเมิน

ข้อ	รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1	วัตถุประสงค์ของการประเมิน	4.67	0.50	มากที่สุด
2	เนื้อหาที่มุ่งวัดประเมิน	4.44	0.53	มาก
3	ตัวบ่งชี้การประเมิน	4.33	0.75	มาก
	3.1 ตัวบ่งชี้สมรรถนะหลัก 28 ตัวบ่งชี้	4.44	0.73	มาก
	3.2 ตัวบ่งชี้สมรรถนะเฉพาะ 16 ตัวบ่งชี้	4.22	0.83	มาก
4	เกณฑ์การประเมิน	4.06	0.80	มาก
	4.1 เกณฑ์การประเมินสมรรถนะหลัก	4.11	0.78	มาก
	4.2 เกณฑ์การประเมินสมรรถนะเฉพาะ	4.00	0.87	มาก
5	วิธีการประเมิน	3.89	0.91	มาก
	5.1 ผู้เรียนประเมินตนเอง	3.89	1.05	มาก
	5.2 เพื่อนประเมินผู้เรียน	3.56	1.01	มาก
	5.3 ครูประเมินผู้เรียน	4.22	0.97	มาก
6	เครื่องมือการประเมิน	4.06	0.93	มาก
	6.1 แบบประเมินสมรถนะหลัก	4.00	1.12	มาก
	6.2 แบบประเมินสมรรถนะเฉพาะ	4.11	0.78	มาก
7	ผู้ทำการประเมิน (ตนเอง เพื่อน ครู)	3.96	0.87	มาก
	7.1 ตนเอง	4.00	1.00	มาก
	7.2 เพื่อน	3.67	1.00	มาก
	7.3 ครู	4.22	0.97	มาก
8	การรายงานผลและให้ข้อมูลย้อนกลับ	4.44	0.73	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.13**	**0.88**	**มาก**

3. ผลการปรับปรุงรูปแบบการประเมิน

ผลการปรับปรุงรูปแบบการประเมิน สรุปประเด็นในการปรับปรุง ดังนี้ (1) เครื่องมือประเมิน สำหรับผู้เรียนประเมินตนเองและเพื่อนประเมินผู้เรียน ใช้เครื่องมือคนละฉบับ (2) น้ำหนักคะแนนการประเมินให้มีน้ำหนักต่างกัน จำแนกตามผู้ประเมิน โดยกำหนดให้ครูผู้สอนมีน้ำหนักมากกว่า ผู้เรียนประเมินตนเองและเพื่อนประเมินผู้เรียน และ (3) แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ใช้วิธีการเรียนรู้เชิงรุกรูปแบบใดก็ได้ที่สามารถบูรณาการสมรรถนะ (K

S A) ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง รูปแบบการประเมินที่ปรับปรุงแล้ว ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่ปรับปรุง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัย พบว่า องค์ประกอบรูปแบบการประเมินมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การพัฒนารูปแบบการประเมินครั้งนี้ ได้จากการศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการประเมินฐานสมรรถนะ การศึกษาสภาพปัญหาการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และการสนทนากลุ่ม และงานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบการประเมิน นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของรูปแบบ นอกจากนี้ในกระบวนการของรูปแบบยังได้ใช้หลักการพัฒนารูปแบบตามแนวคิดของศิริชัย กาญจนวาสี (2562) ที่กล่าวว่า รูปแบบโมเดลเชิงรูปภาพเป็นการนำเสนอโดยใช้รูปภาพหรือสัญลักษณ์จำลอง แสดงถึงแนวคิดหลักการหรือตัวแปรและลากเส้นโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดหลักการ หรือตัวแปรเหล่านั้น รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเป็นแบบจำลองเชิงโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ของ 7 องค์ประกอบ รูปแบบการประเมินที่ได้จึงมีความเที่ยงตรงสามารถประเมินสิ่งที่ต้องการประเมินได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้การประเมินความเหมาะสมและความเป็นได้อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ (2560) ที่ได้พัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะการวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ พบว่า รูปแบบการประเมินสมรรถนะการวิจัยของอาจารย์มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ

2. ผลการนำไปใช้และประเมินรูปแบบการประเมิน

2.1 ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการประเมิน จากครูผู้สอนที่นำรูปแบบไปใช้ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้ และความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบตามแนวคิดการวิจัยและพัฒนา กล่าวคือ ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาโดยการศึกษาองค์ความรู้จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยการพัฒนารูปแบบ การศึกษาสภาพปัญหา การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะจากการสอบถามครูผู้สอน และการสนทนากลุ่ม ทำให้ได้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงมาพัฒนารูปแบบ ขั้นที่ 2 การพัฒนารูปแบบ โดยการสังเคราะห์องค์ประกอบจากขั้นที่ 1 นำองค์ประกอบของรูปแบบไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จากนั้นนำรูปแบบไปทดลองใช้ 3 ครั้ง มีการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบของรูปแบบทุกครั้ง เพื่อให้ได้รูปแบบมีคุณภาพมากที่สุด ขั้นที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ โดยการสร้างความเข้าใจแก่ครูผู้สอนก่อนใช้ เมื่อครูผู้สอนนำไปใช้จริงจึงเห็นว่ารูปแบบมีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ส่งผลให้การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัย ทัศณรงค์ จารุเมธีชน (2556) ที่พัฒนารูปแบบประเมินสมรรถนะครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศรายุทธ รัตนปัญญา (2557) ที่พัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะโดยประยุกต์ใช้การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ (2560) ที่พัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะการวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2.2 ผลการประเมินความพึงใจต่อรูปแบบการประเมิน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ก่อนใช้รูปแบบการประเมิน คณะผู้วิจัยได้อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้เข้าใจในการใช้รูปแบบการประเมินให้กับครูผู้สอน และเชิญครูผู้สอนในช่วงทดลองหาประสิทธิภาพของรูปแบบมาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างใช้รูปแบบคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการนิเทศครูผู้สอนทุกคนอย่างใกล้ชิด เพื่อทราบปัญหาและพร้อมให้ข้อเสนอแนะ และสร้างชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยกับครูผู้สอน และระหว่างครูผู้สอนกับครูผู้สอน ครูผู้สอนจึงมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการใช้รูปแบบเป็นอย่างดี และในระหว่างการนำไปใช้มีคู่มือการใช้รูปแบบการประเมิน ทำให้ครูผู้สอนสามารถดำเนินการใช้รูปแบบได้อย่างถูกต้องและมี

ประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการประเมินอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของศรายุทธ รัตนปัญญา (2557) ที่พัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะโดยประยุกต์ใช้การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการประเมินอยู่ในระดับมาก

3. ผลการปรับปรุงรูปแบบการประเมิน

3.1 เครื่องมือประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง และเพื่อนประเมินผู้เรียน เป็นคนละฉบับกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เครื่องมือที่ผู้เรียนประเมินตนเองควรเป็นเครื่องมือที่ผู้เรียนประเมินตนเองเพื่อให้ทราบจุดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุงตนเองเพื่อพัฒนาตนเองต่อไป เครื่องมือที่เพื่อนประเมินผู้เรียนนั้นควรเป็นเครื่องมือที่ไม่ซ้ำซ้อน มีจำนวนข้อไม่มาก และง่ายต่อการประเมิน มุ่งให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงบวก สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555) ที่ได้เสนอแนวทางการประเมินสมรรถนะผู้เรียนจากหลายแหล่ง โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ได้แก่ ครูผู้สอนประเมินผู้เรียนควรใช้เกณฑ์การประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเองควรใช้มาตราส่วนประมาณค่า เพื่อนประเมินผู้เรียน ควรใช้แบบตรวจสอบรายการ สอดคล้องกับ ณัฐวดี วังสินธ์ (2567) ที่กล่าวว่าการวัดและประเมินสมรรถนะนั้นควรรวมถึงการประเมินตนเอง และการประเมินโดยเพื่อน

3.2 น้ำหนักคะแนนการประเมินให้มีน้ำหนักต่างกัน จำแนกตามผู้ประเมิน โดยกำหนดให้ครูผู้สอนมีน้ำหนักมากกว่า ผู้เรียนประเมินตนเองและเพื่อนประเมินผู้เรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในการประเมินผลเพื่อตัดสินสมรรถนะของผู้เรียน ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกณฑ์การประเมิน และเป็นผู้ที่รู้จักผู้เรียนทุกคนมากที่สุด ส่งผลให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ และยุติธรรมมากกว่า ผู้เรียนประเมินตนเองอาจจะประเมินตนเองสูงกว่าหรือต่ำกว่าความเป็นจริงอันเนื่องมาจากขาดความเข้าใจเกณฑ์การประเมินอย่างแท้จริง และเพื่อนประเมินผู้เรียน อาจจะเกิดจากการมีประสบการณ์น้อย อคติจากความสันพันธ์ส่วนตัว ทำให้ประเมินตามอารมณ์ความรู้สึกของตนเองไม่ใช้เกณฑ์การประเมินส่งผลให้ประเมินสูงหรือต่ำเกินไป สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555) ที่เสนอว่าการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละสมรรถนะจากแหล่งการประเมินต่าง ๆ ควรมีสัดส่วนหรือน้ำหนักความสำคัญของข้อมูลจากส่วนต่าง ๆ ดังนี้ ครูประเมิน : ผู้เรียนประเมินตนเอง : เพื่อนประเมินผู้เรียน เท่ากับ 2 : 1 : 1 และสอดคล้องกับ Wen and Tsai (2006) ที่ได้ศึกษาการรับรู้และเจตคติของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยที่มีต่อการประเมินโดยเพื่อน (ผ่านระบบออนไลน์) พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า

คะแนนจากการประเมินโดยเพื่อนควรถูกนำมานับเป็นสัดส่วนเพียงเล็กน้อยของคะแนนรวมในรายวิชา

3.3 การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รูปแบบใดก็ได้ที่สามารถบูรณาการสมรรถนะ (K S A) ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และเน้นการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะเต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตามแนวคิดของ Kolb (1984 cited in Kolb et al., 1991) มีหลักการสำคัญคือ เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องโดยมีรากฐานจากประสบการณ์ เน้นการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ เป็นกระบวนการของการสร้างความรู้ และการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนกันระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก ว่าเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ (Henrikson, 1984 อ้างอิงใน ศิริพร มโนพิเชฐวัฒนา, 2547) Shenker et al. (1996) Meyers and Jones (1993) Bonwell (1995) ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2553) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) และ ศจีทิพย์ ตาลพันธ์ และคณะ (2566) ได้สรุปหลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุกว่า ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ คือ เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนให้น้อยลง ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติและจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด เน้นทักษะการคิดขั้นสูง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้งในการสร้างความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันและร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และหลักการสู่การสร้างความคิดรวบยอด ผู้เรียนรับข้อมูลป้อนกลับ จากการสะท้อนความคิดอย่างรวดเร็ว จากความคล้ายกันของแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์กับการเรียนรู้แบบเชิงรุก จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ครูผู้ใช้รูปแบบการประเมินเสนอให้สามารถเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบใดก็ได้ตามความเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในรายวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ ได้องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน ครู ผู้บริหาร และนักวิชาการ ดังนี้ *1) มิติองค์รวมของรูปแบบการประเมิน* รูปแบบการประเมินมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงกระบวนการ เริ่มจากการกำหนดสมรรถนะการเรียนรู้ทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ การ

เตรียมความพร้อมสำหรับครูผู้สอนที่ทำหน้าที่ประเมินสมรรถนะผู้เรียนเป็นหลัก การจัดการเรียนรู้และการประเมินระหว่างเรียนที่เน้นประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการกับการออกแบบการประเมินให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน ต่อด้วยการประเมินหลังเรียนเพื่อการสรุปและตัดสินผลการเรียนรู้ การประเมินหลังเรียนใช้การพิจารณาหลักฐานการเรียนรู้จากการประเมินเพื่อพัฒนา เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด และท้ายที่สุดรูปแบบการประเมินมีความเป็นวงจรต่อเนื่องผ่านการรายงานผลและให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อต่อยอดระดับสมรรถนะสูงขึ้นตามระดับชั้น *2) มิติองค์ประกอบของรูปแบบการประเมิน* องค์ประกอบของรูปแบบการประเมิน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) วัตถุประสงค์ของการประเมิน (2) เนื้อหาที่มุ่งประเมิน (3) ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน (4) วิธีการประเมิน (5) เครื่องมือการประเมิน (6) ผู้ทำการประเมิน และ (7) การรายงานผลและให้ข้อมูลย้อนกลับ *3) มิติการจัดการเรียนรู้* การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รูปแบบใดก็ได้ที่สามารถบูรณาการสมรรถนะ (K S A) ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และเน้นการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะเต็มตามศักยภาพ *4) มิติด้านวิธีการประเมินและผู้ประเมิน* เน้นการประเมินการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยการประเมินเพื่อการเรียนรู้ เป็นการประเมินเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ วินิจฉัยปัญหากระบวนการและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนรายบุคคล และการประเมินขณะเรียนรู้ เป็นการประเมินความก้าวหน้าด้วยตนเอง เน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองและเพื่อนประเมินเป็นระยะ ๆ ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านผู้ประเมินประกอบด้วยครูประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง และเพื่อนประเมินผู้เรียน และ *5) มิติการรายงานผลและให้ข้อมูลย้อนกลับ* รายงานงานผลการประเมินทั้งรายสมรรถนะและในภาพรวม และให้ข้อมูลย้อนกลับทั้งจุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนารายสมรรถนะ และเป็นรายบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรนำรูปแบบการประเมินนี้ไปกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม ในการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรส่งเสริมให้โรงเรียนการนำรูปแบบการประเมินนี้ไปใช้ และก่อนใช้ควรมีการประชุมชี้แจงให้ผู้บริหารหรือผู้ที่

เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจถึงองค์ประกอบทั้งหมดของรูปแบบให้ตรงกัน และควรดำเนินการตามขั้นตอนของรูปแบบอย่างจริงจัง เพื่อให้ผลที่ได้จากการใช้รูปแบบบรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนรายวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถนำรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทได้ในหลายประเด็น เช่น การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ วิธีการประเมิน เครื่องมือประเมิน ผู้ทำการประเมิน และการรายงานผลและให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

2. ผู้บริหารโรงเรียนหรือโรงเรียน สามารถนำรูปแบบการประเมินไปประยุกต์ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ เริ่มตั้งแต่การเตรียมความพร้อมครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจการดำเนินการของรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลผู้เรียน พร้อมนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุงการใช้รูปแบบอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่โรงเรียนตั้งไว้

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้วิจัยและคณะหรือไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบ การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัย

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ผู้วิจัยและคณะขอรับรองว่าเขียนต้นฉบับบทความด้วยตนเอง ไม่ได้ใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่สนับสนุนข้อค้นพบของการศึกษานี้มีอยู่ในโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในรายวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ สามารถเปิดเผยได้เมื่อได้รับการร้องขอ

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ แบบยกเว้น (Exemption Review) เลขที่การรับรอง : HS-KSU 026/2568 วันที่รับรอง : 11 กุมภาพันธ์ 2568

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (The budget for supporting fundamental work (Fundamental Fund) for the fiscal year 2025 from the National Science Research and Innovation Fund (NSRF)) การออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ให้ทุนได้ตรวจสอบตั้งแต่ผู้วิจัยและคณะได้เสนอโครงการวิจัยแล้ว และให้รายงานผลการวิจัยทุก 6 เดือน เพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินการวิจัยเป็นไปตามโครงการวิจัยหรือไม่ ส่วนการเผยแพร่ผลงานผู้ให้ทุนได้ตรวจสอบว่าวารสารที่เผยแพร่ว่าเป็นไปตามโครงการวิจัยที่ทำสัญญากับผู้ให้ทุนหรือไม่

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผศ.ดร. ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิลัน มีบทบาทและดำเนินการดังนี้ 1) การสร้างกรอบแนวคิด การระบุประเด็น คำถามและปัญหาการวิวิจัย การตั้งสมมติฐานและพัฒนากรอบแนวคิด เครื่องมือและปรับปรุงพัฒนาเป้าหมายหลักของการวิจัยให้เหมาะสม 2) ระเบียบวิธีวิจัย การออกแบบการวิจัย ทั้งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล 3) การดำเนินการวิจัย การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การสืบค้นและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การร่วมนิเทศครูผู้สอนที่นำรูปแบบไปทดลองใช้ และกานำรูปแบบให้ใช้จริงร่วมประชุมการอบรมเชิงปฏิบัติการการนำรูปแบบฯ ไปใช้ทดลองใช้และการใช้จริงและร่วมประชุมการสะท้อนผลการพัฒนารูปแบบฯ 4) การจัดการข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผลการวิจัย 5) การวิเคราะห์เชิงรูปแบบ การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ด้วยสถิติ t-test, F-test 6) การเขียนร่างต้นฉบับ เขียนร่างต้นฉบับรายงานการวิจัย ทั้งบทคัดย่อ บทที่ 1 2 3 4 และ 5 บรรณานุกรมและภาคผนวก 7) การทบทวนและปรับแก้ต้นฉบับตรวจสอบความถูกต้องของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และบทความวิจัย ทั้งเนื้อหา ภาษา และการเขียนเอกสารอ้างอิง 8) การกำกับดูแล การติดตามความก้าวของงานวิจัยและบทความวิจัยให้แล้วเสร็จทันกำหนด 9) การบริหารโครงการ การติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัย การบริหาร

จัดการงบประมาณ การปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานจริยธรรมการวิจัย 10) การตรวจสอบความถูกต้อง การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิธีการวิจัยและผลลัพธ์การวิจัย

ผศ.ดร. อมร มะลาศรี บทบาทและดำเนินการดังนี้ 1) ปรับปรุงพัฒนาเป้าหมายหลักของการวิจัยให้เหมาะสม 2) ระเบียบวิธีวิจัย ร่วมประชุมการอบรมเชิงปฏิบัติการการนำรูปแบบฯ ไปใช้ทดลองใช้และการใช้จริง และร่วมสะท้อนผลการพัฒนารูปแบบฯ 3) การจัดการข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 4) การวิเคราะห์เชิงรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามตัวแปรสภาพปัญหาการดำเนินการประเมินสมรรถนะฯ 5) การนำเสนอข้อมูลเชิงภาพ สร้างและพัฒนาแผนภาพแสดงรูปแบบการประเมินสมรรถนะฯ 6) การเขียนร่างต้นฉบับ เขียนบทคัดย่อ บทนำ วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย และการอภิปรายผล ผ่านการจัดทำบทความวิจัยระยะที่ 1 7) การทบทวนและปรับแก้ต้นฉบับ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา และตรวจสอบการอ้างอิงและรูปแบบตามข้อกำหนดของวารสาร 8) การตรวจสอบความถูกต้อง ตรวจสอบคุณภาพข้อมูล วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัย

ผศ.ดร. คมสันท์ ขจรปัญญาไพศาล บทบาทและดำเนินการดังนี้ 1) การดำเนินการวิจัย ร่วมประชุมการอบรมเชิงปฏิบัติการการนำรูปแบบฯ ไปใช้ทดลองใช้และการใช้จริง และร่วมประชุมการสะท้อนผลการพัฒนารูปแบบ 2) การทบทวนและปรับแก้ต้นฉบับ ตรวจสอบความถูกต้องของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และบทความวิจัย ทั้งเนื้อหา ภาษา และการเขียนเอกสารอ้างอิง 3) การตรวจสอบความถูกต้อง ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผศ. สุวรรณวัฒน์ เทียนยุทธกุล บทบาทและดำเนินการดังนี้ 1) การสร้างกรอบแนวคิด การสร้างแบบทดสอบสอบก่อนและหลังเรียน และแบบทดสอบวัดสมรรถนะ 2) การดำเนินการวิจัย การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การร่วมนิเทศครูผู้สอนที่นำรูปแบบไปทดลองใช้ และกานำรูปแบบไหใช้จริง ร่วมประชุมการอบรมเชิงปฏิบัติการการนำรูปแบบฯ ไปใช้ทดลองใช้และการใช้จริง และร่วมประชุมการสะท้อนผลการพัฒนารูปแบบฯ 3) การวิเคราะห์เชิงรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลการลงคะแนนกิจกรรม การประเมินสมรรถนะหลัก สมรรถนะเฉพาะ วิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และประสิทธิผลของรูปแบบฯ วิเคราะห์และสรุปข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสะท้อนผล 4) การเขียนร่างต้นฉบับ จัดเรียบเรียงเนื้อหาร่างต้นฉบับรายงานการวิจัยทั้งรายงานรอบ 6 เดือน และรายงานงานรอบ 12 เดือน 5) การทบทวนและปรับแก้ต้นฉบับ ตรวจสอบและปรับปรุงรายงานวิจัย บทที่ 1 ตรวจสอบตรวจสอบและ

ปรับปรุงรายงานวิจัย บทที่ 3 6) การตรวจสอบความถูกต้อง ถูกต้อง ตรวจสอบความถูกต้องของรูปเล่มรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

อ. สมใจ ภูครองทุ่ง บทบาทและดำเนินการดังนี้ 1) ระเบียบวิธีวิจัย สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย 2) การดำเนินการวิจัย การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพการร่วมนิเทศครูผู้สอนที่นำรูปแบบไปทดลองใช้ และกานำรูปแบบไหใช้จริง ร่วมประชุมการอบรมเชิงปฏิบัติการการนำรูปแบบฯ ไปใช้ทดลองใช้และการใช้จริง และร่วมประชุมการสะท้อนผลการพัฒนารูปแบบฯ 3) การจัดการข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การวิเคราะห์เชิงรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลการลงคะแนนกิจกรรม การประเมินสมรรถนะหลัก สมรรถนะเฉพาะ และคะแนนจากแบบทดสอบวัดสมรรถนะเฉพาะ วิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และประสิทธิผลของรูปแบบ และวิเคราะห์และสรุปข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสะท้อนผล 5) การทบทวนและปรับแก้ต้นฉบับ ตรวจสอบและปรับปรุงรายงานวิจัย บทที่ 2 6) การตรวจสอบความถูกต้อง ตรวจสอบความถูกต้องของรูปเล่มรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

เกศริน บินสัน และพัศรเบศวณ์ เวชวิริยะสกุล. (2565). การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยและต่างประเทศ. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 8*(11), 272-285.

จารุวรรณ ขวัญแน่น, เอื้อมพร หลินเจริญ, สายฝน วิบูลรังสรรค์ และวนินทร สุภาพ. (2558). การพัฒนารูปแบบการประเมินการเรียนรู้คณิตศาสตร์. *Journal of Development Research (Humanities and Social Sciences), 8*(3), 66-82.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). *เทคโนโลยีการศึกษา: ทฤษฎีและการวิจัย*. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.

ณัฐวดี วังสินธ์. (2567). การประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะความเป็นพลโลกของผู้เรียนโดยใช้โครงงานด้วยการบริการสังคมเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 30*(2), 43-59.

ธัญมัย แฉล้มเขตต์, ฉัณทิพย์ จำเดิมเผด็จศึก, อรรถพล อารยเขมกุล และเตวิช พฤกษ์ปีต. (2568). การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education) เพื่อพัฒนาผู้เรียนใน ศตวรรษที่ 21: การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแนวปฏิบัติสากล. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 8*(2), 25-34.

เตือนใจ แสงไกร. (2569). การออกแบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการสมรรถนะโดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน: แนวคิดเชิงระบบเพื่อพัฒนาผู้เรียนในบริบทการศึกษาไทย, *Education Journal of Nakhonratchasima College, 5*(1), 1-8.

ทัศณรงค์ จารุเมธีชน. (2556). *การพัฒนารูปแบบประเมินสมรรถนะครูระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น.* พิมพ์ครั้งที่ 10. สุวีริยาสาส์น.

พรรณี ไพศาลทักษิณ. (2555). *การพัฒนารูปแบบระบบการประกันคุณภาพภายในของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ. (2560). *การพัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะการวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

วิไลภรณ์ วิชญาวัฒน์. (2567). การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะตามทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูนักพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. *Ratchaphruek Journal, 22*(1), 171-186.

ศจีทิพย์ ตาลพันธ์, เอกราช โฆษิตพิมานเวช และกนกอร สมปราชญ์. (2566). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (ACTIVE LEARNING). *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 6*(5), 642-656.

ศรายุทธ รัตนปัญญา. (2557). *การพัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะโดยประยุกต์ใช้การประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2562). *ทฤษฎีการประเมิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิลัน, อมร มะลาศรี, คมสันท์ ขจรปัญญาไพศาล, สุวรรณวัฒน์ เทียรยุทธกุล และสมใจ ภูครองทุ่ง. (2569). การศึกษาสภาพปัญหาการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของครูผู้สอนในรายวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 32*(1), 155-171.

ศิริพร มโนพิเชฐวัฒนา. (2547). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนมีสวนร่วมในการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น เรื่อง ร่างกายมนุษย์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2567).*ผลการประเมิน PISA 2022 : บทสรุปสำหรับผู้บริหาร*. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.). https://drive.google.com/file/d/1d6ZcuyqEOd23fw1Jp1C9GRvRx03KFCZ0/view

สุวัทนา สงวนรัตน์ และชวน ภารังกูล. (2564). หลักสูตรและการเรียนการสอนฐานสมรรถนะในสถานศึกษา. *วารสารสิรินธรปริทรรศน*, 22(2), 351-364.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567ก). *รายงานผลการวิเคราะห์ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-net) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567 เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน*. https://www.niets.or.th/th/content/view/26778

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567ข). *รายงานผลการวิเคราะห์ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-net) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน.* https://www.niets.or.th/th/content/view/26778

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567ค). *รายงานผลการวิเคราะห์ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-net) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567 เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน*. https://www.niets.or.th/th/content/view/26778

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2568). *พัฒนาศักยภาพผู้เรียนด้วยหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *คู่มือประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก(Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้*. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ม.ป.ป.). *(ร่าง) คู่มือการใช้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช... สำหรับช่วงชั้นที่ 1*. กระทรวงศึกษาธิการ.

อัจฉริยา พรมท้าว. (2560). *การพัฒนารูปแบบการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู*. สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

Bonwell, C. C. (1995). *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom*. The George Washington University.

CBE thailand. (2564). *โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ....(หลักสูตรฐานสมรรถนะ)*. https://cbethailand.com

CBE thailand. (2565). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์*. https://cbethailand.com/wp-content/uploads/2022/01/2.-8A.-2-05.01.65.pdf

Kolb, A. D., Rubin, M. I., & Osland, J. (1991). *Organizational behavior: An Experiential Approach*. (5th ed.). Prentice-Hall.

Meyers, C., & Jones, T. B. (1993). *Promoting Active Learning: Strategies for the College Classroom*. Jossey-Bass.

Shenker, J. I., Goss, S. A., & Bernstein, D. A. (1996). *Instruction's Resource Manual for Psychology: Implementing Active Learning in the Classroom*. Retrieve September 22, 2011, from http://s.psych.uiuc.edu/~jshenker/active.html

Stufflebeam, D. L. (1981). Metaevaluation: Concepts, standards, and uses. In R. A. Berk (Ed.), *Educational evaluation methodology: The state of the art* (pp. 146–163). The Johns Hopkins University Press.

Wen, M. L., & Tsai, C. C. (2006). University Students' Perceptions of and Attitudes Toward (Online) Peer Assessment. *Higher Education, 51*, 27–44. from https://doi.org/10.1007/s10734-004-6375-8

แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดเพื่อขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูลสู่วิทยาเขตนานาชาติ: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

Guidelines for Developing Key Performance Indicator Data Management to Drive the University with Data towards an International Campus: A Case Study of Prince of Songkla University, Phuket Campus

อัมรินทร์ โอษฐฤทธิ์[1] และสุภาภรณ์ ช่อแก้ว[2]
Amarin Otrit, Supaporn Chorkaew

Received: January 05, 2026
Revised: May 20, 2026
Accepted: May 22, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความคาดหวังในการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดของบุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายอำนวยการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต 2) ศึกษามุมมองเชิงลึกของผู้บริหารระดับวิทยาเขตและระดับคณะ/ส่วนงานเกี่ยวกับปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และ 3) สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดแบบบูรณาการ เพื่อขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูลสู่วิทยาเขตนานาชาติ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารระดับคณะ/ส่วนงาน ผลการวิจัย พบว่า 1) บุคลากรสายวิชาการและสายอำนวยการมีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันและการบริหารจัดการข้อมูลตัวชี้วัดอยู่ในระดับปานกลาง มีความคาดหวังต่อการพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดอยู่ในระดับมาก และไม่พบความแตกต่างของความคิดเห็นระหว่างสองกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการร่วมกันในการพัฒนาระบบข้อมูลตัวชี้วัดเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ 2) การจัดการข้อมูลตัวชี้วัดของมหาวิทยาลัยยังมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและเชิง

[1-2] มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; Songkla University
Corresponding author, e-mail: amarin.o@phuket.psu.ac.th

ระบบ ได้แก่ ความกระจัดกระจายของข้อมูล ความซ้ำซ้อนในการรายงาน และความไม่ชัดเจนด้านการกำกับดูแลข้อมูล โดยผู้บริหารมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดแบบบูรณาการและรวมศูนย์ ควบคู่กับการกำหนดมาตรฐานข้อมูลและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการใช้ข้อมูล และ 3) การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูลจำเป็นต้องดำเนินการในลักษณะเชิงบูรณาการ ครอบคลุมมิติด้านโครงสร้างองค์กร กระบวนการจัดการข้อมูล ศักยภาพบุคลากร และการใช้ข้อมูลเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นวิทยาเขตนานาชาติอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการข้อมูลตัวชี้วัด, ตัวชี้วัด, การพัฒนาองค์กรอุดมศึกษา, การพัฒนามหาวิทยาลัยสู่สากล

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study of the current situation, problems, and expectations in managing performance indicator data for academic and administrative staff at Prince of Songkla University, Phuket Campus; 2) to examine the in-depth perspectives of campus and faculty/department level administrators on the problems, approaches, and suggestions for developing performance indicator management to support strategic decision-making; and 3) to synthesize integrated approaches to developing performance indicator management to drive the university towards becoming an international campus through data. This research employed a mixed-methods approach, using quantitative data collected through questionnaires and qualitative data collected through in-depth interviews with faculty/department level administrators. The research findings revealed that 1) academic and administrative staff had a moderate level of opinion regarding the current state and management of indicator data, and a high level of expectation for the development of the indicator data management system. No statistically significant difference in opinion was found between the two groups at the .05 level, reflecting a shared need to develop an indicator data system to support strategic decision-making; 2) the university's indicator data management still had structural and

systemic limitations, including data fragmentation, reporting redundancy, and ambiguity in data governance. Administrators unanimously agreed that an integrated and centralized indicator data management system should be developed, coupled with the establishment of data standards and the development of personnel capabilities in data utilization; 3) driving the university with data required an integrated approach encompassing organizational structure, data management processes, personnel capabilities, and the systematic strategic use of data to support policy decision-making, educational quality development, and the sustainable transformation of the university into an international campus.

Keywords: Indicator Data Management, Indicators, Higher Education Organizational Development, University Internationalization

บทนำ

ในยุคที่ข้อมูลกลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการบริหารองค์ความรู้และการตัดสินใจขององค์กร การจัดการข้อมูลที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับความสำเร็จของสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก โดยเฉพาะในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอน การบริหารบุคลากร และการพัฒนาคุณภาพของมหาวิทยาลัย การนำข้อมูลมาใช้ในการขับเคลื่อนการบริหารเป็นแนวทางที่มหาวิทยาลัยชั้นนำหลายแห่งเริ่มให้ความสำคัญ แต่มีงานวิจัยไม่มากนักที่ศึกษากระบวนการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในเชิงบริบทของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ซึ่งอาจส่งผลให้การใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจยังไม่เข้มแข็งและสอดคล้องกับความต้องการเชิงกลยุทธ์ขององค์กรอย่างเต็มที่ (Teshome, 2025)

เครื่องมือสำคัญในการวัดผลและติดตามความสำเร็จขององค์กรสถาบันอุดมศึกษา คือ ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน หรือ Key Performance Indicators ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยให้องค์กรสามารถติดตาม วิเคราะห์ และวางแผนพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยงานวิจัยในต่างประเทศชี้ให้เห็นว่า KPIs รวมถึงระบบการบริหารข้อมูลที่เชื่อถือได้ มีบทบาทสำคัญในด้านการวัดผลการเรียนการสอน งานวิจัย การบริหารบุคลากร และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิผล (Teshome, 2025) นอกจากนี้ แนวคิดด้านการเปลี่ยนผ่านสู่มหาวิทยาลัยดิจิทัลยัง

มุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยี ข้อมูล และกระบวนการองค์กรเพื่อรองรับการตัดสินใจเชิงข้อมูลอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ (Fernández, Gómez, Binjaku & Meçe, 2023)

ในบริบทของการจัดการตัวชี้วัดในระดับสถาบันอุดมศึกษาของไทย พบว่า มหาวิทยาลัยหลายแห่งได้พัฒนาระบบการติดตามและรายงานผลตัวชี้วัดเพื่อการบริหารจัดการภายในและการขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ขององค์กร โดยตัวอย่างหนึ่ง คือ ระบบรายงานตัวชี้วัดยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่แสดงผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดเชิงยุทธศาสตร์ในหลายคณะและส่วนงาน รวมถึงการติดตามภาพรวมผลการดำเนินงานของปีงบประมาณ 2568 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการรวมศูนย์ข้อมูลตัวชี้วัดและการรายงานผลอย่างเป็นระบบในระดับมหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2568) นอกจากนี้ รายงานผลตัวชี้วัดของ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในปีงบประมาณ 2568 แสดงถึงการกำหนด KPI ที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ผลผลิตเชิงนวัตกรรม และกิจกรรมสำคัญที่มีเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ ซึ่งสะท้อนการใช้ตัวชี้วัดในการติดตามและสนับสนุนการพัฒนาภายในองค์กรเอง (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2568) โดยงานวิจัยและรายงานด้านการพัฒนาระบบข้อมูลและตัวชี้วัดในสถาบันอุดมศึกษาชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการเชิงดิจิทัลหรือระบบ Smart Campus ที่รวมการจัดเก็บ วิเคราะห์ และแสดงผลข้อมูลตัวชี้วัด เป็นปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จของมหาวิทยาลัยในการตอบโจทย์ความท้าทายทั้งในด้านการศึกษา ความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายสากล (Blakong, Savithi & Khantong, 2025)

จากบริบทของการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดที่มีความสำคัญต่อการบริหารสถาบันอุดมศึกษาทั้งในด้านการติดตามประสิทธิภาพการจัดการ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการเสริมศักยภาพเชิงกลยุทธ์ แม้จะมีงานวิจัยและแนวปฏิบัติด้าน Key Performance Indicators (KPIs) ทั้งในระดับนานาชาติและในไทยที่ชี้ให้เห็นว่าตัวชี้วัดสามารถนำไปใช้ได้ในหลายมิติของการจัดการ HEIs แต่ยังมีข้อจำกัดสำคัญด้านการบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การรับรองความถูกต้องของข้อมูล และการสอดคล้องระหว่างตัวชี้วัดกับเป้าหมายยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการนำข้อมูลไปใช้ในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของประเทศไทยงานวรรณกรรมเชิงระบบได้ระบุถึงความจำเป็นในการพัฒนากรอบการจัดการตัวชี้วัดที่มีมาตรฐานและรวมศูนย์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อรองรับการตัดสินใจทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติการ (Teshome, 2025) ดังนั้น การวิจัยเชิงผสมผสานจึงมีความจำเป็นเพื่อสร้างความเข้าใจทั้งภาพรวมเชิงปริมาณและมุมมองเชิงลึกจากผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหาร ซึ่งคาดว่าจะช่วยนำเสนอแนวทางพัฒนาระบบการจัดการตัวชี้วัด ให้สามารถสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อ

การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยนานาชาติอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต (United Ceres College, 2024)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความคาดหวังในการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดของบุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายอำนวยการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

2. เพื่อศึกษามุมมองเชิงลึกของผู้บริหารระดับวิทยาเขตและระดับคณะ/ส่วนงานเกี่ยวกับปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์

3. เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดแบบบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูลสู่วิทยาเขตนานาชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก และการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ถูกออกแบบและพัฒนาโดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ บทความวิชาการ และฐานข้อมูลออนไลน์ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยและสนับสนุนการวิเคราะห์ผลการศึกษา

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเป็นลักษณะแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปประเด็นในการสร้างแบบสอบถาม โดยมีชุดคำถาม 6 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่งงาน ประสบการณ์การทำงาน และหน่วยงานสังกัด ส่วนที่ 2 สภาพปัจจุบันของการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด ส่วนที่ 3 ปัญหาในการจัดการตัวชี้วัด ส่วนที่ 4 การบริหารจัดการข้อมูลตัวชี้วัด ส่วนที่ 5 ความคาดหวังของจัดการข้อมูลตัวชี้วัด และส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะในการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด โดยส่วนที่ 2-5 กำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (1932) โดยกำหนดระดับความคิดเห็นตั้งแต่ 1 = น้อยที่สุด ถึง 5 = มากที่สุด

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย บุคลากรสายวิชาการ จำนวน 110 คน และบุคลากรสายอำนวยการ จำนวน 171 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 166 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายเพื่อสุ่มตัวอย่างจากประชากรในแต่ละหน่วยงาน

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form ให้แก่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการและสายอำนวยการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต จำนวน 281 คน ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอความร่วมมือและความสมัครใจในการให้ข้อมูล พร้อมทั้งรับรองการเก็บรักษาข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นความลับ การนำเสนอผลการวิจัยจะเป็นไปในภาพรวมและไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลหรือองค์กร

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมทางสถิติทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติ t-test แบบ Independent Samples ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นได้นำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นบุคลากรสายวิชาการผู้บริหารระดับคณะ/ส่วนงาน ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการบริหารงานในองค์กร โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) กำหนดเกณฑ์คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป ผลการตรวจสอบ พบว่าแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ .77

การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน จากต่างมหาวิทยาลัย/วิทยาเขต เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่า .60 ผลการทดสอบ พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยสร้างแนวคำถามจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประยุกต์ใช้กรอบการวิเคราะห์ SWOT เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถาม ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารระดับคณะ/ส่วนงาน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดตัวชี้วัด ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับวิทยาเขตภูเก็ต จำนวน 6 คน และผู้บริหารระดับคณะ/ส่วนงาน จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบ

เจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ชุดคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 จุดแข็ง ส่วนที่ 3 จุดอ่อน ส่วนที่ 4 โอกาส ส่วนที่ 5 อุปสรรค และส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้วิจัยได้คำนึงถึงการรักษาสิทธิของผู้ให้ข้อมูลหลักและจริยธรรมในการวิจัย โดยมีการดำเนินการตามกระบวนการตั้งแต่เริ่มเก็บข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ผู้ช่วยวิจัยแนะนำตัวแก่ผู้ให้ข้อมูล ชี้แจงรายละเอียดวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เพื่อขอความยินยอมในการให้ข้อมูลการวิจัย พร้อมทั้งขออนุญาตในการใช้เครื่องบันทึกเสียง และเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสอบถามข้อสงสัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย หากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกที่จะตอบคำถามใด ผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธการตอบคำถามได้ สามารถยุติการสัมภาษณ์ในระหว่างการสัมภาษณ์ และสามารถขอถอนตัวออกจากโครงการได้แม้หลังจากที่มีการให้สัมภาษณ์เสร็จ โดยสามารถติดต่อแจ้งผู้ช่วยวิจัยในการขอถอนตัว

2. หลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยวิจัยแจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบการนำเสนอข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลเป็นความลับ พร้อมทั้งทำลายทิ้งเมื่อดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น และการนำเสนอข้อมูลจะไม่ส่งผลกระทบ หรือสร้างความเสียหายแก่ผู้ให้ข้อมูลและองค์กร

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความคาดหวังในการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดของบุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายอำนวยการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต ดังที่ปรากฏในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรสายวิชาการและสายอำนวยการต่อการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด

การจัดการข้อมูลตัวชี้วัด	สายวิชาการ				สายอำนวยการ			
	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
สภาพปัจจุบันในการจัดการตัวชี้วัด	3.03	0.700	-1.414	0.159	3.20	0.743	-1.440	0.152
ปัญหาในการจัดการตัวชี้วัด	2.81	0.999	0.975	0.331	2.66	0.915	0.949	0.345
การบริหารจัดการข้อมูลตัวชี้วัด	2.98	0.805	-0.486	0.627	3.04	0.607	-0.447	0.656
ความคาดหวังของจัดการข้อมูลตัวชี้วัด	4.43	0.652	1.537	0.126	4.24	0.827	1.651	0.101

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บุคลากรสายวิชาการมีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันในการจัดการตัวชี้วัด อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.03) ขณะที่บุคลากรสายอำนวยการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ($\overline{X}$ = 3.20) ผลการทดสอบทางสถิติพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรทั้งสองกลุ่ม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = -1.414, Sig. = 0.159)

บุคลากรสายวิชาการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการจัดการตัวชี้วัด อยู่ในระดับปานกลาง ค่อนข้างต่ำ ($\overline{X}$= 2.81) ส่วนบุคลากรสายอำนวยการมีความคิดเห็น อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ($\overline{X}$ = 2.66) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างสองกลุ่ม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 0.975, Sig. = 0.331)

บุคลากรสายวิชาการมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการข้อมูลตัวชี้วัด อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.98) ขณะที่บุคลากรสายอำนวยการมีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ($\overline{X}$ = 3.04) ผลการทดสอบทางสถิติชี้ให้เห็นว่า ความคิดเห็นของบุคลากรทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = -0.486, Sig. = 0.627)

บุคลากรสายวิชาการมีความคาดหวังต่อการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.43) ขณะที่บุคลากรสายอำนวยการมีความคาดหวัง อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ($\overline{X}$ = 4.24) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 1.537, Sig. = 0.126)

2. มุมมองเชิงลึกของผู้บริหารระดับวิทยาเขตและระดับคณะ/ส่วนงานเกี่ยวกับปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ดังที่ปรากฏในตารางที่ 2 ดังนี้

ตางรางที่ 2 ประเด็นหลักและประเด็นย่อยจากการวิเคราะห์เนื้อหา

ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย	สาระสำคัญจากการสัมภาษณ์
1. ปัญหาในการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด	1.1 ความกระจัดกระจายของข้อมูล	ข้อมูลตัวชี้วัดถูกจัดเก็บในหลายระบบและหลายหน่วยงาน ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลในระดับวิทยาเขต ทำให้เกิดความยากต่อการตรวจสอบและการนำข้อมูลไปใช้ร่วมกัน
	1.2 ความซ้ำซ้อนของการจัดเก็บและรายงานข้อมูล	มีการรายงานข้อมูลตัวชี้วัดซ้ำซ้อนในหลายระดับ ส่งผลให้เกิดภาระงานเพิ่มขึ้นและใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

	1.3 ความไม่ชัดเจนของผู้รับผิดชอบข้อมูล	ขาดการกำหนดผู้รับผิดชอบข้อมูล (Data Ownership) ที่ชัดเจน ทำให้ข้อมูลขาดความน่าเชื่อถือและเกิดความคลาดเคลื่อน
2. แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด	2.1 การพัฒนาระบบข้อมูลแบบรวมศูนย์	ควรมีระบบข้อมูลกลางระดับวิทยาเขต เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลจากทุกหน่วยงาน ลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการข้อมูล
	2.2 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบแสดงผล	เสนอให้ใช้ระบบสารสนเทศและ Dashboard เพื่อรายงานข้อมูลแบบ Real-time และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์
	2.3 การกำหนดมาตรฐานข้อมูลร่วมกัน	ควรกำหนดนิยามตัวชี้วัด วิธีการจัดเก็บ และรูปแบบการรายงานข้อมูลให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งองค์กร
3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนเชิงกลยุทธ์	3.1 การผลักดันนโยบายการบริหารจัดการบนฐานข้อมูล	ผู้บริหารควรใช้ข้อมูลตัวชี้วัดเป็นฐานในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจอย่างต่อเนื่อง
	3.2 การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการใช้ข้อมูล	ควรพัฒนาความรู้และทักษะด้านการวิเคราะห์และการใช้ข้อมูลแก่บุคลากรทุกระดับ
	3.3 การติดตามและประเมินผลการใช้ข้อมูล	ควรมีระบบติดตามและประเมินผลการใช้ข้อมูลตัวชี้วัด เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากตารางที่ 2 พบว่า สามารถสังเคราะห์ประเด็นสำคัญเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด พบว่า การจัดการข้อมูลในปัจจุบันยังประสบข้อจำกัดด้านโครงสร้างและกระบวนการ โดยเฉพาะความกระจัดกระจายของข้อมูลในหลายระบบ การรายงานข้อมูลซ้ำซ้อน และความไม่ชัดเจนของผู้รับผิดชอบข้อมูล ซึ่งส่งผลให้ข้อมูลตัวชี้วัดขาดความน่าเชื่อถือและไม่สามารถนำไปใช้สนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ 2) แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัด ผู้บริหารมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรพัฒนาระบบข้อมูลตัวชี้วัดแบบรวมศูนย์ในระดับวิทยาเขต ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบแสดงผลข้อมูลมาใช้เพื่อเพิ่มความถูกต้อง ความทันเวลา และความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล นอกจากนี้ การกำหนดมาตรฐานข้อมูลและตัวชี้วัดร่วมกันยังเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพของระบบข้อมูล และ 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนเชิงกลยุทธ์ พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการ

ผลักดันนโยบายการบริหารจัดการบนฐานข้อมูล การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการใช้ข้อมูล และการติดตามประเมินผลการใช้ข้อมูลตัวชี้วัดอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ใช้ข้อมูลเป็นฐานในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดของสถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถดำเนินการเฉพาะด้านเทคนิคของระบบสารสนเทศ แต่จำเป็นต้องบูรณาการมิติด้านโครงสร้าง กระบวนการ นโยบาย และบุคลากร เพื่อให้ข้อมูลตัวชี้วัดสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยนานาชาติอย่างยั่งยืน

ที่มา: อัมรินทร์ โอษฐฤทธิ์, สุภาภรณ์ ช่อแก้ว, 2569

ภาพที่ 1 การสังเคราะห์ประเด็นเชิงกลยุทธ์จากมุมมองผู้บริหาร

จากภาพที่ 1 พบว่า การจัดการข้อมูลตัวชี้วัดในปัจจุบันยังประสบปัญหาเชิงโครงสร้างและเชิงระบบ โดยเฉพาะการกระจัดกระจายของข้อมูล การขาดระบบข้อมูลกลาง และความไม่ชัดเจนด้านการกำกับดูแลข้อมูล ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และการนำข้อมูลไปใช้สนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นพ้องว่าการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดจำเป็นต้องดำเนินการในลักษณะเชิงระบบและบูรณาการ โดยเริ่มจากการพัฒนาระบบข้อมูลแบบรวมศูนย์ การกำหนดมาตรฐานข้อมูลและบทบาทความรับผิดชอบที่ชัดเจน รวมถึงการปรับปรุงกระบวนการจัดเก็บและรายงานข้อมูลให้เป็นดิจิทัลและลดความซ้ำซ้อน นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการใช้ข้อมูลและการส่งเสริมวัฒนธรรมการบริหารจัดการบนฐานข้อมูลยังถูกมองว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จ

การสังเคราะห์ประเด็นเชิงกลยุทธ์จากมุมมองผู้บริหาร ชี้ให้เห็นว่า ข้อมูลตัวชี้วัดไม่ควรถูกใช้เพียงเพื่อการรายงานผลตามข้อกำหนด แต่ควรได้รับการยกระดับให้เป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายระยะยาว ผลการวิจัยนี้จึงสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดแบบบูรณาการ ซึ่งสามารถสนับสนุนการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยนานาชาติอย่างยั่งยืน

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดแบบบูรณาการ เพื่อขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูลสู่วิทยาเขตนานาชาติ

ตารางที่ 3 แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดแบบบูรณาการ เพื่อขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูลสู่วิทยาเขตนานาชาติ

มิติการพัฒนา	แนวทางการพัฒนาเชิงบูรณาการ	เป้าหมายเชิงกลยุทธ์
1. ระบบและโครงสร้างข้อมูล	พัฒนาระบบฐานข้อมูลตัวชี้วัดแบบรวมศูนย์ (Centralized KPI Database) ที่เชื่อมโยงข้อมูลจากทุกหน่วยงาน	สร้างแหล่งข้อมูลเดียวที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้
2. การกำกับดูแลข้อมูล	จัดตั้งกลไก Data Governance และกำหนดผู้รับผิดชอบข้อมูล (Data Owner) อย่างชัดเจน	ลดความซ้ำซ้อนและความคลาดเคลื่อนของข้อมูล
3. มาตรฐานและคุณภาพข้อมูล	กำหนดนิยามตัวชี้วัดและมาตรฐานข้อมูลร่วมกันทั้งองค์กร	ทำให้ข้อมูลสามารถใช้เปรียบเทียบและใช้เชิงนโยบายได้
4. กระบวนการจัดเก็บและรายงาน	ปรับกระบวนการรายงานข้อมูลให้เป็นดิจิทัล ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน	เพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการบริหาร

5. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร	ส่งเสริมทักษะด้าน Data Literacy และการใช้ KPI	ยกระดับความสามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ
6. การใช้ข้อมูลเชิงกลยุทธ์	ผลักดันการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจของผู้บริหารทุกระดับ	สร้างวัฒนธรรม Data-driven University
7. การเชื่อมโยงยุทธศาสตร์	ปรับตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์สู่สากล	สนับสนุนการขับเคลื่อนสู่วิทยาเขตนานาชาติ
8. ความยั่งยืนของระบบ	ออกแบบระบบที่ยืดหยุ่นและพัฒนาได้ต่อเนื่อง	สร้างเสถียรภาพการบริหารข้อมูลในระยะยาว

จากตารางที่ 3 พบว่า การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูลไม่สามารถดำเนินการได้เพียงการพัฒนาระบบเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องบูรณาการทั้งมิติด้านโครงสร้างองค์กร กระบวนการบริหารจัดการข้อมูล ศักยภาพบุคลากร และการใช้ข้อมูลเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ แนวทางดังกล่าวไม่เพียงช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัย แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยไปสู่ความเป็นวิทยาเขตนานาชาติอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บุคลากรทั้งสายวิชาการและสายอำนวยการมีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันของการจัดการตัวชี้วัดผลการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์ อยู่ในระดับปานกลาง และความคาดหวังต่อการพัฒนาระบบตัวชี้วัดอยู่ในระดับมาก โดยทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนว่าผู้ปฏิบัติงานทั้งสองกลุ่มมีมุมมองใกล้เคียงกันต่อสภาพการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดในปัจจุบัน ทั้งในด้านการเข้าถึงข้อมูล การจัดเก็บ และการใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ทั้งนี้เพราะระบบการจัดการตัวชี้วัดอย่างมีประสิทธิภาพยังอยู่ในระยะเริ่มต้นของการพัฒนา และส่วนใหญ่มักถูกนำไปใช้ในแง่ของการรายงานผลตามกรอบการประกันคุณภาพมากกว่าการบูรณาการข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ในระดับองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งสองกลุ่มยังคาดหวังให้ได้รับการพัฒนา ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับรุ่ง ผู้ค้าขาย และนภสินธุ์ งามการ (2566) พบว่า ระบบติดตามตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์กรยังต้องได้รับการออกแบบให้ตอบโจทย์ทั้งด้านการรายงานผลและการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ โดยมีการรายงานผลในรอบระยะเวลาที่กำหนด และใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาบุคลากรและการวางแผนเชิงปฏิบัติจริง ซึ่งสนับสนุนให้ข้อมูลตัวชี้วัดไม่ได้เป็นเพียงข้อมูลรายงาน แต่เป็นเครื่องมือพัฒนาเชิงระบบได้จริง นอกจากนั้น ยังพบว่า การกำหนดและใช้ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับพันธกิจและเป้าหมายของสถาบัน

เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและการจัดการเชิงกลยุทธ์ของสถาบันอุดมศึกษา (Muangpool, Pholpabu, Intharasombat, Kuankid & Puiwong, 2025)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้บริหารระดับวิทยาเขตและระดับคณะ/ส่วนงานให้มุมมองร่วมกันว่า ปัญหาหลักในการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดของมหาวิทยาลัยไม่ได้เป็นเพียงปัญหาเชิงเทคนิคของระบบเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงโครงสร้าง กระบวนการ และบริบทเชิงองค์กร ประกอบด้วย การกระจัดกระจายของข้อมูล ขาดระบบข้อมูลกลาง ความไม่ชัดเจนของผู้รายงานข้อมูล และขาดมาตรฐานข้อมูลร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้ระบบตัวชี้วัดไม่สามารถสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้เพราะการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการกำกับดูแลข้อมูลที่เข้มแข็งและการผสานบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลมีคุณภาพ ถูกต้อง และพร้อมใช้ในการตัดสินใจยุทธศาสตร์ได้จริง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการกำกับดูแลข้อมูล ซึ่งระบุว่า โครงสร้างการกำกับดูแลข้อมูลที่ชัดเจนและระบบมาตรฐานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารข้อมูลภายในสถาบันอุดมศึกษา และการกำกับดูแลข้อมูลไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มคุณภาพข้อมูล แต่ยังส่งเสริมการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์อีกด้วย โดยการกำกับดูแลข้อมูลประกอบด้วยองค์ประกอบของการกำหนดบทบาทหน้าที่ มาตรฐานข้อมูล และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Tsavatewa, 2023) อีกประเด็นที่สนับสนุนผลการศึกษา คือ แนวคิดด้านการจัดการคุณภาพข้อมูลในบริบท HEIs ที่เน้น Big Data และระบบสืบค้นเพื่อการตัดสินใจ ซึ่งเห็นว่าองค์กรที่มีระบบบริหารจัดการข้อมูลแบบบูรณาการและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยจะช่วยให้สามารถจัดการข้อมูลขนาดใหญ่และซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การติดตามคุณภาพการศึกษาและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างชัดเจน (Sorour & Atkins, 2024)

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดแบบบูรณาการทั้ง 8 มิติ ที่สังเคราะห์จากมุมมองเชิงลึกของผู้บริหาร ดำเนินการเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันเพื่อสนับสนุนการใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์และขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยสู่การเป็นวิทยาเขตนานาชาติ ผลลัพธ์สะท้อนว่าการพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดไม่ได้จำกัดเฉพาะการพัฒนาเทคโนโลยีหรือระบบสารสนเทศ แต่ยังต้องครอบคลุมองค์ประกอบทั้งด้านโครงสร้างข้อมูล การกำกับดูแลข้อมูล การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมเชิงข้อมูลภายในองค์กรมหาวิทยาลัยด้วย ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบต่าง ๆ ในแนวทางที่สังเคราะห์ขึ้นสามารถตอบสนองต่อช่องว่างและปัญหาที่พบในบริบทการจัดการตัวชี้วัดของมหาวิทยาลัยอย่างเป็นองค์รวม เช่น การรวมศูนย์ระบบข้อมูลเพื่อเพิ่มความเชื่อถือได้ของข้อมูล และการกำหนดมาตรฐาน

ตัวชี้วัดเพื่อรองรับการเปรียบเทียบและการรายงานผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายยุทธศาสตร์ขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้าน Data Governance ที่ระบุว่าการบริหารข้อมูลที่มีประสิทธิภาพต้องให้ความสำคัญกับความถูกต้อง ความสามารถในการเข้าถึง และคุณภาพของข้อมูลเพื่อรองรับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาระบบข้อมูลในบริบทสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องการขับเคลื่อนด้วยข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Kamarulzaman, Ismail, Abdul Kadir, Mazlan & Mohd Yunos, 2025) ยังสอดคล้องกับแนวคิด Data-driven Decision-making ที่ชี้ว่าการเปลี่ยนสถาบันอุดมศึกษาสู่การเป็นองค์กรที่ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจต้องอาศัยกลยุทธ์เชิงองค์รวมที่ประกอบด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานข้อมูล การกำกับดูแลที่ชัดเจน และการมีวัฒนธรรมข้อมูลที่แข็งแรงในระดับองค์กร มิฉะนั้น ข้อมูลที่แม่นยำและทันเวลาจะไม่สามารถถูกนำไปใช้เพิ่มคุณภาพการบริหารในระดับสูงได้อย่างมีนัยสำคัญ (Komljenovic, Sellar & Birch, 2025)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดในสถาบันอุดมศึกษา โดยแสดงให้เห็นว่า การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูล มิได้ขึ้นอยู่กับการมีตัวชี้วัดหรือระบบสารสนเทศเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยการบูรณาการอย่างเป็นระบบระหว่างโครงสร้างข้อมูล กระบวนการบริหารจัดการ การกำกับดูแลข้อมูล ศักยภาพของบุคลากร และวัฒนธรรมการใช้ข้อมูลเชิงกลยุทธ์

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย คือ การมองการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดในฐานะระบบเชิงกลยุทธ์ขององค์กรที่ต้องเชื่อมโยงข้อมูล ตัวชี้วัด และการตัดสินใจเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม โดยข้อมูลตัวชี้วัดจะมีคุณค่าอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อถูกยกระดับจากเครื่องมือรายงานผลไปสู่การเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดนโยบาย การวางแผนยุทธศาสตร์ และการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นวิทยาเขตนานาชาติอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัย สามารถนำเสนอโมเดลการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดแบบบูรณาการเพื่อการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วนที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ดังภาพที่ 2

ที่มา: อัมรินทร์ โอษฐฤทธิ์, สุภาภรณ์ ซ่อแก้ว, 2569

ภาพที่ 2 โมเดลการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดแบบบูรณาการเพื่อการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารระดับมหาวิทยาลัย ควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยบนฐานข้อมูลอย่างเป็นทางการ โดยระบุการใช้ข้อมูลตัวชี้วัดเป็นฐานในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ การติดตามผล และการตัดสินใจเชิงนโยบายในทุกระดับ เพื่อสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการบริหารจัดการข้อมูล

2. งานด้านนโยบายและแผน ควรกำหนดนโยบายการจัดตั้งระบบข้อมูลตัวชี้วัดแบบรวมศูนย์ พร้อมกลไกการกำกับดูแลข้อมูลที่ชัดเจน โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้รับผิดชอบข้อมูล หน่วยงานที่รับผิดชอบ และมาตรฐานข้อมูลร่วมกันทั้งองค์กร เพื่อยกระดับคุณภาพ ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลตัวชี้วัด

3. ผู้บริหารระดับวิทยาเขตและระดับคณะ/ส่วนงาน ควรบูรณาการตัวชี้วัดผลการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายการพัฒนาสู่ความเป็นวิทยาเขตนานาชาติ โดยใช้

ตัวชี้วัดที่สะท้อนผลลัพธ์เชิงคุณภาพและผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์มากกว่าการเน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. งานด้านนโยบายและแผน และงานเทคโนโลยีสารสนเทศ นำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบและพัฒนาระบบฐานข้อมูลตัวชี้วัดแบบบูรณาการ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการรายงานผล การติดตามยุทธศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารระดับมหาวิทยาลัยและวิทยาเขต

2. ผู้บริหารระดับคณะ/ส่วนงาน และบุคลากรผู้รับผิดชอบตัวชี้วัด ใช้แนวทางการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดที่สังเคราะห์จากงานวิจัย เป็นกรอบในการปรับปรุงกระบวนการจัดเก็บ ตรวจสอบ และรายงานข้อมูลภายในหน่วยงาน เพื่อเพิ่มความถูกต้อง ลดความซ้ำซ้อน และยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในคณะ/ส่วนงาน

3. งานบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการใช้ข้อมูลและตัวชี้วัดสำหรับผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวางแผน การประเมินผล และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้วิจัยขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล หรือการนำเสนอผลการวิจัยในบทความนี้ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยคำนึงถึงสิทธิ ความสมัครใจ การรักษาความลับ และการคุ้มครองข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ผู้วิจัยได้ใช้ ChatGPT (OpenAI, GPT-5.5) เป็นเครื่องมือสนับสนุนในการจัดทำต้นฉบับบทความวิจัย โดยใช้เพื่อการระดมความคิด การปรับปรุงสำนวนภาษา การเรียบเรียงเนื้อหา การสังเคราะห์ประเด็นจากข้อมูลวิจัย และการตรวจสอบความเชื่อมโยงของเนื้อหาในบางส่วนของบทความ ทั้งนี้ การใช้งานดังกล่าวอยู่ในระดับประโยค ย่อหน้า และส่วนประกอบของต้นฉบับที่

เกี่ยวข้องกับการนำเสนอผลการศึกษา ผู้วิจัยได้ตรวจสอบ แก้ไข และทบทวนความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และความเหมาะสมของเนื้อหาทั้งหมดด้วยตนเองก่อนการส่งตีพิมพ์ และขอรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมดที่ปรากฏในบทความฉบับนี้แต่เพียงผู้เดียว

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่สนับสนุนผลการวิจัยของบทความนี้ไม่สามารถเปิดเผยต่อสาธารณะได้ทั้งหมด เนื่องจากมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลและข้อมูลภายในองค์กร อย่างไรก็ตาม ผู้สนใจสามารถติดต่อผู้เขียนเพื่อตรวจสอบหรือขอใช้ข้อมูลบางส่วนเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการได้ตามความเหมาะสม ภายใต้ข้อกำหนดด้านจริยธรรมการวิจัยและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดเพื่อขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูลสู่วิทยาเขตนานาชาติ: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต” ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในการประชุมครั้งที่ 7/2568 วันที่ 19 สิงหาคม 2568 รหัสโครงการ PSU-HREC-2025-048-1-2 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักจริยธรรมการวิจัย คำนึงถึงสิทธิ ความสมัครใจ ความลับ และการคุ้มครองข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลตัวชี้วัดเพื่อขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยด้วยข้อมูลสู่วิทยาเขตนานาชาติ: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต” ได้รับทุนสนับสนุนจาก กองทุนวิจัยวิทยาเขตภูเก็ต ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 และผ่านการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ครั้งที่ 7/2568 วันที่ 19 สิงหาคม 2568 รหัสโครงการ PSU-HREC-2025-048-1-2

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผู้วิจัยได้ระบุบทบาทและความรับผิดชอบของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยตามหลัก Contributor Roles Taxonomy (CRediT) เพื่อแสดงความโปร่งใสในการมีส่วนร่วมทางวิชาการ โดยรายละเอียดบทบาทของผู้มีส่วนร่วมแต่ละรายปรากฏในเอกสารแนบ>>รายละเอียด

อัมรินทร์ โอษฐฤทธิ์

งานที่รับผิดชอบ 1) สรุปแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ 2) ศึกษาเอกสารอ้างอิง งานวิจัย หนังสือวารสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และเครื่องมือการทำวิจัย 3) ปรับปรุงแก้ไขโครง

ร่างงานวิจัยสถาบัน 4) ประสานงาน/จัดท าเอกสารจัดจ้าง/ติดตามงานผู้ช่วยวิจัยสรุปผล (การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์)

สุภาภรณ์ ช่อแก้ว

งานที่รับผิดชอบ 1) ปรับปรุงแก้ไขโครงร่างงานวิจัยสถาบัน 2) สรุปแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ 3) ศึกษาเอกสารอ้างอิง งานวิจัย หนังสือ วารสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และเครื่องมือการทำวิจัย 4) ปรับปรุงแก้/ออกแบบแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ 4) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการขอรับพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัยในมนุษย์ 5) ตรวจสอบความถูกต้องเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหิดล. (2568). *แผนยุทธศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปี 2567-2570.* https://science.mahidol.ac.th/PDF/MUSC_Plan67_2567-2570.pdf

มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2568). *ตารางสรุปผลการดำเนินการตามตัวชี้วัดมหาวิทยาลัย.* https://kpi-monitoring.mju.ac.th/KPIUsedPublic.aspx?Year=2568

รุ่ง ผู้ค้าขาย และนภสินธุ์ งามการ. (2566). ระบบติดตามตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPI) ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. *PULINET Journal, 10*(1), 144–159.

Blakong, Z., Savithi, C. & Khantong, S. (2025). Modeling the Determinants of Smart Campus Success: An Empirical Study in Thailand. *Sustainability, 17*(24), 11048. https://doi.org/10.3390/su172411048

Fernández, A., Gómez, B., Binjaku, K. & Meçe , E.K. (2023). Digital transformation initiatives in higher education institutions: A multivocal literature review. *Education and Information Technologies. 28*, 12351– 12382 (2023). https://doi.org/10.1007/s10639-022-11544-0

Kamarulzaman, M.R., Ismail, A.N., Abdul Kadir, I.K., Mazlan, M.A. & Mohd Yunos, A. (2025). Implementing Data Governance To enhance Data Management at Higher Institution: UiTM Data Governance Framework. *Journal of Information and Knowledge Management, 15*(SI2) , 240– 251. https://doi.org/10.24191/jikm.v15iSI2.7390

Komljenovic, J., Sellar, S. & Birch, K. (2025). Turning universities into data-driven organisations: seven dimensions of change. *Higher Education, 89,* 1369–1386. https://doi.org/10.1007/s10734-024-01277-z

Likert, R. (1932). *A technique for the measurement of attitudes*. *Archives of Psychology, 140*, 1–55.

Muangpool, T., Pholpabu, P., Intharasombat, O., Kuankid, S. & Puiwong, J. (2025). Web Application Development for Key Performance Indicator. *Suan Sunandha Science and Technology Journal, 12*(2), 55–63. https://doi.org/10.53848/ssstj.v12i2.1010

Sorour, A. & Atkins, A.S. (2024). Big data challenge for monitoring quality in higher education institutions using business intelligence dashboards. Journal of Electronic Science and Technology, 22(1), 100233. https://doi.org/10.1016/j.jnlest.2024.100233

Teshome, S. (2025). Key Performance Indicators in Higher Education: A Systematic Review of the Conceptualization, Dimensions, Frameworks, and Challenges of KPIs. *International Journal of Education, Management, and Technology, 3*(2), 611-623. https://doi.org/10.58578/ijemt.v3i2.6493

Tsavatewa, C.C. (2023). Perceptions of data governance: identifying critical success factors in a university system's implementation effort. *Issues in Information Systems, 24*(4), 390-411. https://doi.org/10.48009/4_iis_2023_130

United Ceres College. (2024). *Key Performance Indicators in Higher Education.* https://unitedceres.edu.sg/key-performance-indicators-in-higher-education/

การพัฒนาองค์ประกอบวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Development of Reading Culture Components in Secondary Schools under the Office of the Basic Education Commission

ศิฎามาส น้อยสอน[1] ณัฐกานต์ ประจันบาน [2] และปกรณ์ ประจันบาน[3]
Sitamas Noisorn, Nattakan Prachanban and Pakorn Prachanban

Received: April 19, 2026
Revised: August 25, 2026
Accepted: August 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา กับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษา 100 คน ครู 100 คน และผู้เรียน 150 คน รวม 350 คน ในเขตตรวจราชการที่ 18 ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 3 ฉบับ พัฒนาตามกรอบ SOLO Taxonomy มีค่า IOC ระหว่าง 0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่นองค์ประกอบ (CR) ระหว่าง 0.795–0.897 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) รายด้านตามบทบาทของผู้ให้ข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า 1) วัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 17 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ นโยบายและวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการอ่าน สภาพแวดล้อมด้านการอ่าน ทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน นิสัยและพฤติกรรมการอ่าน และเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลช่วยสนับสนุนการอ่าน และ 2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด

[1-3] มหาวิทยาลัยนเรศวร ; Naresuan University
Corresponding author, e-mail: sitamas66@nu.ac.th, Tel. 086-6174277

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทุกองค์ประกอบ ได้แก่ (1) นโยบายและวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการอ่าน พิจารณาจากค่า χ^2 = 1.249, df = 1, p – value = 0.2637, RMSEA = 0.050, CFI = 0.999, TLI = 0.996, SRMR = 0.045 (2) สภาพแวดล้อมด้านการอ่าน พิจารณาจากค่า χ^2 = 1.210, df =1, p – value = 0.2714, RMSEA = 0.046, CFI = 0.998, TLI = 0.994, SRMR = 0.020 (3) ทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน พิจารณาจากค่า χ^2 =5.328, df =2, p – value =0.0697, RMSEA =0.105 , CFI = 0.985, TLI =0.955, SRMR =0.023 (4) นิสัยและพฤติกรรมการอ่าน ค่า χ^2 =0.316, df =2, p – value =0.8537, RMSEA =0.00 , CFI = 1.00, TLI =1.00, SRMR =0.005 และ (5) เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยสนับสนุนการอ่าน พิจารณาจากค่า χ^2 =1.098, df =1, p – value = 0.2946 , RMSEA =0.026, CFI = 0.999, TLI =0.998, SRMR =0.017 แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมีความตรงเชิงโครงสร้าง และสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน, การส่งเสริมการอ่าน, วัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียน

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop components and indicators of reading culture in secondary schools under the Office of the Basic Education Commission; and 2) to examine the consistency of the model for measuring reading culture in secondary schools with empirical data. The sample consisted of 100 school administrators, 100 teachers, and 150 students, totaling 350 people in Inspection Region 18, obtained through multi-stage random sampling. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire consisting of 3 versions developed according to the SOLO Taxonomy framework, with IOC values between 0.80–1.00 and component reliability coefficients (CR) between 0.795–0.897. Data were analyzed using descriptive statistics and confirmatory factor analysis (CFA) for each dimension according to the roles of the informants. The research findings revealed that 1) the reading culture in secondary schools under the Office of the

Basic Education Commission comprised 5 components and 17 indicators, namely: policies and vision for promoting reading, the reading environment, attitudes and motivation for reading, reading habits and behaviors, and technology and digital platforms that supported reading; and 2) the confirmatory factor analysis showed that the model for measuring reading culture in secondary schools under the Office of the Basic Education Commission was consistent with the empirical data for all components, namely: (1) policies and visions for promoting reading, considered from values χ^2 = 1.249, df = 1, p – value = 0.2637, RMSEA = 0.050, CFI = 0.999, TLI = 0.996, SRMR = 0.045 (2) Reading environment, considered from values χ^2 = 1.210, df =1, p – value = 0.2714, RMSEA = 0.046, CFI = 0.998, TLI = 0.994, SRMR = 0.020 (3) Attitudes and motivations for reading Considering the values χ^2 =5.328, df =2, p – value =0.0697, RMSEA =0.105, CFI = 0.985, TLI =0.955, SRMR =0.023 (4) reading habits and behavior, values χ^2 =0.316, df =2, p – value =0.8537, RMSEA =0.00, CFI = 1.00, TLI =1.00, SRMR =0.005 and (5) technology and digital platforms that support reading, considering the values χ^2 =1.098, df =1, p – value = 0.2946, RMSEA =0.026, CFI = 0.999, TLI =0.998, SRMR =0.017. It showed that the developed components and indicators had structural validity. And it can be used as a framework for determining appropriate guidelines for developing a reading culture in secondary schools.

Keywords: Confirmatory Factor Analysis, Reading Promotion, Reading Culture in School

บทนำ

การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้และเป็นบ่อเกิดขององค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ที่ช่วยยกระดับสติปัญญา พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาว ปัจจุบันการศึกษาไทยกำลังเผชิญความท้าทายอย่างมาก จากวิกฤตผลการประเมินสมรรถนะความฉลาดรู้ด้านการอ่านในการประเมินสมรรถนะผู้เรียนระดับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment) หรือ PISA ในปี 2022 พบว่า

ผู้เรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านเพียง 379 คะแนน ซึ่งลดลงจากปี 2018 ถึง 14 คะแนน และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ OECD อย่างมีนัยสำคัญ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์, 2566) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน ขาดแรงจูงใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อ การสร้างนิสัยรักการอ่าน ทั้งนี้สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์ (2563) ได้รายงานข้อมูลความสัมพันธ์ของผลคะแนนความฉลาดรู้ด้านการอ่านกับความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ และความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ว่ามีความสัมพันธ์กัน โดยการอ่านนั้นเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking) ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

นอกจากนี้กระทรวงวัฒนธรรม (2560) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนอย่างยั่งยืน ได้แก่ กิจกรรมส่วนใหญ่มักเป็นโครงการเฉพาะกิจระยะสั้น ขาดความต่อเนื่อง ทรัพยากรหนังสือไม่ทันสมัย และที่สำคัญคือขาดระบบการติดตามและประเมินผลที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะเมื่อทำการสำรวจข้อมูลความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า ความสามารถด้านการอ่านยังมีผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่อยู่ในระดับพอใช้และต้องปรับปรุงรวมกันกว่าร้อยละ 20 ซึ่งเป็นตัวเลขที่สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการอ่านให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์, 2566)

จากการศึกษาแนวทางของประเทศที่มีผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านสูงสุดหรือมีการปลูกฝังพฤติกรรมการอ่านจนกลายเป็นวิถีชีวิตเกิดเป็นวัฒนธรรมการอ่าน (Reading Culture) เช่น สิงคโปร์ จีน ญี่ปุ่น และแคนาดา พบว่ามีการพัฒนานโยบายและกลไกสนับสนุนการอ่านอย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากการสร้างวัฒนธรรมในระดับโรงเรียนผ่านการออกแบบพื้นที่การอ่านเชิงระบบ (Socio-Spatial Approach) มีการใช้เทคโนโลยีสนับสนุน มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลายในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายครอบครัว ชุมชน (Loh, 2015; MEXT Japan, 2020) ซึ่งวัฒนธรรมการอ่านนับเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ และเป็นกลไกขับเคลื่อนที่ส่งเสริมให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างรอบด้าน ทั้งในด้านปัญญา จิตใจ และสังคม ส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 (Kamalova, L.A & Koletvinova, N.D, 2016)

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการอ่าน พ.ศ. 2568–2570 มุ่งเน้นการส่งเสริมการอ่านเพื่อให้

กลายเป็นวิถีปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนค้นหาและต่อยอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และมุ่งพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่าน การคิดวิเคราะห์นั้น (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์, 2566) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการอ่านหรือประเมินผลโครงการส่งเสริมการอ่านเป็นรายกิจกรรม ซึ่งยังขาดการพัฒนากรอบองค์ประกอบเชิงโครงสร้างของวัฒนธรรมการอ่านในระดับโรงเรียนที่ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยวิธีการทางสถิติ ทำให้ยังไม่มีโมเดลที่สามารถใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการวางแผน พัฒนา และประเมินผลการสร้างวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือกประยุกต์ใช้ SOLO Taxonomy ของ Biggs & Collis (1982) มาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเครื่องมือวิจัย เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวสามารถอธิบายระดับคุณภาพของการเรียนรู้และพฤติกรรมที่สังเกตได้อย่างเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่การรับรู้พื้นฐานไปจนถึงการเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ จึงเหมาะสำหรับการกำหนดตัวบ่งชี้ที่สะท้อนระดับการพัฒนาวัฒนธรรมการอ่านของโรงเรียนได้อย่างเป็นระบบ และช่วยให้ตัวบ่งชี้แต่ละข้อมีความชัดเจนในเชิงทฤษฎีและสามารถนำไปประเมินได้จริง นอกจากนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโครงสร้างองค์ประกอบที่พัฒนาจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และตรวจสอบว่าตัวบ่งชี้สามารถสะท้อนองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้อย่างเหมาะสม (Hair et al., 2010)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่มีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาติดตาม และประเมินผลการสร้างวัฒนธรรมการอ่านของโรงเรียนอันจะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 18 ซึ่งครอบคลุมจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และอุทัยธานี รวมทั้งสิ้น 120 โรงเรียน โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 325 คน ครู จำนวน 4,880 คน และผู้เรียน จำนวน 93,973 คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการสร้างวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 100 คน ครู จำนวน 100 คน และผู้เรียน จำนวน 150 คน รวมทั้งสิ้น 350 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้ข้อเสนอของ Hair et al. (2010) ซึ่งแนะนำให้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) มีกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 20 คนต่อ 1 ตัวแปรสังเกตได้ สำหรับงานวิจัยนี้ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 17 ตัวแปร จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 350 คน ซึ่งเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม จะได้รับมอบหมายให้ประเมินองค์ประกอบตามบทบาทและความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ประเมินองค์ประกอบด้านนโยบายและวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการอ่าน ครูเป็นผู้ประเมินองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมด้านการอ่าน และผู้เรียนเป็นผู้ประเมินองค์ประกอบด้านทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน นิสัยและพฤติกรรมการอ่าน และเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยสนับสนุนการอ่าน ทั้งนี้ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันดำเนินการแยกตามองค์ประกอบเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องกับลักษณะของตัวแปรที่ต้องการวัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด SOLO Taxonomy ของ Biggs & Collis (1982) ซึ่งอธิบายพัฒนาการของการเรียนรู้จากโครงสร้างของผลลัพธ์ที่สังเกตได้ (Structure of the Observed Learning Outcomes) ทำให้สามารถกำหนดตัวบ่งชี้ที่สะท้อนระดับคุณภาพของพฤติกรรมแต่ละองค์ประกอบ

ของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนได้อย่างเป็นระบบ แบบสอบถามเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร ครู และผู้เรียน ซึ่งพัฒนาตามบทบาทของผู้ให้ข้อมูลในแต่ละองค์ประกอบ จากการตรวจสอบคุณภาพ พบว่า เครื่องมือได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) เพื่อวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ได้ข้อคำถามจำนวน 17 ข้อ ทั้งนี้ เครื่องมือมีค่าความเชื่อมั่นขององค์ประกอบ (Composite Reliability: CR) อยู่ระหว่าง 0.795–0.897 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 0.70 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Fornell & Larcker, 1981; Hair et al., 2010)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตตรวจราชการที่ 18 ทั้ง 4 เขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุทัยธานี ชัยนาท และจัดทำเครื่องมือประเมินวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 3 ฉบับ ในรูปแบบออนไลน์ผ่าน Google Forms โดยจัดทำรูปแบบการตอบแบบประเมิน และออกแบบให้มีความครอบคลุม สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) รายด้านเพื่อวิเคราะห์ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละองค์ประกอบของตัวบ่งชี้วัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์จากดัชนี ได้แก่ ค่า p-value มากกว่า 0.05 ค่า Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) ไม่เกิน 0.08 ค่า Comparative Fit Index (CFI) และ Tucker–Lewis Index (TLI) ตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป และค่า Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) ไม่เกิน 0.08 ตามเกณฑ์ของ Hair et al. (2010)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์ประกอบวัฒนธรรมการอ่านของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของวัฒนธรรมการอ่านของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 17 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้
1. นโยบายและวิสัยทัศน์การส่งเสริมการอ่าน (POL)	1.1 การกำหนดทิศทางในการส่งเสริมการอ่าน (POL1) 1.2 การวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการส่งเสริมการอ่าน (POL2) 1.3 การสนับสนุนทรัพยากร (POL3)
2. สภาพแวดล้อมด้านการอ่าน (ENV)	2.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน (ENV1) 2.2 การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในบริเวณโรงเรียน (ENV2) 2.3 โอกาสในการเข้าถึงสื่อการอ่านที่หลากหลาย (ENV3)
3. ทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน (ATT)	3.1 ความรู้สึกเชิงบวกต่อการอ่าน (ATT1) 3.2 แรงจูงใจภายในที่มีต่อการอ่าน (ATT2) 3.3 แรงจูงใจภายนอกจากบุคคลรอบข้าง (ATT3) 3.4 พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจในการอ่าน (ATT4)
4. นิสัยและพฤติกรรมการอ่าน (BEH)	4.1 ความสม่ำเสมอในการอ่าน (BEH1) 4.2 การใช้กลยุทธ์หรือเทคนิคในการอ่าน (BEH2) 4.3 การบูรณาการการอ่านในรายวิชาอื่น (BEH3) 4.4 การใช้การอ่านเพื่อการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์ (BEH4)
5. เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัล (TECH)	5.1 การใช้สื่อการอ่านดิจิทัล (TECH1) 5.2 การเข้าถึงห้องสมุดออนไลน์หรือแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล (TECH2) 5.3 การใช้เทคโนโลยีในการแนะนำหรือเลือกหนังสือ (TECH3)

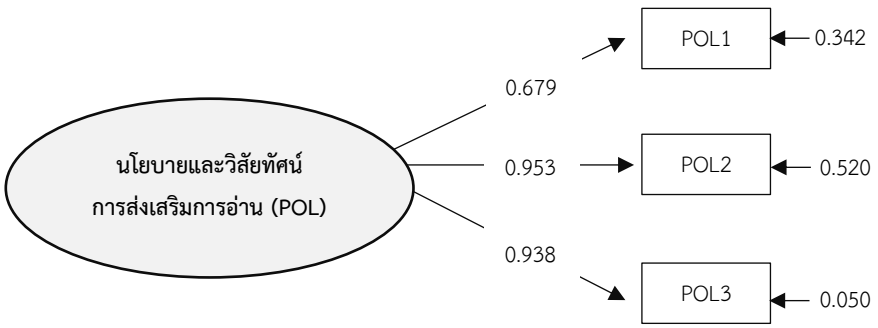
2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกด้าน โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์แยกตามองค์ประกอบ ดังนี้

2.1) องค์ประกอบที่ 1 นโยบายและวิสัยทัศน์การส่งเสริมการอ่าน (POL)

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบที่ 1 นโยบายและวิสัยทัศน์การส่งเสริมการอ่าน (POL)

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	**Factor Loading**	**S.E.**	**t**	**R^2**
องค์ประกอบที่ 1 นโยบายและวิสัยทัศน์การส่งเสริมการอ่าน (POL)				
การกำหนดทิศทาง (POL1)	0.679	0.048	14.063*	0.879
การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (POL2)	0.953	0.026	37.196*	0.908
การสนับสนุนทรัพยากร (POL3)	0.938	0.026	35.580*	0.462

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลองค์ประกอบที่ 1 ด้านนโยบายและวิสัยทัศน์การส่งเสริมการอ่าน (POL) ซึ่งประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่า p – value มีค่ามากกว่า .05 (p – value = 0.2637) ค่า CFI, TLI มีค่าเข้าใกล้ 1 ค่า RMSEA , SRMR มีค่าเข้าใกล้ 0 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ทุกตัว ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.679 - 0.953 ซึ่งทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทุกตัวบ่งชี้สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปร ได้ร้อยละ 46.20 – 90.80 (Hair et al., 2010) แสดงว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบที่ 1 นโยบายและวิสัยทัศน์การส่งเสริมการอ่านมีความตรงเชิงโครงสร้าง

$\chi^2 = 1.249$, df = 1, p – value = 0.2637, RMSEA = 0.050, CFI = 0.999, TLI = 0.996,SRMR = 0.045

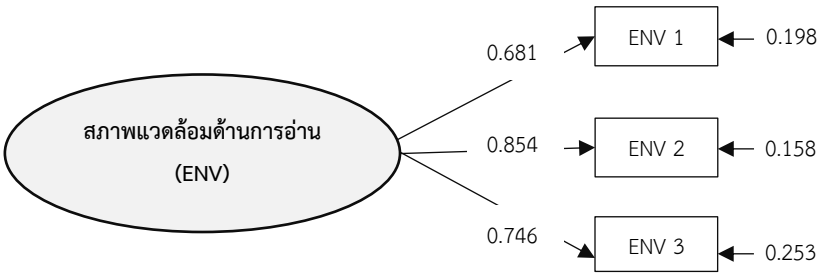
ภาพที่ 1 โมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบที่ 1 นโยบายและวิสัยทัศน์การส่งเสริมการอ่าน (POL)

2.2) องค์ประกอบที่ 2 สภาพแวดล้อมด้านการอ่าน (ENV)

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบที่ 2 สภาพแวดล้อมด้านการอ่าน (ENV)

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	**Factor Loading**	**S.E.**	**t**	**R^2**
องค์ประกอบที่ 2 ด้านสภาพแวดล้อมด้านการอ่าน (ENV)				
การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน (ENV1)	0.681	0.067	10.172*	0.464
การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในบริเวณโรงเรียน (ENV2)	0.854	0.022	38.313*	0.729
โอกาสในการเข้าถึงสื่อการอ่านที่หลากหลาย (ENV3)	0.746	0.059	12.617*	0.557

จากตารางที่ 3 ผลตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลองค์ประกอบที่ 2 สภาพแวดล้อมด้านการอ่าน (ENV) ซึ่งประเมินโดยครู มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่า p – value มีค่ามากกว่า .05 (p – value =0.2714) ค่า CFI, TLI มีค่าเข้าใกล้ 1 ค่า RMSEA , SRMR มีค่าเข้าใกล้ 0 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ทุกตัว ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.681 - 0.854 ซึ่งทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทุกตัวบ่งชี้สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 46.40 – 72.90 (Hair et al., 2010) แสดงว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบที่ 2 สภาพแวดล้อมด้านการอ่านมีความตรงเชิงโครงสร้าง

χ^2 = 1.210, df =1, p – value = 0.2714, RMSEA = 0.046, CFI = 0.998, TLI = 0.994, SRMR = 0.020

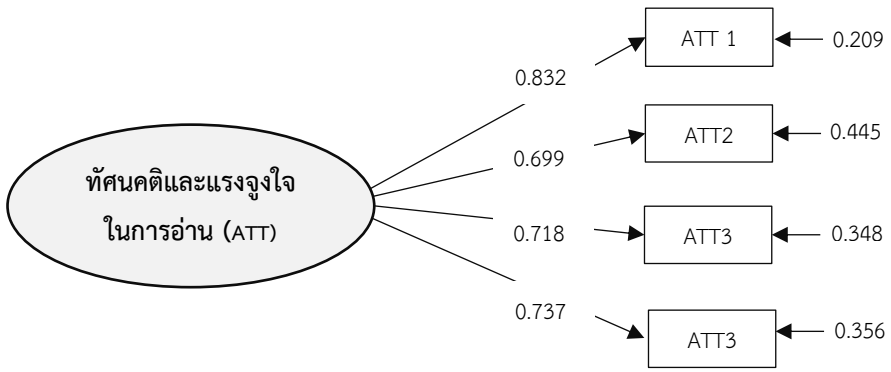
ภาพที่ 2 โมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบที่ 2 สภาพแวดล้อมด้านการอ่าน (ENV)

2.3) องค์ประกอบที่ 3 ทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบที่ 3 ทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน (ATT)

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	**Factor Loading**	**S.E.**	**t**	**R^2**
องค์ประกอบที่ 3 ทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน (ATT)				
ความรู้สึกเชิงบวกของผู้เรียนต่อการอ่าน (ATT1)	0.832	0.041	20.113*	0.692
แรงจูงใจภายในที่มีต่อการอ่าน (ATT2)	0.699	0.051	13.581*	0.489
แรงจูงใจภายนอกจากบุคคลรอบข้าง (ATT3)	0.718	0.051	14.109*	0.516
พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจในการอ่าน (ATT4)	0.737	0.049	14.953*	0.543

จากตารางที่ 4 ผลตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลองค์ประกอบที่ 3 ทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน (ATT) ซึ่งประเมินโดยผู้เรียน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่า p – value มีค่ามากกว่า .05 (p – value =0.0697) ค่า CFI, TLI มีค่าเข้าใกล้ 1 ค่า RMSEA , SRMR มีค่าเข้าใกล้ 0 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ทุกตัว ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.699 - 0.832 ซึ่งทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทุกตัวบ่งชี้สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 48.90 – 69.20 (Hair et al., 2010) แสดงว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบที่ 3 ทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่านมีความตรงเชิงโครงสร้าง

χ^2 =5.328, df =2, p – value =0.0697, RMSEA =0.105 , CFI = 0.985, TLI =0.955, SRMR =0.023

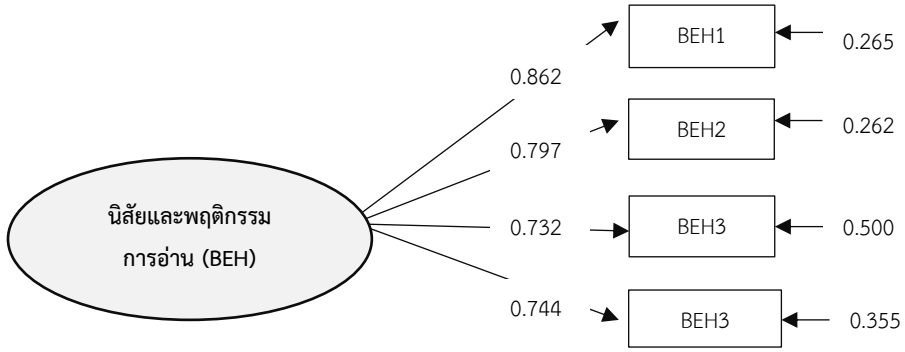
ภาพที่ 3 โมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบที่ 3 ด้านทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน (ATT)

2.4) องค์ประกอบที่ 4 นิสัยและพฤติกรรมการอ่าน

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบที่ 4 นิสัยและพฤติกรรมการอ่าน (BEH)

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	**Factor Loading**	**S.E.**	**t**	**R^2**
องค์ประกอบที่ 4 นิสัยและพฤติกรรมการอ่าน (BEH)				
ความสม่ำเสมอในการอ่านของผู้เรียน (BEH1)	0.862	0.033	26.137*	0.744
การใช้กลยุทธ์หรือเทคนิคในการอ่าน (BEH2)	0.797	0.039	20.463*	0.635
การบูรณาการการอ่านในรายวิชาอื่น (BEH3)	0.732	0.045	16.144*	0.536
การใช้การอ่านเพื่อการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์ (BEH4)	0.744	0.044	16.839*	0.554

จากตารางที่ 5 ผลตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลองค์ประกอบที่ 4 นิสัยและพฤติกรรมการอ่าน (BEH) ซึ่งประเมินโดยผู้เรียน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่า p – value มีค่ามากกว่า .05 (p – value =0.8537) ค่า CFI, TLI มีค่าเท่ากับ 1 ค่า RMSEA , SRMR มีค่าเข้าใกล้ 0 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ทุกตัว ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.732 - 0.862 ซึ่งทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทุกตัวบ่งชี้สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 53.60 – 74.40 (Hair et al., 2010) แสดงว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบที่ 4 นิสัยและพฤติกรรมการอ่านมีความตรงเชิงโครงสร้าง

χ^2 =0.316, df =2, p – value =0.8537, RMSEA =0.00 , CFI = 1.00, TLI =1.00, SRMR =0.005

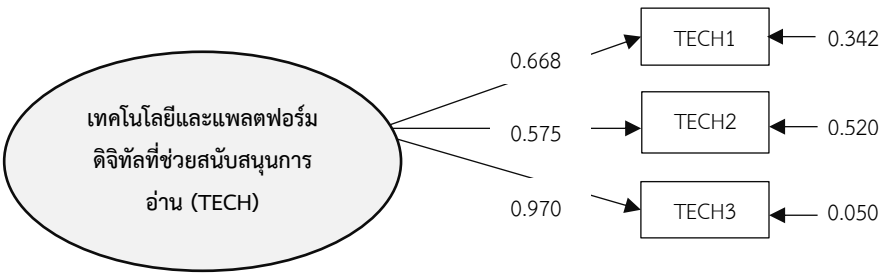
ภาพที่ 4 โมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบด้านนิสัยและพฤติกรรมการอ่าน (BEH)

2.5) องค์ประกอบที่ 5 เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยสนับสนุนการอ่าน

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบที่ 5 เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยสนับสนุนการอ่าน (TECH)

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	**Factor Loading**	**S.E.**	**t**	**R^2**
องค์ประกอบที่ 5 เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยสนับสนุนการอ่าน (TECH)				
การใช้สื่อการอ่านดิจิทัล (TECH1)	0.668	0.048	13.967*	0.446
การเข้าถึงห้องสมุดออนไลน์หรือแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล (TECH2)	0.575	0.057	10.059*	0.331
การใช้เทคโนโลยีในการแนะนำหรือเลือกหนังสือ (TECH3)	0.970	0.003	278.655*	0.942

จากตารางที่ 6 ผลตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลองค์ประกอบที่ 5 เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยสนับสนุนการอ่าน (TECH) ซึ่งประเมินโดยผู้เรียนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่า p – value มีค่ามากกว่า .05 (p – value =0.2946) ค่า CFI, TLI มีค่าเข้าใกล้ 1 ค่า RMSEA , SRMR มีค่าเข้าใกล้ 0 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ทุกตัว ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.575 - 0.970 ซึ่งทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทุกตัวบ่งชี้สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปร ได้ร้อยละ 33.10 - 94.20 (Hair et al., 2010) แสดงว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบที่ 5 เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยสนับสนุนการอ่านมีความตรงเชิงโครงสร้าง

χ^2 =1.098, df =1, p – value = 0.2946, RMSEA =0.026, CFI = 0.999, TLI =0.998, SRMR =0.017

ภาพที่ 5 โมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยสนับสนุนการอ่าน (TECH)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 17 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) นโยบายและวิสัยทัศน์การส่งเสริมการอ่าน 2) สภาพแวดล้อมด้านการอ่าน 3) ทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน 4) นิสัยและพฤติกรรมการอ่าน และ 5) เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลสนับสนุนการอ่าน ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์องค์ความรู้จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด SOLO Taxonomy ของ Biggs & Collis (1982) เป็นกรอบในการกำหนดตัวบ่งชี้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวอธิบายพัฒนาการของการเรียนรู้จากโครงสร้างของผลลัพธ์ที่สังเกตได้ โดยเรียงลำดับจากความเข้าใจพื้นฐานไปสู่การเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ ทำให้ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นสามารถสะท้อนระดับคุณภาพของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการอ่านได้อย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งผลการวิเคราะห์ยืนยันว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงสะท้อนว่าตัวบ่งชี้ทั้ง 17 ตัวบ่งชี้ มีความเหมาะสมในการอธิบายโครงสร้างของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา และสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการประเมินและพัฒนาวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนได้อย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Daniels & Steres (2011) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2554) ที่ระบุว่าความสำเร็จในการสร้างวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนต้องเริ่มจากการกำหนดนโยบายและการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของผู้บริหารและครูในโรงเรียนเพื่อจัดลำดับความสำคัญ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Loh, Elis& Alcantara (2017) ที่ย้ำถึงความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการอ่าน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลตามแนวคิด ของ Jin (2024) เพื่อยกระดับการเข้าถึงสื่อสารสนเทศในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลวรรณ วัชรวิชานันท์ และภีมศักดิ์ เอ้งฉ้วน (2561) ที่พบว่าทัศนคติ แรงจูงใจ และนิสัยการอ่านเป็นปัจจัยภายในที่มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการอ่านของผู้เรียน ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงยืนยันว่าการพัฒนาวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาควรดำเนินการอย่างบูรณาการทั้ง 5 องค์ประกอบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โมเดลการวัดวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 5 องค์ประกอบ

มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้เพราะ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างโมเดลการวัดบนพื้นฐานของการทบทวนวรรณกรรม และวิเคราะห์สังเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่นิยามตามบริบทจริงของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อนนำมาตรวจสอบด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิเคราะห์พบว่า ดัชนีความสอดคล้องของโมเดลเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ ค่า p-value มากกว่า .05 ค่า RMSEA น้อยกว่า .08 ค่า CFI และ TLI มากกว่า .90 และค่า SRMR น้อยกว่า .08 (Hair et al., 2010) แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบแฝงกับตัวบ่งชี้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และตัวบ่งชี้แต่ละตัวสามารถสะท้อนองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอ่านได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้โมเดลการวัดมีความตรงเชิงโครงสร้างและสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือ ในการประเมินวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้อย่างน่าเชื่อถือซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Turkel, Ozdemir & Akbulut (2019) ที่ได้พัฒนาและตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบวัดวัฒนธรรมการอ่าน (Reading Culture Scale) และพบว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบจะช่วยให้ได้เครื่องมือที่มีความเชื่อถือได้สูงในการประเมินวัฒนธรรมการอ่านในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Aslam, Qutab & Ali (2022) ที่กล่าวว่าองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอ่านมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ส่งเสริมกันหลายมิติ ทั้งปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยสนับสนุนภายนอกเพื่อให้ได้โมเดลการวัดที่ครอบคลุมสภาวการณ์จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากงานวิจัยผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ใหม่เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัยพบว่าวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 17 ตัวบ่งชี้ และโมเดลการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปกำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานหรือตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPI) ในการสร้างวัฒนธรรมการอ่านในระดับนโยบาย เพื่อให้ทุกโรงเรียนมีทิศทางเดียวกันในการพัฒนา โดยเฉพาะการบูรณาการเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลให้เข้ากับบริบทการเรียนรู้ในปัจจุบัน

2. จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านนโยบายและวิสัยทัศน์การส่งเสริมการอ่าน รวมทั้งสภาพแวดล้อมด้านการอ่าน เป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ควรส่งเสริมสนับสนุนและขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมการอ่าน โดยสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมเชิงระบบ และจัดทำระบบติดตามผลเชิงพฤติกรรมผ่านฐานข้อมูลดิจิทัลที่เข้าถึงง่าย

3. จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านทัศนคติและแรงจูงใจในการอ่าน รวมทั้งองค์ประกอบด้านนิสัยและพฤติกรรมการอ่าน เป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมการอ่านใน

โรงเรียนมัธยมศึกษา หน่วยงานพัฒนาหลักสูตรและบุคลากรทางการศึกษา ควรนำผลวิจัยองค์ประกอบด้านนิสัยและพฤติกรรมการอ่านในการใช้กลยุทธ์หรือเทคนิคโดยนำมาบูรณาการการอ่านข้ามรายวิชา มากำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาครู เพื่อให้ครูทุกกลุ่มสาระสามารถออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่านเชิงวิเคราะห์และสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษา นำองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอ่านโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นเครื่องมือในการประเมินเพื่อพัฒนา (Developmental Evaluation) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาของโรงเรียนนำไปใช้วางแผนนโยบายสร้างวิสัยทัศน์ โดยกำหนดกลยุทธ์การส่งเสริมการอ่าน โดยร่วมกันกำหนดตัวบ่งชี้ทั้ง 17 ตัวบ่งชี้และร่วมกันสะท้อนตามบริบทของโรงเรียนหลังจากเสร็จสิ้นแต่ละกิจกรรม เพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ให้ทันต่อสถานการณ์

2. ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สามารถนำตัวบ่งชี้องค์ประกอบนิสัยและพฤติกรรมการอ่าน ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้เรียน โดยเน้นการใช้เทคนิคการอ่านเชิงวิเคราะห์และการสรุปสาระสำคัญด้วยตนเอง เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีพื้นฐานในการประเมินระดับนานาชาติ PISA หรือการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - Net) ต่อไป

3. เครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และครอบครัว สามารถนำข้อมูลด้านทัศนคติและแรงจูงใจไปใช้ในการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อสร้างแรงจูงใจภายนอกและเป็นแบบอย่าง (Role Model) ในการอ่านให้กับผู้เรียน และช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมการอ่านให้กลายเป็นวัฒนธรรมการอ่านที่ยั่งยืน

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอประกาศและรับรองว่า ผู้เขียนทุกคนไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนหรือข้อขัดแย้งทางผลประโยชน์ใด ๆ ทั้งในเชิงการเงิน ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล พันธะผูกพันเชิงวิชาการ หรือความขัดแย้งระดับสถาบัน ที่อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นกลาง การออกแบบระเบียบวิธีวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ ตลอดจนการแปลผลและการนำเสนอสาระสำคัญในบทความวิจัยฉบับนี้

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

ในกระบวนการจัดเตรียมและเรียบเรียงต้นฉบับบทความวิจัยนี้ ผู้เขียนได้ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ Gemini 3.1 Pro ร่วมกับ GPT-5.5 Instant เพื่อสนับสนุนการตรวจแก้ไข การขัด

เกลาสำนวนภาษาเชิงวิชาการให้มีความสละสลวยและกระชับ ตลอดจนการช่วยจัดระบบโครงสร้างการสังเคราะห์วรรณกรรมและการนำเสนอผลการวิเคราะห์สถิติในระดับย่อหน้า ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวจำกัดอยู่เฉพาะการสนับสนุนทางภาษาและการจัดรูปแบบเอกสารเท่านั้น มิได้ใช้ในการสร้างข้อมูลจำลอง การวิเคราะห์สถิติ หรือการสังเคราะห์ข้อค้นพบใหม่ขึ้นมาแต่อย่างใด ปัญญาประดิษฐ์ไม่ถูกระบุเป็นผู้เขียนร่วมของบทความ และผู้เขียนทุกคนได้ตรวจสอบทบทวน ปรับปรุงแก้ไข และขอยืนยันความรับผิดชอบอย่างสมบูรณ์ต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือและจริยธรรมของเนื้อหาทั้งหมดในบทความฉบับสุดท้ายนี้

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ชุดข้อมูลดิบที่ได้จากการเก็บรวบรวมและผลการประมวลผลทางสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA Output) ไม่ได้เปิดเผยสู่สาธารณะโดยตรง ทั้งนี้เพื่อธำรงไว้ซึ่งการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การรักษาความลับ และจริยธรรมต่อสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู และผู้เรียนที่เข้าร่วมการวิจัย อย่างไรก็ตาม ข้อมูลดังกล่าวพร้อมจัดส่งให้พิจารณาได้จากผู้เขียนหลัก (Corresponding Author) เมื่อมีคำขอที่มีเหตุผลอันสมควรทางวิชาการและเป็นไปตามข้อตกลงด้านการคุ้มครองข้อมูล

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาและพัฒนาทางวิชาการที่ดำเนินการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีบริบทและกระบวนการตามมาตรฐานการประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษา เข้าเกณฑ์การขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แบบได้รับการยกเว้น (Exemption Review) เนื่องจากกระบวนการวิจัยมิได้ก่อให้เกิดความเสี่ยง อันตราย หรือผลกระทบเชิงลบต่อสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการใช้ข้อมูล และได้รับความยินยอมโดยสมัครใจ จากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียนก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกขั้นตอน

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยนี้ดำเนินการภายใต้ทุนส่วนบุคคลของผู้วิจัย โดยไม่ได้รับทุนอุดหนุนทางการเงิน หรือการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ เอกชน หรือแหล่งทุนวิจัยภายนอกใด ๆ

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผู้เขียน	ชื่อ-สกุล	บทบาทของผู้มีส่วนร่วมตาม CRediT
First& Corresponding Author	ศิฏามาส น้อยสอน	การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptualization), การออกแบบระเบียบวิธีวิจัย (Methodology), การประมวลผลด้วยซอฟต์แวร์สถิติ (Software - Mplus), การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก (Formal Analysis), การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Investigation), การจัดการและจัดเตรียมข้อมูล (Data Curation), การยกร่างบทความต้นฉบับ (Writing – Original Draft), การออกแบบและจัดทำภาพประกอบโมเดล (Visualization), การบริหารจัดการโครงการวิจัย (Project Administration)
Co-Author	ผศ.ดร.ณัฐกานต์ ประจันบาน	การร่วมกำหนดกรอบแนวคิด (Conceptualization), การตรวจสอบและปรับปรุงระเบียบวิธีวิจัย (Methodology), การตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือและผลการวิเคราะห์ (Validation), การกำกับดูแลและให้คำปรึกษาทางวิชาการ (Supervision), การตรวจทานและขัดเกลาบทความ (Writing – Review & Editing)
Co-Author	ศ.ดร.ปกรณ์ ประจันบาน	การร่วมกำหนดกรอบแนวคิด (Conceptualization), การตรวจสอบและปรับปรุงระเบียบวิธีวิจัย (Methodology), การตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ

		และผลการวิเคราะห์ (Validation), การกำกับดูแลและให้คำปรึกษาทางวิชาการ (Supervision), การตรวจทานและขัดเกลาบทความ (Writing – Review & Editing)

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). *แผนแม่บทส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ของไทย*. https://www2.mculture.go.th/chonburi/article_fileattach_20171004115619.pdf

วิไลวรรณ วัชรวิชานันท์ และ ภีมศักดิ์ เอ้งฉ้วน. (2561).ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการอ่านของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา: กรณีโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม). *วารสารบรรณศาสตร์มศว, 11(2)*,148-160

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์. (2563). *ข้อค้นพบจาก PISA 2018: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการประเมินด้านการอ่าน*. https://pisathailand.ipst.ac.th/

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์. (2566). *การแถลงข่าวผลการประเมิน PISA 2022***.** เข้าถึงได้จาก https://pisathailand.ipst.ac.th/news-21/

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2554). *อ่านสร้างสุข: สร้างวัฒนธรรมการอ่าน สร้างการอ่านให้เป็นวัฒนธรรม*. สำนักพิมพ์แปลนพริ้นติ้ง จำกัด.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์. (2566). *รายงานผลการคัดกรองความสามารถด้านการอ่านและการเขียน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566*. https://spmnw.obec.site/กลุ่มงาน-10-กลุ่มงาน/กลุ่มนิเทศ-ติดตาม-และประ/

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). *นโยบายและจุดเน้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 – 2570*. https://drive.google.com/file/d/1gqDnX1h3By3LcO7A4LkEEy30KqxGjsKZ/view

Aslam, S., Qutab, S., & Ali, N. (2022). Components of reading culture: Insights from bibliometric analysis of 1991–2020 research. *Journal of Information Science*, 48(5), 1-14.

Biggs, J., & Collis, K.F. (1982). *Evaluating the quality of learning: The Solo Taxonomy (Structure of Observed Learning Outcomes)*. Academic Press.

Daniels, E., & Steres, M. (2011). Examining the effects of school-wide Reading Culture on engagement of Middle school students. *Research in middle level education*. 35(2), 1-13.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Prentice Hall.

Jin, W. (2024). Cultures of reading: Then and now. *International Journal of Cultural Studies*. *27*(2), 155-164.

Kamalova, L.A & Koletvinova, N.D (2016). *The Problem of Reading and Reading* Culture Improvement of Students-Bachelors of Elementary*. International Journal of Environmental & Science Education.* 11(4), 473-484*.*

Loh, C. E. (2015). Building a reading culture in a Singapore school: Identifying spaces for change through a socio-spatial approach. *Changing English*, *22*(2), 209–221.

Loh, C. E., Elis, M., & Alcantara, A. (2017). Building a successful reading culture through the school library: A case study of Singapore secondary school. *International Federation of Library Associations and Institutions*, *43*(3), 276–289.

MEXT. (2020). *White Paper on Education, Culture, Sports, Science and Technology*. Retrived from https://www.mext.go.jp/en/publication/whitepaper/index.htm

Turkel, A., Ozdemir, E.E., & Akbulut, S. (2019). Examining Reading Cultures of Pre-Service Teachers: A Case Study from an Education Faculty in Turkey. *International Journal of Education & Literacy Studies*.7(2), 197-210.

การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารและสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง

Development of Communication Competency and Active Citizenship Competency among Grade 6 Students through Phenomenon-Based Learning Combined with Simulation

นิชนันท์ พนมเขต[1] และดนิตา ดวงวิไล[2]
Nichanan Phanomkhet and Dhanita Doungwilai

Received: November 30, 2025
Revised: August 30, 2026
Accepted: August 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาสมรรถนะการสื่อสาร และ 2) พัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยกำหนดเป้าหมายให้ผู้เรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีระดับสมรรถนะตั้งแต่ระดับ “สามารถ” ขึ้นไป วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกงพาน จังหวัดอุดรธานี จำนวน 8 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง จำนวน 12 แผนแบบวัดสมรรถนะ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบบันทึกหลังการจัดกิจกรรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และร้อยละ ผลการศึกษา พบว่า 1) ผลการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสาร หลังสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 35.63 (S.D. = 2.45) คิดเป็นร้อยละ 79.17 โดยมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ระดับความสามารถขึ้นไป จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 และข้อ 2) ผลการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 25.88 (S.D. = 0.93) คิดเป็นร้อยละ86.25 มีนักเรียนจำนวน 7 คนที่ผ่านเกณฑ์ระดับสามารถ

[1-2] มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Khon Kaen University
Corresponding author, e-mail: 1991punim@gmail.com

ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 87.50 แม้ผลสัมฤทธิ์ในภาพรวมจะมีแนวโน้มการพัฒนาในระดับที่ดี แต่จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ขั้นสูงยังไม่บรรลุเป้าหมายร้อยละ 80 ตามที่ตั้งไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมในด้านความมั่นใจและการฝึกทักษะการสื่อสารเฉพาะบุคคลต่อไป

คำสำคัญ: ปรากฏการณ์เป็นฐาน, สมรรถนะการสื่อสาร, สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง, สถานการณ์จำลอง

Abstract

This research article aimed to 1) develop communication competency, and 2) develop active citizenship competency among Grade 6 students, with a target that no less than 80% of learners achieve a competency level of "capable" or higher. This was action research, with a target group of 8 Grade 6 students from Ban Kong Phan School, Udon Thani Province, in the first semester of the 2024 academic year. The instruments included 12 lesson plans employing phenomenon-based learning combined with simulation, a competency assessment form, a behavioral observation form, and a post-activity record form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and percentage. The results showed that 1) regarding communication competency, after the completion of learning activities, students achieved a mean score of 35.63 (S.D. = 2.45), representing 79.17%, with 6 students (75.00%) meeting the "capable" level or higher; and 2) regarding active citizenship competency, learners achieved a mean score of 25.88 (S.D. = 0.93), representing 86.25%, with 7 students (87.50%) meeting the "capable" level or higher. Although the overall achievement trend was favorable, the number of students meeting the higher-level criterion did not reach the 80% target set for the study, reflecting the need for further development in individual confidence-building and communication skills training.

Keywords: Phenomenon-Based Learning, Communication Competency, Active Citizenship Competency, Simulation

บทนำ

นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในระลอกที่สองของกระทรวงศึกษาธิการมุ่งเน้นความสำคัญไปที่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนและการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้เยาวชนสามารถก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสภาวะทางเศรษฐกิจในปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป้าหมายหลักคือการบ่มเพาะให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้คู่คุณธรรม มีความสุขในการดำเนินชีวิต และสามารถรักษาอัตลักษณ์ความเป็นไทยควบคู่ไปกับการรู้เท่าทันสถานการณ์โลก สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังได้กำหนดสมรรถนะหลักที่จำเป็น อาทิ ทักษะการสื่อสาร กระบวนการคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และความสามารถทางเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

ในโลกยุคปัจจุบัน ทักษะการสื่อสารด้วยการพูดจัดเป็นเครื่องมือสำคัญที่ไม่เพียงแต่ใช้เพื่อการติดต่อปฏิสัมพันธ์ในสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นสมรรถนะที่ช่วยให้บุคคลสามารถถ่ายทอดแนวคิดและสร้างอิทธิพลต่อผู้อื่นได้ ดังจะเห็นได้จากการใช้ทักษะการโน้มน้าวใจในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การซื้อขายสินค้า (วัชราภรณ์ อนันต์, 2560) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสมรรถนะการสื่อสารมีผลต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนบุคคลและสังคม ควบคู่ไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) การสร้าง "พลเมืองที่เข้มแข็ง" จึงกลายเป็นวาระสำคัญที่ต้องเริ่มต้นจากการวางรากฐานผ่านแผนการศึกษาและหลักสูตร เพื่อหล่อหลอมให้เยาวชนเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสังคม มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ซึ่งมีความสำคัญต่อนักเรียนที่ขาดความมั่นใจ ขาดความรู้และทักษะในการสื่อสาร โดยเฉพาะนักเรียนที่ก้าวเข้าสู่วัยรุ่นและเตรียมตัวในการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ความสามารถด้านการสื่อสารถือเป็นทักษะที่จำเป็นที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถสื่อสารความคิด ความต้องการ อีกทั้งสามารถนำไปใช้ในการนำเสนองานในวิชาต่าง ๆ การนำเสนอตนเองในการสอบสัมภาษณ์และเป็นประโยชน์ในทางการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนต่อไป

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ท. 2561-2580) ยังเน้นย้ำถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาและดิจิทัล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) เพื่อยกระดับคนไทยให้มีสมรรถนะสูงตามวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการเน้นเนื้อหามาเป็นการเน้นทักษะเชิงรุก (Active Leaming) เช่น การเรียนรู้

โดยใช้บริบทหรือปัญหาเป็นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้และแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

หนึ่งในแนวทางที่มีประสิทธิภาพคือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation-Based Learning) (Gaba, 2004) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการวิเคราะห์และการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและใกล้เคียงกับความจริง ร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-based learning) ซึ่งเป็นนวัตกรรมการสอนแบบพหุวิทยาการที่ช่วยกระตุ้นความสืบเสาะและความอยากรู้อยากเห็นผ่านประเด็นที่เกิดขึ้นจริงในสังคม (เรวณี ชัยเชาวรัตน์, 2564) ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน(Phenomenon-based Learning)ร่วมกับสถานการณ์จำลอง(Simulation-Based Learning) มีรากฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ซึ่งช่วยให้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เผชิญสถานการณ์จริง ฝึกฝนการคิดวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนการสื่อสารเพื่อแก้ปัญหา ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาสมรรถนะทั้งด้านการสื่อสารและการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการสังเกตบริบทการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนบางส่วนยังประสบปัญหาในการสื่อสาร โดยเฉพาะการถ่ายทอดความคิดให้ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งที่มีศักยภาพทางความคิดที่ดี ดังนั้น จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารร่วมกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานผสานกับสถานการณ์จำลอง เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง โดยมีนักเรียนร้อยละ 80 มีสมรรถนะการสื่อสารผ่านเกณฑ์ระดับสามารถขึ้นไป

2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง โดยมีนักเรียนร้อยละ 80 มีสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งผ่านเกณฑ์ระดับสามารถขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารและสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็น

ฐานควบคู่กับสถานการณ์จำลองในครั้งนี้ ดำเนินการในรูปแบบ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อมและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานผู้วิจัยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์เอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการศึกษา ซึ่งครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ เทคนิคการสอนแบบปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-based learning), การใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation), องค์ประกอบของสมรรถนะการสื่อสาร และนิยามของสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการออกแบบเครื่องมือวิจัย

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านกงพาน ตำบลพันดอน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 8 คน ได้มาโดยวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

2. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือหลักเพื่อใช้ในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการปรากฏการณ์จริงเข้ากับสถานการณ์จำลอง ซึ่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4 กิจกรรม ประกอบด้วย 3 วงจร วงจรละ 4 ชั่วโมง วงจรที่ 1 เรื่อง เรียนรู้การเลือกตั้งสร้างจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในระบอบประชาธิปไตย วงจรที่ 2 เรื่อง เด็กไทยห่างไกลอบายมุข วงจรที่ 3 เรื่อง ตลาดสินค้าพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน จำนวน 12 แผน รวม 12 ชั่วโมง โดยยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลัก ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์สถานการณ์ต้นแบบภายใต้การกำกับดูแลของผู้เชี่ยวชาญ และมีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุดตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยแผนการจัดการเรียนรู้ทุกแผน ได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของกิจกรรมกับการพัฒนาสมรรถนะ ก่อนนำไปปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 สถานการณ์จำลอง พัฒนาสถานการณ์จำลองขึ้นใหม่ 12 รูปแบบ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการของ Daehler & Folsom, 2016 และ Gaba, 2004 และปรับปรุงประสิทธิภาพผ่านกระบวนการ Try-out กับนักเรียนที่กลุ่มใกล้เคียงเพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุดก่อนนำไปใช้จริง

2.3 เครื่องมือวัดและประเมินผล ประกอบด้วยแบบวัดสมรรถนะการสื่อสาร และแบบประเมินสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ซึ่งอิงตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) โดยเครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

(IOC) (สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงค์, 2551) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 (Likert, 1961)

2.4 เครื่องมือบันทึกผล ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้และแบบบันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน

3. กระบวนการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 มิติ คือ

3.1 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อประเมินระดับสมรรถนะของนักเรียนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

3.2 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสังเกตและแบบบันทึกกิจกรรม เพื่อตีความและสรุปพฤติกรรมเชิงลึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยในการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง โดยมีนักเรียนร้อยละ 75.00 สามารถแสดงสมรรถนะการสื่อสารในระดับสามารถ พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ การเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยคะแนน ($\overline{X}$) เท่ากับ 35.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.45 คิดเป็นร้อยละ 79.17

จากผลการวิจัยดังกล่าว อาจสะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับปรุงหรือพัฒนาแนวทางการเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อให้สามารถส่งเสริมสมรรถนะการสื่อสารของนักเรียนให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตารางที่ 1 ผลคะแนนจากการวัดสมรรถนะการสื่อสารหลังสิ้นสุดกิจกรรม

จำนวนนักเรียน	คะแนนที่ได้				จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์		จำนวนนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์	
	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
8	45	35.63	2.45	79.17	6	75.00	2	25.00

2. ผลการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง โดยมีนักเรียนร้อยละ

87.50 สามารถแสดงสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งผ่านเกณฑ์ระดับสามารถขึ้นไป พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ การเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยคะแนน ($\overline{\mathbf{X}}$) เท่ากับ 25.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.93 คิดเป็น ร้อยละ 86.25

เมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ พบว่า 7 คน ผ่านเกณฑ์ คิดเป็น ร้อยละ 87.50 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ซึ่งหมายความว่าผลการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเกินเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 80

จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลองมีประสิทธิภาพในการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่สามารถบรรลุเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้อย่างสมบูรณ์

ตารางที่ 2 ผลคะแนนจากการวัดสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งหลังสิ้นสุดกิจกรรม

จำนวนนักเรียน	คะแนนที่ได้				จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์		จำนวนนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์	
	คะแนนเต็ม	$\overline{x}$	S.D.	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
8	30	25.88	0.93	86.25	7	87.50	1	12.50

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารและผลการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง

จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสาร จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยของสมรรถนะการสื่อสารอยู่ที่ ร้อยละ 79.17 โดยมีนักเรียน 6 คน (ร้อยละ 75.00) ที่ผ่านเกณฑ์ระดับสามารถขึ้นไป ซึ่งผ่านเกณฑ์และใกล้เคียงค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 80 การที่นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถผ่านเกณฑ์ได้นั้นอาจเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ความมั่นใจในการสื่อสาร การเลือกใช้กลวิธีทางภาษา และการฝึกฝนที่ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dweck (2006) ที่ระบุว่าการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และแนวคิดของ Chan (2011) ที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้สถานการณ์จำลองที่คล้ายกับสถานการณ์จริงสามารถช่วยเสริมสร้างทักษะการพูดได้อย่าง

มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม แม้สัดส่วนของผู้ผ่านเกณฑ์จะต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้เล็กน้อย แต่ค่าเฉลี่ยคะแนนที่อยู่ในระดับสูงสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มเชิงบวกในการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสาร เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในส่วนนี้ ควรมีการพัฒนากิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนฝึกฝนทักษะการขึ้น เช่น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นระบบ การเพิ่มโอกาสให้นักเรียนฝึกพูดในบริบทที่หลากหลาย และการออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นการใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ แนวคิดเรื่องเขตพัฒนาการศักยภาพของ Vygotsky (1978) ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะได้ดีขึ้นหากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมจากครูหรือเพื่อนร่วมเรียน ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

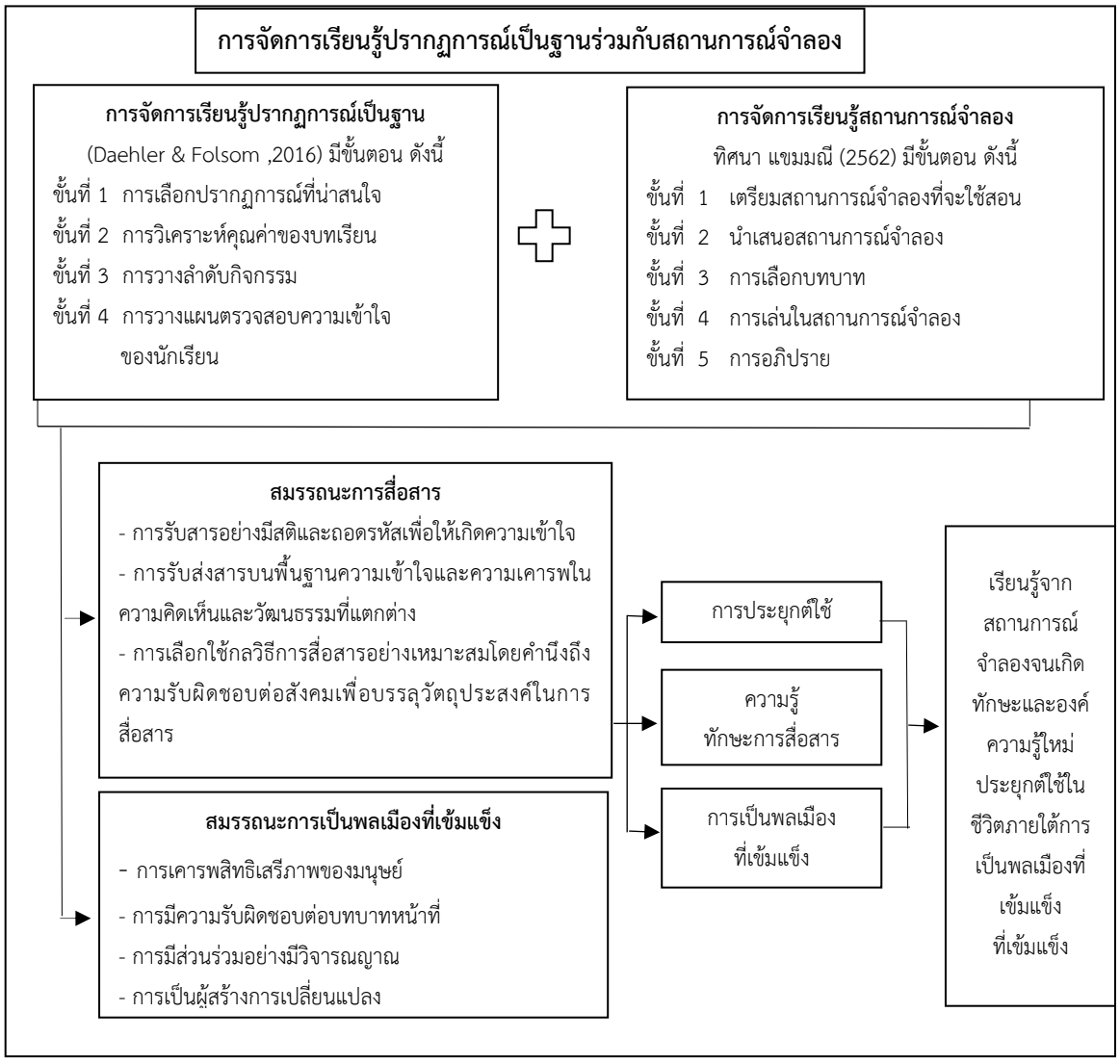
การพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ผลการวิจัยในด้านสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งอยู่ที่ร้อยละ 86.25 โดยมีนักเรียน 7 คน (ร้อยละ 87.50) สามารถผ่านเกณฑ์ระดับสามารถขึ้นไป ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ที่ใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลองสามารถกระตุ้นให้นักเรียนเข้าใจบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเมื่อกิจกรรมที่ใช้มีความใกล้เคียงกับบริบททางสังคมที่แท้จริง งานวิจัยของ Westheimer & Kahne (2004) ระบุว่าการสร้างพลเมืองที่เข้มแข็งต้องประกอบด้วยการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการตระหนักถึงบทบาทของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่พบว่า นักเรียนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้ และเกิดความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัยของ Torney-Purta et al. (2001) ยังระบุว่า การจัดการเรียนรู้ด้านพลเมืองที่มีประสิทธิภาพควรมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสภาพแวดล้อมจริง รวมถึงการใช้สถานการณ์จำลองและการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม ซึ่งผลการศึกษานี้ก็ยืนยันว่าการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สามารถช่วยให้นักเรียนพัฒนาความเข้าใจและพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลองสามารถพัฒนาทั้งสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งและสมรรถนะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในด้านสมรรถนะการสื่อสาร แม้ว่านักเรียนส่วนใหญ่จะพัฒนาได้ในระดับที่ดี แต่ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 80 ได้ทั้งหมด ดังนั้น ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทักษะการพูดโน้มน้าวใจให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การใช้เทคนิคการฝึกพูด การให้คำแนะนำเฉพาะบุคคล และการใช้กิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น

ผลการศึกษานี้จึงชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง สามารถช่วยพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนได้ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารและสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง มีองค์ความรู้ใหม่ คือ การจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง สามารถพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารและสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ซึ่งผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้รับ ทำให้เกิดทักษะ เจตคติ คุณลักษณะที่ดี นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง นำไปสู่การสร้างสรรค์และพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษาหรือฝ่ายวิชาการของโรงเรียน ควรสนับสนุนเชิงนโยบายในการส่งเสริมให้ครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลองไปใช้เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาสมรรถนะสื่อสารและการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของผู้เรียนในระดับนโยบายของแผนการจัดการเรียนรู้

2.กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ควรมีนโยบายผลักดันการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระโดยนำปัญหาหรือปรากฏการณ์ในชีวิตจริงมาเป็นฐานในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ สามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้รูปแบบปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลองนี้ ไปปรับใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสื่อสารของนักเรียนระดับประถมศึกษาให้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ครูผู้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการพูด ควรนำรูปแบบนี้ไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการฝึกฝนทักษะการพูดย่างต่อเนื่อง เช่น การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ หรือการนำเสนอโครงการ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝนการพูดโน้มน้าวใจในบริบทที่หลากหลายซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจในการสื่อสารให้แก่ผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น

3. ครูผู้สอนและครูประจำชั้น ควรนำแนวทางนี้ไปใช้ในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนนักเรียนรายบุคคล โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต้น โดยจัดการเรียนรู้แบบตัวต่อตัว การสอนเสริม หรือการให้คำแนะนำเฉพาะบุคคล เพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนให้แก่ผู้เรียนทุกคน

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบ การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัย

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

2.1 เครื่องมือและเวอร์ชันที่ใช้ เช่น ChatGPT-4 และ Grammarly (Premium)

2.2 ลักษณะการใช้งาน ผู้เขียนได้ใช้สำหรับการตรวจแก้ไขภาษาอังกฤษและภาษาไทย ตลอดจนช่วยเกลาตัวอักษรสำนวนให้มีความสละสลวย และถูกต้องด้านไวยากรณ์ โดยอยู่ภายใต้การพิจารณาของผู้เขียนซึ่งเป็นผู้ขัดเกลาอักษรสำนวนเป็นหลัก

2.3 ขอบเขตการใช้งาน ผู้เขียนได้ใช้งานในระดับคำศัพท์, ประโยคย่อยในบางส่วนของบทความโดยไม่มีการใช้ AI ในการสังเคราะห์เนื้อหาหลักหรือผลการวิจัย

2.4 คำรับรองความรับผิดขอบของผู้เขียน ผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และรับผิดขอบเนื้อหาทั้งหมดของบทความฉบับสุดท้ายด้วยตนเองอย่างครบถ้วน

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารและสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับสถานการณ์จำลอง” ถูกจัดเก็บไว้โดยผู้วิจัย ทั้งนี้ มีข้อจำกัดด้านความเป็นส่วนตัวและจริยธรรมในการไม่เปิดเผยข้อมูลสาธารณะแต่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากผู้นิพนธ์เมื่อมีเหตุผลอันสมควร

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากศูนย์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น (โครงการขอรับการพิจารณาแบบยกเว้น - Exemption Research ตามบันทึกข้อความ เลขที่ อว 660304.1/5591 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2567) และได้รับความยินยอมจากผู้เข้าร่วมการวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

ผู้เขียนไม่มีแหล่งทุนสนับสนุนในการวิจัย เป็นการดำเนินงานด้วยทุนส่วนตัว

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผู้เขียนทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การเรียบเรียงเขียนรายงานการวิจัยฉบับนี้ร่วมกัน

นางสาวนิชนันท์ พนมเขต (ผู้วิจัยหลัก)

-ร่วมกันกำหนดแนวคิดและวัตถุประสงค์

-เป็นผู้ออกแบบระเบียบวิธีวิธีวิจัย

-ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและทดลองปฏิบัติจริง

-จัดเก็บและดูแลรักษาข้อมูลดิบของการวิจัย

-ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

-ออกแบบและจัดทำแผนภาพตาราง หรือการนำเสนอผลการวิจัย

-เขียนร่างต้นฉบับบทความวิจัย

-ตรวจทาน ปรับปรุง และแก้ไขต้นฉบับ

-ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและผลการวิจัย

ดนิตา ดวงวิไล

-ร่วมกันกำหนดแนวคิดและวัตถุประสงค์

-ผู้กำกับดูแลและให้คำปรึกษาตลอดโครงการวิจัย

-ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. กระทรวงศึกษาธิการ.

เรวณี ชัยเชาวรัตน์. (2564). *Phenomenon Based Learning: การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน***.** https://thepotential.org/knowledge/ phenomenon-based-learning/

วัชราภรณ์ อนันต์. (2560). *ความเป็นภาษาพูดและวัจนกรรมที่ใช้ในการโน้มน้าวใจในหนังสือประเภทพัฒนาตนเอง: การวิเคราะห์ในมิติด้านเพศ.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564.* สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580.* สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงค์. (2551). *การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC).* https://www.mcu.ac.th/article/detail/14329.

Chan, C. K. (2011) Students' views of collaboration and online participation in Knowledge Forum. *Computers & Education*, *57*(1), 1445-1457.

Daehler, K., & Folsom, J. (2016). Making Sense of SCIENCE: Phenomena-Based Learning. *Journal of Education Studies*, *46*(2), 348–65.

Dweck, C. (2006). Who will the 21st-century learners be?. *Knowledge Quest*, *38*(2), 8-10.

Gaba, D. M. (2004). The future vision of simulation in health care. *BMJ quality & safety*, *13*(1), 12-30.

Likert, Rensis A. (1961). *New Patterns of Management*. McGraw-Hill Book Company Inc.

Torney-Purta, J., Lehmann, R., Oswald, H., & Schulz, W. (2001). *Citizenship and education in twenty-eight countries: Civic knowledge and engagement at age fourteen.* International Association for the Evaluation of Educational Achievement.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.* Harvard University Press.

Westheimer, J., and Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American educational research journal*, *41*(2), 237-269.

การจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Managing Communication in Community Health Promotion through Participatory Approaches by Local Government Organizations

พงษ์ศักดิ์ ธงรัตนะ[1] วิทยาธร ท่อแก้ว[2] หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล[3], และพรปภัสสร ปริญชาญกล[4]
Phongsak Thongratana, Wittayatorn Tokeaw, Haruthai Panyawuttrakul, and Pornpapatsorn Princhankol

Received: February 10, 2026
Revised: May 04, 2026
Accepted: May 05, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการการสื่อสารนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ศึกษากระบวนการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 52 รายในพื้นที่ต้นแบบ 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลไทรย้อย เทศบาลตำบลชนบท องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม และเทศบาลตำบลทุ่งลาน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์มีโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม จากนั้นใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสรุปข้อค้นพบของการวิจัย ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการการสื่อสารนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรบริหารส่วนตำบลปรากฏอยู่ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของเครือข่ายหลายภาคส่วนและองค์กรบริหารส่วนตำบลได้ทำหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางการประสานงานมากกว่าจะเป็นผู้สั่งการแบบบนลงล่าง 2) กระบวนการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมี

[1-3] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; Sukhothai Thammathirat Open University
[4] มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี; King Mongkut's University of Technology Thonburi
Corresponding author, e-mail: mrphongsakth@gmail.com, Tel. 08-7676-9995 (ผู้เขียนหลัก)

ส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการเน้นไปที่กระบวนการผู้รับร่วมสร้างและการลดช่องว่างของการสื่อสารสุขภาพลงด้วยการสื่อแบบเป็นกันเอง 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการเน้นไปที่การเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายในพื้นที่ให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: การจัดการการสื่อสาร, การส่งเสริมสุขภาพในชุมชน, การมีส่วนร่วม, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the participatory communication management of community health promotion policies by local administrative organizations; 2) to study the communication management process in participatory community health promotion by local administrative organizations; and 3) to study guidelines for developing participatory communication management in community health promotion by local administrative organizations. This qualitative research involved 52 key informants in four pilot areas: Sai Yoi Subdistrict Municipality, Chonnabot Subdistrict Municipality, Thang Ngam Subdistrict Administrative Organization, and Thung Lan Subdistrict Municipality. Data were collected using structured interviews and focus group discussions. Content analysis was then used to summarize the research findings. The research findings revealed that 1) the participatory communication management of community health promotion policies by sub-district administrative organizations took the form of multi-sectoral network participation, with sub-district administrative organizations acting as central coordinators rather than top-down commanders; 2) the participatory communication management process for community health promotion by local administrative organizations emphasized a recipient-create process and bridging health communication gaps through informal communication; and 3) the guidelines for developing participatory communication management for community health promotion by local administrative organizations focused on strengthening

communities and local networks to enhance their awareness of rapidly changing health media.

Keywords: Communication Management, Community Health Promotion, Participation, Local Administrative Organization

บทนำ

การสื่อสารสุขภาพในปัจจุบันมีช่องว่างการเข้าถึงของประชาชน โดยส่วนใหญ่การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมักเป็นสื่อที่เปิดรับด้วยความถี่ระดับบ่อย ๆ และสื่อที่เปิดรับระดับปานกลาง ซึ่งมักเป็นสื่อดั้งเดิม เช่น วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อน บุคลากรด้านสาธารณสุข ขณะที่ในปัจจุบันสื่อใหม่ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นโดยเฉพาะแพลตฟอร์มออนไลน์ แต่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดต่อการใช้งานในหลากหลายมิติ นโยบายการสื่อสุขภาพจึงมุ่งเน้นการบูรณาการให้เกิดการผสมผสานระหว่างสื่อที่มีความหลากหลายให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการป้องกันและการส่งเสริมสุขภาพได้ (พนม คลี่ฉายา, 2561) นอกจากนี้ ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ได้กำหนดให้การสื่อสารสุขภาพเป็นเป้าหมายที่ต้องบรรลุในด้านของการมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ เข้าใจบทบาท หน้าที่ และสิทธิด้านสุขภาพของตนเอง รวมถึงการได้รับข้อมูลสุขภาพผ่านการสื่อในทุกรูปแบบ (อโณทัย งามวิชัยกิจ, และอรเพ็ญ หนูหล่อ, 2568)

การสื่อสารสุขภาพ (Health Communication) ในระดับชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพให้มีความเข้มแข็งภายใต้กลไกของการมีส่วนร่วมของคนทุกคนในชุมชน ภารกิจเหล่านี้ได้กลายเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่เข้ามาเป็นหน่วยงานภาครัฐเพื่อเชื่อมต่อระหว่างนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพกับการดูแลสุขภาพในระดับฐานราก ซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ ให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของของเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารออกไปและเป็นพลังของการขับเคลื่อนที่สำคัญ (Sapkota et al., 2024) ในการสื่อสารนโยบายยังต้องพิจารณาถึงความชัดเจนของการสื่อสาร การกำหนดขอบเขตของการสื่อสารให้มีความครอบคลุมและการใช้สื่อคู่ขนานระหว่างสื่อดั้งเดิมและสื่อดิจิทัล อีกทั้งการมีเครือข่ายทางสังคมเพื่อทำหน้าที่ในการสื่อสารยังเป็นสูตรสำเร็จของการขับเคลื่อนให้การสื่อสารเชิงนโยบายประสบความสำเร็จอีกด้วย (ธโนภาส สินไชย, วิทยาธร ท่อแก้ว, กานต์ บุญศิริ, และจิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์, 2568)

การสื่อสารสุขภาพเป็นกระบวนการที่สื่อเข้าไปมีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงสุขภาพและมีส่วนช่วยให้นโยบายทางสุขภาพดำเนินไปอย่างสำเร็จได้ โดยยังคงบทบาทของการส่งสารในรูป

แบบเดิมคือการมีผู้ส่งสาร (Sender) ที่เป็นผู้ทำงานด้านสุขภาพ มีเนื้อหา (Message) ที่เป็นข้อมูลด้านสุขภาพที่จะถูกส่งออกผ่านช่องทาง (Channel) ที่เหมาะสมกับคนแต่ละกลุ่ม เช่น การใช้คำพูด เสียง ภาพนิ่ง และข้อมูลดิจิทัล ซึ่งจะทำให้ผู้รับสาร (Receiver) รับสารสุขภาพเหล่านี้ไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสุขภาพของตนเองที่เป็นแบบแผนของผลกระทบของการสื่อสาร (Effect) (ธนปนันท์ อัครวีรวัฒน์ และพรรณี บัญชรหัตถกิจ, 2565) ขณะเดียวกันในการสื่อสารสุขภาพยังมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางนโยบายที่ถูกนำมาปฏิบัติภายใต้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสามารถเลือกใช้แนวทางการพัฒนาการสื่อสารบนโมเดล C-O-M-P-E-T-E-N-C-Y ที่นำเสนอโดย วิทยาธร ท่อแก้ว (2567) ซึ่งมีองค์ประกอบคือ 1) C: Clear Communication เป็นการสื่อสารที่มีความชัดเจน 2) O: Openness เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการสื่อสาร 3) M: Multilingualism การเลือกใช้ภาษาที่หลากหลายและเข้าใจง่ายแต่ละทุกช่วงวัย 4) P: Persuasion การสื่อสารเพื่อให้เกิดการสนับสนุนนโยบาย 5) E: Empathy การสื่อสารแบบเห็นอกเห็นใจ T: Transparency สื่อสารอย่างมีข้อมูลที่ถูกต้อง 6) E: Engagement เปิดพื้นที่ให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อการสื่อสาร 7) N: Negotiation การมีส่วนร่วมในการเจรจาเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่มีร่วมกัน 8) C: Confidence มีความมั่นใจเมื่อสื่อสารสิ่งใดออกไป 9) Y: Yielding Results การมีผลลัพธ์ของการสื่อสารที่เป็นไปตามความคาดหวัง

สำหรับพื้นที่ต้นแบบที่มีความน่าสนใจในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพอันเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายการส่งเสริมสุขภาพอย่างเทศบาลตำบลไทรย้อย เทศบาลตำบลชนบท องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม และเทศบาลตำบลทุ่งลาน ล้วนมีความสำคัญในแง่ของการเป็นแนวปฏิบัติที่ดีภายใต้ความร่วมมือของภาคีเครือข่ายที่มีความหลากหลาย แต่ยังขาดการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในด้านการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเทศบาลตำบลไทรย้อย ถือเป็นต้นแบบของการส่งเสริมสุขภาพตั้งแต่ช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นต้นมาที่องค์กรได้เลือกทำงานร่วมกับเครือข่ายเชิงพื้นที่และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อย่างเข้มแข็งภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาล ขณะที่เทศบาลตำบลชนบท องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม และเทศบาลตำบลทุ่งลาน เป็นองค์กรที่มีความร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ตระหนักถึงการสร้างสุขภาวะอย่างเป็นองค์รวมในกลุ่มประชากรที่มีความต้องการทางสุขภาพโดยเฉพาะมาเป็นระยะเวลายาวนาน (เทศบาลตำบลชนบท, 2568; เทศบาลเมืองบ้านพรุ, 2567; ThaiHealth Official, 2563) ซึ่งต้นแบบทั้ง 4 แห่งนี้ได้ถูกเลือกเป็นพื้นที่ของการวิจัยครั้งนี้

องค์ความรู้ที่ผ่านมาเป็นการวิเคราะห์นโยบายหรือผลลัพธ์ทางสุขภาพที่เกิดขึ้นจากนโยบายเป็นหลัก จึงทำให้มีช่องว่างของความรู้ (Knowledge Gap) ในมิติของกระบวนการจัดการสื่อสาร (Communication Management Process) ที่ถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งยังไม่มีการศึกษาในเชิงลึกต่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายที่เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการสื่อนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพ บทความชิ้นนี้จึงต้องการที่จะศึกษาในประเด็นการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรบริหารส่วนตำบล เพื่อสะท้อนบทเรียนที่นำไปสู่ความยั่งยืนของการจัดการการสื่อสารนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพ ผ่านการศึกษาในพื้นที่ต้นแบบ 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลไทรย้อย จังหวัดพิษณุโลก เทศบาลตำบลชนบท จังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม จังหวัดสิงห์บุรี และเทศบาลตำบลทุ่งลาน จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการการสื่อสารนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบกรณีศึกษาแบบหลายกพื้นที่ (Multiple Case Study) เนื่องจากเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพใน 4 พื้นที่ โดยข้อมูลวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

1. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือของการวิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) โดยมีข้อคำถามครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) การจัดการการสื่อสารนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) กระบวนการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วน

ร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 52 คน ด้วยวิธีการแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยการคำนึงถึงบทบาทในการจัดการการสื่อสารสุขภาพใน 4 พื้นที่ ประกอบด้วย เทศบาลตำบลไทรย้อย เทศบาลตำบลชนบท องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม และเทศบาลตำบลทุ่งลาน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลักคือ 1) แกนนำภาคประชาชน ผู้ที่มีบทบาทขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพต้นแบบของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในระดับปฏิบัติการ พื้นที่ละ 3 คน รวมเป็น 12 คน 2) ผู้แทน อปท. และภาคีเครือข่าย บุคลากรระดับนโยบายและผู้บริหารจาก อปท. และหน่วยงานภาคี พื้นที่ละ 2 คน รวมเป็น 8 คน 3) ประชาชนผู้รับสาร ประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมหรือได้รับผลกระทบจากกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ พื้นที่ละ 5 คน รวมเป็น 20 คน และ 4) นักวิชาการและวิชาชีพด้านการสื่อสารสุขภาพ เป็นบุคลากรที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพชุมชน พื้นที่ละ 3 คน รวมเป็น 12 คน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีการเตรียมการดังนี้

1) ขั้นเตรียมการ เป็นการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการทบทวนเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทของพื้นที่เกี่ยวกับการสื่อสารสุขภาพ การติดต่อผู้มีส่วนสำคัญต่อการนำทางไปหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือก่อนนำมาใช้จริงจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ การสื่อสาร และสุขภาพ

2) ขั้นดำเนินการ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) ขั้นปิดการสัมภาษณ์ หลังการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลทุกครั้งก่อนออกจากพื้นที่ โดยจะต้องได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญครบถ้วนและครอบคลุมประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจะนำข้อมูลมาตรวจสอบและถอดเทปสัมภาษณ์อีกครั้ง และนำข้อมูลที่ได้จาก 4 พื้นที่ ประกอบด้วย เทศบาลตำบลไทรย้อย เทศบาลตำบลชนบท องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม และเทศบาลตำบลทุ่งลาน มาใช้ในการตรวจสอบแบบสามเส้าเพื่อทำให้ข้อค้นพบมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

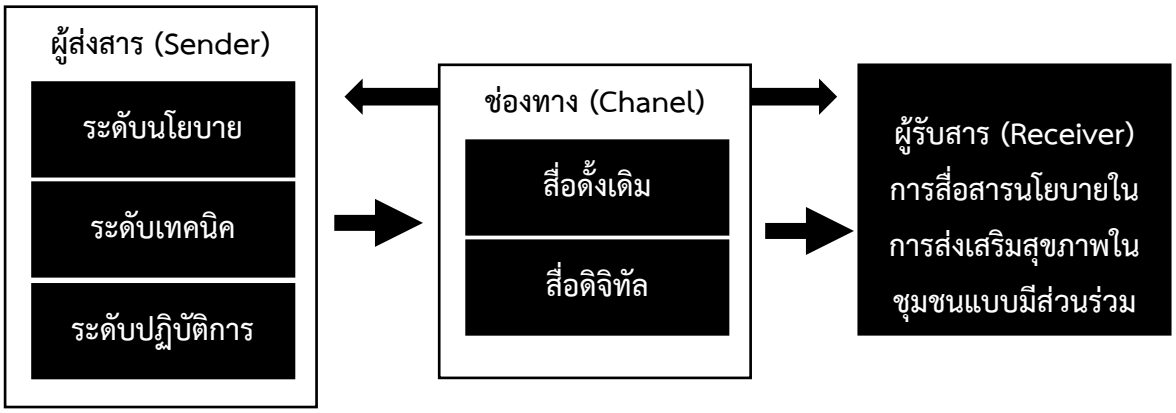
การวิเคราะห์ข้อมูลอาศัยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดหมวดหมู่และความถี่ของเนื้อหาหลักที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ โดยนำข้อมูลจาก 4 พื้นที่มาจัดหมวดหมู่เดียวกัน ซึ่งการศึกษานี้ไม่ได้เป็นการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ ในการนำเสนอผลการศึกษาจึงถูกจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้นำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การจัดการการสื่อสารนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วม พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้พัฒนาบทบาทของตนเองให้อยู่ในฐานะ “ศูนย์กลางการประสานงาน” (Coordinating Center) ซึ่งทำหน้าที่ในการจัดการการสื่อสารนโยบายส่งเสริมสุขภาพร่วมกันกับภาคีเครือข่าย ในการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพของทั้ง 4 พื้นที่มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับภาคีเครือข่ายเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของพื้นที่ผ่านเวทีสาธารณะที่ถูกจัดขึ้นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม โดยประเด็นความต้องการส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับความรอบรู้ทางสุขภาพ (Health Literacy) และการจัดการสุขภาวะของชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

ในการกำหนดระดับของผู้ส่งสาร (Sender) เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพได้ถูกแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับนโยบายที่เป็นสารเฉพาะจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผสานกับนโยบายจากภาครัฐส่วนกลางเข้ากับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่มีต่อการส่งเสริมสุขภาพจากนั้นจะถูกส่งต่อไปที่ระดับเทคนิคสุขภาพ ที่นโยบายและวิสัยทัศน์ได้เข้าไปทำงานร่วมกันกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ ซึ่งในระดับนี้สารส่วนใหญ่มักเป็นศัพท์เชิงเทคนิคเฉพาะที่จะต้องถูกนำไปแปลงในระดับปฏิบัติการที่ต้องอาศัยพลังของเครือข่ายในพื้นที่อย่างแกนนำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยมีการแปลงข้อความที่เป็นศัพท์เทคนิคให้เข้าใจง่ายแต่ยังคงไว้ด้วยสาระสำคัญ เมื่อสารเหล่านี้ถูกแปลงเรียบร้อยแล้วจะมีกระบวนการนำเข้าผ่านช่องทาง (Channel) แบบผสมผสานระหว่างสื่อดิจิทัลและสื่อดั้งเดิม โดยจะต้องใช้ไปเป็นคู่ขนานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อการส่งเสริมสุขภาพในชุมชน ทั้งนี้ ผู้รับสาร (Receiver) ไม่ได้อยู่ในบทบาทเฉพาะผู้รับสารเพียงเท่านั้น แต่ยังได้ปรับเปลี่ยนแปลงบทบาทในการสะท้อนกลับเชิงนโยบายเพื่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขกลับมายังผู้ส่งสารร่วมด้วย

ภาพที่ 1 การจัดการการสื่อสารนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วม

เมื่อวิเคราะห์ในเชิงพื้นที่ 4 พื้นที่จะเห็นว่ามีบริบทของพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน โดยเทศบาลตำบลไทรย้อย วางตำแหน่งบทบาทเป็นศูนย์กลางการประสานงาน (Coordinating Center) โดยเทศบาลตำบลไทรย้อยทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการรวบรวมและกลั่นกรองข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจากจากภาคีเครือข่ายที่หลากหลายผ่านกลไกการประชุมร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและเวทีหมู่บ้านส่งผลให้เกิดวงจรข้อมูลสองทิศทาง (Two-way Information Flow) ที่ข้อมูลจากระดับชุมชนถูกส่งขึ้นไปสู่ผู้กำหนดนโยบายโดยตรงและนำไปสู่การตัดสินใจในเชิงนโยบายภายใต้แนวทางการทำงานแบบ “ททท. ทำ-ทัน-ที” ซึ่งสะท้อนถึงความคล่องตัวในการปรับเป้าหมายการสื่อสารให้ตอบสนองต่อสถานการณ์ทางสุขภาพของพื้นที่

เทศบาลตำบลชนบท มีจุดเน้นอยู่ที่การมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการ (Operational Participation) โดยเทศบาลตำบลชนบทวางกรอบนโยบายโดยยึดหลัก 3 ประการ คือ ลดความเหลื่อมล้ำ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ซึ่งนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายที่เน้นการดูแลสุขภาพของคนทุกช่วงวัย พร้อมทั้งเปิดให้การมีส่วนร่วมของภาคีทำงานได้อย่างเต็มที่ภายใต้กลไกการพึ่งพาแกนนำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทในการรวบรวมประเด็นและร่วมออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัยที่ เช่น กิจกรรมเต้นบาเซโลบสำหรับผู้สูงอายุ และการดูแลสุขภาพช่องปากในเด็กนักเรียน ในแง่นี้สะท้อนว่านโยบายถูกขับเคลื่อนด้วยข้อมูลจากชุมชนเป็นสำคัญ

องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม ดำเนินการสื่อสารไปในลักษณะของการสร้างพื้นที่ต่อรองทางนโยบาย (Deliberative Space) ความร่วมมือกับภาคีที่หลากหลาย เช่น สสส., พม., และ พอช. ซึ่งสร้างให้เกิด "พื้นที่ต่อรองทางนโยบาย" ที่ทุกฝ่ายสามารถร่วมกำหนดทิศทางนโยบายสุขภาพได้ โดยมีเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและแกนนำภาคประชาชนเป็นกลไก

สำคัญในการเชื่อมข้อมูลสุขภาพจากพื้นที่เข้ากับระดับนโยบาย ซึ่งส่งผลให้เป้าหมายของการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพได้มุ่งเน้นไปที่การดูแลผู้สูงอายุ การลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ และการสร้างสุขภาวะเชิงป้องกัน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ *“ตำบลน่าอยู่ ตำบลสุขภาพ”* อย่างเป็นองค์รวม

เทศบาลตำบลทุ่งลาน มีจุดเน้นอยู่ที่นโยบายบนฐานข้อมูลจริงของพื้นที่ เทศบาลตำบลทุ่งลานใช้กลไกการทำงาน 3 รูปแบบ คือ 1) การลงพื้นที่แบบบูรณาการ 2) เวทีสาธารณะเพื่อร่วมวางแผน และ 3) ภาคประชาชนร่วมออกแบบกิจกรรม ทำให้เกิดเป้าหมายนโยบายที่ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลจริงของพื้นที่ เช่น ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ปัญหายาเสพติด กระบวนการนี้ทำให้เป้าหมายการสื่อสารไม่ได้ถูกกำหนดจากส่วนกลาง แต่เป็นผลจากการบูรณาการข้อมูลและวิสัยทัศน์ร่วมกันของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการจัดการการสื่อในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วม พบว่า กระบวนการในการวางแผนและการดำเนินการสื่อสารได้อาศัยกลไกผู้รับร่วมสร้าง (Co-creation) และโมเดลถึงใจในการเป็นกระบวนการการสื่อสารในทั้ง 4 พื้นที่ โดยเทศบาลตำบลไทรย้อยอาศัยเวทีประชุมรายเดือนเป็น “กลไกร่วมเรียนรู้” ทำให้การติดตามผลไม่ได้เป็นเพียงการนำข้อมูลมาใช้ในการจัดทำรายงาน แต่เป็นการทบทวนและปรับปรุงการสื่อสารนโยบายการส่งเสริมสุขภาพการร่วมกัน

ขณะที่เทศบาลตำบลชนบท มีหลักการในการประเมินผลใช้ทั้งตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรมทางสุขภาพร่วมกับข้อมูลบริการสุขภาพ การถอดบทเรียนที่เกิดขึ้นได้ยกระดับให้ชุมชนกลายเป็น “แหล่งเรียนรู้ด้านสุขภาพ” ที่เป็นต้นแบบในการมีแนวปฏิบัติให้กับพื้นที่อื่น ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม ใช้กลไกติดตามสองระดับแบ่งเป็น ระดับโครงสร้างองค์กรผ่านการประชุมผู้บริหาร และระดับพื้นที่ผ่านเวทีประชาคม ซึ่งสร้าง “วงจรเรียนรู้” ในการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบายและการปฏิบัติจริง สำหรับเทศบาลตำบลทุ่งลาน กระบวนการติดตามและประเมินผลทำหน้าที่เสมือน “กลไกจัดการความรู้” (KM) โดยเฉพาะในแผนงานด้านยาเสพติด ที่ใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพจากการลงพื้นที่ติดตามเป็นรายกรณี เพื่อนำมาปรับปรุงแนวทางการทำงาน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วม พบว่า กรณีศึกษาทั้ง 4 พื้นที่มีจุดร่วมเดียวกันต่อแนวทางในการพัฒนาการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพโดยเฉพาะการปรับปรุงด้านเนื้อหาและภาษาที่ควรมีการลดความเป็นวิชาการของสารสุขภาพ ใช้ภาษาที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันและเหมาะสมกับบริบท

วัฒนธรรมของพื้นที่ และเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพ เพื่อรับมือกับโฆษณาเกินจริงในสื่อออนไลน์ ซึ่งยังคงเป็นประเด็นสำคัญในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน

นอกจากนี้ ยังควรมีการพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลในช่องทางดิจิทัล เช่น กลุ่มไลน์ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล จัดระเบียบการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ และลดภาวะข้อมูลล้นเกิน (Information Overload) ที่อาจทำให้สาระสำคัญด้านสุขภาพถูกมองข้ามไป อีกทั้งยังจำเป็นต้องส่งเสริมและรักษาความเข้มแข็งของช่องทางการสื่อสารแบบดั้งเดิมและแบบเผชิญหน้า เช่น การลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน การประชุมหมู่บ้าน และการใช้หอกระจายข่าว เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่มีข้อจำกัดด้านดิจิทัลให้เกิดความเท่าเทียมในการสื่อสารนโยบายส่งเสริมสุขภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การจัดการการสื่อสารนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรากฏอยู่ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของเครือข่ายหลายภาคส่วนและองค์กรบริหารส่วนตำบลได้ทำหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางการประสานงานมากกว่าจะเป็นผู้สั่งการแบบบนลงล่าง โดยจะเห็นว่าโมเดลการสื่อสารสุขภาพในรูปแบบเดิมที่ ธนปนันท์ อัครวีรวัฒน์ และพรรณี บัญชรหัตถกิจ (2565) ได้อภิปรายเอาไว้ยังมีพลังในการทำความเข้าใจแนวทางการสื่อสารในเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพ แต่ผู้รับสารไม่ได้อยู่ในบทบาทของผู้รอรับเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังจำเป็นต้องอาศัยกลไกเครือข่ายทางสังคมที่มีความเข้มแข็งเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการสื่อสารที่ต้องมีจุดร่วมกันเชิงประเด็นที่เกี่ยวข้องซึ่งในที่นี้คือการส่งเสริมสุขภาพในระดับชุมชน (ภูมิ มูลศิลป์ และคณะ, 2568; สายชล ปัญญชิต และคณะ, 2564)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการเน้นไปที่กระบวนการผู้รับร่วมสร้างและการลดช่องว่างของการสื่อสารสุขภาพลงด้วยการสื่อแบบเป็นกันเอง สอดคล้องกับงานของ พวงชมพู ไชยอาลา แสงรุ่งเรืองโรจน์ (2556) ที่การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมได้เป็นเครื่องมือในการลดช่องว่างของความไม่เท่าเทียมกันในชุมชนพร้อมไปกับการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปของชุมชนตนเองได้ อีกทั้งการสื่อสารต้องพิจารณาถึงวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ที่มีต่อการสื่อสารร่วมด้วย การตระหนักต่อประเด็นดังกล่าวจะทำให้เกิดความสำเร็จต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ เช่นเดียวกันกับ ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ (2561) ที่การให้

ผู้รับสารเป็นผู้ร่วมสร้างสื่อได้ช่วยทำให้เกิดการรับรู้สื่อที่ผู้ร่วมสร้างมีสำนึกร่วมและรู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งกับสารที่ตนเองได้มีโอกาสเข้าไปพัฒนา

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการเน้นไปที่การเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายในพื้นที่ให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องไปกับข้อเสนอของ วิทยาธร ท่อแก้ว (2567) เกี่ยวกับโมเดล C-O-M-P-E-T-E-N-C-Y โดยเฉพาะในองค์ประกอบ M: Multilingualism การเลือกใช้ภาษาที่หลากหลายและเข้าใจง่ายแต่ละทุกช่วงวัย E: Empathy การสื่อสารแบบเห็นอกเห็นใจ E: Engagement เปิดพื้นที่ให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อการสื่อสาร และ C: Confidence มีความมั่นใจเมื่อสื่อสารสิ่งใดออกไป

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 สรุปภาพรวมขององค์ความรู้ใหม่ในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการกำหนดและรับนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพ โดยแสดงให้เห็นถึงกระบวนการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสื่อสารนโยบายเพื่อส่งเสริมสุขภาพชุมชน โดยการมีส่วนร่วมสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งในพื้นที่กายภาพเป็นการที่เครือข่ายทางสังคมที่มีความเชื่อมั่นต่อการดำเนินกิจกรรมทางนโยบายเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของเวทีประชาคมและเวทีเคลื่อนที่ ขณะเดียวกันเครือข่ายเหล่านี้ได้แปรเปลี่ยนเป็นพลังเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่ออนไลน์ที่ทำให้เกิดตรวจสอบการสื่อสารนโยบายเป็นการสื่อสารหลายทิศทางและมีผู้ที่คอยดูแลสุขภาพของคนในชุมชนหลายทิศทาง ข้อค้นพบดังกล่าวได้นำมาสู่การพัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการสื่อสารนโยบายที่เรียกว่า “ผู้รับร่วมสร้าง” (Co-creation Policy Communication) ซึ่งทำหน้าที่ทั้งการขับเคลื่อนนโยบายให้ตรงจุดและตอบสนองต่อความเป็นไปของพื้นที่ ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ในการสะท้อนกลับข้อบกพร่อง หรือปัญหาของนโยบายจนนำมาสู่การหาหนทางร่วมออกแบบการสื่อสารนโยบายที่มีประสิทธิภาพได้ต่อไป โดยเฉพาะสุขภาพของคนในชุมชนที่เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล

ภาพที่ 2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการกำหนดและรับนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการจัดทำกรอบในการสื่อสารส่งเสริมสุขภาพให้มีความชัดเจน โดยเน้นภาษาที่เข้าใจง่าย สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน โดยมีการสอดแทรกความฉลาดทางสื่อสุขภาพเข้าไปในข้อมูลเพื่อให้เกิดการส่งเสริมสุขภาพมากกว่าการป้องกันทางสุขภาพ ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังเผชิญกับความเสี่ยงทางสุขภาพจากสื่อออนไลน์และโฆษณาผลิตภัณฑ์ทางสุขภาพ

2. กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดแนวปฏิบัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรจุแผนการสนับสนุนบทบาทของ อสม. และแกนนำชุมชนในฐานะกลไกหลักด้านการสื่อสารส่งเสริมสุขภาพระดับพื้นที่ไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านงบประมาณ ทรัพยากร และอุปกรณ์ที่จำเป็น รวมถึงกำหนดตัวชี้วัดให้เชื่อมโยงกับแผนสุขภาพชุมชน และประสานความร่วมมือกับ สสส. เพื่อพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของ อสม. และแกนนำชุมชนอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกลไกดังกล่าวเป็น

ตัวกลางสำคัญในการแปลงนโยบายส่งเสริมสุขภาพสู่การปฏิบัติในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการพิจารณาการจัดสรรงบประมาณด้านสุขภาพให้เน้นการสื่อสารเชิงป้องกัน (Preventive Communication) ให้สามารถเข้าถึงคนทุกช่วงวัยครอบคลุมวัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ เพื่อทดแทนการใช้งบประมาณเพื่อการดูแลสุขภาพหลังการเจ็บป่วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำระบบการสื่อสารหลายช่องทางแบบบูรณาการไปใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลสุขภาพของครัวเรือนในชุมชน โดยมอบหมายให้ อสม. และแกนนำชุมชน เป็นผู้รวบรวมและปรับปรุงข้อมูลกลุ่มเสี่ยง เช่น ครัวเรือนที่มีผู้ป่วยติดเตียงหรือผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียว ผ่านการใช้สื่อดั้งเดิมควบคู่กับสื่อดิจิทัล เพื่อให้สามารถติดตามดูแลและรองรับสภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบในระยะยาว

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ สามารถประยุกต์วิธีการในการจัดเวทีถอดบทเรียนร่วมกับ ภาคีเครือข่าย อสม. แกนนำชุมชน และประชาชน อย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อค้นพบมาปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาการสื่อสารสุขภาพให้มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อบริบทของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

3. หน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการจัดกระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารสุขภาพให้แก่ อสม. และแกนนำชุมชน โดยเน้นการฝึกแปลงศัพท์เทคนิคทางสุขภาพไปสู่ภาษาที่เข้าใจง่ายและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของ ประชาชนในแต่ละกลุ่มวัย เพื่อให้สารสุขภาพถูกนำไปปฏิบัติได้จริงในระดับชุมชน

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการนำเสนอผลการวิจัยในบทความนี้

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ในการจัดเตรียมต้นฉบับนี้ได้ใช้ปัญญาปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนเฉพาะการตรวจสอบและเรียบเรียงภาษาอังกฤษในบทคัดย่อ โดยใช้ ChatGPT-5.5 ซึ่งเป็นการแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ หลังจากการใช้ผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมดของบทความฉบับสุดท้าย

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลนี้ไม่ได้มีการเปิดเผยให้สาธารณะเข้าถึง เนื่องจากเป็นการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

งานวิจัยมิได้เกี่ยวข้องกับกลุ่มเปราะบางหรือสัตว์ทดลอง และมิได้ใช้ข้อมูลอ่อนไหวใด ๆ จึงไม่เข้าข่ายการวิจัยที่ต้องขอรับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยนี้ดำเนินการภายใต้ทุนส่วนบุคคลของผู้วิจัย โดยไม่ได้รับทุนอุดหนุนทางการเงินหรือการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ เอกชน หรือแหล่งทุนวิจัยภายนอกใด ๆ

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

พงษ์ศักดิ์ ธงรัตนะ : การสร้างแนวคิด, ระเบียบวิธีวิจัย, การดำเนินการวิจัย, การจัดการข้อมูล, การวิเคราะห์เชิงรูปแบบ, การนำเสนอข้อมูลเชิงภาพ, การเขียนร่างต้นฉบับ, การตรวจสอบความถูกต้อง

วิทยาธร ท่อแก้ว : การกำกับดูแลและทบทวนต้นฉบับ

หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล : การกำกับดูแลและทบทวนต้นฉบับ

เอกสารอ้างอิง

เทศบาลตำบลชนบท. (2568). *โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้แผนที่สุขภาพ อสม. ในการเข้าถึงบริการกองสาธารณสุข*. https://www.cnb.go.th/index.php?show=gallery&file=detail&id=184

เทศบาลเมืองบ้านพรุ. (2567). *ร่วมพิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายตำบลสุขภาวะ (MOU) ภายใต้โครงการสานพลังเครือข่ายท้องถิ่นน่าอยู่สู่การสร้างสุขภาวะชุมชนที่ยั่งยืน ณ อาคารอเนกประสงค์เทศบาลตำบลทุ่งลาน อ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา.* https://www.banprucity.go.th/? p=15280

ธนปนันท์ อัครวีรวัฒน์ และพรรณี บัญชรหัตถกิจ. (2565). การสื่อสารสุขภาพเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน. *วารสารสาธารณสุขแพร่เพื่อการพัฒนา, 2*(1), 78-89.

ธโนภาส สินไชย, วิทยาธร ท่อแก้ว, กานต์ บุญศิริ, และจิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์. (2568). การสื่อสารนโยบายและผลการดำเนินงานการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตรัง. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 9*(10), 86-100.

พนม คลี่ฉายา. (2561). *การเข้าถึง เข้าใจ ประเมิน และใช้ข้อมูลข่าวสารสุขภาพเพื่อการดูแลตนเองให้ปลอดภัยจากโรคติดต่ออุบัติใหม่ที่แพร่มาจากต่างประเทศของประชาชนในเขตเมือง.* สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.).

พวงชมพู ไชยอาลา แสงรุ่งเรืองโรจน์. (2556). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม: กลไกในการขับเคลื่อนแนวคิดสู่การปฏิบัติภายใต้กระบวนทัศน์การพัฒนาแบบทางเลือก. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 30*(2), 23-42.

ภูมิ มูลศิลป์ และคณะ. (2568). คลี่คลายสายนที: การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิจยวิชาการ, 8*(6), 198-213.

วิทยาธร ท่อแก้ว. (2567). สมรรถนะทางการสื่อสารในงานด้านการเมืองและการบริหารของนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8*(6). 48-60.

ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ. (2561). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของคนพิการทางการเห็นในฐานะ “ผู้ผลิต” เสียงบรรยายภาพ. *วารสารศาสตร์, 10*(2), 47-106.

สายชล ปัญญชิต, พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ, และชลวิทย์ เจียรจิตต์. (2564). เครือข่ายพระสงฆ์ลาว: กระบวนการสร้างชุมชนและทุนทางสังคมในสังคมไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9*(5), 1871-1883.

อโณทัย งามวิชัยกิจ, และอรเพ็ญ หนูหล่อ. (2568). *การพัฒนาตัวชี้วัดและจัดทำรายงานสถานการณ์ระบบสุขภาพไทย หมวดการสื่อสารข้อมูลด้านสุขภาพ.* สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.

Sapkota, S. et al. (2024). Participatory policy analysis in health policy and systems research: reflections from a study in Nepal. *Health Research Policy and Systems, 22*(1), 7. doi: 10.1186/s12961-023-01092-5.

ThaiHealth Official. (2563). *วาปีปทุม-ไทรย้อย เครือข่ายตำบลต้านโควิด-19 ลดภาระหมอ-พยาบาล.* https://www.thaihealth.or.th/วาปีปทุม-ไทรย้อย-เครือข่/

การประเมินความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาในภาคกลางของประเทศไทย

Needs Assessment on the Use of Digital Technology for Primary School Administration in Central Thailand

ทนง ทองภูเบศร์[1] และณัฐพร สุริยากานนท์[2]
Thanong Thongphubate, and Nattaporn Suriyakanont

Received: December 31, 2025
Revised: August 31, 2026
Accepted: August 31, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาในภาคกลางของประเทศไทย การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบภาคตัดขวาง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 176 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.982 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ผลการวิจัยพบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมมีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.49, S.D. = 0.62) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = 0.46) และมีค่า $PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.33 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ โครงสร้างและระบบสารสนเทศในการบริหาร ($PNI_{modified}$ = 0.34) การบริหารความปลอดภัยและความยั่งยืนดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.33) และกลยุทธ์ดิจิทัลและการกำกับเชิงนโยบาย ($PNI_{modified}$ = 0.33) การวิจัยเสนอกรอบแนวทางที่สังเคราะห์จากผลการวิจัย ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำไม่ใช่ปัญหาหลัก แต่โรงเรียนขาด

[1] มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์; Rajamangala University of Technology Rattanakosin
[2] ห้างหุ้นส่วนจำกัด พัตเตอร์พาวเวอร์เซอร์วิส; Putter Power Service Limited Partnership
Corresponding author, e-mail: thanong.tho@rmutr.ac.th, Tel. 0612963065

โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสารสนเทศ และบุคลากรที่มีสมรรถนะเพียงพอในการแปลงภาวะผู้นำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สร้างกลไกสนับสนุนทางเศรษฐกิจ และกำหนดมาตรฐานสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรทางการศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารโรงเรียน, การประเมินความต้องการจำเป็น, เทคโนโลยีดิจิทัล, โรงเรียนประถมศึกษา, สมรรถนะดิจิทัล

Abstract

The purpose of this research article was to assess the Needs Assessment on the use of digital technology for primary school administration in central Thailand. This was a quantitative cross-sectional study. The sample consisted of 176 primary school principals selected using stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.982. Data were analyzed using descriptive statistics and an adaptive needs assessment index. The research findings revealed that the overall use of digital technology in primary school administration was currently at a moderate level ($\overline{X}$ = 3.49, SD = 0.62), while the desired level was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.63, SD = 0.46), with a $PNI_{modified}$ value of 0.33, indicating a high level of needs. Considering individual components, the top three most needed components were: infrastructure and information systems for administration ($PNI_{modified}$ = 0.34), digital security and sustainability management ($PNI_{modified}$ = 0.33), and digital strategies and policy governance ($PNI_{modified}$ = 0.33). The research proposed a framework synthesized from the findings, indicating that leadership was not the primary problem, but rather that schools lacked the necessary infrastructure, information systems, and competent personnel to translate leadership into tangible results. Policy recommendations suggested that relevant agencies should allocate budgets for infrastructure development, create economic support mechanisms, and establish digital competency standards for educational personnel.

Keywords: School Administration, Needs Assessment, Digital Technology, Primary School, Digital Competency

บทนำ

การปฏิวัติทางเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา (Voogt & Roblin, 2012) โดย OECD (2019) เน้นย้ำความสำคัญของการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้นโยบายการศึกษาดิจิทัลและแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560-2579 (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2559) เพื่อขับเคลื่อนการศึกษาสู่ยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ปัญหาการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบยังคงปรากฏชัดในระดับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง โดย UNESCO (2021) ชี้ให้เห็นว่า ความท้าทายสำคัญเป็นปรากฏการณ์เชิงระบบที่เกี่ยวโยงทั้งขีดความสามารถของผู้บริหารและบุคลากร ตลอดจนความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนการบริหารจัดการควบคู่กัน มิใช่ปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งเพียงลำพัง การพัฒนาขีดความสามารถดังกล่าวจึงต้องอาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีเป็นพื้นฐาน Fullan (2020) เสนอแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่เน้นภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรควบคู่กัน สอดคล้องกับ Sheninger and Murray (2017) ที่นำเสนอภาวะผู้นำดิจิทัลอันเน้นบทบาทผู้บริหารในการสร้างวิสัยทัศน์และพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร โดยชี้ว่าภาวะผู้นำเป็นเงื่อนไขจำเป็นแต่ไม่เพียงพอต่อความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล หากขาดระบบและโครงสร้างรองรับ ขณะที่ Pettersson (2018) พัฒนากรอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับผู้บริหารการศึกษาที่ครอบคลุมทั้งมิติบุคคลและมิติเชิงระบบ และ Kaufman and Herman (1991) เสนอการประเมินความต้องการจำเป็นโดยใช้ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Modified Priority Needs Index: $PNI_{modified}$) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ยอมรับในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในหลายมิติอย่างเป็นระบบ (Watkins, Meiers, & Visser, 2012)

ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งมีโรงเรียนในความรับผิดชอบกระจายอยู่ 27 จังหวัด รวม 5,231 แห่ง และมีความหลากหลายด้านขนาด บริบทพื้นที่ และความพร้อมทางเทคโนโลยี (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568) พบว่าปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารสถานศึกษาปรากฏอยู่ในระดับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ มิใช่เพียงข้อจำกัดเชิงนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ดังที่ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2565) รายงานว่า แม้

โรงเรียนในเขตเมืองจะมีโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีพร้อมกว่าโรงเรียนในเขตชานเมืองและชนบท แต่ผู้บริหารในทุกบริบทพื้นที่ยังคงประสบปัญหาการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 (2565) ที่พบว่า ผู้บริหารและบุคลากรยังใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารเพียงระดับพื้นฐาน ขาดการนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงกลยุทธ์และการบริหารจัดการแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นปัญหาในระดับการปฏิบัติงานของผู้บริหารโดยตรง สอดคล้องกับเกศราภรณ์ บัวศรี ธัญเทพ สิทธิเสือ และศุภธนกฤษ ยอดสละ (2568) ที่ระบุว่า อุปสรรคสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาคือการขาดบุคลากรเชี่ยวชาญและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ความท้าทายดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติความพร้อมของผู้บริหารในเชิงภาวะผู้นำเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงมิติโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสารสนเทศ และระบบสนับสนุนที่เอื้อให้ผู้บริหารสามารถแปลงศักยภาพและวิสัยทัศน์ที่มีอยู่ไปสู่การปฏิบัติได้จริง จากสภาพปัญหาดังกล่าว การประเมินความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาในภาคกลางจึงมีความสำคัญ เพื่อระบุช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ในทุกมิติอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปใช้เป็นฐานในการพัฒนากลยุทธ์และแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถของผู้บริหารและบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบภาคตัดขวาง เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบด้วยทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ภาวะผู้นำดิจิทัล และสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้วยการสังเคราะห์กรอบแนวคิดและองค์ประกอบสำคัญของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษา โดยบูรณาการแนวคิดกรอบ 7S ของ McKinsey (Singh, 2013) และการวิเคราะห์ PEST (Aguilar, 1967) เพื่อกำหนดองค์ประกอบหลักในการประเมินความต้องการจำเป็น และศึกษาวิธีการประเมินความ

ต้องการจำเป็นรวมถึงการคำนวณค่า $PNI_{modified}$ ตามแนวคิดของสุวิมล ว่องวาณิช (2562) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อพัฒนานิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และสร้างเครื่องมือวิจัย ได้ 5 องค์ประกอบ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาจากกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้	7S ของ McKinsey	PEST Analysis	เหตุผลการสังเคราะห์
1. กลยุทธ์ดิจิทัลและการกำกับเชิงนโยบาย	กลยุทธ์ (Strategy)	นโยบายภาครัฐ (Political)	การกำหนดทิศทางองค์กรและการตอบสนองต่อนโยบายภายนอกมีลักษณะร่วมกัน จึงยุบรวมเป็นองค์ประกอบเดียว
2. โครงสร้างและระบบสารสนเทศในการบริหาร	โครงสร้างและระบบงาน (Structure & Systems)	เทคโนโลยี (Technological)	โครงสร้างองค์กรและระบบปฏิบัติการมีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับปัจจัยเทคโนโลยีภายนอก จึงรวมเป็นองค์ประกอบเดียว
3. ภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล	รูปแบบผู้นำและค่านิยมร่วม (Style & Shared Values)	-	พฤติกรรมผู้นำและค่านิยมองค์กรมีลักษณะเป็นปัจจัยภายในเชิงพฤติกรรมร่วมกัน
4. บุคลากรและสมรรถนะดิจิทัล	บุคลากรและทักษะ (Staff & Skills)	-	ทรัพยากรบุคคลและขีดความสามารถเฉพาะบุคคลถูกรวมเป็นองค์ประกอบเดียวตามกรอบสมรรถนะดิจิทัล
5. การบริหารความปลอดภัยและความยั่งยืนดิจิทัล	-	เศรษฐกิจและสังคม (Economic & Social)	ความปลอดภัยของข้อมูลและความยั่งยืนของทรัพยากรเชื่อมโยงกับปัจจัยภายนอกด้านเศรษฐกิจและความรับผิดชอบต่อสังคม จึงสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบใหม่

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านโดยจับคู่ปัจจัยภายในตามกรอบ 7S ของ McKinsey (Singh, 2013) จำนวน 7 องค์ประกอบ เข้ากับปัจจัยภายนอกตามกรอบ PEST Analysis (Aguilar, 1967) จำนวน 4 ปัจจัย โดยพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเนื้อหาระหว่างองค์ประกอบที่มีลักษณะร่วมกันให้ยุบรวมเป็นองค์ประกอบเดียว และตรวจสอบความสมเหตุสมผลของการยุบรวมด้วยกรอบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารการศึกษา (Pettersson, 2018) และมาตรฐาน ISTE Standards for Education Leaders (ISTE, 2018) มาประกอบ

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร จำนวน 5,231 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคกลางของประเทศไทย (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568) เนื่องจากกำหนดนโยบาย วางแผน และขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษา (Sheninger and Murray, 2017)

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 176 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power เวอร์ชัน 3.1.9.4 (Verma, Abdel-Salam, & Verma, 2020) โดยกำหนดพารามิเตอร์ ได้แก่ กลุ่มสถิติทดสอบ คือ t-tests สถิติทดสอบ Means: Difference between two independent means (two groups) ประเภทของการวิเคราะห์กำลังการทดสอบ คือ A priori: Compute required sample size – given **α**, power, and effect size กำหนดขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.5 ซึ่งเป็นขนาดกลางที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มสองกลุ่ม กำหนดค่าความน่าจะเป็นของความผิดพลาดประเภทที่ 1 เท่ากับ 0.05 และกำลังการทดสอบ เท่ากับ 0.95 ซึ่งสูงกว่าค่ามาตรฐานที่แนะนำ (0.80) เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการตรวจจับความแตกต่าง (Cohen, 1988) จากนั้นเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Cochran, 1977) ตามขนาดของโรงเรียน จากนั้นสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ตารางเลขสุ่ม ช่วยให้กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นตัวแทนของประชากรในแต่ละขนาดโรงเรียนและช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Joshi et al., 2015) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งพัฒนาจากการบูรณาการแนวคิดกรอบ 7S ของ McKinsey และการวิเคราะห์ PEST ร่วมกับกรอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับผู้บริหารการศึกษาและมาตรฐาน ISTE Standards for Education Leaders

2.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.3.1 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ทางวิชาการ (IOC ≥ 0.50) (Rovinelli and Hambleton, 1977)

2.3.2 การตรวจสอบความเชื่อมั่น หลังจากปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1951) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.982 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ทางวิชาการ ($\alpha \geq 0.70$) และอยู่ในระดับสูงมาก ($\alpha \geq 0.90$) (Nunnally and Bernstein, 1994) แสดงว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูงและสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี เอกสารรับรองเลขที่ 2567/147 (17) ผู้วิจัยดำเนินการ 1) ขอหนังสือจากวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) จัดส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้กับกลุ่มตัวอย่าง และ 3) เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 โดยใช้แบบสอบถามทั้งรูปแบบกระดาษ และรูปแบบออนไลน์ ผ่านระบบ Google Forms โดยผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 176 ฉบับ จาก 176 ฉบับที่ส่งออกไป คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 100

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2) การวิเคราะห์ระดับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ใช้สถิติเชิงพรรณา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผลด้วยเกณฑ์ของ Best (1977) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด และ 3) การวิเคราะห์ค่า $PNI_{modified}$ และแปลผล ดังนี้

$PNI_{modified} \geq 0.40$ = มีความต้องการจำเป็นในระดับมากที่สุด

$0.30 \leq PNI_{modified} < 0.40$ = มีความต้องการจำเป็นในระดับมาก

$0.20 \leq PNI_{modified} < 0.30$ = มีความต้องการจำเป็นในระดับปานกลาง

$0.10 \leq PNI_{modified} < 0.20$ = มีความต้องการจำเป็นในระดับน้อย

$PNI_{modified} < 0.10$ = มีความต้องการจำเป็นในระดับน้อยที่สุด

จัดอันดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นตามค่า $PNI_{modified}$ จากมากไปน้อย กรณีที่ค่า $PNI_{modified}$ เท่ากัน ใช้ลำดับเกณฑ์รองที่สมบูรณ์ (Complete Tie-breaking Hierarchy) โดยลำดับที่ 1 ค่า PNI จากมากไปน้อย เพราะค่า $PNI_{modified}$ มากกว่าต้องพัฒนามากกว่า ลำดับที่ 2 ผลต่าง (I-D) จากมากไปน้อย เพราะผลต่างมากกว่าต้องพัฒนามากกว่า และลำดับที่ 3 สภาพปัจจุบัน (D) ต่ำกว่า จากน้อยไปมาก เพราะขาดความพร้อมมากกว่าต้องพัฒนามากกว่า (Watkins et al., 2012) เพื่อระบุประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาเป็นลำดับแรก สอดคล้องกับหลักการประเมินความต้องการจำเป็นที่เน้นการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ (Kaufman and Herman, 1991)

สรุปผลการวิจัย

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ผลต่าง (I-D) ค่า $PNI_{modified}$ การจัดอันดับ และการแปลผลรายองค์ประกอบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

องค์ประกอบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา	**สภาพปัจจุบัน**		**สภาพที่พึงประสงค์**		ผลต่าง (I-D)	$PNI_{modified}$	อันดับ	แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.				
1. กลยุทธ์ดิจิทัลและการกำกับเชิงนโยบาย	3.49	0.64	4.64	0.48	1.15	0.33	3	มาก
2. โครงสร้างและระบบสารสนเทศในการบริหาร	3.42	0.62	4.57	0.52	1.15	0.34	1	มาก
3. ภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล	3.57	0.69	4.68	0.46	1.12	0.31	5	มาก
4. บุคลากรและสมรรถนะดิจิทัล	3.51	0.64	4.63	0.47	1.12	0.32	4	มาก
5. การบริหารความปลอดภัยและความยั่งยืนดิจิทัล	3.49	0.65	4.64	0.50	1.16	0.33	2	มาก
รวม	**3.49**	**0.62**	**4.63**	**0.46**	**1.14**	**0.33**		มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมมีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.62) และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.46) มีผลต่าง I-D เท่ากับ 1.14 และมีค่า $PNI_{modified}$ เท่ากับ

0.33 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ โครงสร้างและระบบสารสนเทศในการบริหาร ($PNI_{modified}$ = 0.34) การบริหารความปลอดภัยและความยั่งยืนดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.33, เนื่องจากมีผลต่าง I-D เท่ากับ 1.16) และกลยุทธ์ดิจิทัลและการกำกับเชิงนโยบาย ($PNI_{modified}$ = 0.33, เนื่องจากมีผลต่าง I-D เท่ากับ 1.15) ตามลำดับ ทั้ง 3 องค์ประกอบนี้มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.42-3.49) และมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57-4.64) แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนประถมศึกษาในภาคกลางของประเทศไทยมีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี การวางแผนกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ และระบบบริหารความปลอดภัยดิจิทัลเป็นลำดับแรก ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่า ค่า $PNI_{modified}$ รายองค์ประกอบมีความแตกต่างกันในช่วงแคบ (0.31-0.34) การจัดลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรกจึงควรตีความด้วยความระมัดระวัง มิใช่สะท้อนความแตกต่างเชิงคุณภาพที่ชัดเจนระหว่างองค์ประกอบ แต่เป็นการจัดลำดับเชิงเปรียบเทียบภายในกลุ่มที่ล้วนอยู่ในระดับความต้องการจำเป็นมากใกล้เคียงกันทั้งหมด ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนประถมศึกษาในภาคกลางมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเร่งด่วนในทุกองค์ประกอบใกล้เคียงกัน มากกว่าที่จะมีองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งโดดเด่นเหนือองค์ประกอบอื่นอย่างมีนัยสำคัญเชิงปฏิบัติ

สำหรับผลการประเมินความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษารายองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ พบว่า องค์ประกอบด้านกลยุทธ์ดิจิทัลและการกำกับเชิงนโยบาย มีสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.49, S.D. = 0.64) และมีค่า $PNI_{modified}$ โดยรวมเท่ากับ 0.33 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การมีแผนกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่ชัดเจนและสอดคล้องกับนโยบายการศึกษา ($PNI_{modified}$ = 0.36) การสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากภาครัฐและเอกชนช่วยเพิ่มศักยภาพด้านเทคโนโลยีของโรงเรียน ($PNI_{modified}$ = 0.35) และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดเอื้อต่อการบริหารงานด้านเทคโนโลยีในโรงเรียน ($PNI_{modified}$ = 0.33) ตามลำดับ ทั้ง 3 ตัวบ่งชี้นี้มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.36-3.48) และมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57-4.64) แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาแผนกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่ชัดเจนและสอดคล้องกับนโยบายการศึกษา การสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากภาครัฐและเอกชนช่วยเพิ่มศักยภาพด้านเทคโนโลยีของโรงเรียน และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดเอื้อต่อการบริหารงานด้านเทคโนโลยีในโรงเรียน

องค์ประกอบด้านโครงสร้างและระบบสารสนเทศในการบริหาร มีสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{\mathbf{X}}$ = 3.42, S.D. = 0.62) และมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุงโดยรวมเท่ากับ 0.34 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การมีระบบสารสนเทศของโรงเรียนเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างฝ่ายงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($PNI_{modified}$ = 0.37) การมีโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เพียงพอต่อการใช้งาน ($PNI_{modified}$ = 0.34, เนื่องจากมีผลต่าง I-D เท่ากับ 1.16) และการมีระบบจัดเก็บเอกสารและข้อมูลของโรงเรียนอยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่เข้าถึงได้ง่าย ($PNI_{modified}$ = 0.34, เนื่องจากมีผลต่าง I-D เท่ากับ 1.15) ตามลำดับ ทั้ง 3 ตัวบ่งชี้นี้มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{\mathbf{X}}$ = 3.26-3.40) และมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.48-4.57) แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนในการมีระบบสารสนเทศของโรงเรียนเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างฝ่ายงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เพียงพอต่อการใช้งาน และการมีระบบจัดเก็บเอกสารและข้อมูลของโรงเรียนอยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่เข้าถึงได้ง่าย

องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล มีสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{\mathbf{X}}$ = 3.57, S.D. = 0.69) และมีค่า $PNI_{modified}$ โดยรวมเท่ากับ 0.31 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสื่อสารวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้บุคลากรเข้าใจตรงกัน ($PNI_{modified}$ = 0.33) ผู้บริหารสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ($PNI_{modified}$ = 0.32, เนื่องจากมีผลต่าง I-D เท่ากับ 1.14) และผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนางาน ($PNI_{modified}$ = 0.32, เนื่องจากมีผลต่าง I-D เท่ากับ 1.11) ตามลำดับ ทั้ง 3 ตัวบ่งชี้นี้มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\overline{\mathbf{X}}$ = 3.51-3.56) และมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.63-4.73) แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนให้สามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้บุคลากรเข้าใจตรงกัน สามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และสามารถส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนางาน

องค์ประกอบด้านบุคลากรและสมรรถนะดิจิทัล มีสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{\mathbf{X}}$ = 3.51, S.D. = 0.64) และมีค่า $PNI_{modified}$ โดยรวมเท่ากับ 0.32 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การจัดอบรมพัฒนาทักษะดิจิทัลให้แก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ($PNI_{modified}$ = 0.34) บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหา

ด้านเทคโนโลยีเบื้องต้นได้ด้วยตนเอง ($PNI_{modified}$ = 0.33, เนื่องจากมีผลต่าง I-D เท่ากับ 1.14) และบุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ($PNI_{modified}$ = 0.33, เนื่องจากมีผลต่าง I-D เท่ากับ 1.13) ตามลำดับ ทั้ง 3 ตัวบ่งชี้นี้มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.47) และมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.56-4.72) แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนในการจัดอบรมพัฒนาทักษะดิจิทัลให้แก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาบุคลากรให้สามารถแก้ไขปัญหาด้านเทคโนโลยีเบื้องต้นได้ด้วยตนเอง และให้มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

องค์ประกอบด้านการบริหารความปลอดภัยและความยั่งยืนดิจิทัล มีสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.49, S.D. = 0.65) และมีค่า $PNI_{modified}$ โดยรวมเท่ากับ 0.33 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การสำรองข้อมูลและแผนฟื้นฟูระบบเมื่อเกิดเหตุขัดข้องทางเทคนิค ($PNI_{modified}$ = 0.35) การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีของโรงเรียนคำนึงถึงความคุ้มค่าและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ($PNI_{modified}$ = 0.33) และการติดตามและประเมินความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ ($PNI_{modified}$ = 0.32) ตามลำดับ ทั้ง 3 ตัวบ่งชี้นี้มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ($\overline{X}$ = 3.39-3.52) และมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.56-4.69) แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาการสำรองข้อมูลและแผนฟื้นฟูระบบเมื่อเกิดเหตุขัดข้องทางเทคนิค การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีของโรงเรียนคำนึงถึงความคุ้มค่าและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการติดตามและประเมินความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัยครั้งนี้ คือ ความต้องการจำเป็นของโรงเรียนไม่ได้กระจุกอยู่ที่ความสามารถของผู้บริหารเพียงด้านเดียว แต่มีความเกี่ยวข้องกับความพร้อมของโครงสร้างและระบบที่ใช้รองรับการบริหารเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะระบบสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งมีความต้องการจำเป็นสูงกว่าด้านภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล ผลดังกล่าวอาจสะท้อนว่าแม้ผู้บริหารจะมีความพร้อมในการกำหนดทิศทางและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี แต่การนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติยังขึ้นอยู่กับความพร้อมของระบบสนับสนุนภายในโรงเรียนด้วย เมื่อพิจารณาผลการวิจัยผ่านกรอบ 7S ของ McKinsey จะเห็นว่าโครงสร้างและระบบงานมีบทบาทเป็นกลไกที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ กล่าวได้ว่า การมีวิสัยทัศน์หรือกลยุทธ์ด้านดิจิทัลเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอ หากโรงเรียนไม่มีระบบสารสนเทศ โครงสร้างพื้นฐาน และกระบวนการ

ทำงานที่เอื้อต่อการนำกลยุทธ์ดังกล่าวไปใช้จริง ข้อค้นพบนี้จึงช่วยขยายความหมายของการบริหารดิจิทัลจากเดิมที่อาจเน้นบทบาทของผู้บริหาร ไปสู่การพิจารณาความพร้อมของระบบทั้งองค์กรร่วมด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ศึกษาในบริบทโรงเรียนประถมศึกษาหลายพื้นที่ พบแนวโน้มร่วมกันว่า ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสารสนเทศ บุคลากร และงบประมาณยังเป็นเงื่อนไขสำคัญของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้ให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ปัญหาดังกล่าวไม่ได้แยกออกจากกันเป็นรายด้าน แต่มีลักษณะเชื่อมโยงกันเป็นระบบ กล่าวคือ เมื่อระบบสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐานยังไม่พร้อม ย่อมจำกัดโอกาสที่บุคลากรจะนำสมรรถนะดิจิทัลมาใช้ และในที่สุดส่งผลต่อการขับเคลื่อนกลยุทธ์ดิจิทัลของโรงเรียน (ศรวิษฐา บุตรนาแพง วัชราภรณ์ เรืองสิทธิ์ และทรงเดช สอนใจ, 2568; ชินวัตร เจริญนิตย์ ภาณุพงษ์ บุญรมย์ และสุวิมล โพธิ์กลิ่น, 2566; ธนิต วิชิต สุนิสา วงศ์อารีย์ และพนายุทธ เชยบาล, 2566; เกศราภรณ์ บัวศรี ธัญเทพ สิทธิเสือ และศุภธนกฤษ ยอดสละ, 2568) ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การยกระดับสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากร การพัฒนาระบบสารสนเทศแบบบูรณาการ และการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เป็นประเด็นที่ควรได้รับความสำคัญในการพัฒนาการบริหารเทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนประถมศึกษา โดยเฉพาะในบริบทที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความพร้อมของสถานศึกษา

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้มีความแตกต่างจากการศึกษาของกมลชนก เพ่งผลและพรศักดิ์ สุจริตรักษ์ (2567) ที่พบว่า ผู้บริหารมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับมาก มีความพร้อมในการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเป็นระบบ และมีโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอ ความแตกต่างดังกล่าวอาจสะท้อนความแตกต่างด้านบริบทของพื้นที่เป็นสำคัญ เนื่องจากการศึกษาที่นำมาเปรียบเทียบดำเนินการในพื้นที่ที่มีลักษณะความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและการเข้าถึงทรัพยากรแตกต่างจากกลุ่มโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตดังกล่าวเป็นเพียงการตีความจากบริบทของงานวิจัยที่แตกต่างกัน จึงควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ในระยะต่อไปเพื่อยืนยันประเด็นนี้ นอกจากนี้ ยังแตกต่างจากการศึกษาของธนัชภัค เสถียรยุกต์และอริสรา บุญรัตน์ (2568) ที่พบว่า ผู้บริหารมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด ความแตกต่างนี้อาจเป็นผลมาจากการที่การศึกษาดังกล่าวเน้นเฉพาะการบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นภารกิจหลักที่ผู้บริหารให้ความสำคัญสูงสุด ในขณะที่การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมทุกด้านของการบริหารสถานศึกษาทั้ง 5 องค์ประกอบ รวมถึงด้านที่ผู้บริหารอาจให้ความสำคัญน้อยกว่า เช่น การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารความปลอดภัยทางไซเบอร์ที่ต้องอาศัยความรู้และทักษะเฉพาะทาง การที่ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำและ

วัฒนธรรมองค์กรดิจิทัลมีค่า $PNI_{modified}$ ต่ำที่สุด (0.31) และมีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.57) แตกต่างจากการศึกษาส่วนใหญ่ที่มักพบว่าภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่ต้องพัฒนาเร่งด่วน ความแตกต่างนี้สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดภาวะผู้นำดิจิทัลของ Sheninger and Murray (2017) ที่เสนอว่า ภาวะผู้นำเป็นเงื่อนไขจำเป็นแต่ไม่เพียงพอต่อความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล หากขาดโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุน สอดคล้องกับ Fullan (2020) ที่เน้นย้ำว่าการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่ยั่งยืนต้องอาศัยทั้งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และการพัฒนาศักยภาพเชิงระบบควบคู่กัน ผลการวิจัยอาจตีความได้ว่า ด้านภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัลมีความพร้อมในระดับสูงกว่าด้านโครงสร้างและระบบสารสนเทศ โดยมีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน 3.57 และค่า $PNI_{modified}$ 0.31 ขณะที่โครงสร้างและระบบสารสนเทศมีค่า $PNI_{modified}$ สูงกว่า คือ 0.34 ความแตกต่างดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาอาจมิได้อยู่ที่การเพิ่มบทบาทของผู้บริหารเพียงอย่างเดียว แต่ควรพัฒนาระบบและทรัพยากรที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนนโยบายด้านดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอกรอบแนวทางการพัฒนาความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งสังเคราะห์ขึ้นจากค่า $PNI_{modified}$ รายองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน กรอบแนวทางนี้เป็นข้อเสนอเชิงตีความจากผลการสำรวจภาคตัดขวางเชิงพรรณนาครั้งนี้ มิใช่โมเดลที่ผ่านกระบวนการตรวจสอบหรือยืนยันเชิงสถิติ เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จึงควรได้รับการทดสอบความตรงเชิงโครงสร้างและนำไปทดลองใช้ในงานวิจัยระยะต่อไปก่อนสรุปเป็นแบบจำลองที่สมบูรณ์ ทั้งนี้ ข้อค้นพบเชิงตีความที่น่าสนใจจากกรอบแนวทางดังกล่าวมี 3 ประการ ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำมิใช่ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด แม้จะยังคงมีความสำคัญ โรงเรียนมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นในระดับที่ดีอยู่แล้ว ($\overline{X}$ = 3.57) แต่ยังขาดโครงสร้างพื้นฐานและระบบสารสนเทศที่จะสนับสนุนให้ภาวะผู้นำนั้นนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงปฏิบัติ (2) โครงสร้างพื้นฐานมีความต้องการจำเป็นสูงสุดในการสำรวจครั้งนี้ และควรได้รับการพิจารณาพัฒนาเป็นลำดับแรก และ (3) ประเด็นความปลอดภัยและความยั่งยืนดิจิทัลมีความสำคัญสูงแต่มักได้รับความสนใจน้อยกว่าประเด็นอื่นในทางปฏิบัติ กรอบแนวทางนี้เสนอลำดับการพัฒนา 4 ระยะที่สังเคราะห์จากลำดับความสำคัญเชิงประจักษ์ ดังแสดงในภาพที่ 1 ทั้งนี้ การนำกรอบแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ควรพิจารณาควบคู่กับบริบทเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการพัฒนาความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

จากภาพที่ 1 สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรกำหนดนโยบายและจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนประถมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ พัฒนาระบบสารสนเทศแบบบูรณาการ และจัดทำนโยบายความปลอดภัยทางไซเบอร์ระดับชาติ

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรจัดทำแผนกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลระดับเขตพื้นที่ 3-5 ปี สร้างกลไกการสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากภาครัฐและเอกชน และจัดตั้งศูนย์สนับสนุนเทคโนโลยีดิจิทัลระดับเขตเพื่อให้คำปรึกษาและติดตามประเมินผล

3. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ควรกำหนดมาตรฐานสมรรถนะดิจิทัล จัดระบบพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง นำสมรรถนะดิจิทัลมาประเมินผลการปฏิบัติงาน และส่งเสริมระบบการรับรองสมรรถนะดิจิทัล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สามารถนำค่า $PNI_{modified}$ และลำดับความสำคัญไปใช้ในการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรให้โรงเรียน โดยเน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

2. ผู้บริหารสถานศึกษา นำแบบสอบถามไปประเมินสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นของโรงเรียนตนเอง ใช้กรอบแนวทางที่สังเคราะห์จากผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการจัดทำแผนพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยควรปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา

3. สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานวิจัย นำผลการวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นทักษะปฏิบัติจริง พัฒนาเครื่องมือประเมินสมรรถนะดิจิทัล และขยายผลไปโรงเรียนระดับอื่น

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบการวิจัย การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความผลการวิจัย หรือการนำเสนอผลการวิจัยในบทความฉบับนี้ ทั้งนี้ ผู้เขียนร่วมท่านที่สองสังกัดห้างหุ้นส่วนจำกัด พัตเตอร์พาวเวอร์เซอร์วิส ซึ่งมิได้มีความเกี่ยวข้องหรือส่วนได้เสียใด ๆ กับผลการวิจัยหรือข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่นำเสนอในบทความนี้แต่อย่างใด

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

ในกระบวนการจัดทำต้นฉบับ ผู้เขียนได้ใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ Claude (Anthropic, PBC) เพื่อสนับสนุนงานเขียนในหลายส่วน ได้แก่ การช่วยเรียบเรียงและปรับปรุงสำนวนภาษาทางวิชาการในส่วนบทนำ อภิปรายผลการวิจัย และกรอบแนวทางที่สังเคราะห์จากผลการวิจัย การตรวจสอบและปรับรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหาให้เป็นไปตามหลัก APA การจัดระเบียบและนำเสนอข้อมูลเชิงสถิติในรูปแบบตารางและแผนภูมิ ตลอดจนการให้ข้อเสนอแนะประกอบการแก้ไขบทความตามข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้ การใช้งานดังกล่าวจำกัดอยู่ในระดับการปรับปรุงถ้อยคำ การจัดเรียงเนื้อหา และการสนับสนุนเชิงเทคนิคเท่านั้น มิได้เกี่ยวข้องกับการออกแบบงานวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล หรือการตัดสินใจเชิงเนื้อหาทางวิชาการ

ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนโดยตรง ผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และรับรองความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของเนื้อหาทั้งหมดในบทความฉบับสุดท้ายด้วยตนเอง

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลที่ใช้สนับสนุนผลการวิจัยในบทความนี้สามารถขอรับได้จากผู้เขียนที่ให้การติดต่อ (Corresponding Author) ตามคำร้องขอที่สมเหตุสมผล เนื่องจากข้อมูลมีข้อจำกัดด้านการรักษาความลับของผู้ตอบแบบสอบถามตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ตามเอกสารรับรองเลขที่ 2567/147 (17) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยความสมัครใจ พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย สิทธิในการปฏิเสธหรือถอนตัวจากการวิจัย และการรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามตลอดกระบวนการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

การวิจัยนี้มิได้รับทุนสนับสนุนจากแหล่งทุนวิจัยภายนอกใด ๆ โดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษาด้วยทรัพยากรของตนเอง ภายใต้การสนับสนุนด้านวิชาการจากวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผู้เขียนขอระบุบทบาทและภารกิจในงานวิจัยตามหลัก CRediT (Contributor Roles Taxonomy) ดังนี้

ทนง ทองภูเบศร์ รับผิดชอบด้านการสร้างแนวคิดการวิจัย การพัฒนาระเบียบวิธีวิจัย การดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การจัดการข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลเชิงภาพ การเขียนร่างต้นฉบับ ตลอดจนการกำกับดูแลและบริหารจัดการโครงการวิจัยโดยรวม

ณัฐพร สุริยากานนท์ มีส่วนร่วมในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การจัดเตรียมทรัพยากรที่จำเป็นต่อการวิจัย และร่วมทบทวนปรับปรุงเนื้อหาต้นฉบับ

เอกสารอ้างอิง

เกศราภรณ์ บัวศรี, ธัญเทพ สิทธิเสือ และศุภธนกฤษ ยอดสละ (2568). การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 10*(2), 183–195.

กมลชนก เพ่งผล และพรศักดิ์ สุจริตรักษ์. (2567). แนวทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, *25*(2), 566-579.

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2559). *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. https://issuu.com/digitalthailand2 0 1 6 / docs/2 0 1 6 0 5 1 0 _final_de_plan_complete/1?e=24878519/30000297

ชินวัตร เจริญนิตย์, ภาณุพงษ์ บุญรมย์, และสุวิมล โพธิ์กลิ่น. (2566). สภาพและปัญหาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, *17*(2), 98-113.

ธนัชภัค เสถียรยุกต์ และอริสรา บุญรัตน์ (2568). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, *8*(2), 184-196.

ธนิต วิชิต, สุนิสา วงศ์อารีย์ และพนายุทธ เชยบาล. (2566). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่21ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดหนองคาย. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9*(2), 41-54.

ศรวิษฐา บุตรนาแพง, วัชราภรณ์ เรืองสิทธิ์, และทรงเดช สอนใจ. (2568). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม*, *3*(3), 863-881.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *รายงานสถานภาพโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. (2565). *รายงานสถานภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา ปีการศึกษา 2564*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1.

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). *รายชื่อ ร.ร.สังกัด สพฐ. ปี 2568/2 วันที่ 10 พฤศจิกายน 2568*. https://www.bopp.go.th/?page_id=878/DMC682_edit.xls

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). *การประเมินโครงการ: แนวคิดและการ*ประยุกต์ใช้. (พิมพ์ครั้งที่ 10). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Aguilar, F. J. (1967). *Scanning the business environment*. Macmillan.

Best, J. W. (1977). *Research in education.* (3rd ed.). Prentice-Hall.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques.* (3rd ed.). John Wiley & Sons.

Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences.* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*(3), 297–334.

Fullan, M. (2020). *Leading in a culture of change.* (2nd ed.). John Wiley & Sons.

International Society for Technology in Education (ISTE). (2018). *ISTE standards for education leaders*. https://www.iste.org/standards/iste-standards-for-education-leaders

Joshi, A., Kale, S., Chandel, S. & Pal, D. K. (2015). Likert scale: Explored and explained. *British Journal of Applied Science & Technology*, *7*(4), 396-403.

Kaufman, R., & Herman, J. (1991). *Strategic planning in education: Rethinking, restructuring, revitalizing*. Technomic Publishing.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory.* (3rd ed.). McGraw-Hill.

OECD. (2019). *TALIS 2018 results (Volume I): Teachers and school leaders as lifelong learners*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en

Pettersson, F. (2018). On the issues of digital competence in educational contexts: A review of literature. *Education and Information Technologies*, *23*(3), 1005-1021.

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift Voor Onderwijs Research*, *2*(2), 49-60.

Sheninger, E. & Murray, T. C. (2017). *Learning transformed: 8 keys to designing tomorrow's schools, today*. ASCD.

Singh, A. (2013). A study of role of McKinsey's 7S framework in achieving organizational excellence. *Organization Development Journal*, *31*(3), 39-50.

UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO Publishing.

Verma, J. P., Abdel-Salam, A. S. G. & Verma, P. (2020). *Sample size determination and statistical power analysis using G* Power: A handbook*. Springer Nature Singapore.

Voogt, J., & Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. *Journal of Curriculum Studies*, *44*(3), 299-321.

Watkins, R., Meiers, M. W. & Visser, Y. L. (2012). *A guide to assessing needs: Essential tools for collecting information, making decisions, and achieving development results*. The World Bank.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ ระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในการพัฒนาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง โปรแกรมคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

Developing Integrated Interdisciplinary Learning Activities between Chemistry and Computing science to Enhance Learning Achievement and Computer Programming Skills in Scientific Instrument Development on Solution Concentration Calculator Program for Matthayom Suksa 4 students

พันธ์ศิริ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา[1] และวันเฉลิม จันทร์ทรง[2]
Phansiri Seniwong Na Ayuthaya and Wanchalerm Junsong

Received: December 18, 2025
Revised: August 27, 2026
Accepted: August 28, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ1) สร้างและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ ระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) ประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณเรื่องการสร้างโปรแกรมคำนวณความเข้มข้นของสารละลายและมีการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน หลังจากนั้นนำมาทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยเป็นนักเรียน

[1-2] โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University Demonstration School
Corresponding author e-mail: phansirim@nu.ac.th

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 74 คน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ ระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ 2) แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมี 4) แบบประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการระหว่างวิชาเคมี ร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การสร้างโปรแกรมคำนวณความเข้มข้นของสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.76, S.D. = 0.44) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาเคมี เรื่อง การคำนวณความเข้มข้นของสารละลาย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ พบว่านักเรียนมีทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 2.63, S.D. = 0.44)

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ, ทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์, บูรณาการร่วมระหว่างวิชาเคมีและวิชาวิทยาการคำนวณ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to create and evaluate integrated learning activities combining interdisciplinary studies between chemistry and computer science; 2) to study academic achievement; and 3) to assess computer programming skills. The researcher designed an integrated interdisciplinary learning activity between chemistry and computer science on the topic of creating a program to calculate the concentration of solutions. The suitability of the learning activity was evaluated by 5 experts. It was then pilot-tested with a sample group of 74 Matthayom Suksa 4 students. The research instruments included 1) the integrated interdisciplinary learning activity between chemistry and computer science, 2) an evaluation form for the suitability of the learning activity, 3) a chemistry academic achievement test, and 4) a computer programming skills evaluation form. The research findings revealed that the evaluation of the suitability of the interdisciplinary integrated learning activity between chemistry and computer science on the topic of

creating a program to calculate the concentration of solutions for Matthayom Suksa 4 students, was at the highest level of suitability ($\overline{X}$ = 4.76, S.D. = 0.44). A comparison of learning achievement in chemistry on the topic of calculating the concentration of solutions, for Matthayom Suksa 4 students showed that post-test scores were significantly higher than pre-test scores at the .0 5 statistical significance level. Furthermore, an evaluation of computer programming skills showed that students possessed computer programming skills at a high level ($\overline{X}$ = 2.63, S.D. = 0.44).

Keywords: Interdisciplinary Integrated Learning Activities, Computer Programming Skills, Integrating Chemistry and Computer Science

บทนำ

แนวทางในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในมาตราที่ 24 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นผู้เรียนฝึกทักษะกระบวนการคิด เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็น คิดเป็น รวมถึงการผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ปีพ.ศ. 2562 ตามมาตราที่ 32/1 กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ยังส่งเสริม สนับสนุน การวิจัยและการสร้างสรรค์ นวัตกรรม เพื่อให้การพัฒนาประเทศเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเน้นให้ผู้เรียนให้มีทักษะ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดประเทศไทย 4.0 ควบคู่ไปกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต การเรียนรู้ และการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายประสบผลสำเร็จอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจึงมีส่วนช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบบูรณาความรู้กับการดำรงชีวิตอย่างสมดุล (ณฐพล อยู่เป็นสุข, นฤมล หลายประเสริฐพร และหนึ่งฤทัย คำหงษา, 2564) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ คือ การจัดการเรียนรู้ที่นำเอาองค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการ หรือแนวคิดจาก 2 สาขาวิชาขึ้นไป มาเชื่อมโยงและหลอมรวมเข้าด้วยกัน เพื่อใช้แก้ปัญหา สร้างสรรค์ชิ้นงาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีประสบการณ์ในการสะท้อนภาพระหว่างความเป็นจริง สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวิชากับการปฏิบัติจริง และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาเป็นสื่อหรือเป็นช่องทางในการถ่ายทอดความรู้ และกระบวนการคิด ควรพัฒนาทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี ให้เหมาะสมกับกระบวนการจัดการสอน เพื่อความสะดวก และราบรื่นในการถ่ายทอดองค์ความรู้ หากผู้สอนมีทักษะ และความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี ทำให้การออกแบบเนื้อหาการเรียน และช่องทางการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับการใช้โปรแกรมของผู้เรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (อภิชาติ รอดนิยม, 2564) รวมทั้งถ่ายทอดทักษะการใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นให้แก่ผู้เรียนได้มีความสามารถในการคิด การออกแบบการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้เนื้อหาที่ได้เรียน จะทำให้การเรียนการสอนได้พัฒนาผู้เรียนในยุคนี้ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายในปัจจุบันนั้น ทำให้เด็กไทยในยุค 4.0 มีช่องทางการเรียนรู้อย่างมากมายมหาศาล แต่การได้มาซึ่งความรู้เหล่านั้น หากไม่ได้เกิดการคัดกรอง หรือพิจารณาที่ดี ทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ใดๆ ได้เลย ดังนั้นการปลูกฝังการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ตั้งแต่ในห้องเรียนตลอดจนนักเรียนเกิดเป็นนิสัยการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้นั้น เป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างยิ่งสำหรับครูที่จัดการเรียนอย่างเป็นระบบ (อวัสดา กิจสวน, 2563) มีงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองเชิงสหวิทยาการโดยใช้โครงงานเป็นฐานผ่านภาพยนตร์สั้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างศาสตร์ทางการศึกษา และศาสตร์ทางการสื่อสารผ่านการออกแบบในการสร้างภาพยนตร์สั้น ทำให้เกิดทักษะ และเจตคติ ส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเพื่อนต่างสถาบัน การยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย เข้าใจการทำงาน และมองภาพเป็นรูปธรรม โดยใช้แรงบันดาลใจจากสิ่งที่ตนสนใจจนสามารถแปลข้อมูลนั้นๆ เพื่อสื่อสารได้ เกิดข้อค้นพบเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ภาพยนตร์เป็นฐาน Movie Based Learning (กริ่งกาญจน์ เจริญกุล, 2565) และในการเชื่อมโยงสาขาวิชาด้วยเทคนิควิจัยสหวิทยาการของศูนย์วิจัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยการจัดการลาฮอร์ (LUMS) ปากีสถาน ก่อให้เกิดการก้าวข้ามขอบเขตของสาขาวิชาแบบดั้งเดิม การวิจัยสหวิทยาการ (Multidisciplinary Research - MDR) จึงกลายเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมนวัตกรรม โดยอาศัยการบูรณาการให้เกิดกระบวนการนวัตกรรม ส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน (Bilal Ahmed, 2024)

เพื่อให้การเรียนรู้อย่างเป็นระบบบรรลุผล แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning) จึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการเชื่อมโยงศาสตร์ความรู้ (Drake and Burns, 2004) ได้แบ่งระดับการบูรณาการหลักสูตรออกเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และแบบข้ามวิทยาการ (Transdisciplinary) โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการมุ่งเน้นการนำความรู้และ

ทักษะจากหลายสาขาวิชามาใช้ร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์ชิ้นงานภายใต้หัวข้อเดียวกัน โดยที่แต่ละวิชายังคงเป้าหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ของตนเองไว้ และการใช้โครงการหรือการสร้างชิ้นงานเป็นฐานในการบูรณาการ เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของทฤษฎีเชิงนามธรรมผ่านการลงมือปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในการพัฒนาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เรื่องโปรแกรมคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีการระดมความคิดร่วมกัน การทำงานเป็นทีม โดยใช้องค์ความรู้พื้นฐานเรื่องการคำนวณความเข้มข้นสารละลายในเนื้อหารายวิชาเคมี เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในวิชาวิทยาการคำนวณ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นความสอดคล้องของเนื้อหานำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างโปรแกรมด้านการคำนวณออกมาได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ ระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์

2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิชาเคมี เรื่อง การคำนวณความเข้มข้นของสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3. เพื่อประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วยภาษา Python โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในการพัฒนาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง โปรแกรมคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี การจัดการเรียนรู้วิชาเคมี และการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 5 คน (ด้านเทคโนโลยี 2 คน ด้านการจัดการเรียนรู้วิชาเคมี 2 คน และด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา 1 คน) โดยเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอกขึ้นไป หรือมีประสบการณ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 10 ปี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวร 8 ห้องเรียน จำนวน 250 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวร 2 ห้องเรียน จำนวน 74 คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ ระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในการพัฒนาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง โปรแกรมคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2. แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการระหว่างวิชาเคมี ร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การสร้างโปรแกรมคำนวณความเข้มข้นของสารละลาย

3. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมี

4. แบบประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์

การสร้างเครื่องมือวิจัย

1. กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ ระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในการพัฒนาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง โปรแกรมคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีวิธีการสร้างดังนี้

ผู้วิจัยใช้กระบวนการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ขั้นตอนการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยการใช้รูปแบบสหวิทยาการ เป็นการสอนที่ผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้น ไปสอนต่างวิชากัน ต่างคนต่างสอนแต่ต้องวางแผนร่วมกันสำหรับงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติหรือการทำชิ้นงานนั้นจะต้องทำร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเชื่อมโยงสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันซึ่งผู้สอนต้องวางแผนร่วมกันในการมอบหมายให้ผู้เรียนได้ทำชิ้นงานด้วยกัน ดังนี้ (พระมหาประยุทธ์ ปยุตฺโต (ยาวิชัย), พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ และวรกฤต เถื่อนช้าง, 2564)

ขั้นที่ 1 Analysis (การวิเคราะห์)

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) ในรายวิชาเคมีและวิทยาการคำนวณ

ขั้นที่ 2 Design (การออกแบบ)

2.1 กำหนดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มร่วมกัน

2.2 กำหนดสื่อในการเรียนรู้ เช่น หนังสือเรียนรายวิชา เทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ , หนังสือเรียนรายวิชาเคมี 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยสถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ

2.3 การออกแบบเอกสารในการเรียนรู้จากกิจกรรมแบบบูรณาการ

ขั้นที่ 3 Development (การพัฒนา)

3.1 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วยภาษา Python ในรายวิชาวิทยาการคำนวณ 1 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง สารละลายในรายวิชาเคมี 2 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รหัสวิชา ว31122 และว31171 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3.2 กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้

3.3 กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้

3.4 กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้

3.5 พัฒนาสื่อการเรียนรู้และอุปกรณ์

3.6 ออกแบบวิธีการประเมินผลการเรียนรู้

3.7 จัดทำคู่มือการใช้กิจกรรมจัดการเรียนรู้ และเอกสารประกอบขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

3.8 ตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี การจัดการเรียนรู้วิชาเคมี และการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 5 คน (ด้านเทคโนโลยี 2 คน ด้านการจัดการเรียนรู้วิชาเคมี 2 คน และด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา 1 คน) โดยคัดลอกผู้เชี่ยวชาญจากการเป็นอาจารย์ที่สอนในระดับอุดมศึกษา มีคุณวุฒิปริญญาเอกขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการสอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี ประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้

3.9 การปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมจัดการเรียนรู้และเอกสารประกอบขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 4 Implementation (การนำไปปฏิบัติ)

4.1 ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้กับกลุ่มทดลองนำร่อง (Tryout)

4.2 สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน

4.3 บันทึกผลการเรียนรู้ของนักเรียน

ขั้นที่ 5 Evaluation (การประเมินผล)

5.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยการประเมินความสามารถด้านการเรียนรู้ในรายวิชาเคมีจากแบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน

5.2 ประเมินทักษะในการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และได้โปรแกรมในการคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปรับปรุงกิจกรรมจัดการเรียนรู้และเอกสารประกอบขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์

2. แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการระหว่างวิชาเคมี ร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่องการสร้างโปรแกรมคำนวณความเข้มข้นของสารละลาย มีวิธีการสร้างดังนี้

2.1 ผู้วิจัยศึกษาการสร้างแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ และสร้างแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีรายการประเมินประกอบไปด้วย 1) ด้านคำชี้แจง 2) ด้านผู้สอน 3) ด้านผู้เรียน 4) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ 5) ด้านสื่อการเรียนรู้ 6) ด้านการประเมิน

2.2 ออกแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ ในรูปแบบ Rating Scale 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด = 5 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก = 4 ความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง = 3 ความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย = 2 ความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด = 1

โดยมีเกณฑ์การแปลผลคะแนน ดังนี้

คะแนน 4.51 – 5.00 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนน 3.51 – 4.50 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คะแนน 2.51 – 3.50 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนน 1.51 – 2.50 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

คะแนน 1.00 – 1.50 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.3 นำแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อคำถาม (IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ย IOC มากกว่า 0.67 ขึ้นไป

2.4 ปรับปรุงแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.5 จัดทำแบบประเมินฉบับสมบูรณ์

3. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีวิธีการสร้างดังนี้

3.1 ศึกษาเนื้อหา ตัวชี้วัดวิชาเคมี ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องสารละลาย และออกแบบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อ แบบปรนัยจำนวน 4 ตัวเลือก

3.2 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อคำถาม (IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ย IOC มากกว่า 0.67 ขึ้นไป

3.3 ปรับปรุงแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.4 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (และเคยเรียนเนื้อหานี้มาแล้ว) จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson โดยมีค่าความเชื่อมั่น 0.84

3.5 จัดทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับสมบูรณ์

4. แบบประเมินทักษะการเขียนโปรแกรม มีวิธีการสร้างดังนี้

4.1 ศึกษาเนื้อหา ตัวชี้วัดวิชาวิทยาการคำนวณ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องการเขียนโปรแกรมภาษาไพทอน และออกแบบประเมินทักษะ เป็นแบบ Rating Scale 3 ระดับ จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย 1) นักเรียนใช้ Flowchart ในการอธิบายขั้นตอนวิธีได้ถูกต้องตามมาตรฐาน 2) นักเรียนมีทักษะในการสร้าง และใช้งานตัวแปรได้ถูกต้องเหมาะสม 3) นักเรียนมีทักษะในการใช้ตัวดำเนินการเพื่อประมวลผลข้อมูลได้ถูกต้องเหมาะสม 4) นักเรียนมีทักษะการเขียนคอมเมนท์ได้อย่างเหมาะสม 5) นักเรียนมีทักษะการใช้คำสั่งควบคุมแบบทางเลือกได้ถูกต้อง และเหมาะสม 6) นักเรียนมีทักษะการใช้คำสั่งควบคุมแบบวนลูปได้ถูกต้อง และเหมาะสม

โดยมีเกณฑ์การแปลผลคะแนน (ศิรินทิพย์ สังข์คร, วัชราภรณ์ ประภาสะโนบล, และสุธิดา กรรณสูตร, 2567) ดังนี้

คะแนน 2.34 – 3.00 มีทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์อยู่ในระดับมาก

คะแนน 1.67 – 2.33 มีทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนน 1.00 – 1.66 มีทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์อยู่ในระดับน้อย

4.2 นำแบบประเมินทักษะ ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อคำถาม (IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ย IOC มากกว่า 0.67 ขึ้นไป

4.3 ปรับปรุงแบบแบบประเมินทักษะ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4.4 นำแบบประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ได้ค่า 0.78

4.5 จัดทำแบบประเมินทักษะฉบับสมบูรณ์

การดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ

2. ออกแบบและวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างรายวิชาเคมี ร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ

3. ส่งแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ ระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ

4. วิเคราะห์ผล และสรุปผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ

5. วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาเคมี โดยการทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียนในเรื่องความเข้มข้นของสารละลาย

6. ประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมการคำนวณหาความเข้มข้นของสารละลาย โดยใช้ความรู้ทางเคมี เรื่องการคำนวณความเข้มข้นของสารละลาย มาประกอบกับการเขียนโปรแกรมภาษา Python

7. ผู้วิจัยร่วมกันวิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องร่วมกันในด้านการคำนวณโดยการสร้างการโปรแกรมคำนวณความเข้มข้นของสารละลาย

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการสร้างและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1) ด้านคำชี้แจง มีองค์ประกอบของข้อปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และครบถ้วน รวมถึงจำนวนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

2) ด้านผู้สอน ผู้สอนต้องมีบทบาทหน้าที่ในการกระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดความสนใจในการเรียนรู้ ระบุรายละเอียดของกิจกรรมอย่างครบถ้วน เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้ และสามารถชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ อย่างครบถ้วน

3) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามคำแนะนำจากกิจกรรมได้อย่างชัดเจนและสอดคล้อง ครอบคลุมกับจุดประสงค์การเรียนรู้

4) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ มีการกำหนดตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2560 กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับจุดประสงค์ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสมกับผู้เรียน มีเนื้อหาที่สอดคล้องตามขั้นตอนของกระบวนการด้านบูรณาการรายวิชาเคมี และวิทยาการคำนวณ รวมถึงสะท้อนให้ผู้เรียนเกิดทักษะ กระบวนการคิดที่เกิดจากการนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

5) ด้านสื่อการเรียนรู้ ช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจ เรียนรู้วิธีการใช้สื่อ และแหล่งข้อมูลเพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม เกิดความคิดเชิงบูรณาการ พัฒนาทักษะด้านความรู้ กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณาญาณ สอดคล้องกับกิจกรรม และจุดประสงค์การเรียนรู้

6) ด้านการประเมิน มีเกณฑ์ที่ใช้วัด รวมถึงเครื่องมือในการวัด และประเมินผลครอบคลุมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนรู้รายวิชาเคมีได้อย่างดี และประเมินผลจากทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยเน้นจากผลการประเมินตามสภาพจริง

จากนั้นผู้วิจัยได้นำกิจกรรมการเรียนรู้ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการระหว่างวิชาเคมี ร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การสร้างโปรแกรมคำนวณความเข้มข้นของสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านคำชี้แจง	4.75	0.47	มากที่สุด
2. ด้านผู้สอน	4.85	0.34	มากที่สุด
3. ด้านผู้เรียน	4.73	0.60	มากที่สุด
4. ด้านแผนการจัดการเรียนรู้	4.73	0.43	มากที่สุด
5. ด้านสื่อการเรียนรู้	4.78	0.42	มากที่สุด
6. ด้านการประเมิน	4.73	0.48	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	**4.76**	**0.44**	**มากที่สุด**

จากข้อมูลในตารางที่ 1 พบว่า ระดับความเหมาะสมในกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณเรื่องการสร้างโปรแกรมคำนวณความเข้มข้นของสารละลาย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.76, S.D. = 0.44) โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดในด้านที่ 1 ด้านคำชี้แจง ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.75, S.D. = 0.47) ในระดับมากที่สุดในด้านที่ 2 ด้านผู้สอน ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.85, S.D. = 0.34) ในระดับมากที่สุดในด้านที่ 3 ด้านผู้เรียน ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.73, S.D. =0.60) ในระดับมากที่สุดในด้านที่ 4 ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.73, S.D. = 0.43) ในระดับมากที่สุดในด้านที่ 5 ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.78, S.D. = 0.42) และในระดับมากที่สุดในด้านที่ 6 ด้านการประเมิน ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.73, S.D. = 0.48) ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิชาเคมี โดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาเคมี เรื่อง การคำนวณความเข้มข้นของสารละลาย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

	$\overline{X}$	S.D.	df	t	Sig. (2-tailed)
ก่อนเรียน	7.41	2.41	73	-24.16	0.00**
หลังเรียน	11.93	1.66	73		

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนเรื่อง การคำนวณความเข้มข้นของสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 3 การประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วยภาษา Python โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในการพัฒนาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง โปรแกรมคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วยภาษา Python โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในการพัฒนาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง โปรแกรมคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับทักษะ
1. นักเรียนใช้ Flowchart ในการอธิบายขั้นตอนวิธีได้ถูกต้องตามมาตรฐาน	2.52	0.58	มาก
2. นักเรียนมีทักษะในการสร้าง และใช้งานตัวแปรได้ถูกต้องเหมาะสม	2.22	0.41	ปานกลาง
3. นักเรียนมีทักษะในการใช้ตัวดำเนินการเพื่อประมวลผลข้อมูลได้ถูกต้องเหมาะสม	2.48	0.58	มาก
4. นักเรียนมีทักษะการเขียนคอมเมนต์ได้อย่างเหมาะสม	2.96	0.20	มาก
5.นักเรียนมีทักษะการใช้คำสั่งควบคุมแบบทางเลือกได้ถูกต้อง และเหมาะสม	2.83	0.38	มาก
6. นักเรียนมีทักษะการใช้คำสั่งควบคุมแบบวนลูปได้ถูกต้อง และเหมาะสม	2.78	0.41	มาก
เฉลี่ยรวม	**2.63**	**0.44**	**มาก**

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วยภาษา Python โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในการพัฒนาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง โปรแกรมคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีทักษะในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 2.63, S.D. = 0.44) โดยมากที่สุดในด้าน นักเรียนมีทักษะการเขียนคอมเมนต์ได้อย่างเหมาะสม ($\overline{X}$ = 2.96, S.D. = 0.20) รองลงมาคือนักเรียนมีทักษะการใช้คำสั่งควบคุมแบบทางเลือกได้ถูกต้อง และเหมาะสม ($\overline{X}$ = 2.83, S.D. = 0.38) และนักเรียนมีทักษะการใช้คำสั่งควบคุมแบบวนลูปได้ถูกต้อง และเหมาะสม ($\overline{X}$ = 2.78, S.D. = 0.41) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ ระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในการเขียนโปรแกรม พบว่าการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการที่เหมาะสมในด้านคำชี้แจง ด้านผู้สอน ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ และด้านสื่อการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุดนั้น ทั้งนี้เพราะการจัดกิจกรรมในรูปแบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการแบบสหวิทยาการช่วยพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในด้านพุทธพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัฒธณา สุขรัตน์ และอัจฉรา หลีระพงศ์, 2565 ที่ได้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน และการบูรณาการผ่านประสบการณ์เป็นวิธีที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในรายวิชาได้อย่างดี ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของตนเอง

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาเคมี เรื่อง การคำนวณความเข้มข้นของสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน เรื่อง การคำนวณความเข้มข้นของสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะรูปแบบการเรียนรู้แบบสหวิทยาการสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ได้เพิ่มองค์ความรู้ให้กับนักเรียนอีกทั้งยังสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับมาตรฐานตัวชี้วัดทั้ง 8 กลุ่มสาระทั้งนี้ยังสนับสนุนความก้าวหน้าความรู้ให้แก่นักเรียนนักเรียนมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพิ่มทักษะกระบวนการคิดให้กับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยของ ศิริลักษณ์ เลิศหิรัญทรัพย์, พิมปไพ จิ๋วแพ และสมจิตร ศรีพนาสณ, 2564 ที่ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบสหวิทยาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ผลการศึกษาการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 3.66 และหลังการเรียน 9.17 แสดงว่านักเรียนมีองค์ความรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในการหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้เท่ากับ 83.38/95.47 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

3. ผลการประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วยภาษา Python โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในการพัฒนาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง โปรแกรมคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีทักษะในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้การเขียนโปรแกรม ตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่

ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้น มีการบูรณาการเข้ากับวิชาเคมี ทำให้การเขียนโปรแกรมจะกลายเป็น "เครื่องมือ" สำหรับแก้ปัญหาจริง ส่งผลให้ผู้เรียนจะเข้าใจตรรกะการเขียนโปรแกรมได้เร็วขึ้นเพราะมีเป้าหมายที่จับต้องได้ (Grover & Pea, 2013) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรณพ ปิยะสินธ์ชาติ, 2565 เป็นการนำเอาการสอน Coding ตามรูปแบบ SEED of WISDOM ที่พัฒนาขึ้นมาทดลองใช้เป็นกระบวนการสอน Coding ในโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีทักษะที่เหมาะสมกับการดำรงชีพ ซึ่งเป็นทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและสารสนเทศ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสร้างนวัตกรรม และทักษะในการใช้ชีวิตการทำงานในสังคม และการเรียนการสอนแบบ Coding เป็นรูปแบบใหม่ของการจัดการการศึกษาที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

องค์ความรู้ใหม่

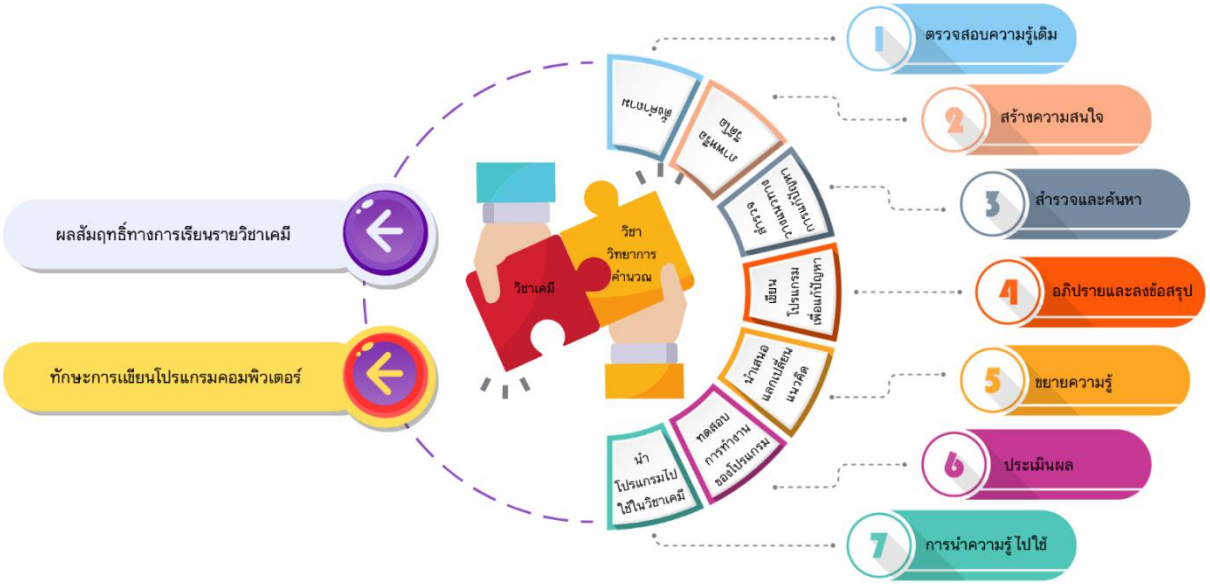
กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ ระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในการพัฒนาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง โปรแกรมคำนวณความเข้มข้นสารละลายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นการวางกรอบแนวคิดวิจัยและการจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบ 7E ร่วมกับการเขียนโปรแกรม โดยใช้กระบวนการคิดเชิงคำนวณจาก วิชาวิทยาการคำนวณ มาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และแก้ปัญหาในรายวิชาเคมี

1. แกนกลางการบูรณาการ (Core Integration) ชิ้นส่วนจิ๊กซอว์ตรงกลางแสดงการผสานรวมระหว่างเนื้อหาเคมีและวิทยาการคำนวณ โดยผู้เรียนจะไม่เรียนเคมีผ่านการท่องจำทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่ใช้การเขียนโปรแกรมเพื่อสร้างแบบจำลอง คำนวณ หรือแก้โจทย์ปัญหาทางเคมี

2. ผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ (Target Outcomes) เมื่อผู้เรียนดำเนินกิจกรรมผ่านวงจร 7 ขั้นตอน จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาสมรรถนะสำคัญ 2 ด้านหลัก (ตามลูกศรชี้ทางซ้าย):

<u>ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเคมี:</u> ความเข้าใจมโนทัศน์ (Concepts) ทางเคมีลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพราะการเขียนโค้ดบังคับให้ผู้เรียนต้องเข้าใจขั้นตอน และสูตรทางเคมีอย่างถ่องแท้

<u>ทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์:</u> เกิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ (Computational Thinking) การเขียนโปรแกรม และการแก้ปัญหาจริงผ่านบริบทเนื้อหาของวิชาเคมี

ภาพที่ 1 รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ ระหว่างวิชาเคมีร่วมกับวิชาวิทยาการคำนวณ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ในด้านการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรและการบูรณาการ (Curriculum Structure Reform) กระทรวงศึกษาธิการควรวางนโยบายส่งเสริมการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรในระดับชาติ หรือระดับสถาบันการศึกษาต่างๆ ในการวางทิศทางการบูรณาการของเนื้อหาที่เรียนในแต่ละรายวิชา เพื่อให้เอื้อต่อการบูรณาการความรู้ โดยมีการกำหนดให้มีการจัดสรร "ช่วงเวลาเรียนรู้เชิงบูรณาการ" (Integrated Learning Blocks) ในตารางเรียนอย่างชัดเจน เพื่อกระตุ้นให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญ และเน้นการพัฒนาโครงการที่เน้นการบูรณาการความรู้ร่วมกัน

2. การพัฒนาวิชาชีพครูและการทำงานร่วมกัน ครูคือผู้ที่สำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ นโยบายต้องสนับสนุนให้ครูมีความรู้ ทักษะ และเวลาในการทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม โดยอาจมีจัดตั้ง "ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพข้ามสาขา" (Cross-Disciplinary Professional Learning Communities - PLCs) และมีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. งานวิจัยนี้จะนำไปพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะในการคำนวณในวิชาเคมี และต่อยอดกับการพัฒนาการเขียนโปรแกรมเพื่อพัฒนาระบบการคำนวณทางเคมีแบบอัตโนมัติในการใส่ข้อมูลในการคำนวณ แล้วนักเรียนสามารถเปรียบเทียบผลจากการคำนวณแบบคิดด้วยมือ กับระบบที่สร้างโดยการเขียนโปรแกรมทางการคำนวณ

2. ครูผู้สอนในทุกๆ สถาบันสามารถนำแนวทางนี้ไปร่วมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการกันระหว่างรายวิชา อาจมีมากกว่า 2 รายวิชาขึ้นไป พร้อมกับวางแนวทางกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มุ่งเน้นทักษะ กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีแนวทางที่ถูกวิธี

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ข้อมูลจากงานวิจัยนี้ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนแต่อย่างใด

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ (Generative AI and AI-assisted Technologies in the Writing Process)

การใช้ปัญญาประดิษฐ์มีการใช้ Gemini 1.5 ในการหาข้อมูลเบื้องต้นในส่วนบทนำ และการหาวรรณการมบางส่วนร่วมกับตรวจสอบการเขียนเอกสารอ้างอิงให้ถูกต้อง

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลวิจัยนี้สามารถเปิดเผย และเผยแพร่ได้อย่างถูกต้อง ไม่มีข้อจำกัดด้านจริยธรรมความเป็นส่วนตัวใดๆ

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยทางการศึกษา ไม่มีการเก็บข้อมูลที่อ่อนไหวจากกลุ่มตัวอย่าง และไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากการเรียนปกติ ซึ่งสามารถทำได้ในสถานศึกษา โดยได้รับการยกเว้นไม่ต้องขอรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยนี้ไม่ได้มีแหล่งทุนในการทำวิจัยใดๆ ทั้งสิ้น

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

พันธ์ศิริ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา : แนวคิดริเริ่ม, ระเบียบวิธีวิจัย, การตรวจสอบความถูกต้อง,การวิเคราะห์ข้อมูล, การดำเนินการวิจัย, การจัดการข้อมูล, การเขียน (ร่างแรก), จัดทำรูปเล่มรายงาน และปรับแก้ไขรูปเล่มรายงาน.

วันเฉลิม จันทร์ทรง : ระเบียบวิธีวิจัย, พัฒนาสื่อการสอน, การตรวจสอบความถูกต้อง, การวิเคราะห์ข้อมูล, การดำเนินการวิจัย, การจัดการข้อมูล.

เอกสารอ้างอิง

กริ่งกาญจน์ เจริญกุล. (2565). การเรียนรู้ความเป็นพลเมืองเชิงสหวิทยาการโดยใช้โครงงานเป็นฐานผ่านภาพยนตร์สั้น. *วารสารนิเทศศาสตรปริทัศน์*, 26(2), 61-72.

ณฐพล อยู่เป็นสุข, นฤมล หลายประเสริฐพร และหนึ่งฤทัย คำหงษา. (2564). การพัฒนากิจกรรมเรียนรู้บูรณาการแบบสหวิทยาการโดยใช้กระบวนการออกแบบ เชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 6*(11), 135-146.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

พระมหาประยุทธ์ ปยุตฺโต (ยาวิชัย), พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ และวรกฤต เถื่อนช้าง. (2564). การบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารจัดการการศึกษาของสถานศึกษา. *Journal of Roi Kaensarn Academi.* 6(11), 385-398.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม)**.** ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก, หน้า 1-23.

ศิรินทิพย์ สังข์คร, วัชราภรณ์ ประภาสะโนบล, และสุธิดา กรรณสูตร. (2567). การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการระดมสมองในรายวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพเรื่อง สารกัมมันตรังสี เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการแก้ปัญหา และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*, *15*(2), 91–105. https://search.tci-thailand.org/article.html?article_id=803924

ศิริลักษณ์ เลิศหิรัญทรัพย์, พิมปไพ จิ๋วแพ และสมจิตร ศรีพนาสณฑ์. (2564). การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ บูรณาการแบบสหวิทยาการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 6*(12), 101-109.

สุพัฒธณา สุขรัตน์ และอัจฉรา หลีระพงศ์. (2565). ผลการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน และการบูรณาการแบบสหวิทยาการใน รายวิชาการตลาดดิจิทัลและเทคโนโลยีร่วมสมัย. *วารสารการศึกษาและ นวัตกรรมการเรียนรู้*, *2*(3), 205-222.

อรรณพ ปิยะสินธ์ชาติ. (2565). โค้ดดิ้งมีคุณค่ามากกว่าการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้การเขียนโปรแกรมของเยาวชนไทยเพื่อควบคุมหุ่นยนต์อย่างชำนาญ. *วารสาร เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร. พระนคร, 7*(2), 85-96.

อภิชาติ รอดนิยม. (2564). เทคโนโลยีการศึกษากับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในยุคใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6*(9), 123-133.

อวัสดา กิจสวน. (2563). *การสร้างแบบทดสอบความรู้เชิงสหวิทยาการ ตามแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา]. Burapha University Research Information. https://buuir.buu.ac.th/bitstream/1234567890/9143/1/60910083.pdf

Bilal Ahmed. (2024). Bridging Disciplines: How Multidisciplinary Research Advances Innovation. *Kashf Journal of Multidisciplinary Research, 1*(08), 389-399.

Drake, S. M., & Burns, R. C. (2004). Meeting standards through integrated curriculum. Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).

Grover, S., & Pea, R. (2013). Computational thinking in K–12: A review of the state of the field. *Educational Researcher*, 42(1), 38-43.

เมื่อตลาดคือห้องเรียนสังคมศึกษา: ว่าด้วยการเรียนรู้แบบรากเหง้าและการศึกษาของบุตรผู้ค้าข้างทาง

When the Market Is the Social Studies Classroom: On Rhizomatic Learning and the Education of Street Vendors' Children

ณฐยา ราชสมบัติ[1], พระครูสิริภูรินิทัศน์[2], พระสิริเวศย์ มุทุจิตฺโต (ลิมป์ศิลาทอง),[3]
พระมหาฉัตรชัย ทันบาล,[4] และ เฉลิมชัย แก้วกัณหา[5]
Nathaya Rajchasombut, Phrakhrusiriphurinithat, Phrasiriwet Limsiratong[3],
Phramaha Chatchai Tanbal,[4] and Chalermchai Kaewkanha[5]

Received: June 17, 2026
Revised: August 29, 2026
Accepted: August 29, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งพิจารณาลักษณะการเรียนรู้ของบุตรผู้ประกอบอาชีพค้าขายข้างทางในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ระดับชั้นประถมศึกษา โดยผู้เขียนใคร่ขอใช้กรอบความคิดเรื่อง "รากเหง้า" (Rhizome) ของ Gilles Deleuze และ Félix Guattari เป็นเครื่องมือหลักในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าว ทั้งนี้ ด้วยเหตุที่การเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้มิได้ดำเนินไปตามเส้นทางเชิงเดี่ยวอย่างที่ระบบการศึกษากระแสหลักสมมุติไว้แต่แรก หากแต่แตกกิ่งก้านออกไปหลายทิศทางพร้อมกัน ทั้งจากพื้นที่การค้า ความสัมพันธ์ในครอบครัวข้ามชาติ และความสามารถเฉพาะตัวซึ่งมิได้ถูกนับรวมอยู่ในหลักสูตรสังคมศึกษาแต่อย่างใด จากการเก็บข้อมูลภาคสนามและวิเคราะห์ผ่านหลักการเชื่อมโยง ความหลากหลายเชิงคุณภาพ และความเป็นพหุ ผู้เขียนพบว่าเด็กกลุ่มนี้ถือครองทุนความรู้ด้านความเป็นพลเมือง เศรษฐกิจ และพื้นที่สาธารณะอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน ทว่าทุนความรู้ดังกล่าวมักถูกมองข้ามหรือประเมินค่าต่ำกว่าที่ควรจะเป็น มิใช่เพราะไม่มีอยู่จริง หากแต่เพราะไม่ปรากฏในรูปแบบที่ระบบการศึกษาสามารถรับรู้หรือ "อ่าน" ได้ ปรากฏการณ์เช่นนี้ชวนให้

[1] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya university
Corresponding author, e-mail: nathay.raj@mcu.ac.th , Tel. 092-442-4263

ตั้งข้อสังเกตต่อไปว่า สิ่งที่ระบบเรียกว่า "การขาดความรู้" นั้น แท้จริงแล้วอาจเป็นเพียงข้อจำกัดของระบบเองในการมองเห็นความรู้ที่ดำรงอยู่ในรูปแบบอื่นบนพื้นฐานดังกล่าว บทความนี้จึงเสนอว่าครูสังคมศึกษาพึงพัฒนาสมรรถนะในการ "อ่านการเรียนรู้แบบรากเหง้า" ขึ้น เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์นอกห้องเรียนของผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย มิใช่เพียงในฐานะข้อมูลเสริมชายขอบ หากแต่ในฐานะพื้นที่ความรู้ที่มีน้ำหนักเทียบเท่ากับความรู้ที่หลักสูตรกำหนดไว้แต่แรก

คำสำคัญ: รากเหง้า, การเรียนรู้นอกห้องเรียน, ผู้ค้าข้างทาง, สังคมศึกษา, นครสวรรค์

Abstract

This article examines the learning characteristics of children of street vendors in Chum Saeng District, Nakhon Sawan Province, at the primary education level. The author employs the concept of the "Rhizome" developed by Gilles Deleuze and Félix Guattari as the principal framework for understanding this phenomenon, given that the learning of these children does not follow a singular pathway as presupposed by mainstream education, but instead branches out in multiple directions simultaneously—through commercial spaces, transnational family relationships, and unique capabilities that are not accounted for in the social studies curriculum. Drawing on field data and analysis through the principles of connection, qualitative multiplicity, and multiplicity itself, the author finds that these children already possess capital in citizenship, economic, and public-space knowledge in their daily lives. However, this knowledge capital is often overlooked or undervalued, not because it does not exist, but because it does not appear in forms that the educational system can recognize or "read." This phenomenon raises the question of whether what the system terms "knowledge deficiency" may, in fact, be merely a limitation of the system itself in perceiving knowledge that exists in alternative forms. This article therefore proposes that social studies teachers should develop competency in "reading rhizomatic learning" in order to meaningfully connect learners' out-of-classroom experiences to the learning management process—not

merely as marginal supplementary information, but as a knowledge domain of equal weight to that prescribed by the curriculum.

Keywords: Rhizome, Out-of-Classroom Learning, Street Vendors, Social Studies, Nakhon Sawan

บทนำ

หลังสมัยใหม่นิยมกับการศึกษา สภาวะหลังสมัยใหม่นิยม (postmodernity) นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อระบบการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (2558) ชี้ให้เห็นว่าสภาวะดังกล่าวเกิดจากการเคลื่อนย้ายถ่ายเทของประชากร การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารผ่านเทคโนโลยี และการติดต่อสัมพันธ์ข้ามพรมแดนที่กลายเป็นเรื่องธรรมดาในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ท้องถิ่นกับความรู้จากโลกาภิวัตน์เปลี่ยนไปอย่างมีนัยยะสำคัญ และก่อสภาวะตึงเครียดระหว่างความต่างกับความเหมือนที่ระบบการศึกษาต้องเผชิญ แนวคิดนี้ได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางในวรรณกรรมตะวันตก ทั้งในแง่การวิพากษ์สถาบันการศึกษาและการเสนอแนวทางใหม่สำหรับมหาวิทยาลัยในยุคหลังสมัยใหม่ (Ford, 2002) การสำรวจแนวคิดหลักในเชิงปรัชญา วรรณกรรม และวัฒนธรรมร่วมสมัย (Butler, 2002; McHale, 2015) และการนำไปตั้งคำถามต่อการเขียนประวัติศาสตร์และวิธีสร้างความรู้ทางวิชาการ (Southgate, 2003) สะท้อนว่าหลังสมัยใหม่นิยมมิใช่เพียงกระแสปรัชญา แต่แทรกซึมเข้าไปในทุกสาขาวิชาและทุกระดับของการจัดการศึกษา

งานวิชาการไทยที่นำแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม/หลังสมัยใหม่มาวิเคราะห์ระบบการศึกษาชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า อำนาจและวินัยแบบสมัยใหม่ยังคงครอบงำสถาบันการศึกษาไทยอยู่ในหลายระดับ ทั้งในเชิงนโยบาย หลักสูตร และวิธีปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งล้วนตั้งอยู่บนสมมติฐานเรื่องความรู้ อำนาจ และความจริงที่ไม่ถูกตั้งคำถาม (อภิภา ปรัชญพฤทธิ์, 2554) ข้อเสนอร่วมของนักวิชาการกลุ่มนี้คือ สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องเปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่าง และให้ความสำคัญกับความเป็นอื่น (ดรุณี ชูประยูร, 2556) เพื่อปลดเปลื้องการศึกษาออกจากกลไกอำนาจกลางที่ครอบงำอยู่ (สุพรรณิการ์ ชนะนิล, 2568) แนวทางเชิงปฏิบัติที่สอดรับกับข้อเสนอนี้คือการมองหลักสูตรใหม่ มิใช่ในฐานะสิ่งที่ถูกวางแผนจากส่วนกลาง แต่เป็นประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนเองที่ดำรงอยู่จริง แม้ไม่ปรากฏในเอกสารทางการใดๆ (ออมสิน จตุพร และอมรรัตน์ วัฒนาธร , 2557) ข้อถกเถียงเหล่านี้จึงชี้ตรงกันว่า การเรียนรู้นอกห้องเรียนของผู้เรียนกลุ่มชายขอบ เช่น บุตร

ผู้ค้าข้างทางในกรณีศึกษานี้ มิใช่เพียงข้อมูลเสริม แต่คือพื้นที่ที่ระบบการศึกษาไทยควรให้น้ำหนักอย่างจริงจังในเชิงโครงสร้าง

วิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ครอบคลุมสาระด้านศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ (พระสิทธิชัย รินฤทธิ์, 2567) เป้าหมายนี้วางอยู่บนสมมติฐานว่าเยาวชนคือกำลังสำคัญของชาติที่ต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเพื่อร่วมขับเคลื่อนสังคม (Phra Maha Natdanai Thanawuttho, 2026) ในสถานการณ์ที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บทบาทของครูสังคมศึกษาจึงยิ่งทวีความสำคัญ ทั้งในแง่ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างผู้เรียนที่ปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ (Wongpornpratheep, 2024) และในแง่ความสามารถบูรณาการสาระวิชาที่เชื่อมโยงหลากมิติเข้ากับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียนที่แตกต่างกัน (พระมหาโกวิทย์ ฐานเมธี (พาดี) และนิรัช เรืองแสง, 2565)

ข้อท้าทายนี้ปรากฏชัดเป็นรูปธรรมในสาระเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเข้าใจการจัดการทรัพยากรที่จำกัดและตัดสินใจทางเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ แต่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่ส่วนใหญ่กลับออกแบบสำหรับผู้เรียนในบริบทมาตรฐาน และมองข้ามผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตแตกต่างออกไป (วิภาดา พินลา และวิภาพรรณ พินลา, 2564) ช่องว่างนี้สอดคล้องกับข้อเสนอที่ว่าการพัฒนาความเป็นพลเมืองในปัจจุบันต้องให้ความสำคัญกับความหลากหลายของผู้เรียนมากขึ้น (สุทธิพร แท่นทอง, 2564) จากความเป็นมาข้างต้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษาการเรียนรู้ของบุตรผู้ค้าริมทางในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ในฐานะกรณีศึกษาที่สะท้อนช่องว่างระหว่างการเรียนรู้จริงของผู้เรียนกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่ระบบกระแสหลักออกแบบไว้ โดยใช้แนวคิดรากเหง้า (Rhizome) ของ Deleuze & Guattari (1987) เป็นกรอบวิเคราะห์และตีความ

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเด็กกลุ่มเปราะบางในบริบทไทย นอกจากช่องว่างเชิงโครงสร้างของหลักสูตรและการเรียนรู้นอกห้องเรียนแล้ว งานวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์การศึกษายังชี้ว่าเงื่อนไขทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นปัจจัยกำหนดโอกาสทางการศึกษาของเด็กอย่างมีนัยสำคัญ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ (2566) ศึกษาความเปราะบางในครัวเรือนไทยจากข้อมูลครัวเรือนและผลทดสอบสัมฤทธิ์ผล พบว่าครัวเรือนที่มีเด็กมีแนวโน้มเผชิญความเปราะบางเกือบทุกมิติสูงกว่าครัวเรือนที่ไม่มีเด็ก และรายได้ที่ต่างกันส่งผลโดยตรงต่อการลงทุนด้านการศึกษา นอกจากนี้ผลคะแนนมาตรฐานยังสะท้อนความเหลื่อมล้ำระหว่างประเภทสถานศึกษา โดยโรงเรียนสาธิตและเอกชนมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าประเภทอื่น แต่กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพปริมณฑลและจังหวัดใหญ่ มิได้กระจายอย่างเท่าเทียม ข้อค้นพบนี้ชี้ว่าเด็กในครอบครัวที่มีเงื่อนไขทางเศรษฐกิจจำกัด

เช่น บุตรผู้ค้าข้างทางในกรณีศึกษานี้ ต้องเผชิญความเสียเปรียบเชิงโครงสร้างซ้อนทับกันทั้งระดับครัวเรือนและระดับพื้นที่

ในมิติที่กว้างขึ้น รัตนาภรณ์ เชยชิต และคณะ (2568) วิเคราะห์ว่าแม้ไทยจะมีนโยบายสนับสนุนการศึกษาสำหรับทุกคน แต่ในทางปฏิบัติยังมีความเหลื่อมล้ำสี่ประเด็น ได้แก่ การเข้าถึงการศึกษาของเด็กยากจนและเด็กต่างด้าวในชนบท คุณภาพการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเมืองและชนบท การสนับสนุนของครอบครัวที่ส่งผลต่อโอกาส และระบบประเมินผลที่ใช้มาตรฐานเดียวโดยไม่คำนึงบริบทที่แตกต่าง ข้อเสนอสำคัญคือการพัฒนาครูและหลักสูตรให้เหมาะกับผู้เรียนที่หลากหลาย ภายใต้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ (School as Learning Community) และการประเมินผลที่ยืดหยุ่นสะท้อนศักยภาพที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของบทความนี้ที่ต้องการให้ครูสังคมศึกษา "อ่าน" ศักยภาพและการเรียนรู้แบบรากเหง้าของผู้เรียนแต่ละคนได้

ในระดับชุมชน นิภาวรรณ เจริญลักษณ์ และคณะ (2566) นำเสนอกรณีศึกษาบทบาทของพระสงฆ์วัดใหม่สี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งยึดหลักการอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ และการเคารพความแตกต่าง ผ่านแนวทางความเท่าเทียม ความหลากหลาย และการมีส่วนร่วมของชุมชน แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเด็กกลุ่มเปราะบางมิได้ผูกติดกับสถาบันการศึกษาเพียงสถาบันเดียว แต่เกิดขึ้นได้จากเครือข่ายความสัมพันธ์ที่หลากหลายในสังคม สอดคล้องกับหลักการความหลากหลาย (multiplicity) ของแนวคิดรากเหง้าที่มองว่าความรู้และการพัฒนามนุษย์เติบโตจากการผสมผสานหลายแหล่งพร้อมกัน

งานวิจัยทั้งสามชิ้นชี้ภาพร่วมกันว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในบริบทไทยมิใช่เพียงปัญหาเชิงนโยบายหรือทรัพยากร แต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังลึกอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจครัวเรือน พื้นที่ และระบบประเมินผลที่ไม่ยืดหยุ่น เด็กในครอบครัวผู้ค้าริมทางในกรณีศึกษานี้จึงเป็นตัวแทนของผู้เรียนที่เผชิญความเสียเปรียบหลายชั้นพร้อมกัน และเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้การมองเห็นและประเมินค่าการเรียนรู้แบบรากเหง้าของพวกเขามีความจำเป็นเร่งด่วนยิ่งขึ้น

แนวคิดรากเหง้ากรอบมุมมองทางเลือกต่อการเรียนรู้

แนวคิดรากเหง้า (Rhizome) ถูกนำเสนอโดย Gilles Deleuze & Félix Guattari ใน *A Thousand Plateaus* (1987) โดยหยิบยืมคำศัพท์จากพฤกษศาสตร์มาใช้เป็นอุปลักษณ์ทางปรัชญา รากเหง้าคือโครงสร้างที่เติบโตใต้ดิน แตกกิ่งก้านไปทุกทิศทางโดยไม่มีจุดกำเนิดหรือ

จุดสิ้นสุดที่ตายตัว ต่างจากระบบ "ต้นไม้" (arborescent) ที่มีรากเดียว ลำต้นเดียว และกิ่งก้านแผ่จากศูนย์กลางตามลำดับชั้น Deleuze และ Guattari ใช้ความแตกต่างนี้วิพากษ์วิธีคิดแบบตะวันตกที่มักมองสรรพสิ่งว่ามีจุดกำเนิด มีลำดับ และมีอัตลักษณ์คงที่ สำหรับบทความนี้ แนวคิดดังกล่าวถูกใช้เป็นเลนส์มองการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนอกกรอบระบบการศึกษาทางการ โดยเฉพาะในบริบทของบุตรผู้ค้าข้างทางที่มีชีวิตและการเรียนรู้ดำเนินอยู่ในพื้นที่ซึ่งหลักสูตรกระแสหลักไม่ได้ออกแบบมารองรับ

ลักษณะสำคัญของแนวคิดรากเหง้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้มีสี่ประการ

ประการแรก หลักการเชื่อมโยงและความแตกต่าง (connection and heterogeneity) กำหนดว่าทุกจุดในระบบเชื่อมโยงต่อไปยังสิ่งอื่นได้โดยไม่จำกัด ไม่มีจุดใดถูกกำหนดล่วงหน้าว่าต้องเชื่อมกับอะไร และการเชื่อมโยงไม่จำเป็นต้องมีลักษณะเหมือนกัน ในบริบทการเรียนรู้ หลักการนี้ชี้ว่าความรู้เกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ดูเหมือนไม่เกี่ยวข้องกัน เช่น พื้นที่ตลาด ภาษาที่หลากหลาย และทักษะเฉพาะตัวของผู้เรียน

ประการที่สอง หลักความหลากหลาย (multiplicity) เน้นว่าการเรียนรู้ไม่ผูกกับเกณฑ์เดียว แต่ดำรงอยู่ในฐานะการผสมผสาน (assemblage) ที่เติบโตและเพิ่มมิติเรื่อยๆ ความรู้จึงไม่มีศูนย์กลางหรือชายขอบ หลักการนี้ท้าทายระบบการประเมินผลที่วัดความรู้จากมิติเดียวโดยตรง

ประการที่สาม หลักการแตกแยกที่ไม่ก่อความหมายตายตัว (asignifying rupture) ระบุว่าแม้การเชื่อมต่อจะแตกหัก กระบวนการเรียนรู้ก็เริ่มต้นใหม่ได้เสมอในพื้นที่เดิมหรือพื้นที่ใหม่ Deleuze และ Guattari อธิบายด้วยภาพตัวต่อและดอกกล้วยไม้ที่เปลี่ยนแปลงกันและกันผ่านความสัมพันธ์ โดยไม่มีฝ่ายใดเป็นศูนย์กลาง เรียกกระบวนการนี้ว่าการสลายเขตแดน (deterritorialization) และการสร้างเขตแดนใหม่ (reterritorialization) ซึ่งหมายความว่าความล้มเหลวในระบบการเรียนรู้แบบหนึ่งมิใช่จุดสิ้นสุด แต่เป็นจุดเปลี่ยนผ่านสู่รูปแบบใหม่

ประการที่สี่ หลักการทำแผนที่และการคัดลอก (cartography and decalcomania) แยกวิธีทำความเข้าใจโลกออกเป็นสองแบบ คือ การ "คัดลอก" (tracing) ซึ่งทำซ้ำโครงสร้างที่มีอยู่ และการ "สร้างแผนที่" (mapping) ซึ่งเปิดรับการเชื่อมโยงใหม่ที่สอดคล้องกับความจริงเฉพาะหน้า การศึกษาในฐานะ "การสร้างแผนที่" จึงหมายถึงกระบวนการที่ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสำรวจความเป็นไปได้ใหม่ แทนที่จะทำซ้ำเนื้อหาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

ทั้งสี่หลักการนี้จะถูกนำมาวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม เพื่อแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ของบุตรผู้ค้าข้างทางในจังหวัดนครสวรรค์ดำเนินไปในลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดรากเหง้าอย่างไร และมีนัยยะอย่างไรต่อการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในบริบทที่ผู้เรียนมีชีวิตอยู่นอกกรอบห้องเรียน

การประยุกต์ใช้แนวคิดรากเหง้ากับการศึกษาในการศึกษานานาชาติ แนวคิดรากเหง้าของ Deleuze และ Guattari ได้รับการขยายความและนำไปประยุกต์ใช้ในวงการศึกษาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา งานกลุ่มหนึ่งมุ่งวางรากฐานเชิงทฤษฎีของแนวคิดนี้ในสนามการศึกษา โดยชี้ว่าแก่นสำคัญคือการปฏิเสธโครงสร้างแบบมีศูนย์กลางและสายเลือดเดียว (anti-genealogical) เน้นการเชื่อมต่อในแนวนอนที่ไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุดตายตัว และเมื่อขาดตอนก็เชื่อมต่อใหม่ในพื้นที่อื่นได้เสมอ (Genosko, 2020) ลักษณะดังกล่าวถูกนำมาสร้างเป็น "รูปแบบการเรียนรู้แบบรากเหง้า" (rhizomatic learning) โดยเสนอว่าความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีท้าทายความเข้าใจเดิมเรื่องความรู้ ทำให้ความรู้มิได้ถูกกำหนดจากศูนย์กลางหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายเดียวอีกต่อไป หากแต่เกิดจากการต่อรองร่วมกันระหว่างผู้เรียนทั้งในมิติส่วนบุคคลและมิติทางสังคม (Cormier, 2008) และได้รับการต่อยอดโดยวางไว้ในกรอบปรัชญาหลังโครงสร้างนิยมอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงกับแนวคิดอื่นของ Deleuze และ Guattari เช่น การผสมผสาน การกลายเป็น และความเป็นนักเดินทาง เพื่อชี้ว่าการเรียนรู้แบบรากเหง้าสร้างเครือข่ายที่เปิดกว้างและถูกออกแบบโดยผู้เรียนเองทั้งในการศึกษาทางการ นอกระบบ และตามอัธยาศัย (Kairiene, 2020)

งานอีกกลุ่มหนึ่งนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ในระดับปฏิบัติการที่เจาะจงยิ่งขึ้น ทั้งในมิติหลักสูตรและเด็กปฐมวัย ซึ่งท้าทายขนบการแบ่งแยกระหว่าง "เด็ก" กับ "หลักสูตร" โดยใช้กรอบรากเหง้า ระดับลาน และเส้นทางแห่งการหลุดพ้นจากดินแดนเดิม เพื่อสำรวจว่าเด็กเข้าใจและมีปฏิสัมพันธ์กับหลักสูตรผ่านการเล่นอย่างไร อันเปิดความเป็นไปได้ในการมองเด็กเป็นผู้ร่วมสร้างความหมายของหลักสูตรมากกว่าเป็นเพียงผู้รับความรู้ (Sellers, 2013) และในมิติการรู้หนังสือและพหุภาษา ซึ่งผนวกแนวคิดของ Deleuze กับทฤษฎีพหุภาวะทางการอ่านเขียน โดยใช้ความหลากหลาย การกลายเป็น และความรู้สึก ทำความเข้าใจกระบวนการรู้หนังสือในบริบทที่ซับซ้อนและไม่แน่นอน (Cole & Masny, 2009) ทั้งสองงานสะท้อนร่วมกันว่าแนวคิดรากเหง้ามิได้จำกัดอยู่เพียงการอธิบายโครงสร้างความรู้ในระดับกว้าง แต่ยังประยุกต์ใช้วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เฉพาะด้านได้อย่างมีนัยยะ

อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้มิได้ปลอดจากข้อวิพากษ์ งานประเมินเชิงวิพากษ์อย่างเป็นระบบ โดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีเชิงวัฒนธรรมประวัติศาสตร์และทฤษฎีการรับรู้แบบสถานการณ์ ชี้ทั้งจุดแข็งและข้อจำกัดของการใช้รากเหง้าเป็นอุปลักษณ์สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Karasavvidis, 2023) ซึ่งเป็นข้อเตือนใจว่าการนำแนวคิดนี้มาใช้ต้องกระทำอย่างมีวิจารณญาณ มิใช่การคัดลอกกรอบคิดมาใช้โดยปราศจากการตรวจสอบกับบริบทเฉพาะ

งานวิชาการเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการนำแนวคิดรากเหง้ามาวิเคราะห์การเรียนรู้ของบุตรผู้ค้าข้างทางในบทความนี้ มิได้เป็นการทดลองที่ปราศจากฐานทางวิชาการ หากแต่อยู่ในธรรมเนียมของการศึกษาที่นักวิชาการนานาชาติได้พัฒนาและถกเถียงกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในมิติของหลักสูตร การรู้หนังสือ และการเรียนรู้นอกระบบ

ภาพประกอบ (illustrative case)

ในบรรดากรณีศึกษา ครอบครัวผู้ประกอบการร้านค้าผลผลิตทางการเกษตรริมทางแห่งหนึ่งในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นตัวอย่างที่แสดงลักษณะการเรียนรู้แบบรากเหง้าได้ชัดเจนที่สุด ครอบครัวนี้ก่อตัวขึ้นจากการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน เมื่อผู้ให้ข้อมูลพบกับคู่สมรสซึ่งเป็นชาวต่างชาติระหว่างการทำงานในต่างประเทศเป็นระยะเวลาหลายปี ก่อนกลับมาตั้งถิ่นฐานในไทยและประกอบกิจการค้าขายผลผลิตทางการเกษตรริมทาง ควบคู่กับการรับจ้างและทำเกษตรกรรมในพื้นที่ โครงสร้างครอบครัวนี้สะท้อนกระบวนการสลายเขตแดนและสร้างเขตแดนใหม่ที่ Deleuze และ Guattari เสนอไว้อย่างเป็นรูปธรรมกล่าวคือ ดินแดนเดิมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมถูกละทิ้ง แต่ได้รับการสร้างใหม่ในรูปแบบที่ซับซ้อนกว่าเดิมบนผืนดินใหม่ บุตรของครอบครัวซึ่งศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษาตอนปลายเป็นผู้เรียนที่ระบบการศึกษากระแสหลักมักประเมินว่า "มีข้อจำกัด" เนื่องจากทักษะทางวิชาการและภาษาไม่โดดเด่น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผ่านกรอบรากเหง้า พบว่าการเรียนรู้ของเด็กคนนี้ดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องและซับซ้อนในพื้นที่ที่ระบบมองไม่เห็น

การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงและหลากหลาย ข้อมูลภาคสนามชี้ว่าเด็กในกรณีศึกษานี้เรียนรู้สาระสังคมศึกษาโดยตรงจากชีวิตประจำวัน โดยไม่ผ่านครูในฐานะศูนย์กลางความรู้ ผู้ปกครองรายงานว่าบุตรได้ฝึกฝนการเปรียบเทียบราคาและประเมินความคุ้มค่าผ่านการพาไปเลือกซื้อสินค้าในร้านราคาประหยัด ซึ่งเป็นการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ระดับครัวเรือนที่เป็นรูปธรรมกว่าการเรียนในห้องเรียนอย่างมีนัยยะสำคัญ ขณะเดียวกัน ขณะเดียวกัน การเติบโตในครอบครัวหลายภาษาที่มีพื้นเพข้ามวัฒนธรรมและประสบการณ์การใช้ชีวิตในต่างประเทศของบิดามารดา ยังทำให้เด็กได้เรียนรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน การเจรจา และการปรับตัวในบริบทที่แตกต่างกัน ยังทำให้เด็กได้เรียนรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน การเจรจา และการปรับตัวในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งล้วนเป็นสาระสำคัญในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่น่าสังเกตคือความรู้เหล่านี้มิได้เกิดจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเพียงลำพัง หากแต่งอกจากจุดเชื่อมต่อของพื้นที่การค้า ความสัมพันธ์ในครอบครัว และประสบการณ์ส่วนตัวพร้อมกัน สอดคล้องกับหลักความหลากหลายที่ระบุว่าความรู้ไม่ผูกกับมาตรวัดใดมาตรวัดหนึ่ง แต่เติบโตจากการผสมผสานที่เพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ

การแตกแยกที่ไม่สิ้นสุด หลักฐานที่น่าสนใจอีกประการปรากฏในลักษณะการสนับสนุนของผู้ปกครอง กล่าวคือ แม้บุตรจะมีผลการเรียนในระบบไม่โดดเด่น แต่ผู้ปกครองไม่มองสิ่งนี้เป็นการสิ้นสุดของเส้นทางการเรียนรู้ ในทางตรงข้ามมีความสามารถและความสนใจพิเศษด้านศิลปะ สร้างสรรค์และลงทุนจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณภาพให้แม้ต้นทุนสูง ปรากฏการณ์นี้แสดงกระบวนการสร้างเขตแดนใหม่ในระดับปัจเจก ที่ซึ่งการ "ขาดตอน" จากเส้นทางวิชาการกระแสหลักมิได้นำไปสู่การหยุดชะงักของการเรียนรู้ แต่เปิดพื้นที่ให้การเรียนรู้งอกในทิศทางใหม่ที่สอดคล้องกับศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน

การทำแผนที่ความรู้ (Cartography) ที่โดดเด่นไม่แพ้กันคือแนวทางที่ผู้ปกครองวางแผนการศึกษาของบุตร ซึ่งมิได้ดำเนินตามเส้นทางสำเร็จรูปที่ระบบกำหนด หากแต่ "ทำแผนที่" ตามสมรรถนะจริงของผู้เรียน (competency-based planning) โดยมีเป้าหมายระยะยาวคือการศึกษาต่อในสาขาที่สอดคล้องกับความถนัดเฉพาะตัวแนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการทำแผนที่ความรู้ที่โดดเด่นไม่แพ้กัน แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการสร้างแผนที่ของ Deleuze และ Guattari ที่แยกการ "คัดลอก" (tracing) เส้นทางที่มีอยู่แล้ว ออกจากการ "สร้างแผนที่" (mapping) ที่เปิดรับความเป็นไปได้ใหม่ตามความจริงเฉพาะหน้า (ณฐยา ราชสมบัติ, 2569)

กรณีศึกษานี้ชี้ว่าการเรียนรู้แบบรากเหง้ามิใช่สภาวะที่ขาดแคลนหรือบกพร่อง หากแต่เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีพลวัต หลากหลาย และดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง เพียงแต่ดำเนินอยู่ในพื้นที่ที่ระบบการศึกษากระแสหลักยังไม่มีเครื่องมือรับรู้และประเมินค่าได้อย่างเหมาะสม

บทวิเคราะห์นัยยะต่อสังคมศึกษา

ผลจากการวิเคราะห์ข้างต้นนำไปสู่การตั้งคำถามต่อข้อสมมติฐานพื้นฐานของการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา กล่าวคือ หากระบบการศึกษาสร้างความรู้ในลักษณะ "ต้นไม้" ที่มีรากเดียว ลำต้นเดียว และกิ่งก้านที่ถูกกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า ย่อมเป็นธรรมดาที่เด็กซึ่งเรียนรู้แบบรากเหง้าจะถูกประเมินว่า "ด้อยกว่า" หรือ "ไม่พร้อม" ทั้งที่ความจริงคือพวกเขากำลังเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพียงแต่ในรูปแบบที่ระบบไม่มีเครื่องมือรับรู้

ประเด็นนี้มีนัยยะสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาอย่างน้อยสามประการ ประการแรก สาระภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ในหลักสูตรมิใช่เพียงความรู้นามธรรม แต่ปรากฏอยู่ในชีวิตของเด็กกลุ่มนี้ผ่านการอ่านฤดูกาล การจัดการห่วงโซ่อุปทานในครัวเรือน และการเรียนรู้ราคาเปรียบเทียบ หากครูสามารถเชื่อมเนื้อหาเหล่านี้เข้ากับประสบการณ์ตรงของผู้เรียนได้ ก็จะเกิด

กระบวนการที่ Deleuze และ Guattari เรียกว่า "การสร้างแผนที่" (cartography) ซึ่งต่างจากการคัดลอก (tracing) ความรู้สำเร็จรูปจากตำรา

ประการที่สอง ครอบครัวข้ามชาติที่ปรากฏในกรณีศึกษา อันเป็นผลจากการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างไทย เวียดนาม และไต้หวัน เป็นตัวอย่างชัดเจนของการเรียนรู้ในพื้นที่ที่ดินแดนเก่าสลายและดินแดนใหม่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นแก่นของการดำรงชีวิตพลเมืองในโลกร่วมสมัย มิติเหล่านี้ควรถูกนำเข้าสู่กรอบการเรียนรู้สังคมศึกษา มากกว่ามองว่าเป็น "ปัจจัยรบกวน" ต่อการเรียนการสอน ประการที่สาม แนวคิดรากเหง้าชวนตั้งคำถามต่อบทบาทของครูสังคมศึกษาในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้จากศูนย์กลางสู่ชายขอบ และเสนอว่าครูควรทำหน้าที่เป็น "ผู้เชื่อมโยง" (connector) ที่ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นว่าการเรียนรู้ที่กระจัดกระจายของตนเองมีคุณค่าและเชื่อมต่อกับสังคมวงกว้างได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม บทความนี้ตระหนักถึงข้อจำกัดของการนำทฤษฎีปรัชญาตะวันตกมาวิเคราะห์บริบทการศึกษาไทย กล่าวคือ แนวคิดของ Deleuze และ Guattari ถือกำเนิดจากการวิพากษ์สังคมทุนนิยมและรัฐสมัยใหม่ของยุโรป การนำมาใช้ในบริบทพื้นที่กึ่งเมืองของไทยจึงต้องระวังมิให้กลายเป็นการ "คัดลอก" กรอบคิดโดยไม่ผ่านการทดสอบกับความจริงเฉพาะถิ่น งานวิจัยในระยะต่อไปควรขยายฐานข้อมูลภาคสนามให้ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายยิ่งขึ้น เพื่อให้การ "สร้างแผนที่" ของการเรียนรู้แบบรากเหง้าในบริบทไทยมีความหนาแน่นและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้นในเชิงประจักษ์

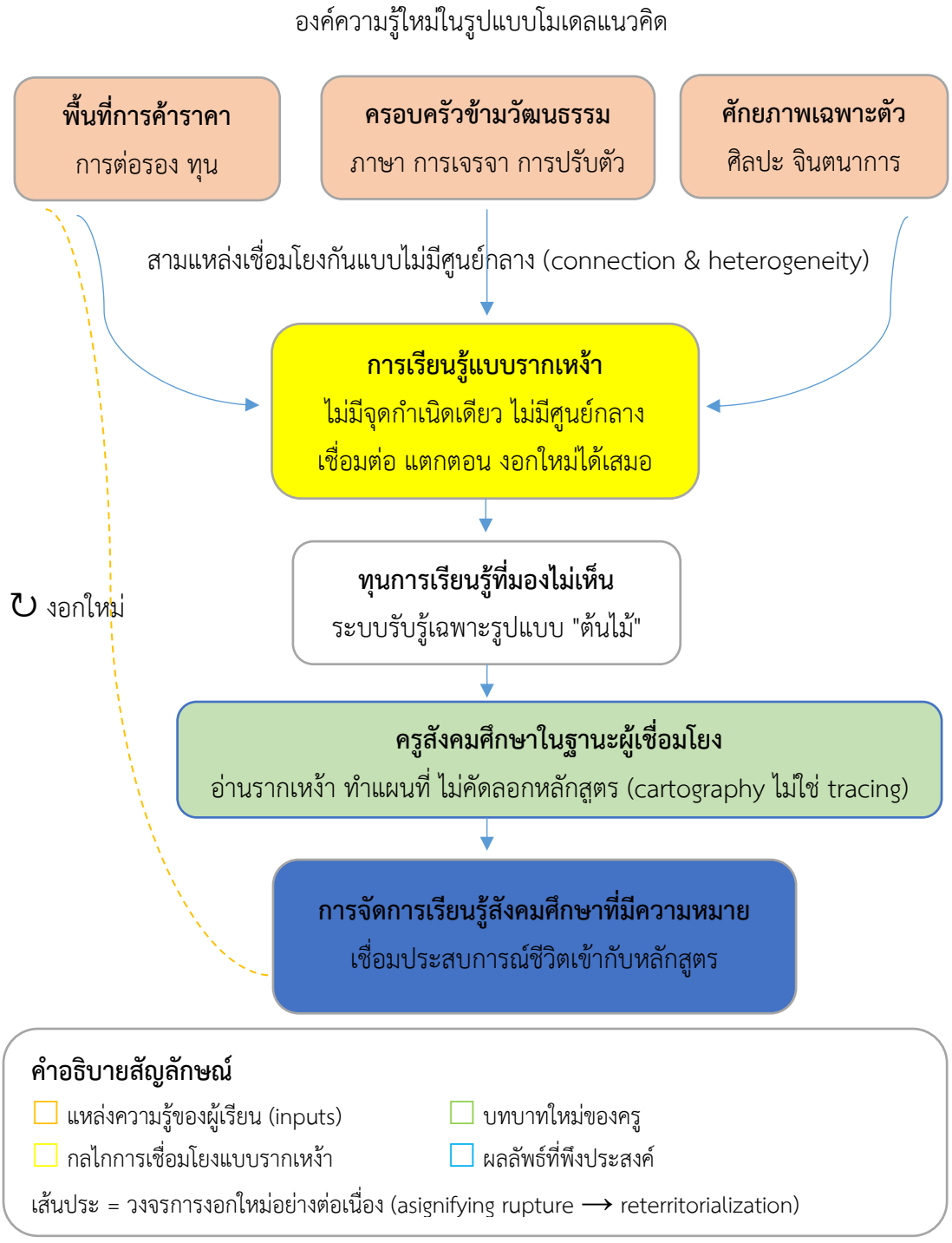
สรุปผล

การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ของบุตรผู้ค้าข้างทางในพื้นที่อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มีลักษณะที่มิอาจอธิบายได้ด้วยกรอบคิดเส้นตรงของระบบการศึกษากระแสหลัก เด็กในกลุ่มนี้เติบโตในพื้นที่ที่ความรู้ไม่มีจุดกำเนิดเดียว ไม่มีศูนย์กลาง และไม่มีขอบเขตที่แน่ชัด ดังปรากฏในกรณีศึกษาของร้านน้ำตาลสดริมถนนนครสวรรค์-ชุมแสง ซึ่งบุตรของผู้ประกอบการเรียนรู้การประเมินคุณค่าของสิ่งของ การต่อรองทางเศรษฐกิจ และการจัดการทรัพยากรที่จำกัด ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมในพื้นที่ส่วนตัวของตนเอง ความรู้เหล่านี้เกิดขึ้นโดยไม่มีครูเป็น "ราก" กำหนดทิศทาง หากแต่แตกขยายออกจากการสัมพันธ์กับลูกค้า คู่ค้า วัสดุอุปกรณ์ และบริบทครอบครัวข้ามวัฒนธรรม

เมื่อพิจารณาผ่านแนวคิดรากเหง้าของ Deleuze และ Guattari พบว่าการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการสำคัญสามประการ หนึ่งหลักการเชื่อมโยงและความแตกต่าง ซึ่ง

ปรากฏในสองหลักความหลากหลาย ที่แสดงให้เห็นว่า สามหลักการแตกแยกที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งชี้ว่าการหยุดชะงักทางการเรียนหรือข้อจำกัดทางภาษามิได้ทำลายกระบวนการเรียนรู้ หากแต่เปิดให้เกิดการงอกใหม่ในพื้นที่และรูปแบบอื่น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ตรรกะของโมเดล

การเรียนรู้ของบุตรผู้ค้าข้างทางเกิดจากสามแหล่งความรู้ที่ไม่มีจุดศูนย์กลางร่วมกัน ได้แก่ พื้นที่การค้า ครอบครัวข้ามวัฒนธรรม และศักยภาพเฉพาะตัวของผู้เรียน สามแหล่งนี้เชื่อมโยงกันในลักษณะรากเหง้าตามหลักการเชื่อมโยงและความแตกต่างที่กล่าวมาข้างต้น ก่อนหลอมรวมเป็นแก่นกลาง คือ "การเรียนรู้แบบรากเหง้า" ที่ไม่มีลำดับชั้นตายตัว ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ความรู้ในลักษณะดังกล่าวกลายเป็น "ทุนการเรียนรู้ที่มองไม่เห็น" เนื่องจากระบบการศึกษากระแสหลักถูกออกแบบมาให้รับรู้เฉพาะความรู้แบบ "ต้นไม้" ที่มีรากเดียวเท่านั้น จุดที่เป็นข้อเสนอใหม่ของบทความอยู่ที่ทางออกซึ่งมิใช่การบังคับให้ความรู้แบบรากเหง้ากลายเป็นความรู้แบบต้นไม้ หากแต่คือการเปลี่ยนบทบาทของครูสังคมศึกษาให้เป็น "ผู้เชื่อมโยง" (connector) ที่ทำหน้าที่ "สร้างแผนที่" ความรู้ของผู้เรียน แทนการคัดลอกหลักสูตรสำเร็จรูป ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีความหมายวงจรนี้มิได้สิ้นสุดที่การจัดการเรียนรู้ดังกล่าว หากแต่หมุนกลับไปป้อนความรู้ใหม่เข้าสู่แหล่งความรู้เดิมอย่างต่อเนื่อง สะท้อนหลักการแตกแยกที่ไม่สิ้นสุดที่ระบุว่าความรู้ไม่เคยหยุดนิ่ง แต่งอกใหม่ได้เสมอ

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่า ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบการวิจัย การดำเนินการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัยในบทความนี้

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

ในกระบวนการปรับแก้ต้นฉบับตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียนใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ Claude (Anthropic) เพื่อช่วยงานด้านภาษาและการจัดเรียงเนื้อหา ได้แก่ (1) การพิจารณาและปรับลดการใช้เครื่องหมายวงเล็บภาษาอังกฤษกำกับศัพท์ที่ซ้ำเกินความจำเป็นในหลายจุดของบทความ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องความเหมาะสมของการใช้ภาษา และ (2) การปรับโครงสร้างย่อหน้าทบทวนวรรณกรรมบางส่วนในหัวข้อบทนำและหัวข้อการประยุกต์ใช้แนวคิดรากเหง้ากับการศึกษานานาชาติ จากลักษณะเรียงอ้างอิงทีละแหล่งให้เป็นการจัดกลุ่มตามประเด็นและสังเคราะห์ร่วมกันมากขึ้น ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องการสังเคราะห์วรรณกรรม การใช้งานดังกล่าวจำกัดอยู่ในระดับถ้อยคำและย่อหน้าเฉพาะส่วนที่ระบุมิได้มีส่วนในการกำหนดกรอบทฤษฎี การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม การตีความกรณีศึกษา หรือข้อสรุปทางวิชาการของบทความ ซึ่งเป็นผลงานและดุลยพินิจของผู้เขียนทั้งสิ้น ผู้เขียนได้

ตรวจสอบ แก้ไข และรับผิดชอบต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของเนื้อหาทั้งหมดในบทความฉบับสุดท้ายด้วยตนเอง

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลภาคสนามที่ใช้ในบทความนี้ เปิดเผยได้ต่อสาธารณะได้

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

งานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับข้อมูลของมนุษย์ (ผู้ให้ข้อมูลและครอบครัวในกรณีศึกษา) ผู้เขียนได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่รับรอง ว.54/2569 อนุมัติเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2569 และได้รับความยินยอม (informed consent) จากผู้ให้ข้อมูล/ผู้ปกครองของผู้เยาว์ในกรณีศึกษาก่อนการเก็บข้อมูลทุกครั้ง

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

งานวิจัยนี้ ไม่ได้รับทุนสนับสนุนจากแหล่งใดในการออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการตัดสินใจเผยแพร่ผลงาน

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ณฐยา ราชสมบัติ การกำหนดกรอบแนวคิดและออกแบบงานเขียน, การเก็บข้อมูลภาคสนาม, การวิเคราะห์ข้อมูล, การเขียนต้นฉบับ, การปรับแก้ต้นฉบับ

พระครูสิริภูรินิทัศน์ การควบคุมกำกับดูแลงานเขียน, การตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์, การให้ข้อเสนอแนะและปรับแก้ต้นฉบับ

พระสิริเวศย์ มุทุจิตฺโต (ลิมป์ศิลาทอง) การควบคุมกำกับดูแลงานเขียน, การตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์, การให้ข้อเสนอแนะและปรับแก้ต้นฉบับ

พระมหาฉัตรชัย ทันบาล การควบคุมกำกับดูแลงานเขียน, การให้ข้อเสนอแนะและปรับแก้ต้นฉบับ

เฉลิมชัย แก้วกัณหา การควบคุมกำกับดูแลงานเขียน, การให้ข้อเสนอแนะและปรับแก้ต้นฉบับ

เอกสารอ้างอิง

ณฐยา ราชสมบัติ. (2569). *ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการศึกษาบุตรผู้ค้าข้างทางในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ดรุณี ชูประยูร. (2556). หลังสมัยใหม่นิยมและอุดมศึกษา. *วารสารรม่พฤกษ์, 31*(1), 173–184.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ. (2566). ความเปราะบางในครัวเรือนไทยและความเหลื่อมล้ำของโอกาสการศึกษาของเด็ก: หลักฐานเชิงประจักษ์จากข้อมูลครัวเรือนและผลทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา. *วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 14*(28), 33–49.

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2558). *Postmodernism*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). https://anthropology-concepts.sac.or.th/glossary/113

นิภาวรรณ เจริญลักษณ์ และคณะ. (2566). พระสงฆ์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนกลุ่มเปราะบาง: ประสบการณ์การพัฒนาชุมชนวัดใหม่สี่หมื่น อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 42*(6), 933–947.

พระมหาโกวิทย์ ฐานเมธี (พาดี), และนิรัช เรืองแสง. (2565). พุทธปรัชญากับศาสตร์การสอนสังคมศึกษา. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7*(3), 257–268.

พระสิทธิชัย รินฤทธิ์. (2567). การสอนสังคมศึกษาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. *วารสารธรรมทูต, 2*(2), 88–95. https://so14.tci-thaijo.org/index.php/Dhammaduta/article/view/612

รัตนาภรณ์ เชยชิต, สุมิตร สุวรรณ, และพัชราภา ตันติชูเวช. (2568). ความเสมอภาคทางการศึกษา: โอกาสการเข้าถึงและคุณภาพ. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์, 1*(5), 1-10. https://doi.org/10.64186/jsp1837

วิภาดา พินลา, และวิภาพรรณ พินลา. (2564). มโนทัศน์พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา ผ่านการสอนสาระการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์. *วารสารนวัตกรรมทางการศึกษา, 20*(2), 1–15. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/eduthu/article/view/243862

สุทธิพร แท่นทอง. (2564). การสอนสังคมศึกษากับการพัฒนาความเป็นพลเมืองยุคดิจิทัล. *ศึกษาศาสตร์ มมร, 9*(1), 13–24. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/edj/article/view/252704

สุพรรณิการ์ ชนะนิล. (2568). การจัดการศึกษาไทยในยุคหลังสมัยใหม่: การวิเคราะห์อำนาจและความรู้ผ่านกรอบแนวคิดของ Michel Foucault. *วารสารสหวิทยาการ, 22*(2), 9–20. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/citujournal/article/view/283745

อภิภา ปรัชญพฤทธิ์. (2554). *หลังสมัยใหม่นิยมและการอุดมศึกษา*. อินทภาษ.

ออมสิน จตุพร, และอมรรัตน์ วัฒนาธร. (2557). นักวิชาการท้องถิ่น: วาทกรรมว่าด้วย "หลักสูตร" และการวิจัยด้านหลักสูตรจากมุมมองเชิงวิพากษ์และหลังสมัยใหม่นิยม. *วารสารการศึกษาและนวัตกรรม, 16*(3), 200–213. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/19133

Butler, C. (2002). *Postmodernism: A very short introduction*. Oxford University Press.

Cole, D., & Masny, D. (Eds.). (2009). *Multiple literacies theory: A Deleuzian perspective*. Sense Publishers.

Cormier, D. (2008). Rhizomatic education: Community as curriculum. *Innovate: Journal of Online Education, 4*(5). https://www.learntechlib.org/p/104239/

Deleuze, G., & Guattari, F. (1987). Introduction: Rhizome. In *A thousand plateaus* (pp. 3–25).

Ford, M. P. (2002). *Beyond the modern university: Toward a constructive postmodern university*. Praeger.

Genosko, G. (2020). Rhizome. In *The Wiley-Blackwell encyclopedia of social theory* (pp. 1–2). Wiley. https://doi.org/10.1002/9781405165518.wbeosr086.pub2

Kairiene, A. (2020). The rhizomatic learning from a perspective of poststructuralism. *The Journal of Education, Culture, and Society, 11*(1), 102–115.

Karasavvidis, I. (2023). Rhizomatic learning: A critical appraisal from the perspective of cultural-historical theory. In *New directions in rhizomatic learning* (pp. 41–64). Routledge.

McHale, B. (2015). *The Cambridge introduction to postmodernism*. Cambridge University Press.

Phra Maha Natdanai Thanawuttho (Niamhom). (2026). Social studies education and youth development. *Wishing Journal Review, 5*(3), 23–32. Retrieved from https://so01.tci-thaijo.org/index.php/WJR/article/view/285573

Sellers, M. (2013). *Young children becoming curriculum: Deleuze, Te Whāriki and curricular understandings*. Routledge.

Southgate, B. C. (2003). *Postmodernism in history: Fear or freedom?*. Routledge.

Wongpornpratheep, P. (2024). Social studies teachers and learners in the era of disruption. *KKU International Journal of Humanities and Social Sciences, 14*(3), 127–161.

ผู้บริหารสถานศึกษานวัตกรรมและเทคโนโลยีการบริหารการศึกษายุคดิจิทัล

School Administrators, Innovation, and Educational Administration Technology in the Digital Era

ชฎาภัทร เปี่ยมอินทร์[1]
Chadapat Piam-in

Received: February 02, 2026
Revised: August 30, 2026
Accepted: August 30, 2026

บทคัดย่อ

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการนำพาสถานศึกษาให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ เพื่อให้การดำเนินงานมีความรวดเร็ว เป็นระบบ และสามารถใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม บทความนี้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ทั้งด้านบทบาท คุณลักษณะ และทักษะที่จำเป็น ตลอดจนการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา จากการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลควรมีวิสัยทัศน์ เปิดรับการเปลี่ยนแปลง มีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยี สามารถวางแผนและตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูล ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยี รวมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา นอกจากนี้ ผู้บริหารควรนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป เพื่อช่วยลดขั้นตอนการทำงาน เพิ่มความรวดเร็วในการสื่อสาร และทำให้การบริหารทรัพยากรเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงไม่ได้มีหน้าที่เพียงนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานเท่านั้น แต่ต้องสามารถนำความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และการมีส่วนร่วมของบุคลากรมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการ

[1] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: kitty@cmu.ac.th, Tel. 096-1453695.

ยกระดับคุณภาพการศึกษา และเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาให้สามารถก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษายุคดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา, นวัตกรรมและเทคโนโลยี

Abstract

School administrators in the digital era play a crucial role in enabling educational institutions to adapt to social and technological change by employing technology and innovation as management tools to enhance efficiency, systematization, and data-informed decision-making. This article presents concepts concerning school administrators in the digital era, addressing their roles, characteristics, and required skills, as well as the application of innovation and technology in school administration. The study found that school administrators in the digital era should possess vision, openness to change, technological knowledge and skills, the ability to plan and make data-driven decisions, and the capacity to promote teachers' and personnel's technological knowledge and skills, while creating opportunities for personnel participation in institutional development. Furthermore, administrators should apply technology to academic affairs, budgeting, personnel management, and general administration to streamline procedures, accelerate communication, and maximize resource utilization. Therefore, school administrators in the digital era are not merely responsible for adopting technology in their work, but must also be able to apply knowledge, technology, innovation, and personnel participation appropriately to the institutional context, in order to enhance management, elevate educational quality, and prepare institutions to keep pace with change in the digital era efficiently and sustainably.

Keywords: School Administrators, Educational Administration in the Digital Era, Innovation and Technology

บทนำ

สราวุธ ปัดตังทานัง, พระวรเชษฐ์ วิสุทธิสาโร และสุรินทร์ นานาผล (2568) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องปรับบทบาทและพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร การจัดการเรียนรู้ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้สนับสนุนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย และพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ภายใต้บริบทดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการอย่างรอบด้าน สามารถนำองค์กรให้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ความสำเร็จของสถานศึกษาส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหารในการกำหนดทิศทาง พัฒนาบุคลากร และบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน (อมรรัตน์ เตชะนอก, 2563) สำหรับบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล สามารถจำแนกได้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี 2) การส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี 3) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการที่ทันสมัยโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุน และ 4) การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา โดยมุ่งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง มีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีควบคู่กับการมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป (ธนรัตน์ กุลศรี, 2564)

จากบทบาทดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมิได้มุ่งเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากรให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม โดย OECD (2023) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรทางการศึกษา โดยชี้ว่าการใช้ทรัพยากรและเครื่องมือดิจิทัลอย่างเหมาะสมควรเป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะทางวิชาชีพของครู ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากร

ทางการศึกษา และควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ UNESCO (2024) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำต่อการพัฒนาสถานศึกษาและระบบการศึกษา รวมถึงความจำเป็นในการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้บริหารให้สอดคล้องกับบริบททางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ผลการศึกษาในประเทศไทยยังสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว โดย วิภาวดี จักรแก้ว, เบญจพร ชนะกุล และสุภาพ เต็มรัตน์ (2565) พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.55) ขณะที่ เฌณิศา ศรีวิชัย (2566) พบว่า การรู้ดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.08) และจันทิมา ชิ้นปิ่นเกลียว, อาทิตย์ ฉัตรชัยพลรัตน์ และกษมา ชนะวงศ์ (2567) พบว่า การใช้เทคโนโลยีในการบริหารเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงที่สุด (PNImodified = 0.31) ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแม้ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีการใช้และการรู้ดิจิทัลอยู่ในระดับสูง แต่การพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยียังคงมีความจำเป็น โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร การพัฒนาบุคลากร และการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

พีระ ดีเลิศ, จันจิรา ดีเลิศ และพิชญ์วรา จันทร์แย้ม (2567) กล่าวถึงการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลว่า เป็นการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน โดยครอบคลุมภารกิจสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ด้านการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล เป็นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การกำกับติดตาม และการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (ณัฐสิริ ละน้อย และจารุวรรณ แก่นทรัพย์, 2568)

ด้านการบริหารงานงบประมาณในยุคดิจิทัล เป็นการนำเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศออนไลน์มาใช้ในการวางแผนงบประมาณ การเงิน และการจัดเก็บหลักฐานทางการเงิน เพื่อให้การดำเนินงานมีความเป็นระบบ ถูกต้อง โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ (มิ่งขวัญ อินต๊ะพิงค์, ธีระภัทร ประสมสุข, เมืองอินทร์ ชรสุวรรณ และพงษ์ไทย บัววัด, 2567)

ด้านการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล เป็นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการวางแผนอัตรากำลัง การสรรหา การบรรจุและแต่งตั้ง การจัดเก็บข้อมูลบุคลากร ตลอดจนการพัฒนาครูและบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ตฤนพรรษ มงคล, จันทรฉาย ยมสูงเนิน, ธีระภัทร ประสมสุข และเสกชัย ชมภูนุช, 2569)

ด้านการบริหารงานทั่วไปในยุคดิจิทัล เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารระบบสารสนเทศ การประชาสัมพันธ์ การประสานงานกับชุมชน ตลอดจนการจัดการสภาพแวดล้อมและภารกิจสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ธนาชัย เพียรไทสงค์, อมรทิพย์ เจริญผล และชารี มณีศรี, 2569)

การขับเคลื่อนภารกิจทั้ง 4 ด้านให้เกิดประสิทธิผล มิได้ขึ้นอยู่กับการนำเทคโนโลยีมาใช้เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความสามารถและทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและภารกิจขององค์กร โดย Drake and Roe (1986) ได้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) ทักษะทางความรู้ความคิด 2) ทักษะทางเทคนิค 3) ทักษะทางการศึกษาและการสอน 4) ทักษะทางมนุษย์ และ 5) ทักษะทางความคิดรวบยอด ซึ่งทักษะดังกล่าวช่วยให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติหน้าที่และบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของอิศรา หาญรักษ์ (2563) ที่พบว่า ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารที่ควรได้รับการพัฒนา ประกอบด้วย ทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด และทักษะด้านเทคนิค สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานทั้ง 4 ด้านแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลยังจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการบริหารควบคู่กัน เพื่อให้สามารถบริหารบุคลากร วิเคราะห์และตัดสินใจ ตลอดจนประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการบริหารและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมทั้งด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยส่งเสริมให้ครูแสวงหาความรู้และสร้างนวัตกรรมเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี โดยสนับสนุนให้ครูนำข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (ชยพล

พานิชเลิศ และเพียงแข ภูผายาง, 2564) ขณะเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี โดยต้องมีวิสัยทัศน์และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถบริหารจัดการและใช้ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของบุคลากร สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลที่สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย และมีจริยธรรม (กิตติ สมอุ่มจารย์, 2568) จากบริบทดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องปรับบทบาทและพัฒนาศักยภาพของตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สังคม และเทคโนโลยี โดยบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสามารถสรุปได้ 5 ประการ ดังนี้

1. การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เปิดรับองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

2. การมีความคิดเชิงกลยุทธ์และมองไปสู่อนาคต ผู้บริหารควรสามารถคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง วิเคราะห์สถานการณ์ และแสวงหาแนวทางใหม่ในการพัฒนาสถานศึกษาโดยไม่ยึดติดกับนโยบาย ระบบ หรือวิธีปฏิบัติแบบเดิมเพียงอย่างเดียว

3. การแบ่งปันและกระจายความเป็นผู้นำ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เพื่อใช้ศักยภาพและความเชี่ยวชาญที่หลากหลายของบุคลากรในการสร้างสรรค์แนวทางใหม่และร่วมกันแก้ไขปัญหาของสถานศึกษา

4. การเปิดรับและกล้าทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่ ผู้บริหารควรมีทัศนคติที่เปิดกว้างต่อเทคโนโลยีและนวัตกรรม กล้าที่จะเรียนรู้และทดลองนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการศึกษา พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากรในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

5. การเห็นคุณค่าของความรู้และประสบการณ์เดิม ผู้บริหารไม่ควรละเลยองค์ความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่มีคุณค่า แต่ควรนำมาประยุกต์และเชื่อมโยงกับแนวคิดและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเหมาะสมและได้รับการยอมรับร่วมกัน (จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์, 2564)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถมองเห็นทิศทางและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนกรอบความคิดและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากการพัฒนาตนเองแล้ว ผู้บริหารยังต้องสามารถบริหารบุคลากรและองค์กร โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม กระจายบทบาทและความรับผิดชอบตามความรู้และความสามารถ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในภาพรวม ขณะเดียวกัน การก้าวไปสู่การเป็นผู้นำในยุคดิจิทัลไม่ได้หมายถึงการละทิ้งความรู้หรือประสบการณ์ที่ผ่านมา แต่ควรนำบทเรียนและประสบการณ์เดิมมาวิเคราะห์ ปรับใช้ และเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีใหม่อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถนำพาสถานศึกษาปรับตัวและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคุณลักษณะที่สำคัญครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยสามารถกำหนดทิศทาง ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ และบริหารจัดการข้อมูลของสถานศึกษาผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ด้านการสื่อสาร โดยสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีในการบริหารจัดการและติดต่อสื่อสาร 3) ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของครู และ 4) ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล โดยเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยี ตระหนักถึงคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (สาคร มหาหิงค์, บุญจักรวาล รอดบำเรอ และวิราภรณ์ ส่งแสง, 2565)

นอกจากคุณลักษณะดังกล่าวแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา โดยควรกำหนดวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสถานศึกษาให้ชัดเจน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีให้สามารถใช้งานและเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยี พัฒนาความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ประพฤติตนเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมให้บุคลากรนำเทคโนโลยีมาสร้างสรรค์นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงาน ตลอดจนจัดให้มีระบบกำกับติดตามและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2559)

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของหาญชัย เกียรติฟูเฟื่อง, วิทยา จันทร์ศิลา และสถิรพร เชาวน์ชัย (2565) ที่พบว่า ความต้องการพัฒนาคุณลักษณะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ การมีความคิดสร้างสรรค์ การสร้างแรงบันดาลใจ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการมีมนุษยสัมพันธ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสร้างวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความสามารถในการกำหนดทิศทางและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การก้าวทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ขณะเดียวกันผู้บริหารยังจำเป็นต้องพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจแก่บุคลากร ทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร ตลอดจนการสร้างมนุษยสัมพันธ์และความร่วมมือในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดและผลการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการมีวิสัยทัศน์และความคิดสร้างสรรค์ การเปิดรับการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารและสร้างความร่วมมือ การพัฒนาบุคลากรและวัฒนธรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลจึงต้องสามารถผสานความรู้ด้านการบริหาร ภาวะผู้นำ และสมรรถนะด้านเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้สามารถปรับตัวและพัฒนาได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมดิจิทัล

ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะที่หลากหลายเพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะความสามารถด้านการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับบุคลากรในองค์กร ทั้งนี้ ไกรศร เจียมทอง (2561) กล่าวถึงทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ว่าเป็นความสามารถในการปฏิบัติงานบริหารที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ ความรู้และความชำนาญ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว โดยประกอบด้วยทักษะสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่

1. ทักษะการสื่อสารและเทคโนโลยี เป็นความสามารถในการสื่อสารและนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

2. ทักษะความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถในการคิดริเริ่ม แสวงหาแนวทางใหม่ และประยุกต์แนวคิดให้เหมาะสมกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง

3. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการสร้างความร่วมมือภายในองค์กร

4. ทักษะด้านเทคนิค เป็นความรู้และความสามารถในการใช้วิธีการ กระบวนการและเครื่องมือที่เหมาะสมในการบริหารและปฏิบัติงาน

5. ทักษะด้านคุณธรรมและจริยธรรม เป็นความสามารถในการบริหารและประพฤติปฏิบัติตนบนพื้นฐานของความถูกต้อง มีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ

6. ทักษะด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นความสามารถในการพัฒนาและประยุกต์แนวคิดหรือวิธีการใหม่ เพื่อยกระดับการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของธนวัฒน์ สุวรรณเหลา (2564) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลไว้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการสื่อสารและประสานงานระหว่างบุคคลและหน่วยงาน 2) ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้และการสอน โดยส่งเสริมการพัฒนาครูให้สามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอดและความคิดสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมการคิดริเริ่ม การสร้างขวัญกำลังใจ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) ทักษะด้านความรู้ความเข้าใจ โดยกำหนดนโยบายและสนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ และ 5) ทักษะด้านเทคนิคทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและการสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ผลการศึกษาของพิเชษฐ์ ประสานชีพ และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2568) พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ด้านการบริหารจัดการองค์การทั้งระบบ และด้านพลเมืองดิจิทัลและความฉลาดทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะ พบว่าด้านการบริหารจัดการองค์การทั้งระบบมีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านพลเมืองดิจิทัลและความฉลาดทางสังคม ด้านการสื่อสาร และด้านการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ

จากแนวคิดและผลการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่เป็นการผสมผสานระหว่าง

ทักษะด้านการบริหาร การสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ การคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การบริหารจัดการองค์การอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะเหล่านี้ควบคู่กัน เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนขับเคลื่อนสถานศึกษาให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารสถานศึกษานวัตกรรมและเทคโนโลยียุคดิจิทัล

การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม เป็นกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบ และพัฒนาแนวคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดและการสร้างสรรค์ มากกว่าการมุ่งควบคุมหรือสั่งการ ทั้งนี้ กระบวนการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรมประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การอำนวยการ การประสานงาน และการรายงานและประเมินผลงาน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันเพื่อให้การพัฒนานวัตกรรมของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีทิศทางและต่อเนื่อง (ณปภาพร จันทร์ดวง และมัทนา วังถนอมศักดิ์, 2566)

ขณะเดียวกัน การบริหารโดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับการนำนวัตกรรมมาใช้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยองค์ประกอบที่สนับสนุนการขับเคลื่อนนวัตกรรมภายในสถานศึกษา โดยกัญภร เอี่ยมพญา, สรรเสริญ หุ่นแสน, ศรัญภร ศิลปประเสริฐ, กฤษฎา พลอยศรี และอดิเรก เยาว์วงค์ (2567) พบว่า ตัวบ่งชี้การบริหารโดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษาประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหาร 2) การนำนวัตกรรมเข้าสู่ระบบการจัดการความรู้ในระบบสารสนเทศและการกระตุ้นจูงใจ 3) เครือข่ายความร่วมมือ และ 4) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ด้านมีความสำคัญต่อการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมของสถานศึกษา

นอกจากการสร้างนวัตกรรมภายในองค์กรแล้ว การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลยังจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีมาใช้เชื่อมโยงการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ จารุ โสภาคะยัง และสุกัญญา สุดารารัตน์ (2566) เห็นว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องปรับตัวและเรียนรู้ทักษะและกระบวนการทางดิจิทัล สามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร การเข้าถึงและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ตลอดจนเชื่อมโยงเครือข่ายและเปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถเข้าถึง แลกเปลี่ยน และใช้

ประโยชน์จากข้อมูลในการพัฒนางานและองค์กร นอกจากนี้ ยังควรนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ทั้งในระบบบริหารงานและการจัดการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว ความคล่องตัว และประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษา อันนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับยุบลวรรณ สาชนะ (2568) ที่เสนอว่า การขับเคลื่อนนวัตกรรมการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลควรดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่าน 4 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล 2) การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ 3) การบูรณาการเทคโนโลยีตามกรอบ SAMR และ 4) การบริหารจัดการข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยแนวทางเหล่านี้ต้องดำเนินการอย่างสอดคล้องและต่อเนื่องตามบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้ การขับเคลื่อนนวัตกรรมในยุคดิจิทัลไม่ได้หมายถึงเพียงการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร วิธีคิด และกระบวนการทำงาน เพื่อให้บุคลากรสามารถร่วมกันสร้างการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน

จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นได้ว่า การบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงทั้งด้านการบริหาร ภาวะผู้นำ บุคลากร เทคโนโลยี ข้อมูล และวัฒนธรรมองค์กรเข้าด้วยกัน โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดริเริ่มและการสร้างนวัตกรรม ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีและข้อมูลมาใช้สนับสนุนการบริหารและการตัดสินใจ รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถปรับตัว พัฒนาการจัดการศึกษา และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษา

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษาเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการจัดการศึกษา โดยผู้บริหารจำเป็นต้องเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับภารกิจและบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงาน บุคลากร และผู้เรียน ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษาสามารถพิจารณาได้ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการข้อมูลและสารสนเทศ โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการรวบรวม จัดเก็บ ประมวลผล และใช้ข้อมูลประกอบการบริหารจัดการ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นและนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม (กรธิดา รักธรรม, สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม และชาญชัย วงศ์สิรสวัสดิ์, 2568)

2. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสารและการประสานงาน โดยผู้บริหารนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มช่องทางในการสื่อสาร การติดต่อและประสานงานกับบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง ผ่านช่องทางและแอปพลิเคชันที่หลากหลาย รวมทั้งใช้สื่อและอุปกรณ์ดิจิทัลในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลของสถานศึกษา เพื่อให้การสื่อสารและการดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (นิกร ธานีวรรณ, 2567)

3. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ครูสามารถเลือกและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ และการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน (รัตนาวดี เที่ยงตรง และฉลอง ชาตรูประชีวิน, 2565)

4. การพัฒนาทักษะและสมรรถนะดิจิทัล โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งสมรรถนะดิจิทัลหลัก สมรรถนะดิจิทัลประจำสายงาน และสมรรถนะดิจิทัลส่วนบุคคล โดยเฉพาะการมีวิสัยทัศน์ การจัดการข้อมูลและทรัพยากร การรู้ดิจิทัล การสื่อสาร ความร่วมมือ การสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อัสนี โปราณานนท์, สันติ บูรณะชาติ, ธิดาวัลย์ อุ่นกอง และน้ำฝน กันมา, 2567)

5. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการดำเนินงานและบริหารทรัพยากรของสถานศึกษา เพื่อช่วยลดขั้นตอนการทำงาน เพิ่มความรวดเร็วในการดำเนินงาน และสนับสนุนการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษามากที่สุด (กมลชนก เพ่งผล และพรศักดิ์ สุจริตรักษ์, 2567)

สรุปผล

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษา นวัตกรรม และเทคโนโลยีการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล พบว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การบริหารสถานศึกษาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผู้บริหารจึงต้องปรับบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะการกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงาน และการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรมีวิสัยทัศน์ มองเห็นแนวโน้มในอนาคต เปิดรับสิ่งใหม่ เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลยังต้องอาศัยคุณลักษณะและทักษะหลายด้านควบคู่กัน ทั้งความสามารถในการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร การบริหารจัดการองค์กร และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรสามารถนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ประกอบการวางแผนและตัดสินใจ ตลอดจนส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะช่วยให้การบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไปมีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขณะเดียวกัน นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บและใช้ข้อมูลสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารและประสานงาน การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาความสามารถด้านดิจิทัลของบุคลากร รวมถึงการลดขั้นตอนและเพิ่มความคล่องตัวในการทำงาน อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเครื่องมือหรือระบบเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาที่จะเรียนรู้ ปรับตัว และร่วมกันนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของสถานศึกษา

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงควรเป็นผู้นำที่สามารถนำความรู้ด้านการบริหาร เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ร่วมกันอย่างเหมาะสม มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและการทำงานร่วมกัน ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และสนับสนุนให้เกิดการคิดและพัฒนาวิธีการทำงานใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวคิด “ผู้บริหารสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัล” ซึ่งเกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล และการบริหารด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล โดยผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลควรเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกลและคิดเชิงกลยุทธ์ มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหาร พร้อมเปิดรับเทคโนโลยีและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนสามารถนำความรู้และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม

ขณะเดียวกัน ผู้บริหารจำเป็นต้องมี สมรรถนะที่สอดคล้องกับบริบทของยุคดิจิทัล ทั้งด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ทักษะการบริหาร การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ สมรรถนะดิจิทัล ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรม โดยสามารถวางแผน ตัดสินใจ และกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีความคิดเชิงนวัตกรรมและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ สื่อสารและสร้างความร่วมมือกับบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงสามารถใช้เทคโนโลยีและ

ข้อมูลสารสนเทศสนับสนุนการบริหารจัดการภายใต้หลักความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี

นอกจากนี้ การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลควรขับเคลื่อนด้วย นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล โดยนำข้อมูลและสารสนเทศมาใช้ประกอบการตัดสินใจ ใช้ช่องทางดิจิทัลในการสื่อสารและประสานความร่วมมือ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ พัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัล จึงหมายถึง ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีสมรรถนะในการบริหารและการใช้เทคโนโลยี สามารถนำนวัตกรรมและข้อมูลสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมและขับเคลื่อนสถานศึกษาให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ วิสัยทัศน์ (Vision) คน (People) ดิจิทัล (Digital) นวัตกรรม (Innovation) และความยั่งยืน (Sustainability) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและยั่งยืนในยุคดิจิทัล.

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่า ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบและการดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการนำเสนอและเผยแพร่ผลการวิจัย

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

ผู้เขียนได้ใช้ ChatGPT ซึ่งเป็นเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์เชิงกำเนิดที่พัฒนาโดย OpenAI เพื่อช่วยในการตรวจแก้และปรับปรุงภาษา การเรียบเรียงประโยคและย่อหน้าให้มีความชัดเจน การเสนอแนวทางในการจัดลำดับและสังเคราะห์เนื้อหาบางส่วนของบทความ ตลอดจนช่วยในการออกแบบและสร้างอินโฟกราฟิกเพื่อประกอบการนำเสนอเนื้อหา โดยสาระสำคัญ ข้อมูล และองค์ความรู้ที่นำเสนอในอินโฟกราฟิกมาจากการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ของผู้เขียน ภายหลังการสร้างอินโฟกราฟิก ผู้เขียนได้นำผลงานไปตรวจสอบและปรับแก้ข้อความ รูปแบบ และองค์ประกอบที่คลาดเคลื่อนด้วยโปรแกรม Canva เพื่อให้มีความถูกต้องและสอดคล้องกับเนื้อหาของบทความ ทั้งนี้ ผู้เขียนใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุน มิได้ใช้เพื่อทดแทนการ

วิเคราะห์ การตีความ หรือการตัดสินใจทางวิชาการ และผู้เขียนได้ตรวจสอบ แก้ไข และพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาและสื่อประกอบทั้งหมดก่อนนำมาใช้ โดยผู้เขียนเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของบทความฉบับสุดท้าย

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ไม่เกี่ยวข้อง (Not applicable) เนื่องจากบทความนี้เป็นบทความวิชาการที่จัดทำขึ้นจากการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิชาการที่เผยแพร่แล้ว โดยไม่มีการเก็บรวบรวมหรือสร้างชุดข้อมูลวิจัยขึ้นใหม่

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

ไม่เกี่ยวข้อง (Not applicable) เนื่องจากบทความนี้เป็นบทความวิชาการที่จัดทำขึ้นจากการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิชาการที่เผยแพร่แล้ว โดยไม่มีการดำเนินการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ และไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลอ่อนไหวจากผู้เข้าร่วมการวิจัย จึงไม่อยู่ในขอบข่ายที่ต้องขอรับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

บทความวิชาการนี้ไม่ได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กร หรือแหล่งทุนภายนอกใด ๆ ผู้เขียนเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดทำบทความด้วยตนเอง และไม่มีผู้ให้ทุนที่มีบทบาทหรือมีอิทธิพลต่อการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา และการเผยแพร่บทความ

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผู้เขียนเป็นผู้ดำเนินการจัดทำบทความวิชาการนี้เพียงผู้เดียว โดยรับผิดชอบการกำหนดแนวคิดและกรอบของบทความ (Conceptualization) การสืบค้นและรวบรวมเอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง (Investigation) การวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา (Formal Analysis) การจัดทำต้นฉบับ (Writing – Original Draft) และการตรวจสอบ แก้ไข และปรับปรุงต้นฉบับ (Writing – Review & Editing) รวมทั้งรับผิดชอบต่อความถูกต้องและความสมบูรณ์ของบทความฉบับสุดท้าย

เอกสารอ้างอิง

กมลชนก เพ่งผล และพรศักดิ์ สุจริตรักษ์. (2567). แนวทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 25*(2), 566–579.

กรธิดา รักธรรม, สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม และชาญชัย วงศ์สิรสวัสดิ์. (2568). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน, 7*(3), 1005–1018.

กัญภร เอี่ยมพญา, สรรเสริญ หุ่นแสน, ศรัญภร ศิลปประเสริฐ, กฤษฎา พลอยศรี และอดิเรก เยาว์วงค์. (2567). ตัวบ่งชี้การบริหารโดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11*(8), 301–312.

กิตติ สมอุ่มจารย์. (2568). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาการเรียนรู้ยุคดิจิทัล. *วารสารการทดสอบและการประเมินทางการศึกษาระดับชาติ, 6*(1), 1–16.

ไกรศร เจียมทอง. (2561). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม]. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. https://arit.rmu.ac.th/?page_id=5222

จันทิมา ชิ้นปิ่นเกลียว, อาทิตย์ ฉัตรชัยพลรัตน์ และกษมา ชนะวงศ์. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 8*(2), 131–145.

จารุ โสภาคะยัง และสุกัญญา สุดารารัตน์. (2566). นวัตกรรมการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารราชภัฏพระนครวิชาการ, 2*(1), 27–35.

จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์. (2564, 17 มีนาคม). *บทบาทของผู้บริหารการศึกษายุคดิจิทัล*. https://adacstou.wixsite.com/adacstou/singlepost/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%82%E0%B8%A.

ชยพล พานิชเลิศ และเพียงแข ภูผายาง. (2564). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8*(1), 45–57.

เณณิศา ศรีวิชัย. (2566). *การศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย* [การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา]. University of Phayao Digital Collections.

ณปภาพร จันทร์ดวง และมัทนา วังถนอมศักดิ์. (2566). การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม. *วารสารบริหารการศึกษา มศว, 20*(39), 144–150.

ณัฐสิริ ละน้อย และจารุวรรณ แก่นทรัพย์. (2568). การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.), 7*(4), 213–232.

ตฤณพรรษ มงคล, จันทรฉาย ยมสูงเนิน, ธีระภัทร ประสมสุข และเสกชัย ชมภูนุช. (2569). การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6. *วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์, 10*(1), 463–476.

ธนรัตน์ กุลศรี. (2564). *การศึกษาบทบาทของผู้บริหารต่อการจัดการศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น อำเภอเมืองเชียงราย* [การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา]. University of Phayao Digital Collections.

ธนวัฒน์ สุวรรณเหลา. (2564). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี]. http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/handle/123456789/4183

ธนาชัย เพียรไทสงค์, อมรทิพย์ เจริญผล และชารี มณีศรี. (2569). การบริหารงานทั่วไปในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 6*(2), 867–878.

นิกร ธานีวรรณ. (2567). *แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1* [วิทยานิพนธ์

ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด]. https://dcms.thailis.or.th/tdc/login.php?Int_code=32&RecId=745&obj_id=3441&xcode=Array

พิเชษฐ์ ประสานชีพ และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์. (2568). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. *วารสารการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษา, 5*(2), 98–107.

พีระ ดีเลิศ, จันจิรา ดีเลิศ และพิชญ์วรา จันทร์แย้ม. (2567). วัฒนธรรมองค์กรกับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ, 5*(3), 153–163.

มิ่งขวัญ อินต๊ะพิงค์, ธีระภัทร ประสมสุข, เมืองอินทร์ ชรสุวรรณ และพงษ์ไทย บัววัด. (2567). การบริหารงานงบประมาณในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา กลุ่มการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9*(1), 1127–1138.

ยุบลวรรณ สาชนะ. (2568). นวัตกรรมการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.), 7*(3), 635–649.

รัตนาวดี เที่ยงตรง และฉลอง ชาตรูประชีวิน. (2565). การศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 7*(8), 404–418.

วิภาวดี จักรแก้ว, เบญจพร ชนะกุล และสุภาพ เต็มรัตน์. (2565). พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9*(1), 275–292.

สราวุธ ปัดตังทานัง, พระวรเชษฐ์ วิสุทธิสาโร และสุรินทร์ นานาผล. (2568). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์*, 5(1), 22–30.

สาคร มหาหิงค์, บุญจักรวาล รอดบำเรอ และวิราภรณ์ ส่งแสง. (2565). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา, 1*(4), 62–75.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

หาญชัย เกียรติฟูเฟื่อง, วิทยา จันทร์ศิลา และสถิรพร เชาวน์ชัย. (2565). ความต้องการพัฒนาคุณลักษณะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2. *Journal of Modern Learning Development, 7*(6), 184–193.

อมรรัตน์ เตชะนอก. (2563). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในศตวรรษที่ 21. *Journal of Modern Learning Development*, 5(6), 364–373.

อัสนี โปราณานนท์, สันติ บูรณะชาติ, ธิดาวัลย์ อุ่นกอง และน้ำฝน กันมา. (2567). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชน. *วารสารรัชต์ภาคย์, 18*(59), 384–400.

อิศรา หาญรักษ์. (2563). *ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดนครพนม* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร]. https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/thesis_detail?r=61421229121

เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2559, 1 พฤศจิกายน). *การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล (School Management in Digital Era)*. https://www.trueplookpanya.com/education/content/52232/-edu-teaartedu-teaart-teaartdir--

Drake, T. L., & Roe, W. H. (1986). *The principalship (3rd ed.).* Macmillan.

OECD. (2023, December 13). *OECD Digital Education Outlook 2023: Towards an effective digital education ecosystem*. OECD.

UNESCO. (2024). *Global Education Monitoring Report 2024/5: Leadership in education – Lead for learning*. (Report). UNESCO.

แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา

Guidelines for Whole School Development Based on the Spiritual Education Paradigm

ขวัญธารา พุ่มพฤกษ์[1] อนุชา กอนพ่วง[2] และพิทยา แสงสว่าง[3]

Kwanthara Phumphruak, Anucha Kornpuang and Phitthaya Saengsawang

Received: April 27, 2026

Revised: July 25, 2026

Accepted: July 28, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด องค์ประกอบ และแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา โดยอาศัยการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษามุ่งสังเคราะห์สาระสำคัญเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบที่สอดคล้องกับกระบวนทัศน์จิตศึกษา ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมมิติด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 4) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยทุกองค์ประกอบต้องดำเนินงานอย่างบูรณาการภายใต้การสร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวก ความปลอดภัยทางใจ และการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อศักยภาพและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน นอกจากนี้ แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา ควรมุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงบวก การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

[1-3] มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: khwantharap66@nu.ac.th, Tel. 064-9499383

ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและเสริมสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาสถานศึกษา

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์จิตศึกษา, โรงเรียนทั้งระบบ, แนวทางการพัฒนาโรงเรียน

Abstract

This academic article aimed to study the concepts, components, and approaches to whole school development based on the spiritual education paradigm. This was achieved through analysis and synthesis of knowledge from academic documents, textbooks, and related research. The study aimed to synthesize key elements to create an understanding of whole school development that aligned with the spiritual education paradigm, a concept focused on the holistic student development, encompassing intellectual, emotional, social, and spiritual dimensions. A concept aimed at holistic student development. The study found that the whole school development based on the spiritual education paradigm comprised four key components 1) management, 2) curriculum and learning management, 3) teacher and educational personnel development through professional learning communities, and 4) school-community relations. All components must operate in an integrated manner under the framework of creating a positive learning environment, psychological safety, and promoting learning that responded to the potential and individual differences of learners. Furthermore, the holistic school development approach based on the spiritual education paradigm should focus on creating a positive learning ecosystem, developing teachers and educational personnel through professional learning communities, designing student development activities that aligned with the school context, and building collaborative networks among schools, parents, and the community to enhance student quality and ensure the sustainability of school development.

Keywords: Spiritual Educational Paradigm, Whole School,
School Development Guideline

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้สถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านคุณภาพผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และความหลากหลายของบริบททางสังคม โรงเรียนจึงจำเป็นต้องปรับรูปแบบการบริหารและการจัดการศึกษาให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม จึงเกิดแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach) ซึ่งมุ่งพัฒนาทุกองค์ประกอบของโรงเรียนอย่างเชื่อมโยงและสมดุล ทั้งด้านการบริหารจัดการ หลักสูตร สภาพแวดล้อม และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ขณะที่พิณสุดา สิริธรังศรี (2563) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบเป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเน้นหลักการมีส่วนร่วม ความเป็นอิสระ และการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ตั้งแต่กระบวนการสำรวจปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2562) ได้อธิบายว่า การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเป็นกระบวนการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาทั้งด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน ผ่านการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การใช้ระบบสารสนเทศ การพัฒนาครูผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาตนเองได้

กระบวนทัศน์จิตศึกษาเป็นแนวคิดที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนผ่านการสร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวก ความปลอดภัยทางใจ และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง การกำกับตนเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกและการพัฒนาทักษะสมองส่วนหน้า หรือ Executive Functions (EF) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการคิดวิเคราะห์ การยับยั้งชั่งใจ การวางแผน และการแก้ปัญหา (Diamond, 2013) ทั้งนี้ การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษาจะช่วยให้โรงเรียนสามารถสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน แนวคิดของจิตศึกษายังได้รับการพัฒนาให้มีความเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยมีการกำหนดองค์ประกอบ กระบวนการ และกิจกรรมที่ชัดเจน ผ่านการใช้จิตวิทยาเชิงบวกและแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสม์ร่วมกับกิจกรรมการรู้ตัว การใคร่ครวญ และการสะท้อนคิด ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการควบคุมตนเอง มีสมาธิ ความเพียร และเกิดการพัฒนาปัญญาภายใน (วิเชียร ไชยบัง, 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของพรรณทิพย์พา ทองมี (2560) ที่อธิบายว่า จิตศึกษาเป็นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาปัญญาภายในผ่านการทำงานสัมพันธ์กันของสมองทั้งสามส่วน

ได้แก่ สมองด้านสัญชาตญาณ สมองด้านอารมณ์ และสมองด้านการคิดขั้นสูง ซึ่งช่วยส่งเสริมการรู้ตัว การควบคุมอารมณ์ และการเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ขณะเดียวกัน ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2555) ยังอธิบายว่า จิตศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาจิตผ่านการฝึกสติและสมาธิ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเองและสิ่งรอบตัวอย่างลึกซึ้ง อันจะนำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและสมดุล ดังนั้น กระบวนทัศน์จิตศึกษาจึงถือเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบที่มุ่งเน้นทั้งคุณภาพผู้เรียน คุณภาพครู และวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ควบคู่กัน

การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการศึกษาที่เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยทางใจและเอื้อต่อการเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสามารถในการใช้แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกและการเรียนรู้เชิงพัฒนาภายใน เพื่อสนับสนุนการเติบโตของผู้เรียนในทุกมิติ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและความเข้มแข็งของสถานศึกษา ดังนั้นความสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการสถานศึกษาและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม การนำแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบร่วมกับกระบวนทัศน์จิตศึกษาเข้ามาใช้เป็นกรอบในการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาระบบบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมทางการศึกษาให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ ส่งผลให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีคุณภาพและเกิดความยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวก ความปลอดภัยทางใจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษาในบริบทของสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษาจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ช่วยบูรณาการการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษาเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ บทความวิชาการนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวคิด องค์ประกอบ และแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา เพื่อเป็นองค์ความรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาในการประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ

การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach: WSA) เป็นแนวคิดสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาอย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมทุกองค์ประกอบทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ บุคลากร สภาพแวดล้อม และความสัมพันธ์กับชุมชน ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และดำเนินการอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพต่อผู้เรียน (ธีติมา ถาวรรัตน์, 2559) มีนักการศึกษาและหน่วยงาน ได้อธิบายความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบไว้ ดังนี้

Mathie (2024) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ หมายถึง การดำเนินการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาในทุกมิติ ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครูและบุคลากร และการประกันคุณภาพการศึกษา โดยดำเนินการ อย่างครอบคลุมทุกองค์ประกอบของโรงเรียนและทุกขั้นตอนของกระบวนการ นพพรพรรณ ญาณโกมุท (2558) กล่าวว่า การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและประสานการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกันนั้นธีติมา ถาวรรัตน์ (2559) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเป็นกระบวนการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด โดยครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของโรงเรียน ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน นอกจากนี้ยังเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งมีบทบาทร่วมกันในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ขณะที่กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2562) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งให้โรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ทั้งระบบ ผ่านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจน การใช้ระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาครูผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ยังเน้นการดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึงและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพกับผู้เรียน

ในส่วนของเชิด คำปลิว (2565) อธิบายการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามแนวคิดของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ผ่านโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง (Teacher and School Quality Program: TSQP) ว่าเป็นการยกระดับคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นทั้งด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพสูงในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 โดยมีองค์ประกอบหรือมาตรการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน (School Goal) 2) ระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนา (Information System) 3) การจัดการเรียนการสอนระดับชั้นเรียน (Classroom Learning) 4) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) 5) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 6) เครือข่ายความร่วมมือ (School Network) ซึ่งองค์ประกอบเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และอรรถพงษ์ อินต๊ะวงศ์ (2564) ให้แนวทางในการอธิบายองค์ประกอบของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบว่า การเปลี่ยนแปลงต้องเกิดขึ้นในทุกมิติของโรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนวิถีใหม่ ซึ่งเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) ครูมืออาชีพ ที่สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) เครือข่ายการเรียนรู้ ที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานต่าง ๆ และ 4) นักเรียนคุณภาพ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ โดยผู้เรียนต้องมีทั้งทักษะในศตวรรษที่ 21 และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบต้องมุ่งเน้นทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์อย่างสมดุล

สรุปได้ว่า การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเป็นกระบวนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นองค์รวมที่ครอบคลุมทุกองค์ประกอบของโรงเรียน โดยมีขั้นตอนและองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายและทิศทางของโรงเรียนอย่างชัดเจน 2) การพัฒนาระบบบริหารจัดการและระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ 3) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) การพัฒนาครูและบุคลากรผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น PLC 5) การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน และ 6) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยทุกองค์ประกอบต้องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และมีการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนา

2. กระบวนทัศน์จิตศึกษา

กระบวนทัศน์จิตศึกษาเป็นแนวคิดทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านในของมนุษย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านวิชาการ

แนวคิดดังกล่าว มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เต็มที่ โดยไม่ทอดทิ้งผู้เรียนคนใดคนหนึ่ง และให้คุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน กระบวนทัศน์นี้จึงให้ความสำคัญกับการสร้างสภาวะภายในของผู้เรียน เช่น ความสงบ การมีสติ การรู้เท่าทันตนเอง และการเชื่อมโยงกับผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ที่แท้จริง จะนำไปสู่การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณอย่างสมดุล (วิเชียร ไชยบัง, 2562; ประเวศ วะสี, 2551)

วิเชียร ไชยบัง (2562) อธิบายการใช้นวัตกรรมจิตศึกษาในพื้นที่โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ว่าเป็นแนวคิดทางการศึกษาที่พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้จากภายในของผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาปัญญาภายใน ควบคู่กับการเสริมสร้างความสามารถทางอารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ แนวคิดดังกล่าวเริ่มต้นจากการพัฒนาในโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมุ่งสร้างรูปแบบการศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ผ่านการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการพัฒนาตนเองกับการเรียนรู้ทางวิชาการ จิตศึกษาถูกเปรียบเสมือน “กล้องส่องภายใน” ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์ มีสมาธิ และสามารถกำกับพฤติกรรมของตนได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันยังเชื่อมโยงกับการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

กระบวนทัศน์ของจิตศึกษามุ่งเน้นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความงอกงามภายใน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การสร้างความเป็นชุมชน การใช้จิตวิทยาเชิงบวก และการจัดกิจกรรมจิตศึกษา การสร้างความเป็นชุมชนช่วยให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและผู้เรียน รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ จิตวิทยาเชิงบวกมีบทบาทในการเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ ลดการเปรียบเทียบ การตัดสิน และการใช้ความรุนแรง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างมีศักดิ์ศรีและเกิดแรงจูงใจจากภายใน (วิเชียร ไชยบัง, 2562; ปิยะนุช ซอดนอก และสิริลักษณ์ โปร่งสันเทียะ, 2566)

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมจิตศึกษายังเป็นเครื่องมือสำคัญในการฝึกสติ สมาธิ การใคร่ครวญ และการตระหนักรู้ในตนเอง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การฝึกหายใจ การทำ Body Scan การสะท้อนคิด การฟังอย่างลึกซึ้ง และการเรียนรู้ผ่านศิลปะหรือธรรมชาติ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสงบภายใน เข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับประสบการณ์ชีวิตจริงได้อย่างมีความหมาย ดังนั้น นวัตกรรมจิตศึกษาจึงเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ แต่เป็นแนวคิดเชิงระบบที่มุ่งพัฒนาทั้งผู้เรียน ครู และวัฒนธรรม

ของสถานศึกษา เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (พิทยา แสงสว่าง และคณะ, 2568; วัชรินทร์ อุดหนองเลา และคณะ, 2565) โดยมีตัวอย่างการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

ตัวอย่างกิจกรรมจิตศึกษา

1) กิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างพลังสงบ ให้เกิดความสงบภายในและการผ่อนคลาย เช่น ขณะทำกิจกรรมก็เปิดเสียงดนตรีที่มีลักษณะของคลื่นความถี่ต่ำ เพื่อเหนี่ยวนำคลื่นสมองของเด็กให้มีความถี่ต่ำลง การทำโยคะเพื่อบริหารอวัยวะภายใน และให้ได้อยู่กับลมหายใจ การทำ Body Scan ทั้งแบบยืน นั่ง หรือนอน เพื่อการผ่อนคลายแบบลึก และบ่มเพาะสิ่งที่ดีงามในจิตใต้สำนึก หรือแม้กระทั่งการนวดตัวเอง หรือนวดกันและกัน เพื่อส่งความรู้สึกดีต่อกัน

2) กิจกรรมที่มุ่งให้เกิดสติ เพื่อให้เด็กมีความชำนาญในการกลับมารู้ตัวได้เสมอ ๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เด็กรู้เท่าทันอารมณ์ และการกระทำที่กำลังเกิดขึ้นในแต่ละขณะ เพื่อให้ได้รู้ว่าควรหยุด หรือควรดำเนินกิจกรรมนั้นต่อ ตัวอย่างกิจกรรม เช่น การเดินตามรอยเท้า การกำกับกาย การอยู่กับลมหายใจ การบอกการรับรู้จากประสาทสัมผัสขณะนั้น การทำ Body Scan แบบยืน นั่ง หรือนอน การทำ Brain Gym หรือกิจกรรมจิตศึกษาที่อยู่ในหน่วย Home

3) กิจกรรมฝึกสมาสมาธิหรือการจดจ่อ ให้เด็กมีความสามารถในการคงสมาธิได้ยาวขึ้น เพื่อกำกับความเพียรทั้งการเรียนรู้และการทำงานให้สัมฤทธิ์ผล เช่น กิจกรรมส่งน้ำ ส่งเทียนต่อบล็อก Brain Gym การจินตนาการเป็นภาพ การร้อยลูกปัด การร้อยมาลัย การพับกระดาษ การวาดภาพ การอ่านวรรณกรรม การฟังนิทานหรือเรื่องเล่า พิธีชา พิธีจัดดอกไม้

4) กิจกรรมที่มุ่งให้เห็นความเชื่อมโยงเห็นคุณค่าของตนเองคนอื่นหรือสิ่งอื่น ตัวอย่างกิจกรรม เช่น การสนทนากับต้นไม้ การเล่าข่าว การค้นหาคุณค่าสิ่งที่ไร้ค่า การขอบคุณสิ่งต่าง ๆ การค้นหาต้นกำเนิดของตัวเราและสิ่งต่าง ๆ การพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงและความเสื่อมของตนเองและสิ่งต่าง ๆ

5) กิจกรรมที่มุ่งให้เกิดการบ่มเพาะจิตสำนึกที่ดีงาม นิทานเรื่องเล่าเพื่อการใคร่ครวญ การใช้คำที่ให้พลังด้านบวก การเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้อื่น การเดินทางไกล การอยู่ตามลำพังกับธรรมชาติ

6) กิจกรรมที่มุ่งบ่มเพาะพลังความรักความเมตตา เช่น การไหว้กันและไหว้สิ่งต่าง ๆการกอด การขอบคุณกันและกัน และขอบคุณสิ่งต่าง ๆ การยกย่องชื่นชมความดีงามของคนอื่น ๆ การร่วมกันชื่นชมศิลปะ

พร้อมกันนั้นมีรูปแบบของการบูรณาการศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับจิตศึกษาในหน่วยการเรียนรู้หลัก ดังนี้

1) การเรียนรู้จักรวาลวิทยา การเรียนรู้จักรวาลวิทยาเพื่อให้เห็นหรือตระหนักรู้ว่าตัวเราเล็กนิดเดียว โลกของเราเล็กนิดเดียว ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ จักรวาล ประวัติศาสตร์อันยาวนานของโลก และการผ่านช่วงเวลาต่าง ๆ ของโลกการกำเนิดสิ่งมีชีวิต และการค้นหาเจตจำนงที่มีความหมายของการกำเนิดสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งตัวเอง ตัวอย่างกิจกรรม เช่น การดูดาว ดูพระอาทิตย์ขึ้นหรือตก สารคดีการกำเนิดมนุษย์ หรือการเกิดโลกและจักรวาลเรื่องปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ฝนดาวตก สึนามิ แผ่นดินไหว

2) การเรียนรู้และสัมผัสนิเวศแนวลึก จะได้ตระหนักว่าจักรวาลหรือโลกคือศูนย์กลางที่ไม่ใช่มนุษย์ สิ่งต่าง ๆ มีคุณค่าในตัวไม่ได้มีคุณค่าเพราะเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ ทุกสิ่งมีประโยชน์ การนำสิ่งที่คิดว่าไม่มีประโยชน์มาสร้างให้เป็นประโยชน์ การดำรงอยู่อย่างสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นหนึ่งเดียว ตัวอย่างกิจกรรม เช่น การดูนกหรือการสังเกตพฤติกรรมพืชและสัตว์ การจัดการของเสียให้มีคุณค่า การใช้ประโยชน์จากสิ่งพื้น ๆ การมองหาคุณค่าจากสิ่งที่ไม่มีค่า การฟังจากเสียงธรรมชาติ

3) การร่วมกิจกรรมเสริม เช่น กิจกรรมทางศาสนา พิธีกรรมบางอย่าง กิจกรรมสวดมนต์ การภาวนา ฝึกจิต การภาวนาแบบทอเลน (เปลี่ยนความเร็วร้ายให้บริสุทธิ์ โดยหายใจเข้าเอาพิษร้ายแห่งความเกลียดชังความกลัวความโหดร้ายเข้าไป หายใจออกทดแทนความชั่วร้ายเหล่านี้ด้วยความดีงาม) เช่น ความกรุณาและอโหสิกรรม การสร้างศรัทธาต่อชีวิตหรือบางสิ่งบางอย่างที่มีมีความหมายต่อคน หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกโรงเรียน เช่น กิจกรรมเดินทางไกลเพื่อเพิ่มขีดความอดทนทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย กิจกรรมการปลีกวิเวกไกลจากผู้คนใกล้ชิดธรรมชาติ สงัดสงบ ลำพัง เช่น เข้าค่ายอนุรักษ์ ได้อยู่ในมุมเงียบ ๆ ตามลำพังบนบ้านต้นไม้ การเดินทางไกล

4) การได้ปฏิบัติงานศิลปะดนตรีหรือการละคร เพื่อการเข้าถึงความรู้สึกอันละเอียดอ่อนด้านในของมนุษย์

5) การได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมจิตอาสาและการบำเพ็ญประโยชน์ เช่น อาสาสมัครช่วยสอนหนังสือให้น้องในโรงเรียน หรือโรงเรียนอื่น ๆ

6) การได้ใช้กิจกรรมในการรับรู้และการรับฟังอย่างลึกซึ้ง ที่เป็นการสื่อสารแนวราบเน้นการฟังอย่างมีคุณภาพ ไม่เน้นการตัดสิน กระบวนการนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและเกิดปัญญา

7) การได้ทำกิจกรรมของหลักสูตรซ่อน ซึ่งไม่มีการกำหนดเป้าหมาย เวลา เครื่องมือ หรือการวัดผลใด ๆ เลย เช่น งานอดิเรก การเล่นอิสระ การปะทะกับสังคมและสิ่งแวดล้อม การกลับไปสู่วัยเด็กอันบริสุทธิ์ (วิเชียร ไชยบัง, 2562; พิทยา แสงสว่าง และคณะ, 2568)

สรุปได้ว่า กระบวนทัศน์จิตศึกษา เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาปัญญาภายในของผู้เรียน โดยอาศัยการฝึกสติ สมาธิ และการใคร่ครวญตนเอง เพื่อให้เกิดการรู้เท่าทันอารมณ์ การควบคุมตนเอง และการพัฒนาความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านอารมณ์ จิตใจ และจิตวิญญาณ จะนำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีคุณค่า และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติและยั่งยืน

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดทางวิชาการ และผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา โดยอาศัยการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้จากแนวคิดของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2562) แนวคิดของ Mathie (2024) แนวคิดของพิณสุดา สิริธรังศรี (2563) ตลอดจนกระบวนทัศน์จิตศึกษาตามแนวคิดของวิเชียร ไชยบัง (2562) ร่วมกับผลการวิจัยที่ศึกษาปัจจัย องค์ประกอบ และรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ พบข้อสรุปที่สอดคล้องกันว่า การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงทุกมิติของการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครู การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน เพื่อร่วมกันสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรมจริยธรรมอย่างสมดุล ผลการสังเคราะห์วรรณกรรมและผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นตรงกันว่า ความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบมิได้เกิดจากการดำเนินงานในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเพียงลำพัง หากแต่เกิดจากการบูรณาการทุกองค์ประกอบให้ทำงานสัมพันธ์กันภายใต้เป้าหมายร่วมของสถานศึกษา โดยอาศัยภาวะผู้นำเชิงวิชาการ การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน

จากข้อค้นพบดังกล่าว จึงสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษาออกเป็น 2 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) มิติด้านองค์ประกอบเชิงโครงสร้าง ซึ่งครอบคลุมการบริหารจัดการ หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน และ 2) มิติด้านการ

ขับเคลื่อนตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา ซึ่งมุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การเสริมสร้างปัญญาภายในการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ การสร้างคุณค่าภายในของผู้เรียน และการหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งสองมิติมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน และเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบให้เกิดคุณภาพและความยั่งยืน ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา

องค์ประกอบหลัก	**รายละเอียดการดำเนินงานและคุณลักษณะสำคัญ**
1. องค์ประกอบเชิงโครงสร้าง	เป็นฐานรากสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (3) ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ (4) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. มิติด้านความมีส่วนร่วมและสนามพลังบวก	มุ่งสร้างระบบนิเวศที่สะอาด ร่มรื่น และปลอดภัยทั้งทางร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ เน้นการสร้างสหสัมพันธ์เชิงบวกและวัฒนธรรมองค์กรที่มีความหมายผ่านโครงสร้างที่เอื้อต่อการปฏิบัติ
3. มิติด้านกิจกรรมฝึกฝน	การจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านคาบจิตศึกษาอย่างต่อเนื่องใน 3 ช่วงเวลา (เช้า กลางวัน และเย็น) พร้อมทั้งบูรณาการศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเข้ากับหน่วยการเรียนรู้หลักอย่างเป็นระบบ
4. มิติด้านจิตวิทยาเชิงบวก	เน้นการสร้างวินัยเชิงบวกโดยการ “ลด” และ “เลิก” (ลดการเปรียบเทียบ การตัดสิน การชี้โทษ และการใช้ความกลัวเพื่อควบคุม) เพื่อเปลี่ยนเป็นการส่งเสริมความรู้ตัว การเรียนรู้ และการฝึกฝนจากภายใน

จากตารางที่ 1 พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นองค์รวมที่เชื่อมโยงองค์ประกอบเชิงโครงสร้างเข้ากับกระบวนทัศน์จิตศึกษา เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงบวก ความปลอดภัยทางใจ และวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากแนวคิดการบริหารแบบควบคุมไปสู่การพัฒนาผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงบวก การฝึกฝนตนเอง และการสร้างวินัยเชิงบวก นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุลทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ

แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวสามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา

แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา ประกอบด้วย 1) การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงบวก 2) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและความยั่งยืนของสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา ควรดำเนินงานเป็นกระบวนการเชิงระบบที่เชื่อมโยงการบริหารจัดการ การเรียนรู้ วัฒนธรรมองค์กร และเครือข่ายชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีแนวทางสำคัญดังนี้

การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา

1 การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงบวก ประกอบด้วย 1.1) การกำหนดเป้าหมาย (Goal) การพัฒนานักเรียนที่มุ่งเสริมสร้าง ทักษะสมอง EF/ self ของผู้เรียนร่วมกัน Share Vision KRA/KPI ที่เกี่ยวข้อง 1.2) การกำหนดแนวทางวัดและประเมิน KRA/KPI 1.3) การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้ร่มรื่น สะอาด ปลอดภัย 1.4) การจัดโครงสร้างตารางกิจกรรม/ตารางเรียน structure ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมจิตศึกษา 1.5) การกำหนดวิถีแนวปฏิบัติที่คงเส้นคงวาและมีความหมายต่อการพัฒนาปัญญาภายในและทักษะสมอง EF และ 1.6) การกำหนดแนวทางการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีคุณภาพ

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย 2.1) การจัดกิจกรรมจิตศึกษา/อนุบาลจิตศึกษา 3 ช่วงเวลา เช้า กลางวัน และ เย็น และ 2.2) การจัดกิจกรรมเน้นการพัฒนาปัญญาภายในสอดแทรกในเนื้อหาวิชา

3. การพัฒนาครู ประกอบด้วย 3.1) พัฒนาครูให้มีความรู้/ทักษะการมี และใช้จิตวิทยาเชิงบวก 3.2) ฝึกฝนทักษะการปรับพฤติกรรมเชิงบวกของครู 3.3) สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีคุณภาพ - SS system study - LS lesson study และ - CS case study

4. เครือข่ายความร่วมมือ networking ประกอบด้วย 4.1) การ educate ผู้ปกครองด้านจิตวิทยาเชิงบวกการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงบวกกิจกรรมจิตศึกษาและทักษะสมอง EF

4.2) การจัด CoP ผู้ปกครองประจำชั้น/สายชั้น และ 4.3) กิจกรรมผู้ปกครองอาสา

5. ปัจจัยเอื้อความสำเร็จของการนำแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษาไปใช้ จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า ความสำเร็จของการนำแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ดังนี้ 5.1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีวิสัยทัศน์สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน 5.2) ความรู้ ความเข้าใจ และความพร้อมของครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการประยุกต์ใช้กระบวนทัศน์จิตศึกษาและการพัฒนาทักษะสมอง EF อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง 5.3) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ในการสร้างสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน 5.4) ระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานและนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพ 5.5) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 5.6) การสนับสนุนทรัพยากร นโยบาย และเครือข่ายความร่วมมือ จากหน่วยงานต้นสังกัดและภาคีเครือข่าย เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืน

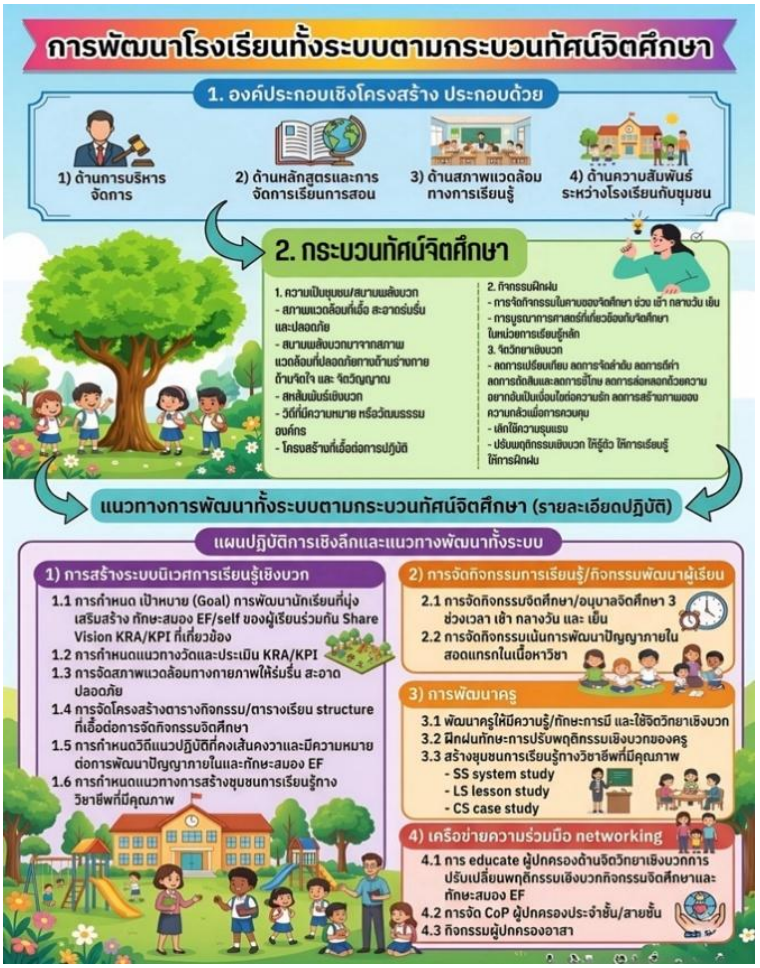
สรุปผล

แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ดำเนินงานอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกัน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ควบคู่กับการพัฒนาครู ระบบบริหารจัดการ และความร่วมมือของชุมชน ภายใต้แนวคิดการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ

(Whole School Approach) และกระบวนทัศน์จิตศึกษา ซึ่งมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยทางใจ ส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน องค์ประกอบสำคัญของแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงบวก โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาร่วมกัน จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่บูรณาการแนวคิดจิตศึกษาและการพัฒนาทักษะสมอง เพื่อเสริมสร้างการกำกับตนเอง การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้อย่างมีความสุข 3) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อยกระดับสมรรถนะด้านจิตวิทยาเชิงบวกและการจัดการเรียนรู้ และ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้และสนับสนุนการเติบโตของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง สาระสำคัญของแนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาโรงเรียนไม่อาจดำเนินการเฉพาะในระดับห้องเรียนหรือการบริหารจัดการเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่ต้องอาศัยการบูรณาการทุกองค์ประกอบของสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกันอย่างสมดุล ทั้งด้านนโยบาย การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร และการมีส่วนร่วมของชุมชน การดำเนินงานในลักษณะนี้จะช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสุข ความปลอดภัยทางใจ และความสัมพันธ์เชิงบวกภายในโรงเรียน นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาครั้งนี้นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา” ซึ่งเป็นแนวคิดการบริหารและพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงบวก โดยบูรณาการองค์ประกอบสำคัญของสถานศึกษาเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ทักษะชีวิต และสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ องค์ความรู้ดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการขับเคลื่อนโรงเรียนทั้งระบบที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเติบโตภายในของผู้เรียน นำไปสู่คุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน โดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพแนวคิดเชิงระบบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 2 แผนภาพแนวคิดเชิงระบบของแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบตามกระบวนทัศน์จิตศึกษา

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีอิทธิพลต่อการออกแบบ การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัย

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

2.1 เครื่องมือและเวอร์ชันที่ใช้ เช่น ChatGPT-4

2.2 การตรวจแก้ภาษา

2.3 ขอบเขตการใช้งาน การใช้ในระดับประโยค ย่อหน้า หรือส่วนใดของบทความ

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

ข้อมูลสามารถเปิดเผยได้

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

ได้รับความยินยอมจากผู้เข้าร่วมการวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัย

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

ไม่มี

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

ผู้เขียนคนที่ 1 (ขวัญธารา พุ่มพฤกษ์) ทำการสืบค้นข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล

ผู้เขียนคนที่ 2 (อนุชา กอนพ่วง) เรียบเรียง เก็บข้อมูล

ผู้เขียนคนที่ 3 (พิทยา แสงสว่าง) ตรวจสอบข้อความความถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

https://fa2.naxapi.com/pitloklocal.org/dnm_file/govdoc_stj/110493321_center.pdf

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2562). *โครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง*. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

เชิด คำปลิว. (2565). *การเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบที่ส่งเสริมการพัฒนากรอบความคิดทางวิชาการด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/5819/3/CherdKhampliw.pdf

ธีติมา ถาวรรัตน์. (2559). *การศึกษาสถานภาพปัจจุบันเชิงลึก: สภาพและทิศทางของการวิจัยในชั้นเรียนของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1: ใช้วิธีการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบในมุมมองเชิงวิพากษ์* [ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต]. https://rsuir-library.rsu.ac.th/bitstream/123456789/1138/1/THEETIMA%20THAVORNRAT.pdf

นพพรพรรณ ญาณโกมุท. (2558). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในตามแนวคิดการศึกษาชั้นเรียนสำหรับโรงเรียนเอกชน. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 5*(9), 25–40. https://doi.org/10.14456/gnru.2015.12

ประเวศ วะสี. (2551). *จิตตปัญญาศึกษา: การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์*. โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. https://www.car.chula.ac.th/display7.php?bib=b2040587

ปิยะนุช ซอดนอก, และสิริลักษณ์ โปร่งสันเทียะ. (2566). ผลของกิจกรรมจิตศึกษาที่มีต่อการเข้าใจความรู้สึกผู้อื่นของเด็กปฐมวัย. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 36*(1), 18–30. https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail/10.14456%2Fjrm.2023.2

พรรณทิพย์พา ทองมี. (2560). *แผนการสอนจิตศึกษาเพื่อพัฒนาปัญญาภายใน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา. https://www.car.chula.ac.th/display7.php?bib=2161453

พิณสุดา สิริธรังศรี. (2563). *ติดตามและประเมินผลโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง*. (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. https://www.eef.or.th/tsqp-presentation/

พิทยา แสงสว่าง, ณัฏฐ์ รัตนศิรินิชกุล, อนุชา กอนพ่วง, และนรินทิพย์ กอนพ่วง. (2568). การพัฒนารูปแบบจิตศึกษาเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของนิสิตปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร. *Dhammathas Academic Journal, 25*(4), 267–284.https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/287588/192549

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. (2555). *การพัฒนาจิตตปัญญาในองค์กร (Spirituality development in organization)*. เอ.พี. กราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์. https://dol.thaihealth.or.th/File/media/ebaf9a01-e3c2-4277-b964-072a0f915f05.pdf

วัชรินทร์ อุดหนองเลา และคณะ. (2565). จิตศึกษากับการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีความสุขในยุคความปกติใหม่: กรณีศึกษาโรงเรียนแหลมสิงห์วิทยาคม “อาทร สังขะวัฒนะ ๔ อุปถัมภ์” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 5*(1), 58–71. https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JSSD/article/view/1285/1283

วิเชียร ไชยบัง. (2562). *นวัตกรรมการจัดการศึกษา: แนวคิดและแนวปฏิบัติของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา*. มูลนิธิลำปลายมาศพัฒนา. https://www.lpmp.org

อรรถพงษ์ อินต๊ะวงศ์. (2564). *รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/5037/3/61031393.pdf

Diamond, A. (2013). Executive functions. *Annual Review of Psychology, 64*, 135–168. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23020641/

Mathie, R. G. (2024). A whole school approach: A synthesis of interconnected policy, practice, and research conceptualisations. In A. E. J. Wals, B. Bjønness, A. Sinnes, & I. Eikeland (Eds.), *Whole school approaches to sustainability* (pp. 9–33). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-56172-6_2